

JACQUES DEROGY * HESI CARMEL

Szupertitkos IZRAEL

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

JACQUES DEROGY

HESI CARMEL

SZUPERTITKOS

IZRAEL

AKADÉMIAI KIADÓ

BUDAPEST, 1991

JACQUES DEROGY

HESI CARMEL

SZUPERTITKOS
IZRAEL

AKADÉMIAI KIADÓ

BUDAPEST, 1991

507890

A mű eredeti címe: Israël ultra-secret

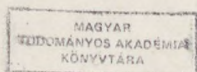
© Editions Robert Laffont, S. A., Paris, 1989

Fordította

Makai György

A fordítást az eredetivel egybevetette

Győri Péter

ISBN 963 05 6072 0

Kiadja az Akadémiai Kiadó, Budapest

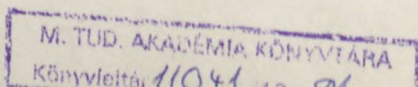
Első kiadás: 1991

© Editions Robert Laffont, S. A., Paris, 1989

Hungarian translation © Makai György, 1991

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás,
a nyilvános előadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Hungary

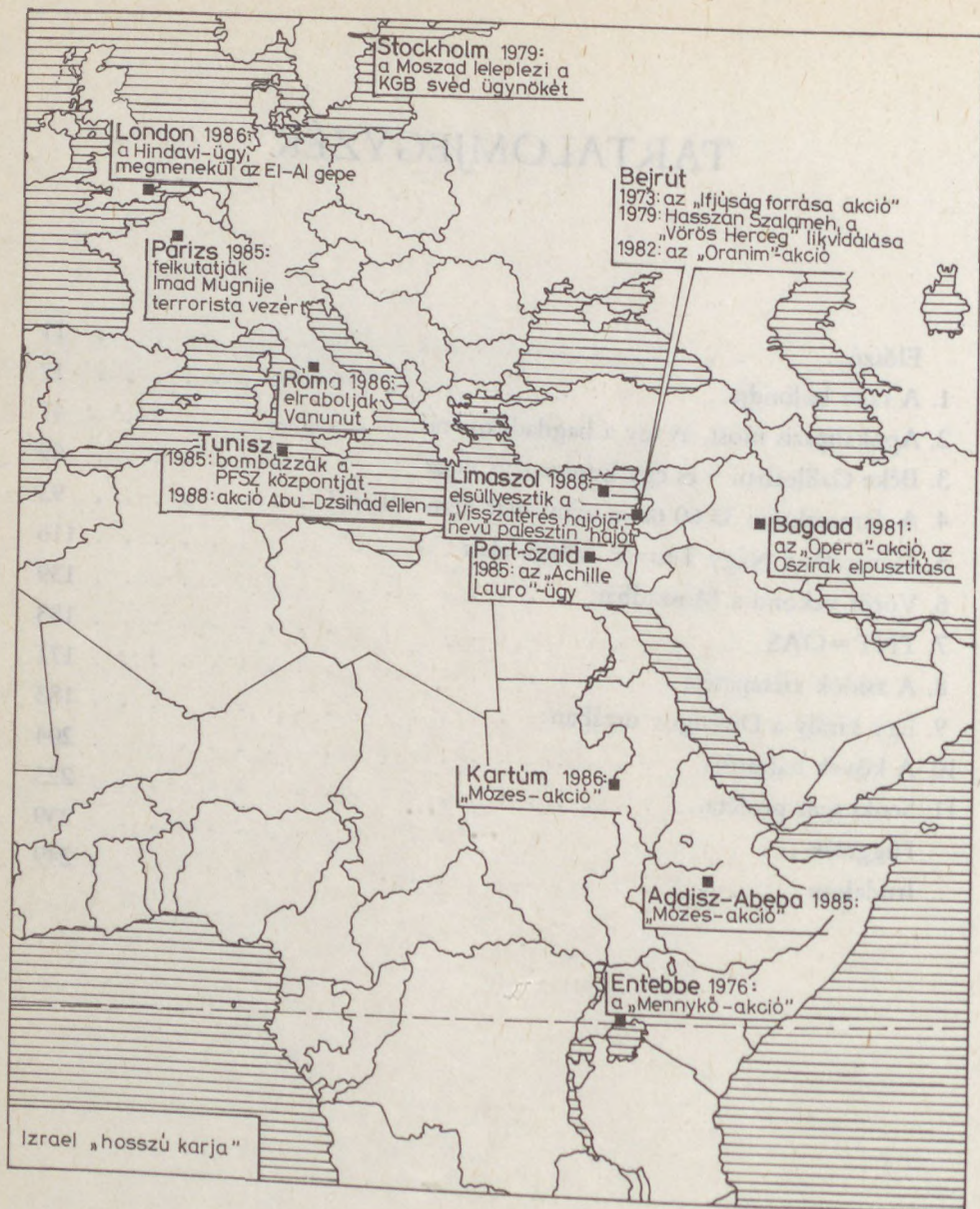
*Jean-Noël Gurgand, Fred Kupferman
és Rafi Nelson emlékének*

Akik felteszik a kérdést: „Milyen lesz a vég?“. semmit sem értettek meg a kezdetekből.

Ezer Weizmann

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	11
1. A raisz bolondja	17
2. Apokalipszis most, avagy a bagdadi opera	47
3. Béke Galileában – és egy konszenzus vége	69
4. A damaszkuszi 33 60 68-as szám már nem válaszol	93
5. Menetelés a Nagy Testvér csillaga alatt	116
6. Vörös vakond a Moszadban	139
7. TNT=OAS	153
8. A zsidók csetepatéja	171
9. Egy király a Dizengov utcában	183
10. A kövek háborúja	204
11. Senki sem próféta...	223
Függelék	239
Irodalom	249

ELŐSZÓ

KILÁTÁSOK 2000-re

Ma ihie haszof? Milyen lesz a vég? Mindez hogyan ér véget? Ez a kétség a zsidó nép örökös kísérőjéül szegődött verőfényesnek egyáltalán nem mondható életútján, immár négyezer éve.

Ein brera! Nincs más választás! A kétségre így hangozik a rettenetes felelet Izraelben, négy évtizede; azóta, hogy a zsidó állam ellenséges környezetben vívja küzdelmét önazonosságának a megtartásáért. Ám a soványka, és eléggé sztereotip válasz – hosszú évekre nyúlik vissza a története ennek is –, Elie Wiesel szavaival: megtanította a zsidókat arra, hogy a fenyegetéseknek jobban higgyenek, mint az ígéreteknek.

„Legyünk erősek előbb, és csak azután legyen igazunk!” – adták ki a jelszót a kibucok 1948-ban; azok a kisközösségek, amelyek az igazi demokráciát elsőként hozták a Közel-Keletre, s amelyek a félelem nélküli szocializmus megvalósításával kísérleteztek. Izrael a menekültek nemzete és nem az arisztokratáké: illegalitásból lépett ki, amelynek bélyege ott van még a mai vezetőkön, de az illegalitás örököül hagyta a polgároknak a titoktartás mániákus kultuszát is. A titkos akció, a titkos diplomácia és az öt látványos katonai győzelem szinte bebiztosította az új ország fennmaradását; egy országét, amelynek feleakkora a területe, mint Svájcnak, feleannyi a lakosa, mint Kairó városának, és amely történelmének mozgalmasságát tekintve a világon az első. Mindezek mégsem oldották meg a legalapvetőbb problémát: Izraelnek hol a helye és mi a szerepe két kultúra, két civilizáció útkereszteződésében, Kelet és Nyugat között.

Móse Dajan tábornok, aki remekül testesítette meg az erőt, a „hátunkat a falnak vetjük” gondolkodásmód filozófiáját, egy alkalommal, a vezérkari iskola végző tisztjei előtt így vágott bele az Izrael jövőjével kapcsolatos „zsidó” fejtegetésekbe:

„Bátran mondhatjuk: a ‚Milyen lesz?’ kérdése szerves részévé vált népünk gondolkodásának. Feltűnhetett önöknek, hogy elhagytam a ‚vége’ szót. Azt mondtam: ‚Milyen lesz?’, és nem azt: ‚Milyen lesz a vég?’ Azért fogalmaztam így, mert úgy hiszem, a hangsúlyt a módszerre, és nem a célra kell helyezni. Nemzetünk számára a pihenés és a béke csak vágy lehetett, nem pedig valóság. Amikor pedig nagynéha mégis békében éltünk és pihenhetünk, az csak oázis volt a számunkra: csak kifújhattuk magunkat, hogy ismét bátorságot és erőt gyűjtsünk a harc folytatásához... Ezért hiszem, hogy a ‚Milyen lesz?’ kérdésre csak egyetlen válasz lehet: Harcolunk tovább! És a választ ma is, akár a múltban arra a hitre alapozzuk, hogy a nehézségekkel szembe tudunk nézni, hogy képesek vagyunk harcolni, és nem pedig arra a hiú reményre, hogy problémáinkra megtaláltuk a

végleges megoldást. Erkölcseleg és fizikailag kell felkészülnünk a hosszú küzdelemre, félretéve a pihenés és a béke idejét.”/1/

Dajan jól tudta, hogy az izraeli állam egyik legérzékenyebb pontjára tapintott rá. Egy valamit azonban ő sem kerülhetett ki: azt, amit a megszállt Európa fölött, 1944-ben ledobott zsidó nő ejtőernyősök egyike, egy a kevés túlélő közül így foglalt össze, mintegy válaszolva Dajannak egy nyilvános gyűlésen: „Lidércnyomásként nehezedik rám egy kérdés, melyet most szeretnék feltenni: Hány háborún kell még a fiainknak átesniük, hogy végképp vadállatokká ne váljanak?”

Az 1967. júniusi harci diadal – méretei révén – azt az illúziót keltette az emberekben, hogy az erő alkalmazása egyszer s mindenkorra megoldotta a problémát az arabokkal, felébresztve a reményt Izraelben a végre normális élet megteremthetősége iránt. Ezt a reményt nem tudta kikezdeni a fegyvelemnek és a mértékletességnek az a konszenzusa sem, amelyet a zsidók az alapító atyák ideológiájából örökölték meg. Az izraeliek abban a hiszemben, hogy megszábadultak a négyezer éves történelem súlyos terhétől, értékeik átértékelésébe fogtak, anélkül azonban, hogy intézményeiket megváltoztatták volna, gondolván: így is behozhatják lemaradásukat a bruttó nemzeti jövedelem növeléséért folyó világméretű versenyfutásban. A mocsarak és a sivatagok termővé formálásának pionír munkáját ekképp váltotta fel az üzlet, a piac, a menet közben bezsebelhető százalékok úttörő tevékenysége. A „vezetők és vezetettek” korszakát felváltotta az igazgatók korszaka. A cionista forradalom gyermekbetegségeit a modern fogyasztói társadalom számos fejlődésbeli rendellenessége. A karrieristáknak és a spekulánsoknak kedvezett minden: a személyes siker lehetősége felülkerekedett a pionírszellemen, s úrrá lett az új szemlélet: Törődjön csak mindenki magával, Isten gondoskodik majd a többitől! Mindez nagyon gyorsan és túl hevesen haladt előre, talán túl gyorsan és túl hevesen is, mintha mindenki azt érezte volna: ki van mérve az ideje...

A normális életfelfogást valósággal megerősizoló ez a fajta törekvés, mely legfeljebb csak a tőzsdei árfolyamok hullámmozgásához hasonlítható, arra készítette a felelős politikai vezetőket, hogy a status quót emeljék a kormány jelszavává, hogy elbóbiskoljanak babérjaikon a tábornokok, hogy a polgárok összessége a Bar Lév vonal védelmében fogyasztóvá változzék. Az ország, mely élvezte a hétköznapi kényelmét, a nagy hajó kormányzását a kiöregedett elitre bízta, biztonságban tudva az 1967-ben meghódított területeket, melyek bőségesen ontották a kiuzsorázható munkaerőt. A középszerű alkalmazkodóképességnek eme látszólag erős falán az első rést az 1973. évi Jom Kippur-háború ütötte.

Egyszer csak kiderült, hogy a járgány és a tévé mint ideál és jelkép nem elegendő már annak az igazolására, hogy saját országuk legyen a zsidóknak, sem arra, hogy rendszeresen megköveteljék tőlük: áldozzák fel magukat az ország fennmaradásáért. Újra felfedezték a kiszolgáltatottságot Izraelben: a sorsának kábulatában élő zsidó ember keserűségét a világban, mely nem ismer sem hitet, sem törvényt. De össze lehet-e egyeztetni az összeegyeztethetlent, egyidejűleg törekedve arra, hogy az emberek olyanokká váljanak itt is, mint másutt, és ugyanakkor a sajátosságaikat is őrizték meg, amely a nép életben maradását tette lehetővé.

De amikor sikerült felülkerekedni a sokkos állapoton, amely már túlságosan

is eluralta a társadalmat és lassan kikezdett minden bizonyosságot, akkor már hiába programozták át az álom és a valóság kapcsolatát: a gépezet nem akart beindulni. Az akkori ellenzékiek éppen azt vetették a vezetők szemére, hogy illúzióban ringatják magukat: miszerint Izrael már olyan ország lett, mint a többi a világon. Ha az úttörő országépítés korából örökölt jelszavak mára végleg elvesztették a vonzerejüket, a normális élet reményét milyen értékekre akarják alapozni? Márpedig a normalitásnak az értékek egész rendszerén kell felépülnie. A Békét Most! és a Hűség Blokkja mozgalom egymással szemben álló harcosai is ez irányban kutakodnak, ha mégoly tévelyegve is, arra az értékrendszerre utalva, amelyet Herzl Tivadar, a cionizmus megalapítója említ a *Régi-új földben*.^{*} Maroknyi emberről van szó, de a hangjuk – hasonlóan az ősi zsidó lelkiismeret rezgőhúrjához – messzire hallatszik ebben az országban.

Az ember a megpróbáltatások idején állandóan kérdőre vonja önmagát... Régi história ez! De nélküle semmit sem értünk meg abból: mi is hajtja az izraeli embert előre, aki – akarva, nem akarva – egy igényes etika és egy sebzett emlékezet örököse, s akinek nap mint nap magára kell vállalnia a múltat, mely – most már végérvényesen – legyőzhetetlen.

Szadat váratlan jeruzsálemi útja, az Egyiptommal megkötött békeszerződés, amely kiállta az utóbbi évek politikai homokviharainak és árapályainak próbáját, kikezdte a közel-keleti gettó falát; olyan életre szólította föl a zsidó államot, amelyben a bűnbakkomplexust a sorscsillag új kihívása váltja fel. Nem, Izrael immár nem ostromlott erőd, amelyben egy szekta reflexei kormányozzák a mindenre elszánt helyőrséget, s ahol tabunak számít minden egyes téma. Nem, ez az ország – amelyben az igazságossághoz fűződő jog a polgár elemi joga – az élet nevében mindenkor farkasszemet mert nézni a halállal: s mindig a halál hunyorított először...

Kétségtelen, hogy a modern államiságát élő Izrael mai nemzedékében nincsen már meg az idősebbeknek az a nagyszerű képessége, mely minden bizonytalanságot csodálatos jövővé tudott varázsolni. A *Nü!* (Na és akkor!) korszaka köszöntött be. Az odavetett indulatszóban a tartalmatlan élet ingerült tüskeszúrása rejlik. De nosztalgia is kifejeződik benne a szabad levegőjű nagyfalu után – nem Spárta, nem is Athén! –, ahol vég nélkül lehet vitatkozni, miközben az emberek kilószámra őrlik a napraforgómagot a fogak alatt, hogy gyorsabban múljon az idő... Nosztalgia azon értékek után, amelyekről az úttörő földművesek annak idején így énekeltek: „Felépítjük az országot, és az felépít bennünket...” Sok dal született ezen a földön; talán éppen annyi, ahány fát ültettek. A fák gyökerei még mindig életerősek.

A fiatal szabrák (azok, akik már Izraelben születtek) új értékek híján még inkább a múlt élnek, és semmit sem várnak a holnaptól – mely talán nem is ér annyit, hogy feláldozzák neki a múlt –, s vajmi kevésbé foglalkoztatja őket Izrael jövője. 2000 távol van még...

Könyvünk franciaországi megjelenésétől számítva már csak tizenegy esztendő van hátra a bűvös időhatárig, melyet oly nagy aggodalommal vizsgálnak az

^{*} Herzl Tivadar (1860–1904) egyetlen regénye, az *Altneuland*, a cionista utópia 1902-ben jelent meg.

egyetemek, a felderítő szolgálatok, a hadseregek jövőkutatói és a különféle intézetek elemzői. Tizenegy év annyi, mintha azt mondanánk: holnap. Tizenegy éve (1978-ban) írták alá a Camp David-i megállapodást. Szinte csak tegnap történt. És hány földindulás történt azóta is: Szadat hihetetlen színjátékától az intifáda* meglepetéséig...

„Inkább Sarm-es-Sejket béke nélkül, mint békét Sarm-es-Sejk nélkül!” – kiáltott fel Dajan, amikor a héják táborát képviselte a baloldali kormányokban. És ugyanő, aki galambbá változott az első jobboldali kormányban, nemcsak amellett kardoskodott, hogy adják vissza Egyiptomnak Sarm-es-Sejket, hanem még Jamit városát is, amelyet pedig maga alapított a Sínai-félsziget északi részén.

Ezer Weizmann tartalékos tábornok az izraeli politikusok intézményének egy másik madártani mutánsa a régi angol közmondást – „Minél inkább változik, annál inkább ugyanaz” – keserű iróniával így módosította: „Izraelben csak egy valami változik: a múlt.”

Az izraeli szakértők ennek a múltnak a fényénél és a rendelkezésükre álló adatokból kiindulva készítettek előrejelzéseket az ország biztonságáért felelős személyeknek, akik viszont az eljövendő évtizedre rosszat jósolnak. Előrejelzéseikből kibontakozik a zsidó állam fennmaradását fenyegető kettős veszély: a megszállt területek bekebelezése következtében többségbe kerülő arab lakosság, és egy új háború kockázata, abban az esetben, ha nem rendezik gyorsan a palesztin problémát.

Abban a „nagy” Izraelben, amely a Földközi-tengertől a Jordánig terjed, a 2,12 millió arab már 1988-ban az összlakosság 37,5 százalékát képviselte, noha a 3,6 millió zsidó mellett csak 750 000 az izraeli állampolgárságú arab. Az arabok összlétszáma 2000-re 3,2 és 3,7 millió között lesz majd – köztük 1,2 millió izraeli állampolgár – s ez, tekintettel a 4,25 millió zsidóra, Izrael lakosságának már több mint 45 százaléka. A továbbiakban pedig már az arabok javára alakul ez az arány, hiszen születési arányszámuk a megszállt területeken eléri a 4,6%-ot, szemben a zsidók 2,8%-ával. 1988-ban egyedül a Gázai övezetben havonta több arab született, mint amennyi a megszállt területeken létesített összes zsidó telep lakossága együttvéve. A gázai arabok közel kétharmada húsz évnél, s több mint háromnegyede harminc évnél fiatalabb volt! Mától számítva 2000-ig csak ennek az egy területnek az arab lakossága meghaladja az egymilliót!

Arnon Szofér professzor, a védelmi minisztérium tanácsadója csak két megoldást tart lehetségesnek arra az esetre, ha Izrael 2000 után is megtartja a megszállt területeket: vagy a polgárjogi egyenlőség, amely hamarosan véget vet a zsidó államnak, hisz az arab többség kétnemzetiségű államot teremt, vagy pedig az apartheid rendszere, a robbanások kockázatával.

Ez adja a magyarázatot a két irányzathoz is, amely – tekintettel ezekre az épp oly komor, mint amennyire elkerülhetetlen távlatokra – megosztja a politikai erőket: egyrészt a szélsőségesekre, akik immár tétovázás nélkül hirdetik a palesztin lakosságnak vagy a saját elhatározásából történő, vagy erőszakos „áttelepítését” az arab országokba („koffer vagy koporsó”, a PFSZ kezdeti: „A zsidókat a tengerbe!” jelszavának fordítottja), másrészt a mérsékeltekre, akik szinte kétség-

* Intifáda: az 1987 decemberében, a megszállás ellen kirobbant és azóta is tartó palesztin felkelés.

beesetten próbálják kialakítani a politikai és területi kompromisszumot a Jichák Samir által elutasított nemzetközi konferencia keretében. A miniszterelnök, akit ellenfelei a béke elutasítójának tekintenek, még mindig lehetségesnek tartja a demográfiai kihívás kivédését a tömeges zsidó bevándorlás csodája révén.*

A világ zsidóságának bevándorlása ugyanakkor mindinkább csökken. Altalában a legnyomorúságosabb helyzetben élő zsidók azok, akik még mindig Izraelt választják, miközben – és ez sokkalta súlyosabb probléma – 1948 óta a legjobb anyagi helyzetben levő és a legképzettebb izraeli zsidók közül 200 000–300 000 az Egyesült Államokban telepedett le. Még a Szovjetunió zsidóinak nagy tartálya is – erre számít Izrael, amikor ki akarja egyenlíteni a kivándorlás útján keletkező népességsökkenést – elég gyorsan kiapadhat, ha a Szovjetunió megnyitná határait az emberek szabad áramlása előtt: csak a tényleges üldöztetésnek kitett harcscionisták döntenének úgy, hogy Izraelben telepednek le. És ez legfeljebb 30 000 embert jelentene.

Sergio della Pergola professzor, aki a jeruzsálemi egyetemen a felsőfokú judaisztikai tanulmányok intézetét irányítja, még az izraeli vezetőknél is kevesebb illúziót táplál: egyetlen előre látható *alija* (héberül: bevándorlási hullám) sem orvosolhatja Izrael zsidó lakosságszámának relatív hanyatlását, ami pedig már az állam alapjait veszélyeztetné.

Amennyiben Izrael kitart a status quo mellett, az a másik veszély is fenyegeti, hogy a napjainktól 2000-ig terjedő időszakban fellobbanhatnak újabb fegyveres konfliktusok. Noha ennek lehetőségét ma még kizárni látszik Egyiptom semlegesítésének ténye és az irak–iráni háború,** ALuf Areven professzor, a katonai hírszerzés egykori stratégája, aki azóta a politikai tudományok jeruzsálemi Van Leér Intézetének igazgatója, előrevetíti egy arab katonai koalíció kialakulásának lehetőségét: a szomszédos országokban előretör az iszlám fundamentalizmus; romlik a helyzet a megszállt területeken; felpörög a terrorizmus és az ellenterro- rizmus, a zsidók merényleteket követnek el Jeruzsálemben az iszlám szent helyek ellen. A Camp Davidben megkezdett, a palesztin autonómia megteremtését célzó tárgyalási folyamat stagnálása, valamint az irak–iráni háború vége csak fokozhatja a béke kockázatát.

Az a tapasztalat, amelyre Irak tett szert az Irán elleni pusztító és kimerítő konfliktusban, s amely a roppant veszteségek ellenére is lehetővé tette a számára, hogy 40 hadosztályra duzzassza fel a hadállományát, immár nem teszi lehetetlenné többé, hogy kizárjuk a két ellenfél részvételét egy Izrael-ellenes koalícióban, amennyiben az iszlám ideológia újra győzedelmeskedik a józan ész felett.

Elképzelhetjük ennek az agresszióknak a forgatókönyvét, amelyet Ávráhám Rotem tábornok így írt meg: a keleti fronton kombinált támadás 800 000–900 000 emberrel, 7000 páncélossal, 3000 löveggel, 1200 repülőgéppel és helikopterrel,

* A könyv megjelenése idején – 1989-ben – még csodának tűnt az, ami egy évvel később valóság lett: megindult a honi antiszemitizmustól rettegő szovjet zsidóknak a hatóságok által immár nem korlátozott tömeges kivándorlása Izraelbe. Míg a korai prognózisok szerint 1991-ben közel 400 000 szovjet zsidó telepedett volna le az új hazában, addig a tényleges szám – az Öböl-háború miatt – valószínűleg csak 200 000 lesz. – *A szerk.*

** Ez a háború az 1988. szeptemberi tűzszünettel véget ért. – *A szerk.*

valamint 50 vegyifegyver-rakétafej kilövésére alkalmas rakétavetővel, kizárólag azzal a céllal, hogy Izrael területére be sem hatolva szörnyű öldöklést provokáljanak ki. Egy ilyen háború a tartalékos tábornok számításai szerint három hétig tartana, a zsidó államnak 7000 polgári és katonai halottja és 20 000 sebesültje lenne, míg az arab oldalnak 30 000 halottja és 100 000 sebesültje.

Kétségtelen, hogy a múltban, akárcsak a jelenben, számos szakértői előrejelzés tévesnek bizonyult. És nem biztos, hogy mindig a legrosszabbra kell számítani. A struccpolitika azonban éppen olyan kevésbé szolgálná Izrael ügyét, mint ahogy annak idején nem vált be az ősöknel az aranyborjú kultusza sem. A közepes béke mindig többet ér egy jó háborúnál. A zsidó állam katonai, gazdasági és tudományos vonatkozásban elég erős ahhoz, hogy más módon kiszámított kockázatokat vállaljon a harmadik évezred küszöbén. Véget ért az *ein brerának*, a falhoz támasztott hátnak a kora. És véget ért az ideológiák kora is.

„Ha az ember cionista akar lenni, nem elegendő, hogy bolond; bár az is segít” – mondták Ben Gurion társai, amikor eljöttek, hogy „építsék az országot és az is építse őket”. „...a vakok országában...” – fűzte hozzá bizalmasan a hírneves félszemű tábornok.

De a próféták országában csak a bolondok királyok.

A RAISZ* BOLONDJA

Anvar esz-Szadat, a raisz, a lelkenedző és az Egyiptomi Arab Köztársaság kis, háromszínű zászlóját lobogtató izraeli tömeg éljenzése közepette készülődött arra, hogy végigjárja a Via Dolorosát, s imába merüljön az al-Aksza mecsetnek, az iszlám harmadik szent helyének szőnyegén, az óváros szívében, ahol a mohamedánok az Áldozat ünnepét ülték. Hatvan esztendővel azt követően, hogy a brit gyarmati gyám elismerte egy zsidó nemzeti otthon jogosultságát, harminc évvel azután, hogy az ENSZ kettéosztotta a palesztinai mandátumterületet, tíz esztendővel azután, hogy az arabok elvesztették Kelet-Jeruzsálemet, s négy esztendővel a Szezi-csatorna mentén épült Bar Lév vonal diadalmas ostroma után, volt valami irreális, szinte középkori abban, hogy a legerősebb arab állam feje ellátogatott Dávid városába, amelyet fővárosává tett a cionista ellenség. Olyan volt ez, akár Szaladin és Oroszlánszívű Richárd találkozása Walter Scott előadásában. Ennek az eseménynek azonban nem volt történelmi előzménye és váratlanul túllépett a politikai okoskodásokon. Ebben a valószínűtlen történelmi fordulatban szinte lehetetlen elkülöníteni az ésszerűt a meséstől...

Nagy képzelőerő kellett ahhoz, hogy valaki a fegyverek hihetetlen támadását a béke nem kevésbé hihetetlen támadásával váltsa fel. És megkockáztassa a kettős tétet – minden elfogultság nélkül kihívást intézve az ellentábor reménysége és saját tábora bizalmatlansága ellen. És meghozza nem akárhol, hanem abban az egyidejűleg mennyei és földi városban, amely több évezredes múltjának erejébe és nagyszerűségébe burkolódik és meredek szikláján trónol a vad és kiszáradt folyómedrek és holdbéli sivatagok fölött! Ehhez nagy képzelőerőre és kétségkívül némi őrültségre is szükség volt... És az az ember, aki döntő szerepet játszott ebben a drámai fordulatú nagy változásban, amely megér egy keleti misét, végül is az őrültekházába került!

Mohamed Hasszán el-Tuhaminak két rangja is volt: Egyiptom marsallja és miniszterelnök-helyettese. Ezek inkább kitüntető címek voltak, mintsem tényleges funkciók. Az izraeli hírszerző szolgálatok (l. a Függelék) nem sokat tudtak erről az emberről, akit nevetséges figurának, a raisz valamiféle bolondjának tartottak, s nem kis túlzással Raszputyinhoz hasonlítottak, mindaddig, amíg 1977 augusztusában nem találkozott titokban Marokkóban Jichák Hoffival, a Moszad vezetőjével.

Amikor 1976 szeptemberében Bruno Kreiskynek, Ausztria szocialista párti kancellárjának egyik megbízottja azt javasolta Jichák Rabin tábornoknak, Izrael

* *Raisz* arabul vezért, főnököt jelent. Egyiptomban a mindenkori elnök népies elnevezése.

akkori miniszterelnökének, aki egyiptomi kapcsolatokat keresett, hogy találkozzék Tuhamival egy harmadik országban, Rabin megkérdezte tőle: „De hát kicsoda ez a Tuhami, akinek annyira méltatja az érényeit? A mi aktáinkban két ilyen nevű egyén is szerepel, de semmilyen komolyabb értesüléssel nem rendelkezünk.” /1/

Rabin csak azt tudta, hogy 1973-ban, a Jom Kippur-háború után egy bizonyos Tuhami amerikai diplomaták közvetítésével kérte, hogy Izrael adja ki neki testvérének, a Sínai-félszigeten elesett repülőtisztnek a holttestét. A tetemet ugyan nem találták meg, de Rabin, Kreisky ösztönzésére utasítást adott a kutatások újbóli folytatására. Ami pedig azt illeti, hogy felvegye a kapcsolatot valamilyen illetékes egyiptomi személyiséggel, előnyben részesítette a marokkói kapcsolatot, szemben az osztrák szocialistákkal, akik túlságosan is kedveztek a PFSZ-nek. Az a látogatás azonban, amelyet Rabin a rá következő hónapban titokban tett II. Hasszán marokkói királynál, nem járt jobb eredménnyel, mint azok a lépései, amelyeket az előző két esztendőben, a sínai-félszigeti csapatsétválasztási egyezmények aláírása után tett Henry Kissingernél.

„Nixon és Ford elnöksége idején – írta *Emlékiratok* című művében a kiábrándult Rabin – az amerikai kormányzat semmit sem tett a köztünk és az egyiptomi vezetők közötti közvetlen kapcsolatok előmozdítása érdekében. Washington credménytelennek, sőt egyenesen veszélyesnek tekintette a négy szemközti tárgyalások módszerét.”

A kedves Henry az úgynevezett „kis lépések” politikájával inkább a magazsebében akarta tartani az Izrael és a szomszédai közötti kapcsolatok kulcsát, mintsem megkockáztassa azt, hogy közvetlenül egyezzenek meg egymással. Így hát az amerikai külügyminisztérium néhai irányítója óvakodott attól, hogy átadja Szadatnak Rabin üzenetét, amelyben az meg akarta tudakolni a raisztól, mit követel annak érdekében, hogy véget vessenek a hadiállapotnak és melyek a tényleges békeszerződés megkötésével kapcsolatos feltételei. Az egyiptomi elnöknek később e könyv szerzői előtt kellett leszögeznie, hogy valójában soha nem kapta meg az izraeli miniszterelnöknek ezt az üzenetét. Szívesen válaszolt volna rá – mondta –, mert ő is hiába kereste a dialógus útját, hiszen azt ilyen vagy olyan ürüggyel mindenkor elvetették Izrael munkapárti kormányzói.

Időközben a knesszet megújítását célzó 1977. május 17-i választások meglepetést okoztak, mert véget vetettek az „alapító atyák” pártja nemzedéki egyeduralmának és Menahém Begint, a mindenkori nacionalista ellenzéki vezért juttatták hatalomra. A világ egyetlen hírszerző szolgálata sem számított erre a lehetőségre, amely meglepetésszerűen érte az amerikai vezetőket. És mindenekelőtt senki sem értette meg az izraeli jobboldal vezéralakjának azt a becsvágyát, hogy a történelemben legalább annyira megörökítse a nevét, mint örök vetélytársa, Dávid Ben Gurion, azzal, hogy ő lesz az, aki megkötí a békét az arabokkal.

„Kormányomnak az lesz a legfontosabb feladata, hogy megakadályozza a háborút” – közölte Ezer Weizmann repülőtábornokkal, koalíciós választási győzelmének nyélbe ütőjével, akinek fel is ajánlotta a védelmi tárcát. Ugyanő már márciusban ezt mondta két közeli barátjának a New York-i Waldorf Astoria szálló szalonjában, az Egyesült Államokban tett előadó körút alkalmával: „Ha valaha is miniszterelnök leszek, felkérem Móse Dajant, hogy vállalja el a külügy-

miniszteri tárcát, mert a tárgyalásokon csak egy hozzá hasonló ember nyerheti el az arabok bizalmát.”

Begin, aki még ellenzékben sem szűnt meg csodáló tiszteletet tanúsítani a Cáhál* hősei iránt, bárhonnan jöttek is, ezúttal a politikai száműzetésből – az 1973-as háborút követő földrengés taszította ide – hozta vissza a néhai munkapárti hadvezért, akit még mindig Izrael katonai győzelmeinek teljes dicsősége övezett. Amikor Begin az izraeli diplomácia élére állította, arra törekedett, hogy kimozdítsa a holtpontról azt a helyzetet, amelyet elődeitől örökölt, s amelyet a hírszerző szolgálatok gyakori igénybevételével tartott titkos találkozási kísérletek és titkos tárgyalások hosszú folyamata jellemzett.

Igy került sor arra, hogy 1977 augusztusát követően II. Hasszán ifrani nyári palotájának nagy szalonjában, az Atlasz-hegység szívében az uralkodó körül összesereglett a régi gárda négy veteránja, a különleges szolgálatok régi vagy új főnöke: az egyik oldalon Hoffi, a „memuneh”, az izraeli központi hírszerzés főnöke és a helyettese, a másik oldalon Kemal Hasszán Ali tábornok, az egyiptomi hadsereg 2. ügysztyálynak, vagyis a hírszerzésnek a vezetője és a rejtélyes Tuhami, aki miniszterelnök-helyettes lett. Tuhami 1960-ban összeveszett Amin Huveidivel, a hírszerző központ (a Muhabarak) főnökével, aki magának követelte a Tuhami által koordinált különleges szolgálatok ellenőrzését. A raisz, a tanácsokat figyelmen kívül hagyva, nyélbe ütötte Egyiptom egyesítését Szíriával: létrejött a kérészerűtű Egyesült Arab Köztársaság (EAK). Nasszer az elevenébe vágott, amikor Tuhamit Bécsbe küldte, hogy a titkosszolgálatok tevékenységét koordinálja. Ez utóbbtól, akit Szadat személyes megbízottjának nevezett ki, kitüntető figyelemmel kérdezi az alavita uralkodó:

„Talán előnyösebb lenne, ha egy diszkrét négyszemközti beszélgetéssel kezdenék?”

„Igen, köszönöm, felség” – válaszolja a kissé merev eleganciával öltözködő férfi; sötét, háromrészes öltönyt visel, s őszbe csavarodott szakállának, valamint kerek szemüvege mögül villogó merev tekintetének köszönheti, hogy Raszpuyinnak hívják Kairóban.

A marokkói uralkodó egyedül hagyja izraeli tárgyalópartnereivel és bizalmasan karon fogja Ali tábornokot, majd elvonul vele egy közeli szalonba. Az egyiptomi katonai hírszerzés főnökét ugyanis nem avatták be ennek a randevúnak a titkába – ezt csak a három államférfi ismeri: a marokkói, az egyiptomi és az izraeli. Alit, aki az alexandriai strandon nyaralt, csak az előző napon hívatta Szadat, s mindössze annyit közölt vele, hogy el kell kísérnie Marokkába Tuhamit, aki különleges megbízatást teljesít. Ali erről többet is meg akart tudni az elnöki gépen, amely Rabatba vitte őket.

„Két félhivatalos minőségben érkezett franciával találkozunk, hogy megbeszéljük velük bizonyos ultramodern hadianyagok megvásárlásának lehetőségét” – mindössze ennyit közölt vele a raisz rejtélyes bizalmasa.

Ali tábornok, aki nem a falvédőről lépett le, egy szót sem hisz el ebből a meséből. Túlságosan is sok titkos küldetésben vett részt, semhogy beérje ezzel a magyarázattal. Ugyanakkor ismeri Tuhamit még 1942-ből, amikor együtt töltöt-

* Az 1948–49-es, első háborúban alakult izraeli hadsereg.

ték a gyakorlati időt a katonai iskolában és tudja, hogy olyan ember, aki a legkisebb indiszkréciót sem követi el. Amikor a király nyomába szegődött, azt mondogatja magának, hogy amennyiben valóban titkos fegyverreladási tárgyalásokról lenne szó, nem lett volna ok arra, hogy távotartsák a megbeszéléstől. És hirtelen eszébe jut a Tuhami társaságában maradt két „francia” egyikének az arca: „Igen, ez egészen biztos... A mi dokumentációs szolgálatunknak van egy aktája erről az úrról. Az izraeli felderítés egyik tisztje!”

Ali tábornok óvakodik attól, hogy elmékedéséről akár egy szót is szóljon régi fegyvertársának, mihelyt az visszatér erről a különös megbeszélésről. Feltevését csak Alexandriába való visszatérése után erősíti meg maga Szadat:

„Tuhami találkozott Ifranban Izrael egyik megbízottjával, hogy kipuhatolja a terepet, tekintettel egy esetleges, a békés rendezést célzó tárgyalásra” – árulja el neki a raisz, széles mosollyal.

És valóban, annak a megbeszélésnek, amelyet megbízottja a Moszad főnökével folytatott, csak technikai jellege volt. Még ha ezt a szupertitkos találkozót az óvintézkedések szinte James Bond-i bőséje jellemezte, „Hakka” Hoffi tábornoknak nem volt megbízatása a tárgyalások megkezdésére: küldetése nem haladta meg azoknak a titkos kapcsolatoknak a keretét, amelyeket a Moszad hivatott kialakítani vagy fenntartani azokkal az országokkal, amelyeknek nincsen diplomáciai kapcsolatuk a zsidó állammal. Azért jött, hogy egy ilyen, magasabb szintű kapcsolatot létesítsen Egyiptommal, és kipuhatolja, milyen lehetőségek kínálóznak arra, hogy új utat nyissanak, amely kivezetheti a két országot a harminc esztendeje tartó hadiállapotból. Visszatérése után olyan jelentést tett Beginnek, amelyet áthatott a kétkedés, ha ugyan nem a pesszimizmus, amely legalább annyira természetes óvatosságából táplálkozott, mint amennyire beszélgető társának félreismeréséből, hisz mindössze annyit tudott, hogy egy hajthatatlan ember hírében álló fanatikus muzulmánval van dolga, aki ráadásul kevésbé népszerű a saját országában. Középtermetű, kisportolt alkatú férfi, igen gondosan ápolt körszakállal és hajjal, szigorú szabású sötét öltönyeivel és keményített fehér ingeivel mindig olyan, mintha skatulyából húzták volna ki, olyan ember, aki nagy súlyt helyez szenvedélyes hitének érzékeltetésére, hisz az ima óráinak idején abbahagy minden más tevékenységet, s térdre ereszkedve hangosan imádkozik... ráadásul pedig csak mézzel ízesített teát iszik! Az amerikaiaknak semmilyen aktájuk nem volt személyéről és szerepéről, az európaiak pedig gőgösen tudomást sem vettek róla.

Hasszán al-Tuhami, aki 1924-ben született egy vallásos és gazdag kairói családban, olyan, mintha nem is politikusok köréből származott volna, hanem egy idegen bolygóról pottyant volna a Földre. Kezdetben Faruk király szárnysegéde volt, a Szabad Tisztek csoportjának egyik legfiatalabb alapító tagja; ez a csoport a királyi palotában összeesküvést szőtt, hogy Nagib és Nasszer czaredesek vezetésével 1952 júliusában megdöntse a monarchia korrupt uralmát. Az ő irodájában fogalmazták meg a forradalmi kiáltványt, amelyet egy Szadat nevű, cleddig ismeretlen, a sorból kilépett tiszt olvasott be a mikrofonba. Tuhami visszatartotta Nasszert attól, hogy azonnal megszabaduljon Nagibtól, akinek hatalmát még csaknem két évig el kellett tűrnie. Tuhami a tisztek által kidolgozott kiáltvány csaknem kizárólagosan antiimperialista irányultságával sem értett egyet. Mivel a

forradalom jobbszárnyához tartozott, olyan Egyiptom lebegett a szeme előtt, amely az arab civilizáció kisugárzásának a középpontja. Nasszer azonban hatalomra jutva mégis rábízta elnöki kabinetjének irányítását, emlékéül haditetteinek, különösképpen annak a hadműveletnek, amelynek révén elkerülte, hogy az izraeliek az 1948-as háború végén foglyul ejtsék a faludzsai katlanban, valamint emlékéül annak is, hogy 1955-ben részt vett azokban a rajtaütésszerű támadásokban, amelyeket a fedajinok intéztek a Szuezi-csatorna brit támaszpontjai ellen. Kapcsolataik azonban meglazultak, amikor nagyköveti rangban képviselte országát a Nemzetközi Atomenergia Ügynökségben.

Tuhami, aki ezt az áthelyezést távolról sem tekintette megalázó száműzetésnek, abban reménykedett, hogy az abszolút fegyver birtoklóinak igencsak zárt körű klubját látogatva kiemelheti Egyiptomot katonai vereségeinek megaláztatásából. Számára az volt a lényeges, hogy megőrizze Egyiptom becsületét és eljusson az izraeli–arab konfliktusnak ahhoz a végleges rendezéséhez, amely lehetővé teszi az iszlám szent helyeinek visszaszerzését akár a visszahódítás, akár pedig a békés tárgyalások útján. Nem tartózkodott attól sem, hogy nézeteit messianisztikus formába öltöztesse. „*One must look clearly into the future*” (Az embernek nyíltan szembe kell nézni a jövővel) volt az egyik kedvenc megfogalmazása. Sohasem vesztette szem elől a legtávolibb, a legmegközelíthetlenebb célt sem, azt, amelyik a leginkább megfelelt misztikus nézeteinek és elutasította a nyugati racionalizmusnak megfelelő logikát: „Előbb a célt, a befejezést kell megcélózni, s utána megkeresni a hozzá vezető utat.”

Ausztriában nem késlekedett barátságot kötni Kreisky kancellárral, a kommunistaellenes és anticionista szocialista zsidóval és Karl Kahanával, a kétes cionista elveket valló üzletemberrel. Kahana, aki egy gazdag, az Osztrák–Magyar Monarchia idején báróvá nemesített Guthmann-bankárokkal rokon budapesti családból származott, az Anschluss idején Bécsből menekült az anyjával Olaszországba, hogy onnan eljusson Palesztinába. Akkor húszéves volt. 1945-ben hazatért, sikerült újjáteremteni a családi birodalmat, amely a világ harmadik citromsavtermelője lett. A Momtana holding (nehézipar és hadiipar), valamint a Gebrüder Guthmann bank élén állva Izraelben – ahol fiatalabb lánya, Rose-Marie később trikóboltot nyitott Jeruzsálemben – beruházásokat eszközölt a hamuzsír- és papírpépgyártó iparban, miközben üzleti kapcsolatokat tartott fenn Egyiptommal és szorgalmasan ellátogatott a marokkói királyi udvarba. Ez a dörzsölt emberke, akinek elvált egyiptomi zsidó feleségétől, Doristól három gyermeke született, csak magánrepülőgépével közlekedett, s ezt szívesen bocsátotta barátai rendelkezésére. Kahana különben nagyon vegyes kapcsolatokkal rendelkezett, így pénzemberekkel, Edmond de Rotschilddal és Eric Warburggal, továbbá politikai vezetőkkel – és családjukkal –, így Kreiskyékkel, Dajanékkal, Pereszékkal vagy Weizmannékkal, mi több, még a PFSZ mérsékelt vezetőivel is, például Isszam Szartavival barátkozott. Tuhamit is meghódította, kivételesen tapintatos viselkedésével, a különcre valló nonkonformizmusával, valamint azzal a hűséggel, amellyel ősei hitéhez ragaszkodott.

Egyiptomnak ez a különös képviselője szeretett hosszan elbeszélgetni vele és Kreiskyvel a judaizmusról, Izraelről és népeik szükségszerű együttéléséről. Amikor pedig Nasszer a Szíriával kötött unió felbomlása után visszahívta egyrészt

azért, hogy elismerje a vele szemben elkövetett igazságtalanságot – arra kérte, hogy elsőnek ő foglaljon helyet –, másrészt pedig azért, hogy új feladatokkal bízza meg, Tuhami továbbra is fenntartotta a kapcsolatot két bécsi barátjával. Ezt a kapcsolatot elősegítették második feleségének gyakori ausztriai látogatásai. Tuhami, aki először egy svéd nőt vett feleségül, másodszor Faruk egy régi pasájának rendkívül hagyománytisztelő (csador és hosszú köntös) lányával kelt egybe, de ez az asszony ugyanakkor egy nemzetközi hírnő méntelep tulajdonosa volt, s az osztrák tenyésztőknél rendszeresen megújította a telivér állományt. Tuhaminak, akárcsak az arab arisztokraták többségének, volt egy harmadik felesége is, egy marokkói nő, aki szülőhazájában, egy palotában élt.

Tuhamit, miután visszatért Kairóba, ahol az elegáns Zamalek-negyedben lakott, Szaúd-Arábiába küldték, az Iszlám Konferencia titkáráként. Tuhami igen-csak elütő jelenség volt az Egyiptomra jellemző iszlám ésszerű és világias közegében, valóságos ajatollahnak tekintették, akit éppen annyira tiszteltek, mint amennyire gyűlölték. Lenyűgöző volt a bátorsága és merészsége, de félték is tőle, különösképpen azok, akik tudták, milyen kegyetlen hírt szerzett magának a hírszerző szolgálatban: úgy tűnt, öröme telik abban, ha pusztá kezével semmisítheti meg az árulókat és az ellenfeleket. A háborúnak csakis szent formája (*dzsihad*) mellett tört lándzsát, olyan eszköznek tekintette, amellyel meg lehet semmisíteni a gonosznak azokat az erőit, amelyeket a kommunizmus, a baloldaliság és az iszlám erkölcsi értékeinek bomlasztása képvisel. Minthogy a rendszeren belül nagyon is az oldalvonalra szorult, ez lehetővé tette számára, hogy őszintén beszéljen, s így nem rejtette véka alá, mennyire nem ért egyet a pánarabizmussal, továbbá a raisznak azokkal a rögtönzött háborúival és szövetségeivel, amelyek megalázó kudarcokra voltak ítélve.

Az 1967-es vereség nyomán visszatért Kairóba, ahol Nasszer kinevezte tanácsadójává, továbbá az Arab Szocialista Unió titkárává. A CIA hiába próbálta megvásárolni a szolgálatait. Tuhami, aki becsületbeli kérdésnek tekintette a „társasági események” elkerülését, aki csak ímmel-ámmal vett részt a nagykövetségi fogadásokon és gondosan elkerülte az újságírókat, elfogadta az amerikai ügynökök által felkínált pénzt, de rögtön le is leplezte az egészet és az összeget Kairó egyik külvárosában az al-Burdzs torony felépítésére fordította.

Nasszer egy nap elküldött hozzá egy furcsa látogatót, akit 1965-ben mutattak be neki, abból az alkalomból, hogy ellátogatott a Szent Katalin görög ortodox monostorba, amely a Sínai kopár lejtőin kapaszkodik meg, a Dzsebel-Musza (Mózes-hegy) közelében. Egy német gyermekorvosnőről volt szó, aki éppen annyira gazdag, mint amennyire megvilágosodott, mindenkor fehérbe öltözik és magán Boeing-gépével utazik. Moriah Sínainak neveztetni magát és évente két hónapra elvonul egy házikóba, amely a monostor fölött épült. Miután ez a terület a hatnapos háború után izraeli megszállás alá kerül, Wagner-áriákat énekel arabul s héberül a saját fordításában, hogy ily módon dicsőítse a békét. Van egy rögeszméje: meg akarja építeni a Bibliából eredt három monoteista vallás közös templomát, amely egyidejűleg szolgálhat mecsetként, templomként és zsinagógaként. Először arra törekedett, hogy Nasszer egyetértsen ezzel a kissé naiv törekvéssel, majd az izraeli vezetőkkel próbálkozott, de náluk sem volt nagyobb sikere. A raisz

végül is a lelki dolgokban jártas szakértőjéhez, Hasszán Tuhamihoz irányította a látogatót. Az viszont tüstént komolyan veszi a fehér ruhás hölgy üzenetét:

„Nem tudom, kicsoda, nem tudom, ki a meghívója, ki gondoskodik róla – közli később Tamar Golan izraeli újságíró nővel (az is mindig fehérben jár, de ez nála a gyász jele) –, de ez a hölgy úgy szállt le a gépéről, akár egy égből érkezett galamb.”

Ez a megszelídített galamb 1979-ben azzal hívta fel magára a világ figyelmét, hogy az emberi jogokkal kapcsolatos helsinki megállapodások aláírási ceremóniája alkalmával egy tintatartót dobott Brezsnyev felé. Közben azonban mindinkább tért hódított Szadat lelkében egy, a Sínai csúcsán megépítendő ökumenikus imaközpont eszméje, amikor 1970 szeptemberében Nasszer örökébe lépve megörökölte Tuhamit is, mint orákulumot. És ő, a nílusi parasztok ismeretlen fia, aki eddig az örök második szerepére volt kárhoztatva, akit a néhai raisz „igen-igen ezredesként” kezelt, s kinek ő lett a „pofozógépe” és egyedüli helyettese, azonnal igyekezett hasznot húzni a misztikumnak és a „reálpolitikának” abból a keverékből, amely az új Raszputyinban testesült meg: inkább szellem, mint agyvelő, „talán 90 százalékban örült, de 10 százalékban zseni” – Gamaszi tábornok megfogalmazásával élve.

Az izraeli titkosszolgálatok pedig, amelyeknek fogalmuk sincs, hogy milyen befolyással van Tuhami a raisz döntéseire, teljesen hibás értékelést készítenek Nasszer utódjáról. „Fura kis figura, aki avval tölti az idejét, hogy nyesegeti a nevetséges kis bajuszát: legfeljebb hat hónapig marad meg” – jósolják akkoriban a katonai hírszerzés szakértői. „Ez a Szadat csak megnevezteti az embert a hencegésével: még egy gránátot sem ér meg” – tréfálgozik egy tűzérzési gyakorlat során Móse Dajan, a félzemű tábornok, a rá jellemző vontatott hangon. Henry Kissinger, a Fehér Ház akkori nemzetbiztonsági tanácsadója minden biznnyal ennek az izraeli megvetésnek a hatására nyilatkozott gúnyosan az új raiszról, akit „bohócnak” keresztelt el. És részben az ilyen alábecsülésnek tulajdonítható, hogy Golda Méir, a munkapárti többségű jeruzsálemi kormányt irányító vaslady nem hajlandó szaván fogni Szadatot, aki a svéd Gunnar Jarringnak, az ENSZ utazó közvetítőjének kérdésére az alábbi választ adja: „Kész vagyok békeszerződést kötni Izraellel, mihelyt Izrael az Egyesült Nemzetek Szervezete határozataihoz híven kivonul a megszállt területekről.”

„Teljességgel elfogadhatatlan” – mondja Golda Méir Rabinnak, aki 1971. februárban washingtoni nagyköveti minőségében felhívja, hogy közölje vele a hírt.

„A Szadat által támasztott feltételek valóban elfogadhatatlanok – ismeri be Rabin –, de mégis ez az első alkalom, hogy egy arab vezető kimondja a »békét Izraellel« szavakat. Ez valóban egészen új tény, valamiféle forradalom.”

A miniszterelnök arab szakértői jelentéstani szempontokból vitatják a nagykövetnek ezt az álláspontját: hangsúlyozzák, hogy Szadat a Jarring kérdésére adott válaszában a szalamot, ezt a ködös udvariassági szólamot használta, nem pedig a szulkot, amely megbékélést jelent, s a tényleges béke kifejezésére szolgál. És mégis, alig hét esztendővel később Szadatnak ugyanezeket a szavait éljenzi meg a knesszet Jeruzsálemben, ahol a raisz ugyanezeket a feltételeket támasztja az Izraellel kötendő békével szemben.

„Látja, itt vagyok” – mondja majd 1978. november 19-én Golda Méirnek, aki ismét egyszerű polgár, s akit meghívtak, hogy üdvözlje, amikor a Ben Gurion repülőtéren kiszáll az elnöki gépből.

„Olyannyira vártam önre!” – válaszolja Méir.

„Ön azonban sohasem hívott meg engem” – súgja sértődötten a fülébe.

„Ön valóban ellátogatott volna ide Golda vagy Rabin idején?” – kérdezte e könyv szerzőinek egyike Szadattól 1979 márciusában, az Egyiptom nagykövete által Washingtonban adott fogadáson, néhány órával a békeszterződés aláírása után. „For sure” (természetesen) – válaszolta a raisz a maga széles mosolyával. Természetesen? 1974-ben talán, ha Kissinger nem szabotálta volna azokat a közvetlen megbeszéléseket, amelyeket a terepen, a 101. kilométerkönnél kezdtek meg, és nem iktatta volna be a maga közvetítő szerepét, hogy a tárgyalásokat az egymással szembenálló erőök átmeneti szétválasztását célzó megállapodások aláírására korlátozza. De semmiképpen sem 1971-ben. Dzsihan Szadat később, férje meggyilkolása után beismerte, hogy a raisz sohasem tudta volna megkötni Izrael-lel a békemegállapodást, ha előtte nem állította volna helyre Egyiptom becsületét és méltóságát az 1973. októberi háborúval, amely valamiképpen az ő oldalára billentette a mérleg serpenyőjét és azzal az érzéssel töltötte el, hogy egyenrangú lett 1967 dölyfös győzteseivel.^[2]

Nem ez volt az első eset, hogy a fegyverek igénybevétele megpecsételte egy közeledési kísérlet kudarcát, az ilyesfajta kísérletek 1948 óta tarkítják a Sínai két-köszolgáltatoknak volt idejük arra, hogy begyakorolják azt a némileg banális, mi több paradox megbízatást, amelyet az egymást követő kormányok bíztak rájuk: szervezzék meg a titkos kapcsolatokat az arab követő kormányok bízta rájuk: útját szegélyező titkos találkozási terveknek és lopva tartott összejöveteleknek ez a sorozata, sajna!, mindeddig megmaradt a halva született álmok és elmulasztott lehetőségek balszerencsés szériájának.

Móse Sarett miniszterelnök, aki 1954 áprilisában átmenetileg Ben Gurion utóda lett, a párizsi és a washingtoni nagykövet közvetítésével magas szintű találkozót javasolt Egyiptomnak, hogy rendezzék a határincidensek kérdését. Az ezzel kapcsolatos terveket részben Reuven Siloah, Izrael amerikai nagykövete, és a Moszad egykori főnöke készítették, részben pedig az Egyesült Államok Kairóban és Tel-Avivban tevékenykedő képviselői, hogy Nasszer egyik bizalmasával, Mahmud Riaddal „kötetlen beszélgetésre kerüljön sor egy csésze tea mellett”. Két, Párizsban dolgozó izraeli diplomata kapcsolatot tartott Szaroit Okasza egyiptomi katonai attaséval, aki a levelesláda szerepét töltötte tartott Szaroit Okasza egyiptomi annak a válságnak a során, amelyet egy Kairóban működő cionista szabotázsszerzője.^[3] Nasszer még arra is hajlandó volt, hogy inkognitóban fogadja Izrael megbízottját, Jigael Jadin tábornokot, az 1948-as háború egykori vezérkari főnökét, aki régészeti tanulmányokat folytatott Londonban. Jadin már felkészült arra, hogy 1955. január 25-én elutazzék Kairóba, amikor a cionista hálózat két vezetőjének halálra ítéltése megghiúsította ezt a kezdeményezést. Elképzelhetetlen lett volna egy titkos Nasszer-Jadin-találkozó az akasztófák árnyékában! Az izraeli-egyiptomi konfliktus rendezésének első kísérletét a kairói akasztások akadályozták meg.

Ennek ellenére reménysugár csillant fel, amikor 1955 márciusában, miután Ben Gurion visszatért a védelmi tárca élére, sürgősséggel összeült a negevi Micanában a fegyverszüneti vegyesbizottság, hogy megakadályozza a gázai határvidéket lánggra lobbantó incidensek sorozatát. Szalah Gohar, Egyiptom képviselője és izraeli kollégája, Joszef Tekoah megállapodtak abban, hogy újra felveszik a tárgyalások fonalát. Nasszer azonban néhány héttel később diadalmas fellépésétől megrészegülve tért vissza az el nem kötelezettek bandungi értekezletéről, azzal az ígérettel, hogy katonai segítséget kap a szovjet tömbtől. Parancsot adott, hogy szakítsanak meg Izraellel minden kapcsolatot, mert az az ország az imperializmus közel-keleti hídfoállításává aljasult.

„Ike” Eisenhower, az Egyesült Államok elnöke még egy utolsó megbékéltetési küldetéssel bízta meg Robert Andersont, az olajtermelő körökben befolyásos üzletembert, aki később pénzügyminisztere is lett. Anderson 1956 januárjának derekán titokban érkezett meg Kairóba. A raisz éjszaka fogadta az elnöki Kubbeh-palotában, abban a reményben, hogy az amerikaiak finanszírozzák majd nagy tervét, az asszuáni gátat és kijelentette, hogy közvetítője révén kész tárgyalni Izraellel, azzal a feltétellel, ha biztosítják a tárgyalások teljes titkosságát. Anderson kéthónapos, bonyolult, Athénen át a két fővárosba vezető ingájárata révén Nasszer tudomására hozta, hogy Ben Gurion hajlandó bármikor, bármely neki megfelelő helyen találkozni vele. A raisz azonban a saját Moszkva és Washington közötti kettős játékának a túsza volt:

„Én is készen állnék egy ilyen találkozóra – kerülte meg a lényegét –, de a rá következő órában meggyilkolnának...”

Ben Gurion, tekintettel az Egyesült Államok halogató magatartására, Franciaország felé fordult, hogy előkészítse az októberi sínai megelőző hadjáratot...

Új kísérletre került sor 1963 januárjában, kevéssel azelőtt, hogy Isszer Harelt, a Moszad nagyhatalmú vezetőjét Méir Amit tábornok, a hadsereg 2. ügyosztályának irányítója váltotta fel, s azelőtt, hogy megbukott a „Vén Oroszlán”, akinek hosszú politikai uralma csak három hónappal élte túl annak a férfinak a lemondását, aki az utóbbi tíz évben a szeme és a füle volt. Edmond de Rothschild báró fontosnak tartotta, hogy közölje Ben Gurionnal azt a bizalmas értesülést, amelyet Charles D. Hamilton, a *The Sunday Times* főszerkesztője hallott Nasszertől egy kötetlen beszélgetés alkalmával. „Ha Ben Guriont és engemet együtt bezárnának egy szobába, azt hiszem, eljutnánk az izraeli–arab konfliktus békés megoldásához.” Az „Öreg” menet közben elkapta a labdát és meghívta az újságíró, hogy látogassa meg Jeruzsálemben. Üzenetet kellett vinnie a raisznak: „B. G. kész arra, hogy ha szükséges, akár Kairóban is találkozozék önnel.” Nasszer ismét kerülgette a forró kását és azt válaszolta Hamiltonnak: „Vannak bizonyos megkerülhetetlen realitások – köztük tartozik Izrael is –, amelyekkel meg kell tanulni együtt élni.” Ben Gurionnak azonban nem adatott meg a kitörés lehetősége, nem sikerült másodszor is visszajutnia a hatalomba. Így hát Méir Amitra, a Moszad új főnökére hárult az a feladat, hogy újra felvegye az Egyiptommal szőtt titkos kapcsolatok fonalát.

1966 elején egy egyiptomi zsidó felkereste Cvi Dinstein, Levi Eskól kormányának helyettes védelmi miniszterét. Ez utóbbi, aki jogi tanulmányokat folytatott Genfben, az exodus idején fontos szerepet játszott a párhuzamos zsidó beván-

dorlás megszervezésében – ez volt a Moszad csírája –, mivel Saint-Jérôme-ban, Marseille egyik külvárosában hamisokirat-gyártó üzemet rendezett be. Beszélgetőtársa közölte vele, hogy Mahmud Halil, az az egyiptomi tábornok, akivel üzleti kapcsolatban állt, igencsak szeretne találkozni egy felelős izraeli politikussal. Dinstein azonnal telefonált Méir Amitnek, aki amióta a Moszad élére került, Marokkó révén igyekezett új kapcsolatokat teremteni az arabokkal. Ez az orientáció a *Time Magazine* szerint megfelelt II. Hasszán király óhajainak. Az uralkodó tartott ugyanis attól, hogy a forradalmi nasszerizmus megfertőzi az észak-afrikai tömegeket, és ezért keresett egy olyan partnert, aki segít neki a raisz felforgató törekvéseinek megfékezésében.

Az Izrael és Marokkó közti kapcsolatot a 60-as évek kezdetétől segítette a SDECE, a francia kémközpont. /4/ Azt is meg kell említeni, hogy a marokkói királyi család már régóta baráti kapcsolatot tart a zsidókkal. Az alavita dinasztiát, amelynek II. Hasszán immár a huszadik uralkodója, mindenkor a zsidók iránti türelem jellemezte. Hasszán apja, V. Mohamed a második világháború idején megvédte a marokkói zsidókat Vichy antiszemita törvényeitől. A 17. század kezdetétől sok marokkói zsidó jelentős állásokat töltött be az udvarban és egyes zarándokai számára. Ez a magyarázata annak, hogy Marokkó – ellentétben a többi arab állammal – mindenkor fenntartotta Izraellel a hivatalos vagy magánkapcsolatot, s az 50-es és 60-as évek között még azt is megengedte, hogy zsidó polgárai tömegesen kivándoroljanak Izraelbe. Így hát a marokkói rendszer eléggé mérsékelt politikát folytatott az izraeli-arab konfliktus vonatkozásában, bár ugyanakkor támogatta a pánarab határozatokat, sőt később egy katonai egységet küldött, amely a szíriaiak oldalán harcolt a Golan-fennsíkon, az 1973. októberi háborúban. Mindez a továbbiakban sem gátolta Izraelt abban, hogy megszilárdítsa a kapcsolatait Marokkóval, így például tanácsokkal segítse abban a harcban, amelyet Nyugat-Szaharában folytatott a Polisario Front ellen. II. Hasszán nyilvánosan is hirdette „a zsidó géniusz és az arab hatalom összeötvözését”, és rá akarta bírni az udvarába gyakran meghívott tekintélyes egyiptomi politikusokat és szaúdi emíreket, hogy egyezzenek ki Izraellel./1/

A Moszad tehát különösebb felkérés nélkül is értékes segítséget nyújtott a marokkói uralkodónak a biztonságpolitika terén, ideértve testőrségének kiképzését is./4/ 1965 októberében – ugyancsak a *The Time* értesülése szerint – még ahhoz is segítséget nyújtott Ufkir tábornoknak, a belügyminiszternek, hogy végezzen Mehdi Ben Barkával, az emigrációban tevékenykedő ellenzék vezetőjével, akit az igencsak forradalmi Tricontinental elnökévé választottak meg. Négy nappal azt követően, hogy Ben Barkát Párizs kellős közepén elrabolta két francia rendőr és a SDECE egyik kettős ügynöke, az izraeli parlamenti választások felkorbácsolták azokat a szenvedélyeket, amelyeket a Mapai, a nagy munkáspárt szakadása váltott ki. Ben Gurion, aki a Lévi Eskől által vezetett régi gárda támadásainak kereszttüzébe került, s a párt kongresszusán kisebbségbe szorult, visszatért a knesszetbe, hogy Dajannal és Peresszel megalakítsa a Rafit, a tucatnyi képviselő önálló csoportját, amely túlságosan gyenge volt ahhoz, hogy irányító szerepet töltsön be a politikai életben, de állandó perlekedésével kényelmetlen helyzetbe tudta hozni a kormányt.

A Ben Barka-ügy akkor a két politikai csoportosulás diszkrét összecsapásának középpontjába került – ez annál is titkosabb volt, mivel a cenzúra gondoskodott arról, hogy semmiféle utalás ne essék Izrael esetleges szerepéről. Nos, Makszim Gilan, a francia eredetű baloldali érzelmű újságíró, a *Boul* nevű szenzációhajhászó hetilap igazgatója és munkatársa, Smuel Mor úgy döntöttek, hogy dacolnak a tilalommal és a címoldalon a főcímben tették fel a kérdést: „Vajon belebonyolódott-e a Moszad a Ben Barka-ügybe?” A kérdőjel sem mentette meg sem a lapot, amelyet azonnal lefoglaltak az árusítóhelyeken, sem pedig a két szerkesztőt, akit börtönbe vetettek. A *The New York Times* indiszkréciójára, valamint Jean-Paul Sartre és Bertrand Russell közbenjárására volt szükség ahhoz, hogy négy és fél hónap után kiszabaduljon a két újságíró. A vita zárt ajtók mögött tovább folyt, meg is zavarva az izraeli titkosszolgálatok tevékenységét.

Golda Méir és a Mapai régi gárdája 1965. szeptember 14-én arra kényszerítette Eskóli miniszterelnököt, hogy nevezze ki Isszel Harel a hírszerzési ügyek tanácsadója posztjára, mert nem bíztak Amit tábornokban, a Moszad élére állított utódjában, mivel azt baráti kapcsolatok fűzték Simon Pereshez, immár a Rafi főtitkárához. Harel két hónappal a kinevezése után kihasználta a szervezetnek a Ben Barka-ügyben való állítólagos részvétele által okozott nyugtalanságot, hogy követelje „Amit, e veszélyes kalandor” leváltását. A zárt ajtók mögött összehívott szakértői bizottság odáig ment el, hogy magát Eskólit is belerángatta az ügybe és javasolta a lemondását. Ez már túl sok volt a régi gárda számára, amely kurtánfurcsán eltemette a szakértők jelentését. És a rá következő esztendőben Harel csomagolt, miután meghíúsította azt az izraeli-egyiptomi közeledési kísérletet, amelyet Mahmud Halil tábornok és zsidó üzletember ismerőse kezdeményezett Cvi Dinstein miniszterhelyettesnél. A Halil név hallatán felötlött valami Méir Amit emlékezetében: az egyiptomi tábornokot három évvel korábban azzal bízták meg, hogy a náciitanítás elől megszökött német tudósok segédletével indítson be egy rakétagyártó üzemet. A munkát gyorsan bevégezték, de az üzem leleplezésének botránya nagyobb politikai válságot keltett Izraelben, az izraeli-nyugatnémet kapcsolatok vonatkozásában. Ez kényszerítette ki Isszer Harel távozását a Moszad éléről, melyet három hónappal később Ben Gurion bukása követett. Halil, aki Abd el-Hakim Amer marsallnak, Nasszer hadügyminiszterének a jobbkeze lett, most arra törekedett, hogy diszkrét kapcsolatot létesítsen Izraellel, amely előmozdítaná a külföldi beruházók részvételét Egyiptom gazdasági fejlődésében.

Amit úgy vélekedett, hogy ez bizony megér egy misét és 1966 tavaszán felkészült egy kairói útra. Isszer Harel azonban sikeresen akadályokat épített, s leleplezte a Halil-akciót, mint olyan csapdát, amelyet e „veszélyes kalandornak” állítottak; annak, aki arra vetemedett, hogy a német tudósok ügyében vele szembefordulva elbitorolja a Moszadban elfoglalt helyét./5/ Lior tábornok, Eskóli miniszterelnök katonai titkára emlékirataiban beszámol arról, hogy miként sikerült Harelnek lépésről lépésre meghíúsítania Amit kairói útját. Egy évvel később a szovjetek teljesen kezükbe ragadták a nasszeri rezsim irányítását és ez a hatnapos háborúhoz vezetett.

Sor kerülhetett volna-e bármiféle megegyezésre Izrael munkapárti kormánya és Nasszer Egyiptoma között? Erre a kérdésre mindmáig nincs egyértelmű válasz.

Ugyanakkor bebizonyosodott, hogy 1970 nyarán, a csatorna mentén folytatott anyagháború végén a raisz, aki beleunt már abba, hogy a szovjetek játékszere legyen, kísértést érzett néhány kezdeményezés megtételére, amely valamiféle nyitást jelentett Izrael és az Egyesült Államok irányában. Már áprilisban meghívta magához Nahum Goldmant, a Zsidó Világkongresszus elnökét. Golda Méir azonban megtagadta ettől a három állampolgársággal rendelkező, haladó szellemű cionistától azt a jogot, hogy Izrael állam nevében beszéljen. Májusban Marek Halter és felesége, Clara, aki Párizsban egy, a tárgyalásos közel-keleti béke érdekében tevékenykedő baloldali nemzetközi bizottságban dolgozott, közös ismerősük, egy egyiptomi diplomata révén javaslatot tett Nasszernek, hogy hívja meg a „supergalamb” hírében álló Lova Eljavot, a Mapai főtitkárát. A raisz elvben elfogadta ezt az ajánlatot, azzal a feltétellel, hogy nem kürtölik az egészet világgá és esetleges beszélgetőpartnerét nem tagadja meg a saját kormánya. Golda ez alkalommal, kényszeredetten bár, de szabad utat adott. Az Eljav-misszió, amelynek időpontját maga Nasszer kétszer is lemondta, végül nem vált valóra: ennek az új kezdeményezésnek véget vetett a raisz hirtelen halála, amelyre a fekete hónap végén került sor – Huszein király e hónap során űzte ki durván Jordániából a palesztin szervezeteket. Utóda, Anvar esz-Szadat átvette a stafétabotot, meghozta Hasszán Tuhami mind hathatósabb támogatásával; Szadat először államminiszterként rendelte maga mellé, majd turistaügyi miniszter lett, végül pedig kinevezték miniszterelnök-helyettesé és megkapta a marsallbotot.

A rá következő esztendő valóban az elmulasztott lehetőségek éve lett. Amikor Szadat 1971. február 4-én kijelentette, hogy kész egy békeszerződésről tárgyalni, Golda Méir – amint azt már láttuk – Rabin véleménye ellenére sem volt hajlandó ezt szó szerint venni. Júliusban pedig kudarcot vallott az a közvetítés, amelyre Ceausescu, a román diktátort kérték fel. És amikor Szadat 1972 májusában úgy döntött, hogy hazaküldi a szovjet szakértőket és tanácsadókat, Dajan nem merte a saját szakállára felkarolni Marek Halter javaslatát a tárgyalási folyamat beindítására: Izrael engedje át Egyiptomnak egyoldalúan a Szuezi-csatorna használatát, úgy, hogy néhány kilométerre visszavonul a Sínai-félsziget belsejébe. A Bar Lév, aki a kairói al-Huszeini mecsetben éppen az imént ezekkel a szavakkal emlékezett meg Mohamed próféta születésnapjáról:

„Isten segedelmével vissza fogjuk szerezni Jeruzsálemet azoktól, akik a Korán szavai szerint megaláztak és szerencsétlenek lesznek... A Próféta legszebb cselekedete az volt, hogy kiűzte őket az egész Arab-félszigetről... Sohasem folytatunk közvetlen tárgyalásokat velük. Nemcsak a mi országunk felszabadításáról van szó: visszaszorítjuk őket a korábbi helyzetükbe.”

A libanoni *an-Nahar* napilap december 27-én már ezt írhatta: „Szadat visszatért azoknak a táborába, akik szerint bármely helyzet, amely egy háború nyomán alakul ki, előnyösebb annál, mint ami jelenleg van.”

Szadat a nemzetbiztonsági bizottság egyik ülésén valóban kijelentette, hogy kudarcot vallottak az Izraellel történő békés rendezést célzó erőfeszítések és a háború az egyedüli út, amely lehetővé teszi a megszállt területek felszabadítását.

Az egyiptomi hadügyminiszter néhány nappal később, 1973. január 10-én

bejelentette: „Különleges döntések születtek a Szíriával való katonai együttműködést illetően.”

Szadat március 25-én új kormányt alakított: „Az a feladata – írta akkor egy egyiptomi hírügynökség –, hogy felkészítse Egyiptomot a következő háborúra. Az Izraellel megvívandó nagy csaták előtt állunk, s ezek megkövetelik tőlünk a szellemi és anyagi felkészülést.”

A *The Sunday Times* kairói különtudósítója április 8-án ezt táviratozta lapjának: „Egyes jelek arra engednek következtetni, hogy Szadat valóban el akarja indítani Izrael ellen azt a hadműveletet, amely kivezeti a zsákutcából. Céljai: meghódítani a Sínai-félsziget egy részét; nagy mennyiségű fegyver bevetésével jelentős károkat okozni Izraelnek; elérni a nagyhatalmak beavatkozását a rendezés kieroszakolása érdekében.”

Szadat április 25-én nyilvánosan is kijelentette: „Rendíthetetlen és visszavonathatatlan az a döntésem, hogy a közeli jövőben megindítom a háborút.”

Az izraeli vezetők, akik arra készültek, hogy nagy pompával megünnepeljék államuk kikiáltásának huszonötödik évfordulóját, továbbra is kigúnyolták Szadat kis bajszát és nagy nyilatkozatait. És sok izraeli – köztük Dajan is – bizonyos nosztalgiával emlékezett vissza Nasszer nagy terveire, termetére és becsvágyára. Mintha ellenfelük termete őket magukat is megnövelte volna. És alig hat hónap múlva pontról pontra megvalósult a Szadat által bejelentett forgatókönyv; a raisz elküldte hűséges Tuhamiját a szuezi frontra, hogy megszervezze a város ellenállását a Cáhál végső ellentámadásával szemben, Kissinger bírónak és az olajkirályoknak a sípszavára várva. Az egyiptomi elnök, akit a maga Raszputyinjának misztikus vágyai ihlettek, valójában már azt a békeszerződést akarta, amely lehetővé tenné, hogy Mózes hegyén megépítse a maga ökumenikus templomát és imádkozhasson az iszlám harmadik szent helyén, a jeruzsálemi al-Aksza mecsetben.

„Már akkor is készen álltam – ismételte meg ezt 1979 márciusában Hesi Carmel előtt. – És mi volt a különbség az 1974-es helyzet és a mai között? Semmi.” Ezt az álláspontot erősítette meg Jimmy Carter amerikai ex-elnök az *Ábrahám vére* című könyvében: „Szadat szempontjából azok a csapatsétválasztási megállapodások, amelyeket 1974-ben és 1975-ben a *dear* Henry eszközölt ki, csak szerény és csekély horderejű pótlékai voltak annak, amit valójában el akart érni.”

Szadat most már tudta: nem tudja egy új háború révén megvalósítani azt az álmát, hogy elzarándokol a Dzsebel-Muszához és az al-Akszához. Arról is meg volt győződve, hogy Izrael habozás nélkül bevetné fél tucat atombombáját, amelynek birtoklását világszerte biztosra vették, amennyiben fenyegetve éreznék pusztá létét. És Tuhami szerint – aki fenntartotta kapcsolatait a bécsi ügynökséggel – még jó időbe telik, amíg Egyiptomnak saját atombombája lesz. Egyiptomnak tehát egy másik, ezúttal békés bombára lesz szüksége ahhoz, hogy reményeket fűzhessen a helyzet módosulásához. Nasszer uralmának forradalmi hevületét az egyidejűleg pragmatikus és vallásos megközelítés váltotta fel. Tuhami 1975-ben, amikor újólag ő töltötte be az ezúttal Pakisztánban ülésező Iszlám Konferencia főtitkári tisztjét, azzal az ötlettel állt elő, hogy egymillió mohamedánnak kellene Jeruzsálembe vonulnia.

A következő évben viszontlátta Moriah Sínait, a fehér ruhás nőt, aki elmondta, hogy üzenetet kapott Istentől Szadat elnök számára: rábízta a béke előmozdításá-

nak misszióját. Tuhami arra kérte Kahanát, osztrák zsidó barátját, hogy tegyen Rabin izraeli miniszterelnökkel egy újabb kísérletet. Ez utóbbi meglehetősen hideg választ adott:

„Az egyiptomiak ismerik a címünket, ha van számunkra valami új közölnivalójuk.”

Kahana maga is rászánta magát egy titkos lépésre, amelynek goromba visszatérés lett a vége. 1976. október 9-én titokban Marokkóba utazott, hogy jószolgálati közbenjárását kérje egy, a raisszal történő négyszemközti beszélgetéshez.

Rabin valójában inkább megbízott II. Hasszánban, értékelve annak a zsidó-arab kapcsolatok enyhítése érdekében tett kezdeményezéseit, mint Kreisky kancellárban. A marokkói uralkodó ugyanis, attól tartva, hogy az arab világ balra tolódik és Egyiptom visszatér a szovjetek kebelére, titokban meghívta Rabint, hogy javasolja neki: találkozzék Fahd herceggel, a szaúdi trónörökössel. Az izraeli munkapárti kormány vezetője elfogadta ugyan ennek a kényszermegoldásnak az elvét, de átadott vendéglátójának két, Szadatnak szánt és írásban megfogalmazott kérdést:

„a) Mit követelnek az egyiptomiak a béke fejében?

b) Mit követelnek a hadiállapot beszüntetése fejében?”

Hasszán átadta ugyan a raissnak az üzenetet, de kételkedett a saját pártja belső nehézségeivel küszködő izraeli miniszterelnök megbízhatóságában és szilárdságában. Szadat tartózkodott a választól, mert úgy vélte, hogy az a hatalom, amelyet meggyengítettek az ilyen belső viszályok, képtelen a kezdeményezésre. Jobbnak tartotta, ha megvárja az 1977 májusára előrehozott választások eredményét. Kreisky révén mindössze azt hozta Simon Peresz, az új munkapárti vezető, a miniszterelnöki szék várományosa tudomására, hogy pártjának győzelme után kész találkozni vele...

A raiss lelkében, orákulumának, Hasszán Tuhaminak és csillagjósának, Francesco Waldnernek a kettős befolyására érlelődni kezdett az a gondolat, hogy egy vallási és nemzeti szempontból egyaránt parancsolóan szükséges küldetést kell teljesítenie. A dél-tiroli származású Waldner, aki Róma közelében, egy nagy falusi kúriában lakott, azt jósolta Szadatnak, hogy elmegy Jeruzsálembe és megköti a békét, de nem éli túl a dicsőségét.

Szadat tudta, hogy a Tuhami által Ausztriában és Marokkóban szőtt baráti szálak révén miként vegye fel Izraellel a kapcsolatot. Begin, aki általános meglepetésre felülkerekedett az útvonalát kijelölő és a terepet előkészítő Rabinon és Pereszen, az ellenségeskedő testvéreken, maga is megtalálta a titkosszolgálatok szintjén az Egyiptommal való közvetlen érintkezés csatornáját. Már csak a jelzések szaporítására és az üzenetek cseréjére volt szükség.

Az első üzenet már 1977 júniusában megérkezik Tuhami kairói irodájába: Izrael ellenőrizhető értesülése arról, hogy merényletet készítenek elő Szadat ellen, s a szálak Líbiába vezetnek. Egyiptom igazolja az üzenet vételét, leleplezi az összeesküvést, de nem mond köszönetet érte Izraelnek. Az új izraeli kormányfő július 4-én, alig tizenöt nappal hivatalba lépése után már egy második vasat tart a tűzben. Felhasználva azt a fogadást, amelyet az amerikai nagykövet ad ezen a napon a hercliai rezidenciáján, arra kéri Románia képviselőjét, hogy eszközöljön

ki számára egy hivatalos meghívást Bukarestbe – Románia a kommunista tömb egyetlen országa, amely a hatnapos háborút követően fenntartja Izraellel a diplomáciai kapcsolatot. Begin augusztus 25-én titokban találkozik Bukarestben az egyiptomi nemzetgyűlés elnökével és másnap hosszú megbeszélést folytat Ceaușescu elnökkel. Közli vele azt az óhaját, hogy szeretne négyszemközt találkozni a raisszal.

„És amennyiben Szadat készen áll, hajlandó lenne engedményeket tenni?” – veti közbe a román diktátor.

„Feltétlenül” – bizonygatja Begin, anélkül, hogy beszélgetőpartnerének egy árva szót is szólna arról a párhuzamos lépésről, amelyet a marokkói királynál tett – az uralkodó ugyanis ifrani palotájában ugyanebben az időpontban szervezi meg a Moszad főnökének és Hasszán al-Tuhaminak, az egyiptomi Raszputyinnak a találkozóját.

Amikor Begin augusztus 29-én visszatér Izraelbe, beéri ezzel a titokzatos kommentárral: „Romániai látogatásom tényleges hozzájárulás a békefolyamathoz.”

Külügyminisztere, Móse Dajan, aki időközben Iránba és Indiába utazva szélesítette a kapcsolatokat, szeptember 4-én arra készül, hogy eleget tegyen az új kormányt megismerni óhajtó marokkói uralkodó meghívásának; erre továbbra is teljes diszkréció mellett, az ifrani titkos találkozó által megnyitott úton kerül sor. A félszemű tábornok ezen a napon felismerhetetlenné álcázva Párizsba repül: kopasz fejére bozontos beatnikfrizura kerül, hetyke bajuszt ragaszt, hatalmas napszemüveget biggyeszt az orrára. Egy marokkói géppel repül Fezbe, s onnan jut el II. Hasszán nyári rezidenciájára.

„Ha megtudnák, hogy itt van – mondja neki a király nevetve –, már nem remegne a trónom.”

Hajlandó a jószolgálati tevékenységre, arra, hogy az elkövetkező napokban előkészítse a találkozót egy igen magasrangú egyiptomi képviselővel. Bizalmasan közli Dajannal, hogy Nasszer szerint nem volt feddhetetlen raisz, mert egyaránt becsapta barátait és ellenségeit. Szadat viszont nagyon is más ember. A király öt nap múlva megtartja az ígértét: Tuhami, Egyiptom miniszterelnök-helyettese hajlandó szeptember 16-án ideutazni, hogy beszélgessen a nagyszerű izraelivel.

Dajan, útban az Egyesült Államok felé, ahová a külügyminisztérium hívta meg, megáll Brüsszelben, azzal az ürüggyel, hogy találkozzék Alexander Haig tábornokkal, a NATO fegyveres erőinek főparancsnokával, akit Vietnámban, 1966-ban ismert meg, és üdvözlje a belgiumi zsidó közösség – ez Európában az egyik legtevékenyebb – vezetőit. Úgy tesz, mintha feleségével, Ráchéllal és kíséretével felszállna a Sabena New Yorkba induló DC-8-as gépére, de autója titokban kiválik a hivatali kocsik kis oszlopából és elviszi arra a magánszállásra, ahol már várnak rá az álcázás kellékei: a paróka, a hamis bajusz, a sötét szemüveg. Átül egy másik autóba és irány Párizs.

„A vidéken átvezető út kellemes lett volna – írja majd útinaplójában /6/ – az átkozott álhajak nélkül, amelyek izgatták a bőrömet, a szemem egészen vörös lett és szüntelenül könnyeztem... Párizsba érkezvén vártak már a marokkói barátaink, azonnal elvezettek a gépünkhöz, majd a repülőgép felszállt, de ezúttal nem Fez,

hanem Rabat irányában... Csak a királyi rezidenciába érve vehettem le álruhám, tettem fel a szemlekötőt, s végre megkönnyebbülten sóhajthattam.”

Dajan a rituális üdvözlések után átnyújt Hasszán királynak egy kánaánita kardot és egy bronz nyílhegyet, mindkettő az i.e. II. évezredből származik. Az archeológiai ajándék átnyújtása közben megjegyzi, hogy a Phantom és a MIG gépek feltalálása előtt ilyen fegyverekkel hódították meg a birodalmakat.

„A múlt idők háborúira emlékeztetnek – köszöni meg Hasszán – és most eljött a béke megkötésének pillanata.”

Nyílik az ajtó és megjelenik dr. Hasszán el-Tuhami, aki egy mozdulattal visszatartja Ben Szudát, a király tanácsadóját: „Felesleges bemutatni. Jól ismerem Dajan urat.” Dajan csak azt tudja Tuhamiról, amit a Moszad főnöke mondott neki. Daliás termetű férfit lát, akinek kicsattanó fiatalossága igencsak ellentétben áll rövidre nyírt őszülő szakállával. A magabiztosságot és tekintélyt árasztó egyiptomi miniszterelnök-helyettes csaknem agresszív hangot megütve olvassa fel Szadat üzenetét, „mintha csak egy sértésre válaszolna” – jegyzi fel Dajan. „Ezek voltak a raisz feltételei egy békejavaslatra. Dönteni kellett: vagy-vagy; nem volt lehetőség az alkudozásra. A felolvasást a saját nyers nyilatkozatával zárta le, s ezt meg is ismételte: „Hát ez minden!”

Tuhami azonban nagyon is megenyhült, amikor leültek a terített asztalhoz és megkezdődött a munkaebéd, amely négy órán át tartott, s amelynek során alaposan megvitaták a leglényegesebb kérdéseket.

„Ön valóban a békét akarja? – támad Dajan.

– Legalább annyira, mint ön.

– 1961-ben hiába vártam egy kairói telefonhívásra.

– Én már első palesztinai látogatásom során, 1942-ben, a világháború kellős közepén a békéről álmodoztam.”

Azután Tuhami felidézi a faludzsai katlan körüli csatát, mert az 1948-as háború végén itt mentette meg Nasszert az izraeli bekerítéstől. A megenyhült hangulatnak ezekben az ebédet meg-megszakító pillanataiban, miközben a király gyakran magára hagyja őket, Szadat bizalmasa kemény hangon beszél rendszeréről, a raisz fizikai és szellemi kimerültségéről az Egyesült Arab Köztársaság 1961-ben történt felbomlását követően. Villog a szeme, amikor hirtelen nekiszegezi Dajannak a kérdést:

„Csak nem fogja letagadni, hogy önök olyanok voltak, akár két ujj a kézen, önök, az izraeliek és Nasszer, hogy valójában egy gyékényen árultak vele, hogy önök pénzelték őt...”

A megdöbben Dajan egy pillanatig hallgat, majd felkiált:
„Megbolondult?”

Tuhami azonban nem tágit. Úgy tudja, hogy az egyiptomi hírszerzés megtudta egy vakondtól, vagyis egy beépített ügynöktől, aki magas rangú katonatiszt volt a Cáhálban, hogy Izrael 1967. június 3. és 6. között támadást indít. Nos, erről nem értesítették az egyiptomi főparancsnokságot és kiváltképp a légierőt. Miért nem? Tuhami mereven nézi Dajant:

„Mondja meg nekem őszintén, nem konspirált önökkel Nasszer ebben az időben? Különben hogyan zúdulhatott ránk egy ilyen katasztrófa? És miért

küldte Nasszer a hadsereg vezetőjét szemlére a Sínai-félszigetre éppen azon a napon, amikor önök megindították a támadást?”

Az ajka haragtól reszket. Közli, hogy könyvet készül írni a néhai raiszról, amelyben megírja „a teljes igazságot erről az örültről, aki az összeomlás szélére sodorta Egyiptomot”. Azután témát váltva kifejti misztikus nézeteit a Közel-Keletnek, a három nagy vallás bölcsőjének, a szörnyű hanyatlásban trespdő régiónak felemelkedéséről:

„El kell hárítani azokat az akadályokat, kezdve a háborúkkal, amelyek gátolják szellemi és gazdasági virágzását. És ebben az esetben a régió elfoglalhatja azt a helyet, amelyet a próféták ígértek neki és felkészítették az út Góg és Magóg végső összecsapásához, amelyben a Fény fiai győzedelmeskednek a Sötétség fiai fölött. Izrael fiainak pedig választaniok kell, hogy melyik táborhoz állnak.”

Miközben Dajan hallgatja, tanulmányozza az arckifejezését, úgy tűnik neki, hogy Tuhamiban az egyiptomi büszkeség leglényege ölt testet. Tuhami mellékesen megjegyzi, hogy nagyon megrázta testvérenek, a légierő egyik csillagának halála, akit a Jom Kippur-háborúban lőttek le...

Dajan a meghatottságnak ezt a pillanatát használja fel arra, hogy a társalgást az aktuálisabb témák felé irányítsa. Úgy látja, hogy tárgyalópartnere különösen a megszállt területeken kialakult helyzetet illetően tájékozatlan, s azt illetően is, hogy Jeruzsálem városában kialakult a békés egymás mellett élés a zsidók és az arabok között. Egyetlenegy, mindent meghatározó elv irányítja: a béke fejében Izraelnek teljes mértékben ki kell vonulnia az összes megszállt területről, beleértve Kelet-Jeruzsálemet is. Szívesen hangsúlyozza, hogy milyen kockázatot vállalt e közvetlen találkozóért, amelyről Egyiptomban csak Szadat elnöknek és Hoszni Mubarak alelnöknek van tudomása. Még az amerikaiakat sem értesítették róla és az élete függ attól, hogy mennyire ragaszkodnak a teljes titoktartáshoz.

A király ekkor azt javasolja, hogy szorítsák a vitát megfelelő keretek közé, mert csak így kerülhet sor egy napon a Begin-Szadat csúcstalálkozóra. Tuhami ekkor választékos, irodalmias angolsággal fejt ki az egyiptomi álláspontot. Kijelenti, hogy mily nagy öröm számára a Dajannal való találkozás a marokkói uralkodó otthonában és hogy Szadat, ellentétben a korábbi izraeli vezetőkkel, számít az új vezetők erejére és bátorságára a békéhez vezető úton:

„Vizsgáljuk meg hát együtt a békéhez vezető utakat és módokat, de maradjunk egymás közt, az Egyesült Államok nélkül. Ha megállapodásra jutunk, még mindig ráérünk tájékoztatni.

Ceaușescu román elnöknek arra a javaslatára, hogy szervezzék meg a két államfő négyszemközti beszélgetését, rögtön ezt válaszolja:

„Szadat semmiképpen sem szorítja meg Begin kezét mindaddig, amíg akárcsak egyetlen izraeli katona tartózkodik Sínai földjén. Amennyiben Begin készen állna a teljes visszavonulás elvének az elfogadására, úgy tárgyalni lehetne mindenről, beleértve azt, hogy a területátengedés fejében biztonsági garanciákat nyújtanának Izraelnek. Ami a szélsőséges erők veszélyét illeti, Egyiptomnak és Jordániának megvannak az eszközei arra, hogy megghiúsítsák a palesztinokat fenyegető kommunista veszélyt, amint azt Egyiptomnak már sikerült elérnie a maga területén... Ha Begin előzetesen elfogadja a visszavonulás elvét a népek közötti béke érdekében, akkor Szadat vállalja, hogy becsületes és nemes férfiúként akár a végsőig

is elmegy önökkel, hiszen közös létérdekeink vannak. Számára azonban nem lehet vita tárgya országa teljes szuverenitásának a kérdése. Kezddék azzal, hogy visszadják a Sínai-félszigetet.

– Én Beginnek csak a küldöttje vagyok – válaszol Dajan. – Szadat elnök talán meg tudja győzni arról, hogy adja vissza neki a Sínait, de a visszaadás csak a köztük létrejött megállapodás eredménye lehet, nem pedig egy találkozó előzménye.”

Tuhami ezt a választ ígéretnek minősíti, ezt pedig megerősíteni látszik a marokkói király, aki most Dajanzhoz fordul:

„Szavamat adom rá, hogy a raisz találkozik majd az ön miniszterelnökével és kezét szorít vele, ha ez utóbbi személyesen kötelezettséget vállal arra, hogy a megszállt területekről való kivonulás lesz a kétoldalú megbeszélés alapja.”

Így hát Dajan és Tuhami II. Hasszán áldásával megállapodik az alábbi három szakaszban:

1. A két fél azonnal beszámol kormányfőinek a megbeszélésekről, hogy azok jóváhagyják új találkozójukat, figyelembe véve Szadatnak azt a követelését, hogy a tárgyalások folytatását alá kell rendelni a megszállt területekről történő kivonulással kapcsolatos kötelezettségnek.

2. A két fél békejavaslatait kicserélik és tanulmányozzák, mielőtt az Egyesült Államok tudomására hoznák azokat.

3. A két küldöttség következő találkozására, amennyiben azt a kormányfők jóváhagyják, Marokkóban kerül sor, két héten belül.

A hét órán át tartó megbeszélés során még csak említés sem történt az izraeli telepek létrehozásáról a Sínaiban, Sarm-es-Sejkbén, Neviotban és elsősorban Jamitban, hisz ezt a várost maga Dajan alapította. Tuhami a búcsúzás pillanatában azt mondja Dajannak: sohasem gondolt arra, hogy másutt találkozhat vele, mint a harcmezőn, vagy egy nemzetközi válság alkalmával. Dajan a maga részéről meghívja, hogy látogassa meg, s győződjön meg Izraelben a tényleges helyzetről.

„Tudomásul veszem ezt a meghívást és megfelelő időben élek majd vele” – válaszolja beszélgetőtársa mosolyogva, erősen megszorítja a kezét és hozzáfűzi, örül annak, hogy késedelem nélkül újra láthatja.

Még arra is megkéri, hogy küldjön neki egy példányt az önéletrajzából. Ugyanakkor azonban hamis prófétának minősíti, a kifejezés bibliai értelmében.

„Tuhami bizony *tamuha* [bizarrt jelent héberül] – mondja később Dajan munkatársának, Dan Batirnak. – Azt állítja, hogy hangokat hall felülről és azokat a szavakat hangoztatja, amelyeket Mohamed közöl vele.”

Dajan ahelyett, hogy folytatná útját az Egyesült Államokba, titokban kiszáll Orlyban, néhány órára bezárkózik a Hilton szálló egyik szobájába, megszabadul a vendéghajaktól, s felszáll az első, Tel-Avivba tartó gépre, ahol megjelenése nem kis meglepetést vált ki. Párizsban Jean-Jacques Servan-Schreiber, a *L'Express* főszerkesztője éppen a szerkesztőségben tartózkodó izraeli tudósító révén értesül az egészről, de a szerkesztőbizottság megkerülésével úgy dönt, hogy nem közli a sztorit, mert nem akarja megghiúsítani egy izraeli-egyiptomi párbeszéd kilátásait.

Dajan beszámol Beginnek a Tuhamival folytatott beszélgetésről és arról a három szakasról, amelyben megállapodtak, majd hazamegy, Cahalába.

„A ház magányos és elhagyott volt – írta a naplójában. – Egy kevés vizet

forraltam, hogy az irodámban talált leveskockából egy csésze levest készítek magamnak, s megittam, miközben meghallgattam a rádióban a hajnali 1 órai híreket. Azután fogtam egy takarót, lefeküdtem a matracra, s megpróbáltam aludni. Hosszú volt a nap és 6 órakor indult már a gépem New Yorkba.”

Dajan szeptember 17-én csatlakozik a feleségéhez, s a gép zürichi műszaki megállását felhasználja arra, hogy értesítse Tuhamit Begin válaszárol: egyetért azzal, hogy a félszigeten az egyiptomi szuverenitást helyreállító békeszerződés fejében demilitarizálják a Sínait.

A CIA-nak nem sikerült megfejtienie a marokkói kiruccanas titkát. Amikor Tuhami visszatér Kairóba, bosszantják ugyan a külföldi sajtó faggatózásai Dajan eltűnését illetően, de soha egy árva szót sem tesznek közzé találkozásukról. Noha abban állapodtak meg, hogy már a hónap végén sor kerül a második titkos találkozóra, ezt végül csak két és fél hónappal később, Szadat szenzációs jeruzsálemi látogatása után rendezték meg. A két férfi most, december 2-án is titokban találkozik, ezúttal Marrakesben, a királyi palota keleti díszletei között.

Most arról van szó, hogy egyeztessék a két fél javaslatait, amelyek a knesszet előtt megrendezett csúcstalálkozón felvázolt békeszerződés kidolgozásának alapjául szolgálhatnak. Dajan írásban rögzítette a megvitatandó kérdések listáját. Tuhami azonban, aki azzal hanceg, hogy a megbeszélések során sohasem készíjt jegyzeteket, nem hajlandó figyelembe venni ezt a dokumentumot, még Szadatnak sem hajlandó továbbítani.

„Önöknek, izraelieknek, valóságos mániájuk, hogy jegyzőkönyveket készítsenek. Nevethetnékem van ettől a papírmániától.”

Tuhami később elmondja Tamar Golan izraeli újságírónőnek – annak a másik asszonynak, aki megöszvegyülése óta mindig fehérben jár –, hogy a küklpsz (Abu-Ain, arabul az egyszemű, tréfálkozva így nevezte el Dajant) valójában fedezni akarta magát a kormányával szemben, amikor elkészítette a beszélgetésekről szóló beszámolókat és ki akarta cserélni őket.

„Abu-Ain olyan volt, akár a macska, amelyik leesett a háztetőről.”

Dajan a maga részéről így emlékezett vissza Tuhami kérkedő kijelentésére az első marokkói találkozó alkalmával: „Szadat nem szorítja meg Begin kezét, mindaddig, amíg Izrael nem vállal kötelezettséget az 1967-ben meghódított összes terület kiürítésére.” Az események időközben meglóduktak és váratlan fordulatot vettek, amikor Szadat úgy döntött, hogy Jeruzsálemben kezét szorít Beginnel, mindössze annak a szóbeli ígéretnek a birtokában, miszerint visszakapja az egész Sínait.

A két férfiben, akitől a közel-keleti történelem legmerészebb tétjének a sikere vagy a kudarca függött, semmilyen közös vonást nem lehetett felfedezni azelőtt, hogy összemérték volna erőiket. Az egyik a lengyelországi zsidó burzsoázia sarja volt, a másik egy nílusi parasztcsalád gyermeke, s vajmi keveset tudtak egymás gyökereiről. Nagyon is eltérő személyiségükben legfeljebb a felfokozott nacionalizmus és a messianisztikus hit, az illegalitásban töltött tevékenység és saját történelmi küldetésük tudata volt a közös. Sorsuk azonban több párhuzamosságot mutatott fel, s ez paradox módon némi hasonlatossághoz vezetett. Begin önélet-rajzának *A felkelés*, míg Szadat *A felkelés a Níluson* címet adta. Az egyik közvetlenül az első világkonfliktus előtt, míg a másik közvetlenül utána született, s

mindkettőjüket egy idegen hős példája lelkesítette: Begint lenyűgözte Giuseppe Garibaldi, Olaszország romantikus felszabadítója, aki egyesítette nemzetét; Szadat szemében Kemal Atatürk tábornok volt a nagy ember, ő, aki az ottomán birodalom romjain megteremtette a modern Törökországot és ujjat húzott Egyiptom brit megszállójával. Begin, aki 1942-ben Törökországot és ujjat húzott táborból, csatlakozott Anders tábornok lengyel hadseregéhez, hogy a Közel-Keleten harcoljon a hitleri ellenség ellen, s végül egy terrorista hálózatot irányított a brit megszállók ellen Palesztinában, ahol vérdíjat tűztek ki a fejére. Szadat, akit az Abwehr szervezett be, kapcsolatot teremtett Rommel csapataival, mielőtt a brit kémelhárítás leleplezte és letartóztatta.

Később mindkettőjüknek az a sors jutott osztályrészül, hogy marginális szerepet játszanak államaik felépítésében. Begin, a nyolc egymást követő parlamenti választás örökös vesztese, megérte azt, hogy Ben Gurion fasisztának titulálta; a miniszterelnöknek gonosz öröme telt abban, hogy sohasem nevezte a nevén, hanem csak úgy, mint „azt az embert, aki a tiszteletre méltó Bader mellett ül”. Szadat, akit Nasszer „igen-igen ezredesnek” nevezett el, az Egyiptomi Forradalmi Tanács azon kevés tagja közé tartozott, aki sohasem kapott miniszteri tárcát. Amikor 1969-ben a raisz egyedüli helyettese lett, senki sem hitte – és ő a legkevésbé – hogy végre eljön az ő órája. Csak üggyel-bajjal tudta bejelenteni Nasszer halálát, majd 1970. szeptember 15-én hivatalosan is átvenni az örökséget. Beginnek, aki addigra már megszokta a tétlenségre kárhoztatott indulatos ellenzéki szerepét, hét esztendővel később hirtelen szembe kellett néznie azzal, hogy cselekednie és kormányoznia kell. Szadatnak és Beginnek, ennek a két maximalistának, akit előre nem látható körülmények juttattak hatalomra, minden oka megvolt arra, hogy gyanakodjék a másakra. Az egyik attól tartott, hogy a másik olyan birodalmat akar teremteni, amely a Nílustól az Eufráteszig terjed, „lepufantva az arabokat, akár a nyulakat”; a másik viszont reváns-szándékokat tulajdonított az egyiknek. Ez a két magányos ember, aki hajlamos volt lelkiismeretével kettesben meghozni a döntéseket, most arra törekedett, hogy a titkosszolgálati által kiépített kapcsolatok révén kipuhatolja: milyen árat kész megfizetni a másik azért, hogy valóra váljanak a békés egymás mellett élésre irányuló őshajaik.

Tuhami misztikus szikrája itt játszotta a detonátor szerepét. A miniszterelnök-helyettes egy napon rendkívül izgatottan lépett be Szadat irodájába, a Gizeh-palotában:

„Elnök úr, elnézést a zavarásért, de el kell mondanom önnek, mit álmodtam az éjjel: láttam önt, amint angyaloktól körülvéve imádkozik Jeruzsálemben, az al-Aksza mecsetben.”

A raisz tudja, hogy Tuhaminak vannak ilyen titkos előérzetű álmai. Tuhami rendszeresen társalog a láthatatlan lényekkel és környezetének szívesen beszámol azokról a beszélgetésekről, amelyeket a többszáz éve halott sejkekkel folytat. Így fedi fel például Mohamed Ibrahim Kamal, a néhai egyiptomi külügyminiszter előtt, hogy felfedezte és tanulmányozta azokat az ősi dokumentumokat, amelyek szerint kardélre jut minden zsidó, aki a kétezer éves száműzetés után visszatér Jeruzsálembe. Ezt a „titkot” különben közölte a londoni rabbik egy csoportjával, akik könyörögtek neki, hogy adjon még öt év haladékot a zsidóknak!...

Egy másik esemény is siettetni Szadat döntését: az Egyesült Államok, amely

fokozta diplomáciai erőfeszítéseit az 1973 vége óta felfüggesztett genfi konferencia felújítása érdekében, október 1-jén közös nyilatkozatot ír alá a Szovjetunióval, miszerint ezt a konferenciát összehívják decemberre, az izraeli-arab konfliktus globális rendezésének alapján. Nos, a raisz semmitől sem fél annyira, mint attól, hogy a szovjetek döntőbíróként térhetnek vissza egy ilyen konferencia segítségével. Később elmondja Dajannak: éppen azért küldte el hozzá Tuhamit Marokkóba, hogy ne kerüljön ismét egy ilyen zsákutcába; nem is annyira arról volt szó, hogy előkészítsen egy esetleges találkozót Beginnel, mint inkább arról, hogy megakadályozza azt a folyamatot, amelynek végén Asszad elnök a vétőjog birtokában ismét a nyeregbe ülhet. És a genfi kudarc egy új háború kirobbanásának a veszélyével fenyegethet.

Szadat október 2-án telefonál Carternek, hogy közölje vele nyugtalanságát és 4-én nyugtalanító üzenetet küld neki. Azután bezárkózik Tuhamival, hogy megtalálja azt a kezdeményezést, amely kész tények elé állítja a két szuperhatalmat. A misztikus marsall visszatér álmához, ahhoz a vízióhoz, amelyben a raisz az al-Aksza mecsetben imádkozik:

„Egyetlen nagy húzással mindent fejre kell állítani, el kell dönteni a játszmat: menjen el a Dzebel-Muszára, szorítson kezét Beginnel, meg sem várva azt, hogy kötelezettséget vállal a félsziget kiürítésére, amint azt Dajan gyakorlatilag megígérte nekem.

– Ha vállalnom kell a kockázatot, hogy Izraelbe indulok, akkor Jeruzsálembé kell mennem, mert ott van a parlamentjük.”

„Ebben a pillanatban – mondta később Szadat – megértettem, hogy gyorsan kell cselekednem. Le kellett dönteni a lélektani korlátot, a gyanakvásnak, a félelemnek, a gyűlöletnek s a meg nem értésnek ezt az ijesztő falát, amely már oly régóta húzódik a népeink között. Új megközelítést kellett kitalálni, olyat, amelyik túlteszi magát az összes hivatalos procedúrán.”

„Én vettem rá arra, hogy megváltoztassa a véleményét – közölte Tuhami egy amerikai újságíróval. – Nem is annyira a Dajannal folytatott beszélgetésem, mint inkább a zsidókkal kapcsolatos érzéseim miatt. Meg akartam menteni őket, lehetővé téve, hogy a biblikus hasonlat szerint ekevasat kovácsoljanak a kardjaikból...”

Az egyiptomi elnök október végén ellátogat Romániába. Megkérdezi Ceaușescutól, hogy mi a véleménye Beginről:

„Azt mondhatom önnek, hogy ez a fanatikus valóban akarja a békét, a konfliktus rendezése útján. Erős ember, aki merész döntéseket tud hozni.

– Megtudtam mindazt, amit tudni akartam.”

Szadat másnap, amikor az *Egyiptom*-ol elnöki gép fedélzetén Teherán felé tart, hogy meglátogassa az iráni sahot, váratlanul optimista hangulatba kerül, amikor az ablakon át letekin Ararát hegyére és eszébe jut Noé bárkájának a története: „A gondolataim olyanok voltak, akár az olajágot vivő galambok – mondta később. – Választanom kellett e galambok között... A gondolataim akkor kristályosodtak ki, amikor Szaúd-Arábián át hazarepültem: már kijelentettem, hogy hajlandó vagyok bárhová elmenni a béke érdekében. Hát akkor miért ne Izraelbe? Így hát a labdát egyenesen az ő térfelükre juttatom el.”

Amikor Szadat november 9-én szólásra emelkedik az egyiptomi parlamentben,

meglepetést kelt, mivel eltér a leírt szövegtől: kijelenti, hogy hajlandó elmenni nemcsak a világ végére, de Izraelbe is, a knesszetbe, ha ezzel megkímélheti akár egyetlen egyiptomi gyermek életét! Az Egyesült Államok nagykövete elképedésében célszerűnek tartja, hogy telefonon adjon tanácsot: készítse elő a cáfolatot arra az esetre, ha tervét nem tudja megvalósítani. A megsértett raisz dühösen válaszolja:

„Hát azt hiszi, hogy kijelentenék ilyet, ha nem lennék elszánva arra, hogy a végére járok?”

Tuhami, aki teljes joggal értesült Szadat szándékairól, Mekkába megy zarándokútra. A szaúd-arábiai Medinában, az iszlám második szent helyén tartózkodik, amikor valósággal bombaként robban ez a beszéd. Amikor kérdésekkel halmozzák el a zarándokokat, akik varrás nélküli fehér köntösbe öltözve jelképesen hét követ dobznak a sátánra az Ararát hegyén rendezett szertartás alkalmával, a Koránból merített vallásos érvvel nyugtatja meg őket, ezzel igazolva és mintegy szentesítve a raisz váratlan döntését:

„Az al-Iszra szúrában, amely arról az éjjeli látogatásról szól, amelyet a Próféta szárnyas lován az al-Aksza mecsetben tett, írva vagyon, hogy Allah visszavezeti földjére a zsidó népet az utolsó megpróbáltatásra... Az 1967-es háború és Izrael katonai győzelme megerősítette ezt a próféciát a zsidók visszatéréséről. Most pedig elérkezett számukra a megpróbáltatás ideje. Szadat elnök a küldött, akinek az a feladata, hogy figyelmeztesse a zsidókat: nem panaszkodhatnak, amiért senki sem értesítette őket a próbatétel közeledtéről. És ez a próbatétel módot nyújt arra, hogy megtudhassuk: Izrael elszánta-e magát arra, hogy visszaadja az iszlámnak a szent helyeket.”

Tuhami a hallgatóság szívéhez szól, amikor az egyiptomi raiszban azt a férfit látja, akinek be kell teljesítenie Mohamed jóvendölését.

Beginnek és kormányának négy napjába kerül, hogy felismerje Szadat beszédének igazi jelentőségét. Üres frázisnak, blöffnek tekintik azt a szándékát, hogy beszédet akar mondani Jeruzsálemben, a knesszet előtt – nyilván ezzel akar hatást gyakorolni a naiv amerikaiakra a genfi konferencia újrakezdése előtt. „Hogyan is mehetne Jeruzsálembe az az államfő, aki nem hajlandó Washingtonban találkozni velünk” – így gúnyolódik az egyik nagy izraeli esti lap vezércikkírója, a lap pedig idézi Begin első reakcióját: „Szadat kifejtheti az álláspontját Genfben, ahol mi is kifejtjük a magunkét. Az egyik oldalnak sem kell előzetes feltételt szabnia.”

A raisz zavaró személyisége valójában nagyon is vegyes érzelmeket kelt az izraeli miniszterelnökben. Egyidejűleg fél tőle, de meg is veti, s a közvetlen munkatársaival zárt ajtók mögött folytatott tanácskozásokon kevésbé hízelgő gúnyvevekkel halmozza el, amelyek közül a leggyakoribb az orosz *codak*, ami semmirekellőt jelent.

És ennek ellenére négy nappal később a tel-avivi Hilton szállóban egy francia küldöttség előtt „kormányának nevében hivatalos meghívást küld Anvar esz-Szadat elnöknek, hogy jöjjön Jeruzsálembe, tárgyalásokat folytatni az Egyiptom és Izrael közötti tartós béke érdekében”. Hozzáfűzi, hogy maga is hajlandó Kairóba menni, amennyiben a raisz meghívja.

November 15-én szabályos meghívólevelet juttat el Szadathoz az amerikai

nagykövet révén. Az egyiptomi elnök, mintegy kihangsúlyozva lépésének lényegileg misztikus jellegét, úgy időzíti utazásának napját és óráját, hogy szombat este érkezék meg Izraelbe (a mohamedán id el-adha ünnep előestjén), amikor is a zsidók juhok feláldozásával emlékeznek meg Ábrahámról, aki áldozatként ajánlotta a tulajdon fiát...

Szadat ugyanakkor a drámai jelleg érdekében ragaszkodik ahhoz, hogy e példátlan esemény minden pillanatát egyenesben közvetítse a televízió, és műhold sugározza Egyiptomba és a világ többi részébe. Ez megérteti az izraeliekkel, hogy Szadat a nemzetközi közvélemény előtt akar bizonytságot tenni jóakarataról és lélektani sokkot akar előidézni a saját országában, ahol sokan attól félnek, hogy csapdába esik, amikor belép az „oroszlánbarlangba”.

Így hát november 19-én este sok száz millió szempár tapad az *Egyiptom-ol* jelszerű Boeing ajtajára, amikor a gép megáll a Ben Gurion repülőtér fogadási körletének vörös szőnyege előtt, miközben a szélben csattognak a két ország zászlói. A tévénezők átélhetik a történelem szárnycsapásait kísérő, érzelemmel telített pillanatot, amikor az éljenkiáltások és a nemzeti himnuszok harsogása közepette Izrael földjére lép a Próféta küldöttje...

Másnap a PFSZ bojkottfelhívása ellenére mintegy hatezer hívő tolong az al-Aksza mecsetnél, amelynek imámja beszédében könyörögve kéri Szadatot, hogy ne mondjon le Jeruzsálemről, „mert ez magának Mekkának a feladásához vezetne”. A tömeg az imák elhangzása után ilyen kiáltásokkal ünnepli a raiszt: „Életünkkel és vérünkkel felszabadítunk téged, óh al-Aksza! Szadat, készek vagyunk odaadni neked életünket és vérünket!” Szadat délután a knesszet szószerkén ennek a reménységnek és ezeknek a törekvéseknek ad hangot. Az iszlám hagyományos áldásával kezdi és a Bibliából, valamint a Koránból vett idézetekkel tűzdeli meg beszédét, amelyek békeüzenetének nagyon is vallásos és morális jellegét kölcsönöznék.

„Ugy döntöttem, azért jövök ide, hogy feltárjam a tényeket a maguk teljes egészében Izrael népe előtt. A mi földünk nem eladó. Izraelnek ki kell ürítenie az 1967-ben meghódított összes területet, beleértve Arab-Jeruzsálemet is. Izraelnek el kell ismernie a palesztinok jogát saját államukra és saját identitásukra.”

Így hát nem kellene már a kissingeri „kis lépések” kategóriájába tartozó átmeneti megállapodások, de nem kell a különbéke sem Izraellel. Az izraeli hajthatatlanság és bármilyen előzetes megállapodás elutasítása a magyarázata annak, hogy mennyi kockázattal és nehézséggel jár az a tárgyalási sorozat, amelynek beindítása inkább megfenekléshez hasonlít a lelkesedés apályát követő hónapokban. Sem a tél, sem a tavasz nem kecsegtet a novemberi ígéretekkel. A közvetlen kapcsolatok mindennapos megpróbáltatásai során hiába próbálnak élni a korábban felszított kissé balga reménységgel.

Tuhami Szadat szemére veti, hogy az al-Aksza mecsetnél végzett ima után nem sietett azonnal Mekkába a zarándoklat befejezésére, hanem visszatért Kairóba, azzal az ürüggyel, hogy Haled király nem hívta meg. „Tipikusan nyugati érvelés” – panaszolja. A raisznak szerinte egyszerű zarándokként kellett volna megkerülnie a Kába-követ, s nem kellett volna arra várnia, hogy Szaúd-Arábia uralkodója fogadja. Ez a mulasztás, amelyet Camp David után is elkövet, a végzete lesz.

A kairói Raszputyin még közbelép és megpróbálja misztikus álláspontját

érvényesíteni nem sokkal a hármás, egyiptomi–izraeli–amerikai tanácskozás előtt, amelyet az amerikaiak szerveztek külügyminiszeri szinten, 1978. július 18-án, az angliai Leeds-kastélyban. Tuhami barátja, Karl Kahana, az osztrák zsidó révén tudja, hogy Ezer Weizmann izraeli védelmi miniszter kérte, hogy találkozhassék Szadat elnökkel, kihasználva azt a pihenőnapot, amelyet a raisz Ausztriában, a Salzburg melletti Fuschelle-kastélyban engedélyezett magának. Tuhami azonnal meghívja Weizmann egyiptomi kollégáját, Gamasszi tábornokot, hogy csatlakozzék hozzájuk. Szadat július 13-án bezárkózik szobájába az izraeli miniszterrel. Egyoldalú gesztust követel az izraeli kormánytól, hogy kikerüljenek abból a zsákutcából, amelybe a tárgyalási folyamat jutott: kerüljön ismét egyiptomi igazgatás alá el-Aris fürdőváros a Sínai földközi-tengeri oldalán és Dzsebel-Musza, Mózes hegye a félsziget szívében. És minderre kerüljön sor még a békeszerződés megkötése előtt.

„El-Arist a béke városává akarom változtatni. Követelni fogjuk, hogy Haled király, Husszein király és Asszad elnök jöjjön és vegyen részt a megbeszéléseken. És a Dzsebel-Muszán mecsetet, zsinagógát és templomot akarok építeni. És közvetlenül a következő ramadán havi böjt után el akarok menni imádkozni a Szent Katalin monostorba. Remélem, nem fognak rámlőni. Nincs szükségünk útra. Repülővel megyünk.”

Tuhami öt nappal később egy másik kastélyban fejt ki külügyminiszerének, a leeds-i konferenciára induló Ibrahim Kamalnak, hogy miként befolyásolhatja izraeli kollégáját, Móse Dajant:

„Megszorítod jobb keze ujjait és mereven a 'ciklopsz' szemébe nézel. Azután hirtelen szétnyitod az ujjaidat és így kiáltasz: Tuhami! Ez szerencsét hoz.”

Mivel a leeds-i diplomáciai konferencia eredménytelenül ér véget, Carter elnök úgy dönt, hogy szarvánál ragadja meg a bikát és szeptember 5-re, Camp David-i nyári rezidenciájába összehívja a három kormányfő csúcstalálkozóját. Meglepő konklávé, amelynek részvevői valóságos túsok, rengeteg benne a válság, az új fordulat, a nyomás, a már-már szakítás, egyfajta lélektani dráma, amelyben végül is kikényszeríti a döntést az amerikai elnököt eltöltő hivatástudat, az a félelem, hogy elmulaszt egy történelmi lehetőséget, s az a rögeszme, hogy a kudarcból a Szovjetunió és szövetségesei, az elutasítás frontjának tagjai húznak hasznot. Carter, mintha csak a pápaválasztásra együvé zárt bíborosokról lenne szó, bejelenti, hogy a tanácskozásnak nincsenek időbeli korlátai, ami arra kényszeríti a három részvevőt, hogy a fájdalmas lélektani és ideológiai válságokat leküzdve akarva, nem akarva, de eljussanak a megállapodáshoz.

„Kötelességem megmondani önöknek, hogy a békeszerződés megkötése az önök két országa között fontosabb számomra, mint a politikai karrierem.”

Felesége, Rosalyn azt javasolta a küldöttségek vezetőinek, hogy hozzák a három vallás híveinek tudomására azt az imát, amelyet maga szövegezett a konferencia sikeréért, s amely azonnal elnyeri Szadat lelkes helyeslését. Az egyiptomi elnök megtalálja benne Tuhami kedvenc témáját, s újra fogadalmat tesz, hogy elmegy a Sínai hegyére. Dajan titokban így tréfálgozik erről az izraeli delegáció tagjaival:

„Nézzék csak: le kell emelniök a kalapjukat a keresztények miatt, le kell

venniök a cipőjüket a mohamedánok miatt és jarmülkét kell a fejükbe nyomniok a mieink miatt!”

Begin azonban szó szerint veszi a Carter házaspárt:

„Egyesek gúnyt űznek a Bibliából, de sem önök sem én nem cselekszem így.”

A három nagy visszahúzódik a saját villájába, távolabb a delegációk számára fenntartott bungalóktól.

„Nekem leginkább az tetszett Camp Davidben – írta Móse Dajan a naplójába –, hogy hiányzott a protokoll. Sehol sem volt fellelhető, sem az étkezéseknél, sem a beszédmódban, sem az öltözködésben. Mindannyian kaptunk egy kék anorákot, rajta arany betűkkel a Camp David felirat... Carter elnök elnyűtt farmerben járt. Cyrus Vance-nak túlságosan bő volt a trikója és a többi amerikai sem adott a formáságokra. Az egyiptomiak merevebbek voltak, Szadat nem viselt ugyan nyakkendőt, de ő is, akárcsak a környezete elegánsan szabott és élesre vasalt ruhákban feszített...”

Közöttük és közöttünk a kapcsolatok nem lépték túl az illendőség határát, kivéve a Szadat–Weizmann barátságot. A raisz nagy rokonszenvet érzett Ezer iránt, akit bizalmasan Ezrának hívott, és akivel gyakran találkozott. Bizalmas beszélgetéseiknek talán nem is volt komolyabb eredménye, de legalább rést ütöttek a két delegációt elválasztó falon.”

Carter elnök szüntelenül ide-oda karikázott biciklijén a két küldöttség között. Félreértésekkel fűszerezett homéroszi párharcok állították szembe egymással sok esetben Begint és Szadatot, akik nehezen tudták megtalálni a közös nyelvet, s jogi szakértőikre hagyták a legkényesebb problémák megoldásának gondját.

Begin: „Ne felejtse el, hogy Jeruzsálemben meleg fogadtatásban részesítettünk egy államfőt, aki alig négy évvel korábban undorító módon meglepetésszerű támadást indított ellenünk, tudván, hogy Jom Kippurnak ezen a napján mindannyian a zsinagógákban imádkozunk.”

Szadat: „Ez stratégiai cselfogás volt.”

És folytatódott a süketek párbeszéde egy dokumentum kapcsán, amelyet az egyiptomi küldöttség terjesztett be a Ciszjordániában létrehozandó palesztin államról.

Begin: „Ön olyan hangot üt meg velünk szemben, mintha legyőzött ország lennénk.”

Szadat ebből azt véli kiolvasni, hogy Begin a legyőzött ország kifejezést használva Egyiptomra céloz. A haragtól sápadtan kiáltja:

„Legyőzött ország lennénk? Az voltunk 1967-ben. 1973 októbere óta azonban nem vagyunk már legyőzött ország!”

És közben Tuhami, aki Butrosz Gali egyiptomi külügyminiszterrel osztozik egy bungalón, továbbra is a Próféta szóvivőjének a szerepét játssza, bejósolja a kis Huszein király küszöbön álló lemondását: szerinte utóda, Hasszán herceg csatlakozik Szadathoz az Izraellel folytatott tárgyalások folyamatában. A kopt vallású Gali később elmondja, hogy a „kakukk” – ezt a nevet adta a tragikus stílust megütő Camp David-i társának – szüntelenül azzal próbálkozott, hogy áttérítse az iszlámra...

Carter az egy hete tartó locsogás végén elveszti a türelmét és szeptember 17-ét, ezt a vasárnapot minősíti az utolsó lehetőség utolsó napjának. És miért éppen ezt

a napot? Nincs olyan államérdek, amely inkább e nap, mint valamely másik nap mellett szólna. A magyarázatot az ésszerű érvelésen túl kell keresnünk, a csillagok befolyásába vetett babonás hitben: ezen a napon holdfogyatkozásra kerül sor.

Az évezredes keleti hagyomány nagy jelentőséget tulajdonít a holdfogyatkozásoknak. Fontos események hírnökei. Szerencsés események? Baljós események? Szeptember 16-án, szombaton éjjel sok tízezer szempár vizslatja a Közel-Kelet tiszta eget. Camp Davidból rossz hírek érkeznek: a küldöttségek az egyet nem értés jegyében már arra készülnek, hogy csomagoljanak. A szombatról vasárnapra virradó éjszakán, abban az órában, amikor a napilapok első oldalán riasztó címeket nyomtatnak ki a csúcs kudarcáról; bekövetkezik a váratlan fordulat: a három küldöttségvezető, aki immár tizenhárom napja van bezárva a nyolcvan hektáros területre, a három utolsó akadályt az utolsó pillanatban leküzdve mégis megnyeri a jóakarátú emberek tétjét. Rosalyn Carter ökumenikus imája részben meghallgatásra talál. Azért csak részben, mert még nincs szó tényleges békeszerződésről.

Az „A közel-keleti békével kapcsolatos keretmegállapodás”, amelyet 1978. szeptember 17-én kapkodva ír alá Szadat, Begin és Carter – az utóbbi, mint „tanú” – egy általános megállapodás alapjául szolgál, leszögezi azokat az alapelveket, amelyek irányvonalként szolgálnak az izraeli–egyiptomi békeszerződés, valamint a gázai és ciszjordániai palesztinok autonóm státusa kidolgozásához. Valójában két dokumentumot tartalmaz. Az egyik előírányozza a Sínai teljes visszatérését az egyiptomi szuverenitás alá, egy hatalmas, demilitarizált, az ENSZ erők által ellenőrzött ütköző övezet kialakítását, továbbá a diplomáciai kapcsolatok fokozatos normalizálását a két ország között. A második dokumentum, amely megadná az autonómiát a megszállt területek lakosságának, megfogalmazza „a palesztinok törvényes jogai és törvényes követeléseit” elvének elismerését, ugyanakkor lehetővé téve Izrael számára a saját biztonságának szavatolását, mindaddig, amíg az Izrael, Egyiptom, Jordánia és e területek lakosai képviselőinek részvételével megrendezendő tárgyalásokon ki nem alakul ezeknek a területeknek a végleges státusza.

A Camp David-i megállapodások jelentik a remény első megtestesülését. Ugyanakkor megmaradnak a sötét foltok, amelyek az eljövendő félreértésekkel terhesek. A zsidó telepek sorsa a Rafiah-szoróban, a sínai olajkutak jövője, az amerikai pénzügyi segély, amely lehetővé teszi az izraeli erők átcsoportosítását a Negevben, s mindenekelőtt az izraeli–egyiptomi megállapodás feltételeinek végrehajtása és a gázai és ciszjordániai palesztin autonómia megteremtése közötti kapcsolat zavaró problémája: megannyi nehézség, amely már akkor felbukkan, amikor még alig száradt meg a tinta a Camp David-i megállapodásokon.

A tárgyalások elhúzódnak, a hangulat hol lelkes, hol levert, a várakozásba és izgalomba beleun a kiábrándult közvélemény. És ezek a hullámhegyek és hullámvölgyek ennek ellenére mégis azt jelzik, hogy immár visszavonhatatlan az a történelmi folyamat, amely egy évvel ezelőtt, Szadat jeruzsálemi útjával kezdődött. Azóta minden kockázat ellenére bizonyossággá válik Simon Peresnek, a munkapárti ellenzék vezetőjének egyik jóslata: „A háború elkerülhetetlen.” Simon Samir, Izrael egyik eljövendő kairói nagykövete, aki egy

magányos tett súlyát és egy embernek az események menetére gyakorolt befolyását elemezve azt írja majd a drámai fordulat tizedik évfordulója alkalmával:

„Ez nem volt Don Quijote-i tett. Helytelen lenne azt állítani, hogy Szadat kezdeményezése elszigetelődött a történelem fő áramlatától: valójában egybecsendült a 70-es évek kezdete óta megfigyelhető változásokkal. Napjainkban azonban senki sem vitathatja, hogy személyes hozzájárulása nélkül a béke nem úgy és akkor jött volna létre, ahogyan és amikor létrejött. Abban az örökös vetélkedésben, amely a történelmi fejlődés meghatározása terén az emberek és az általános tényezők között folyik, azt állíthatjuk, hogy ebben az esetben az előbbiek gyakorolták a meghatározó befolyást.”

Az emberek, de a csillagok is, legalábbis az előbbiek irracionális hite az utóbbiakban. Hesi Carmel, aki 1978 decemberében, a békeszerződéshez elvezető diplomáciai fortyorogás hosszú szakaszának kellős közepén ellátogatott Washingtonba, érdekes felfedezést tesz, amikor váratlanul benéz a Fehér Házba: Carter elnök naptárában 1979. március 13. az Egyiptom és Izrael közötti szerződés megkötésének végső határnapja. A *L'Express*, amelynek akkor a tudósítója, január 20-i számában megemlíti ezt a lehetőséget, de senki sem figyel fel rá. Nos, ez a március 13. az új holdfogyatkozás napja.

A közel-keleti ügyintézés sohasem különült el attól a szereptől, amelyet a vallás, a miszticizmus, mi több, a mágia és az asztrológia játszik ebben a régióban, ahol az istenek és mítoszok, álmok és délibábok, összeomlott birodalmak és eljövendő nagy tettek káoszában kavargó a történelem valamennyi összetevője: ez a szent és olyannyira vitatott föld immár háromezer éve szüntelenül visszhangzik a fegyverek csörgésétől és az imák morajától.

Dávid Ben Gurion bizalmas feljegyzéseiben szerepelnek például feljegyzések azokról a francia nyelvű beszélgetésekről, amelyeket 1959 júniusában és decemberében Sally Linkerrel, a román származású csillagjósossal folytatott. Ezeknek a beszélgetéseknek négy oldalt szentelt. Az egyiptomi hadsereg harci készségben volt és Ben Gurion egy támadás lehetőségéről kérde beszélgető társát:

„Nem, ez alkalommal nem mernek támadni” – válaszolja, miután tanulmányozta a csillagok állását.

A cionista-szocialista állam alapítója négy évvel korábban, 1955. január 15-én ezt jegyezte fel naplójában egy ismeretlen repülő tárgyról: „Olyan, mint egy nagy szivar, nagy sebességgel repül északról dél felé, egyenes vonalban és eltűnik a láthatáron.”

Jimmy Carter, a keleti színjáték egy másik kulcsszereplője sem mentes attól a babonáságtól, amely oly gyakori a küldetéstudattól áthatott politikai vezetőknél. Mélységesen hívő keresztény, aki ismét gyakorló hívő lett, miután Amy lányuk születésekor válságot élt át a feleségével. És ez a misztikus ihlet készteti az időpontok kiválasztására, hogy új lendületet adjon az Izrael és Egyiptom közötti tárgyalások folyamatának, valahányszor az a veszélyes kifulladás állapotába kerül. Utóda, Ronald Reagan hasonló módon bíz meg Joan Quingley csillagjósno véleményében – felesége, Nancy rendszeresen konzultál vele –, amennyiben hitelt adunk Donald Regan, fehér házi stábjá néhai vezetője emlékiratainak. Eszerint a „First Lady” minden szombaton Camp David-i házából telefonált ennek a San Franciscó-i asztrológusnőnek, hogy megszervezze a világ leghatalmasabb állam-

férfiújának időbeosztását. Donald Regannak az ő utasítására az elnöki naptáron pirossal kellett megjelölnie a szerencsétlen napokat – ezeken meg kellett akadályozni, hogy a férje elhagyja a Fehér Ház körletét –, narancs színnel a korlátozott mozgásra alkalmas, míg zölddel az utazáshoz kedvező napokat. Nancy Reagan, aki a rák jegyében született, így szabályozta az elnöki életet a férje ellen elkövetkezett sikertelen merénylet után. Az amerikai elnök, aki különben a vízöntő jegyében született, sok más színészhez hasonlóan nem mulasztotta el, hogy reggelenként elolvassa horoszkópját a *The Los Angeles Times*ban, étkezés előtt sőt szórjon a bal vállá mögé és védő amulettet, vagy szerencsehozó érmét tartson a zsebében...

Amint arról Carter naptára tanúskodik, az izraeli–egyiptomi béketárgyalások utolsó menetére 1979. március havának első tizenhárom napjában kerül sor. A rendezés ügye még teljesen zsákutcában van, amikor Begin március 1-jén megérkezik Washingtonba. A nyilvánosság előtt szemére veti az amerikai közvetítésnek, hogy valójában csak az egyiptomi álláspontot támogatja. Szerinte a megállapodás rendelkező része lényegének elsőségét kell biztosítania a két ország közötti megállapodásnak, szemben azokkal, amelyek Egyiptomot arab partnereihez fűzik. Carter március 4-én így nyugtatja meg Begint: „Én a szívemet kínálom fel, adja nekem a kezét.” Valóban példátlan biztosítékot kínál fel neki: formális védelmi szerződést Izrael és az Egyesült Államok között. Begin telefonál „Arik” Saronnak, az elsőszámú héjának miniszterei közül és megszerzi tőle a kormány jóváhagyását. Carter úgy dönt, hogy mindent egy lapra tesz fel: hajlandó elutazni Kairóba és Jeruzsálembe, hogy kikényszerítse a két fél aláírását.

„Ha ilyen példátlan kockázatot vállal – mondja Jacob Javits szenátor –, akkor bolond, bolond, bolond... De nem hinném, hogy bolond lenne.”

Kairóban Szadat megígéri neki, hogy útjáról nem fog üres kézzel visszatérni. Carter március 10-én este megérkezik az izraeli fővárosba és kérleli Begint, hogy bízson meg jobban a raiszban, de mindenekelőtt „Arik” Saront akarja megpuhítani, azt a Saront, aki – egyedül az izraeli vezetők közül – Gerald Forddal szemben őt részesítette előnyben az amerikai elnökválasztások alkalmával. Ez az emlék segíti a kapcsolatépítést. Másnap ellátogat a Jad Vasem emlékhelyre, s letérdel, hogy imádkozzék a cionizmus két úttörőjének, Herzl Tivadarnak és Vlagyimir Zsabotyinszkijnak (Begin bálványa) a sírja előtt. Begin meglepi azzal, hogy felkínálja neki: elnököljön a kormány ülésén, mert ebben a megtiszteltetésben eddig még egyetlen külföldi vendég sem részesült. Akad azonban még mindig öt vitás pont, s ez felboríthat mindent.

„Izrael semmit sem engedhet az elvekből, de rugalmasabbak lehetünk a megfogalmazásokban – egyezik bele Saron, felidézve, hogy ellenségesen áll szemben minden olyan rendelkezéssel, amely elősegítheti egy palesztin állam létrehozását a Jordánon innen. – Erre nem kerülhet sor! Jobb, ha ezt már most leszögezem ön előtt, egyszer s mindenkorra!”

12-én délelőtt kellemetlen meglepetés éri Cartert, aki 16 órára tervezi a távozását, de aki nem térhet haza eredmény nélkül: Begin úgy döntött, hogy minden megállapodást megszavaztat a knesszettel és csak utána írja alá. Carter az izraeli képviselők előtt tartott beszédében érzékelteti elégedetlenségét, amiatt, hogy egy nappal tovább kell maradnia:

„A népek békére vágnak, de vezetőik még nem tettek bizonyosságot arról, hogy ők is készek vállalni a vele járó kockázatot.”

Ezer Weizmann, aki belefáradt kollégáinak halogató taktikájába, lemondással fenyegetőzik. Saron és Dajan keresi azt az elfogadható formulát, amely a tárgyalások második szakaszában lehetővé teszi Egyiptom bekapcsolódását a Gázai övezet autonómiáját biztosító folyamatba. Amennyiben Szadat elfogadja ezt a kompromisszumot, Izrael nem viszi zátonyra a megállapodást, ígéri másnap Begin, amikor kikíséri az amerikai elnököt a repülőtérre. Az izraeliek ezen a napon, új csodára várva esőben ünneplik meg Purimot. Az utcákon a zsidó karnevál ez alkalomra készült maszkjai emlékeztetnek meg arról, hogy Eszter királynő mily csodálatos módon mentette meg a perzsa birodalom hébereit. A kairói repülőtér protokollszalonjában Carter és Szadat utolsó négy szemközti beszélgetése a holdfogyatkozás estéjének kezdetekor ér véget. Az amerikai elnök éppen akkor nyeri el a raisz beleegyezését a kompromisszumba, amikor a sajtó bejelenti a tárgyalások megszakadását.

„Megvan az egyezmény – jelenti be, mielőtt a gépbe szállna. – Begin és Szadat a békét választva az ismeretlent választja, de tudják, hogy az Egyesült Államok velük lesz.”

Az aláírási szertartásra március 26-án 14 órakor kerül sor Washingtonban, a Fehér Ház pázsitján. Jichák Rabin, Izrael volt miniszterelnöke, aki a meghívottak között ül, szomszédjához, Ron Ben Isaj televíziós tudósítóhoz hajol:

„Ha mi, a munkapártiak írtuk volna alá ezt a szerződést – súgja – vér folyt volna Tel-Aviv utcáin.”

Beginnek, aki a béke megkötésére elszánt Szadattal ül szemben, az a történelmi szerencséje, hogy a jobbján nem ül egy másik Begin. Hasszán Tuhami, a raisz bolondja két hónappal később megismétli azt a javaslatát, hogy egymillió mohamedán „békés menetével fel kell szabadítani Jeruzsálemet”. 1980 februárjában amiatt sajnálkozik, hogy nem járt sikerrel ez a misszió, amely Szadat béketörekvéseinek a célja volt. Tuhami ugyanis nem mondott le ábrándjairól. Amikor 1979-ben Haifában tanácskozik az izraeli–egyiptomi bizottság, elmeséli Beginnek, hogy Kairótól húsz kilométerre megtalálta Józsefnek, Jákob fiának a sírját:

„Két démon őrzi a bejáratát, de csak én ismerem azt a jelszót, amellyel beléphetek.”

Izraelben csak egy rögeszméje van: meglátogatni a híres „Hittin szarvait”, a Tiberias-tóhoz közeli helyet, ahol Szaladin csatában legyőzte a kereszteseket. Több órát tölt el itt, hogy elmélkedjék a diadalmas iszlámnak e jelképe előtt.

Az izraeli visszavonulás első szakaszát követően feljuthat végre, nagy pompa közepette a Sínai csúcsára. 1979. november 19-én, pontosan két esztendővel a jeruzsálemi utazás után ott térdel az imaszőnyegen Szadat és Ali tábornok mellett, aki annak idején elkísérte Marokkóba a Moszáddal tartott első titkos megbeszélésre, s aki az ország védelmi minisztere lett. Bevonják az izraeli zászlót, s felhúzzák az egyiptomit a Szent Katalin monostor előtt. Az izraeli lobogót itt először 1956. november 19-én, a sínai hadjárat után húzta fel a Cáhál három, vigyázzban álló fiatal tisztje, Izrael titkos történetének eljövendő hősei: Zeévi tábornok, becenevén Gandhi, az antiterrorista harc koordinátora, Jekutel Adam tábornok, akit 1982-ben Libanonban öltek meg, mielőtt kinevezték volna a

Moszad élére és Jehósua Szaguj, a katonai hírszerzés vezetője, akit a szabrai és satilai mészárlás után váltottak le...

Szadat elmondja egy újságírónak, aki részt vesz a ceremónián, hogy azt szeretné, ha Mózes hegyének lábánál temetnék el. A sors azonban másképp intézkedik, akárcsak az izraeli-egyiptomi békekaland többi szereplője esetében, az okkult irodalom legjobb hagyományainak szellemében. Két megtért harcos a béke oltárán áldozza fel karrierjét: Ezer Weizmann tábornok, az izraeli védelmi miniszter kilép a kormányból, míg Gamaszi egyiptomi tábornokot, akinek a kezessége nélkülözhetetlen volt a vállalkozás sikere szempontjából, 1979-ben elmozdították posztjáról. A szerződés három aláíró prófétája közül az egyik, Carter 1980 novemberében elveszti az elnökséget, a másodikat, Szadatot 1981. október 6-án meggyilkolják, a harmadik, Begin 1983. szeptember 15-én lemond, hogy a libanoni kudarc nyomán bezárkózzék kis jeruzsálemi lakásába. Ami az árnyékban álló embereket illeti, Dajan rákban hal meg 1981-ben, a másikat, Tuhamit 1984-ben családja kérésére beszállítják egy elmegyógyintézetbe...

Begin és Szadat utolsó találkozójára 1981. június 4-én került sor Sarm es-Sejken, négy hónappal azelőtt, hogy távozott az élők sorából a raisz, aki mindeddig elutasította, hogy még a megszállás alatt álló területen találkozzék az izraeli miniszterelnökkel. Ezt semmi sem igazolhatta, legfeljebb az az óhaj, hogy segítse az izraeli miniszterelnök közelgő újjáválasztását. „Az Izraellel kötött megállapodás olyan szilárd, akár az acél” – hangsúlyozta Szadat a zsidó húsvét előestéjén –; ez volt az utolsó, amelyet a Dél-Sínai háromezer telepe és a vakációzó izraeliek ezen az Egyiptomnak nemsokára átadandó partvidéken ünnepelhettek. Az izraeli légierő elit ütőereje három nap múlva mélyrepülésben átsuhan a Vörös-tenger fölött, hogy megsemmisítse Bagdadtól délre az iraki Tammuz nukleáris telepet. Begin egy árva szót sem szólt erről a döntéséről „barátjának”, Szadatnak, amikor utoljára megölelték egymást a Madarak Öble egyik fehér házának lépcsőfeljáróján.

APOKALIPSZIS MOST, AVAGY A BAGDADI OPERA

1986. szeptember 23. Ha leszáll az éjszaka, a Leicester Square lesz London egyik legmozgalmasabb tere. Vonzó központ ebben a városban, amelynek nincs központja: két mozi, néhány kocsmá és a híres Swiss Cottage, a turisták egyik kedvelt helye, amelyet kiváltképp a jarműlkéjükre felismerhető izraeliek patronálnak. Mordehai Vanunu egy kocsmából távozva, ahol bánatát a híres Guinness sörbe fojtotta, felfigyel egy telt idomú hölgyre, dús szőke ondolált hajjal, aki egy divatbutik előtt szemlélődik. Vanunu, akinek egyáltalán nincs sikere a nőknél, s akit „menyasszonya” ejtett az év elején, döbbenet áll a lenyűgözően hatalmas fenekű jelenség előtt. Szerencséje van, mert a hölgy nem is barátságtalan, könnyen le lehet szólítani. Egy kissé elhagyatottnak tűnik az esőben, amely az ősz érkezését jelzi. Félénk mosollyal bátorítja is Vanunut, amikor azt javasolja, jöjjön el vele egy moziba, nézzenek meg valamilyen szórakoztató krimi.

Vanununak valóban szüksége van a kapcsolódásra, méghozzá – ha lehet – kellemes társaságban. Amióta a *The Sunday Times* meghívására Londonba érkezett az ausztráliai Sydneyből, naponta több mint tizenöt órát tölt a nagy vasárnapi hetilap nyomozó riportereinek és a segítségükre hívott szakértőknek a társaságában, s hamis iratokkal felszerelve bujkál szállodáról szállodára. Az, amiről immár tíz napja mesél nekik, kétségkívül a század egyik szenzációja: példátlan beszámoló attól a technikustól, aki vagy tíz esztendő teltével Izrael legtitkosabb létesítményében, a dimónai nukleáris központban; az első szemtanú, aki az általa látottak alapján bizonyíthatta az izraeli atomarzenál létezését. Dimóna ugyanis külön, szupervédelem alatt álló világ, a Negev sivatag bejáratánál.

1961-ben minden teketóriázás nélkül lelőttek egy izraeli vadászbombázót, amely tévedésből túlságosan is megközelítette. /1/ 1971-ben ez a sors jutott osztályrészül egy líbiai Boeingnek, amely eltévesztette az útját. Azok az autósok, akik rátérnek a vörös-tengeri Eilatba vezető útra, Beér-Sevától negyven kilométerre délre megpillanthatják az okkersárga homoktenger háttérében azt a dómot, amelyet nem szabad lefényképezni: a hatóságok jó ideig azt akarják elhitetni, hogy textilkombinátról van szó, amely a közvetlen közelben felépített tényleges gyár egyik részlege.

Mivel az ifjú Vanunu arra készül, hogy kifecsege ezt a nyílt titkot, tudja, hogy a nyakában liheg majd a Moszad, vagy legalábbis nyomon követi, akár csak az angol Scotland Yard és az MI-5. Vanunu arca beesett, egy kicsit sötétbőrű, a haja rövidre van vágva, közepes termetű, semmiképpen sem hasonlít James Bondra, vagy akár Burgessre vagy Philbyre. Izraelben senki sem figyelt fel rá, nem vette komolyan, sem a haverjai, sem a lányok és még kevésbé a Sin Bet – az izraeli

kémelhárítás – amely engedélyezte, hogy felvegyék Dimónába, majd azt, hogy az országot elhagyva föld körüli útra induljon azzal a kártalanítással, amelyet a gazdasági okokból történt elbocsátás nyomán kapott.

Londonban, az utazás végére érve először a Coburg szállóban szállt meg, a Hyde Parkkal szemben, de a *The Sunday Times*/2/ munkatársainak javaslatára sűrűn változtatja a lakhelyét. Az esetleges üldözők lerázását célzó, gondosan kidolgozott tervet követve Olivier Forrester néven, portugál üzletemberként a Covent Garden negyed Mountbatten szállodájában beköltözik a 105-ös számú szobába. Itt sincs azonban maradása, mert félelemmel és izgalommal tölti el az az érzés, amelyet az újságírók sugallnak neki, hisz valósággal „bombát” tart a kezében. A Leicester téren hömpölygő tarka sokasághoz csapódva még idegesebb, még feszültebb, mert tudja, hogy a hetilap szerkesztősége másnap kapcsolatba lép a Palace Greenben működő izraeli nagykövetséggel, hogy tudomására hozza: a közeli napokban közzéteszi a leleplezéseket a diómai üzem tényleges tevékenységéről. A szerkesztőség szeptember 23-án reggel illúziók nélkül várja a nagykövetség reakcióját – lesz, ami lesz –, de természetesen hiába.

Ez valójában nem az első eset, hogy az izraeli atomtitkok a napilapok címlapján szerepelnek. David Binder, a *The New York Times* tudósítója már 1976-ban közzéteszi a CIA egyik jelentését, amely szerint a zsidó állam 10–20 atombombával rendelkezik. Világszerte számos cikk és könyv jelent meg Izrael nukleáris potenciáljáról és lehetséges atomfegyvertáráról. A CIA egyik U–2 típusú kémrepülőgépe már 1960-ban nagy magasságban átrepült a Negev sivatag fölött és olyan tevékenységet figyelt meg, amelynek semmi köze sem volt a textiliparhoz. Pierre Péan francia újságíró 1982 óta több művet szentelt ennek a témának, s írásai mértékadónak számítanak. Ezekre még visszatérünk. Peter Pry, a Colorado egyetem egyik amerikai kutatója 1984-ben áttanulmányozta az összes korábbi kiadványt, amelyek részben a CIA által kiszivárogtatott információkon alapultak, s könyve az *Israel's Nuclear Arsenal* (Izrael atomarzenálja) a részletek és adatok hatásos tárháza. „Izrael minden valószínűség szerint – összegezi – rendelkezik 11–31 plutónium bombával –, ezek 10 kilotonnás töltetűek és az F–15, F–16, illetve a Phantom típusú gépekről lehet ledobni őket, továbbá 10 uránbombával, amelyek globális pusztító ereje 250 kilotonna, s olyan miniatűr hajtóművekkel vannak felszerelve, amelyeket be lehet építeni a Jerikó-rakétákba.” A washingtoni Stratégiai Tanulmányok Georgetown Intézete 1984 decemberében még tovább megy a becslések terén: 50–100 bombát emleget. Vanunu már 200 bombáról beszél!

Izrael sohasem volt hajlandó megerősíteni vagy cáfolni e külföldi spekulációk bármelyikét. Egyetlen hiteles forrás sem utalt soha – akár hivatalosan vagy más formában – a tényleges nukleáris kapacitásra. A hatóságok tartják magukat a változatlan alapelvhez: „Nem mi leszünk az elsők, akik meghonosítják az atomfegyvert a Közel-Keleten.” Ez természetesen semmit sem jelent, hisz Peter Pry tanulmánya szerint a bombákat szétszerelve lehet tárolni, s szükség esetén hetvennyolc óra alatt ismét össze lehet szerelni őket a bevetés céljára. Avner Cohen izraeli politológus 1988-ban jelentette meg az *A vita, amelyre sohasem került sor* című cikkét, amelyben ennek kapcsán „ködösítési politikának” minősítette országa magatartását ebben a kérdésben. A vezetők ugyanis ezzel egyidejűleg a

félbeismerések révén szüntelenül elrettentő fenyegetésként hadonásztak ezzel a tömegpusztító eszközzel. Arje Lova, a Munkapárt akkori főtitkára, a szupergalamb, 1972-ben így írt nagysikerű könyvében, *A szarvas országában*: „Ha az araboknak valaha is sikerül Izraelt a pusztulás szélére taszítaniuk, ők maguk fognak elpusztulni. Az egész régióban egyetlen ember sem marad életben. Egyetlen zsidó és egyetlen arab sem. Nem lesznek győztesek, sem pedig legyőzöttek. Csak hamu és rom marad. Vajon erről álmodoznak az arabok?”

1974-ben maga az államelnök, Efraim Kacir professzor, a világhírű tudós jelenti ki a nyilvánosság előtt, minden kertelés nélkül, hogy országa nyilvánvalóan rendelkezik „nukleáris potenciállal... de emiatt senkinek sem kell aggódnia”. És 1977 májusában azon a televíziós vitán, amelyen a választások küszöbén Begin és Simon Peresz, a munkapárti jelölt kerül szembe, ez utóbbi eldicsekszik azokkal a technológiai sikerekkel, amelyek a függetlenség óta hatalmon levő pártjának köszönhetők, elszólja magát egy rövid mondat erejéig: „Mesés dolgot teremtetünk meg Dimónában...” És mégis! Öröködik a cenzúra. És amikor két izraeli szerző könyvet akar megjelentetni az izraeli nukleáris potenciálról, a cenzúra nemcsak a kiadást akadályozza meg, de bizonyos ideig még azt is megtiltja, hogy hírt adjanak magáról a betiltásról.

Ez a szigorú tilalom, amely kiterjed minden izraeli információra, magyarázatot ad arra az óvatosságra, mi több, tartózkodásra, amellyel a *The Sunday Times* vezetői fogadták kezdetben azt a beszámolót, amelyet Oscar Edmond di Guererro, egy kétes hírnevű, szabadúszó kolumbiai újságíró készített állítólag, dokumentumokkal kiegészítve a dimónai atomközpont egyik „neves atomtudósával”. Az újságíró, életének nagy szenzációját hajszolva először arról próbált tárgyalni a hetilap madridi irodájával, hogy mintegy 3 millió frankért eladja a birtokában levő huszonnégy fényképet. Azután felkínálta az egész anyagot egy konkurrens hetilapnak, a *The Sunday Mirror*-nak, amely laptársát nevétség tárgyává akarta tenni. A *The Sunday Times* vérig sértett szerkesztősege a szakértőkhöz fordul. A negatívokat és a mellékelt vázlatot vizsgálta meg, továbbá azt a beszámolót, amelyet Guerrero a névtelen „tudóssal” készített, méghozzá dr. Theodor Taylorral, Robert Oppenheimer tanítványával, a Pentagon nukleáris kísérleti programja néhai tanácsadójával. A szakértő nagyítóval megvizsgálja a felvételeket, s szavatozza eredetiségüket: valóban a Negev sivatagi nukleáris központ kellős közepén készültek. Az újságírók fellelkesülnek, de továbbra sem hiszenek a szenzáció feltalálójának. Azt követelik hát tőle, hogy mutassa be nekik a dokumentumok szerzőjét, akit egy másik szakértő, a Stockholmi Nemzetközi Békekutató Intézet igazgatójaként tevékenykedő brit fizikus, Frank Barnaby szaktudásának óhajtanak alávetni. Guerrero tehát ráveszi, hogy jöjjön el Ausztráliából, ahol nem sokkal májusi megérkezése után kötött vele ismeretséget.

Vanunu Bangkokból érkezett oda. A beér-sevai egyetem esti tanfolyamán szerzett filozófiai diplomával a zsebében bolyongott Izrael és Katmandu között, elégedetlen volt az életével és kereste a maga indentitását. 1954. október 13-án született Marakesben, az Atlasz hegyei között, egy nyolcgyermekes vallásos zsidó család harmadik gyermekeként, s 1963-ban vándorolt ki szüleivel a Moszad által illegálisan bérelt hajók egyikén, amely útba ejtette Marseille-t is. A Vanunu családot, akárcsak számos, Észak-Afrikából érkező zsidót a Negev hirtelen kelet-

kezett és gomba módra növekedő fővárosának befogadó központjába irányították; e város cementkockái lépésről lépésre visszaszorítják e sivatagnak a Szaharától eltérő jellegű homokját. Az ifjú Mordehai – akárcsak apja és nagyapja – otthon arabul beszél, de ortodox héber iskolába jár, ahol magáévá teszi az őt befogadó új társadalom nyelvét. Többé-kevésbé lenyűgözi a beér-sevai piacon megismert beduinok nomád élete és már érzékenyen reagál a lakosság egy részét sújtó megkülönböztetés igazságtalanságára. A műszaki alakulatoknál töltött három évi katonai szolgálat után, bár nem rendelkezik semmiféle tudományos képesítéssel, technikusként alkalmazják a dimónai központban, az izraeli nukleáris kutatás szentélyében. Apja, a vásári kegytárgykereskedő igencsak büszke rá: „Ő a legjobb a csoportban, okos, csendes, becsületes” – ismételteti. Fiának munkája teljes mértékben hadititoknak minősül, s az éppen annyira titoktartó, mint félénk Mordehai egy árva szót sem ejt róla a szüleinek. A Sin Bet ügynökei, akiknek biztonsági szempontból meg kell vizsgálniok Dimóna összes munkatársát, nem fedeztek fel semmilyen abnormális vagy veszélyes elemet a kezdő technikus életvitelében, amikor 1976 novemberében felvették a központba.

Az egyetemen azonban, ahol beiratkozik az esti tanfolyamra, mégiscsak felfigyelnek rá. Saját identitását keresve baloldaliaskodó körökkel kerül kapcsolatba és az egyetemen arab diákokkal barátkozik. Nyíltan palesztinbarát lesz és arra gondol, hogy belép a Rakahba, a kommunista pártba, amelynek keretei között az anticionista zsidók az izraeli állampolgárságú arabok oldalán tevékenykednek. A nukleáris központ munkatársait állandó megfigyelés alatt tartó biztonsági szolgálat azonban csak egy kissé labilis, metafizikai gondokkal bajmólódó, szerény beosztású munkatársat látott benne. A *The Sunday Times* 1986. október 5-i száma részletesen beszámol az ügyről: eljövendő filozófusunkat egy intenzív, a fizika és a kémia alapelemeit ismertető tanfolyam elvégzése után 1977. augusztus 7-én, a legtermészetesebb módon kinevezik a Mahon 2 (2. intézet), az épület szupertitkos szárnya őrségének vezetőjévé: hat emelet a föld alatt, a nukleáris pokol hat bugyra, amelyen a felesketett technikus éjjelente körbejár, miközben kollégái kanasztáznak. Vajon megrettenti-e az, amit felismerni vél, s amit végül is lefényképez: a bombához mindenképpen elvezető lánc szemeit? A több mint öt évig tartó, őrségben töltött végtelen éjszakák során kusza feljegyzéseket is készít a tervrajzok számára.

Vanunának végül is nem filozófiai hajlamai, metafizikai gyötrelmei vagy a beér-sevai egyetemen kifejtett politikai tevékenysége miatt, hanem gazdasági okokból mondanak fel 1985 novemberében. A biztonsági szolgálatnak ez a vaksága kezdetben igencsak gyanúsnak tűnik a megfigyelőknek, amikor tíz hónappal később robban a „Vanunu-ügy”. Hasonlóképpen azt gyanítják, hogy az a rossz hírű újságíró, aki egy vagyont remél szerezni azokból a szenzációs vallomásokból, amelyeket az Ausztráliában „megkaparintott” technikus tesz neki, a Moszad ügynöke. Azt ezt követő válság ily módon nem más, mint az izraeli titkosszolgálatok machiavellisztikus trükkje, amely el akarja hitetni, hogy kiszivárogtatták a titkot, pedig valójában az a célja, hogy az arab országokban növelje az izraeli nukleáris potenciál elrettentő hatását. Nagyon is vonzó elmélet, tekintettel az Izrael által rettegett határidő közeledtére: véget érhet az iráni–iraki konfliktus, amely felszabadítaná az iraki katonai potenciált – ez az Európában a második

világháború során bevetett összes páncélos hadosztály kétszerese – és új veszéllyel fenyegetné a Golan-fennsíkot és a Jordán folyót. Ezek szerint a Moszad ezt a lehetőséget figyelembe véve agyalta ki azt a forgatókönyvet, amelynek keretei között felidézheti az atombomba rémét...

A valóságban elképzelhetetlen egy ilyen trükk, egy ilyen bonyolult „átverés”. Nem mintha a Moszad képtelen lett volna rá, vagy ne hajtott volna végre hasonló akciókat a múltban, s más területeken. Egyrészt azonban Izraelben mindaz, ami a nukleáris kérdéseket illeti, a hisztéria határát súroló reakciókat vált ki, hisz a menekültek nemzetének egyik ritka és utolsó tabujáról van szó. Másrészt a Peresz–Samir-féle nemzeti egységkormány nagyon is bonyolult áttételei lehetlenné tettek volna egy ilyen kezdeményezést a katasztrófális következményekkel járó, nagyon valószínű kiszivárogtatások kockázata nélkül. A Vanunu-ügy ilyen trükkös magyarázata újólag rávilágít az izraeli titkosszolgálatok mitológiájára – a minap végrehajtott tetteik révén valósággal démoni hatalmat tulajdonítanak nekik. Nehéz ugyanis elhinni, hogy a Sin Bet ügynökei ne tudtak volna Mordehai Vanunu „tévelygéseiről”. És mégis ennek az alacsony beosztású alkalmazottnak a személyiségében, valamint a Moszadnak abban a képességében, hogy egy kudarcból sikert kovácsoljon, hogy a biztonsági szolgálat mulasztását egy fantasztikus akcióval tegye jóvá – nos, ezekben kell keresnünk a kulcsát ennek a hihetetlen kalandnak, amelyből nem hiányzik a kémregények egyetlen szokásos alkotó eleme: sem a dohány, sem pedig a nő. Ha az embert csúfosan rászédték, nincs más mód a csorba kiköszörülésére...

Térjünk hát vissza a Vanunu-ügyhöz és tekintsük olyannak, mint amilyen valójában volt. Ez a törékeny személyiség csak nehezen tud érzelmi kapcsolatot teremteni a környezetében levő nőkkel: nem is tudunk arról, hogy izraeli barát-nője lett volna. Csakis a rejtélyes idegen nők vonzzák. Mordehai 1985 októberében, egy hónappal elbocsátása előtt beleszeret Judy Zimmerbe, a huszonkilenc éves, kis barna amerikai diáklányba, aki Bostonból érkezett a Szentföldre. Össze is költöznek, de a szerencsétlen Vanunu azt hiszi magáról, hogy impotens. Csak egyre vágyik már: utazni, felfedezni a nagyvilágot. Távoli tájak izgatják: Nepál, Ausztrália; más vallások iránt is érdeklődik. Tanulmányozni kezdi a keleti filozófiákat és a misztikus szektákat. Gyengül a judaizmushoz való kötődése, anélkül, hogy Dimónában bárki is felfigyelne erre az átalakulásra. Oly kevésbé, hogy sikerül átcsempésznie a fényképezőgépét az ellenőrző pontokon és távozása előtt két tekercsnyi felvételt készítenie a legtitkosabb berendezésekről. Vajon ideológiai indítékok hatására cselekszik, az „emberiség javára”, amint azt később állítja? Ezt valószínűleg sohasem tudjuk már teljes bizonyossággal megállapítani.

A lényeg az, hogy 1986. január 19-én szakít Judyval és távozik Izraelből a két tekercs felvétellel, valamint a felmondási időre járó pénzzel. Az irány Athén, Katmandu, Bangkok és végül Sydney, ahová egy szép májusi napon érkezik meg. Néhány héttel később, a Szent János-templomnál megismerkedik John McKnight tiszteletessel, ennek az anglikán egyházközösségnek a káplánjával, aki annak rendje és módja szerint környezetvédő és pacifista, tekintélyes szónok, aki hamar rájön arra, mi fáj Vanununak és szárnya alá veszi ezt a bolygó és csalódott zsidót. Két hónapba sem telik és Mordehai áttér védnökének a vallására. Ő, aki a mózesi ortodox hitben nevelkedett, nem érzett vajon vágyat a beér-sevai egyetemen az

iszlám elfogadására, majd arra, hogy Nepalban valamely guru tanítványává szegődjék? Így hát bizalmába fogadja a papot, majd a bizalmat kiterjlesztve meggyónja nagy titkát di Guerrero kolumbiai újságírónak, aki a nagy szenzációt megérezve igyekszik eladni ezt a titkot annak, aki a legtöbbet fizeti érte...

A *The Sunday Times* tehát ilyen előzmények után hozatja fel Vanunut Londonba, hogy a szakértőkkel ellenőriztesse szavait és dokumentumait. Mordehai a hosszú ideig tartó „kihallgatások” után szeptember 23-át a szerkesztőségben tölti, hogy újra elolvassa az október 5-i számba tervezett cikket és megvitassa az egész történetet elmesélő könyv kiadására vonatkozó szerződés feltételeit. A *The Sunday Times* által szerződtetett testőrök elkísérik a szállodájába, ahonnan Syneybe telefonál McKnight lelkésznek, amint azt megérkezése óta kétnaponként teszi. Az idegei teljesen kikészültek, erkölcsi támaszt keres, s várja, milyen választ ad az izraeli nagykövetség a hetilap vezetőségének kérdésére. Így hát kábulatot keres a Leicester Square kocsmáiban. Itt ismerkedik meg ezzel a kacér amerikai nővel, aki egy kissé volt barátnőjére, Judyra emlékezteti.

Meghívja moziba és a nő nem mond nemet. Bemutatkozik: Cindy Haninnak hívják, egy miami kozmetikai vállalat képviselője. Azt állítja, hogy szépségápolási tanulmányokat folytat Londonban és egy kis szállodában lakik, a Victoria pályaudvar közelében. Másnap újra találkoznak, végigjárják a múzeumokat és képcsarnokokat, s együtt ebédelnek. Úgy tűnik, alakulóban van az idill: gyakorlatilag mindig együtt vannak. Cindy mégis gyengéden visszautasítja Mordehai félénk közeledését. Azt javasolja neki, hogy próbálkozzanak meg először egy kis szerelmi kiruccanással. Elkísérhetné például Rómába, ahol szabadon rendelkezik a nővére lakásával:

„Most éppen távol van, s ott kényelmesebben meglennénk.”

Cindy javaslata kedvező fogadtatásra talál, mert Mordehai egyre kényelmetlenebbül érzi magát a Mountbatten szálló 105. szobájában, amely körül a „gorillái” szokatlanul nagy élénkséget figyeltek meg: szüntelenül motorkerékpárok berregnek a közelben. Alighanem azok a fotósok, akiket a konkurrencia küldött...

Szeptember 27-én megírja Beér-Sevába a szüleinek, hogy elhagyja Angliát és új „barátnője” társaságában egy kis körutazást tesz a kontinensen. 30-án kétségbeesetten telefonál McKnightnak, az ausztráliai lelkésznek. Elmondja, hogy megjelent a fényképe a *The Sunday Mirror*-ban, a lap hamisítónak nevezi és azt is megtudta, hogy Izraelben a Sin Bet ügynökei máris „kezelésbe vették” a testvérét. A lelkész megvigasztalja, s arra bátorítja, hogy távozzék Cindy társaságában. Cindy már sok mindent elintézett: máris lefoglalt Cynthia Hanin és Olivier Forrester névre két jegyet a British Airways 18 óra 38 perckor induló London–Róma járatára, csak odafelé, a komfort osztályon. Vanunu a heathrowi repülőtéről felhívta a *The Sunday Times* munkatársát, aki az ő ügyével foglalkozik és közli vele, hogy elhagyta a szállodát és az Európában töltendő vikendjéről visszatérve majd október 2-án találkozik vele. Vanunu azonban nem bukkan fel 2-án, sőt 5-én sem, amikor a hetilap közli a leleplezéseit. A történet az első oldalon kezdődik és három teljes oldalt tölt meg.

Minden benne van: a kis technikus beszámolója, a dimónai épületek (a Mahon 1. és 2.) részletes tervrajza, a nukleáris központ belsejében készített felvételek. A dokumentumok, vázlatok és fotók közzlése után Theodor Taylor fizikus szakér-

tői véleménye következik: a hat föld alatti emelet mélyére épített reaktor immár húsz esztendeje évente mintegy 40 kiló plutóniumot állít elő, aminek segítségével évente 10 darab, egyenként 20 kilotonnás bombát lehet készíteni (ekkor volt az amerikaiak által 1945-ben Nagaszakira ledobott bomba pusztító ereje). Ez összesen 200 bombát jelent. Mivel azonban a dimónai reaktor lithium 6-ot, tritiumot és deutériumot is termel, Izrael a termonukleáris hidrogénbombának, sőt a neutronbombának is birtokába juthat. És ez még nem minden. Vanunu szerint a Dimónában összeállított robbanófejeket gondos őrizet mellett rendszeresen elszállítják Haifa környékére, ahol nukleáris töltetű rakétákat rejtő silókat létesítettek...

És ha mindez így van, akkor Izrael lett a világ hatodik nukleáris hatalma, megelőzve Indiát és Dél-Afrikát.

És ami még fájóbb, ez az újságírói „bomba” 1986. október 5-én, a zsidó naptár 5747. évének első napján robban. A zsidók ünnepelnek, az izraeli vezetők azonban némaságra kárhoztatják sajtójukat, noha a *The Sunday Times* leleplezései csak megerősítik és pontosítják azt, amit a jól tájékozott körök világszerte máris tudni véltek a zsidó állam műszaki képességeiről és nukleáris potenciáljáról.

A képnek csak egy szépséghibája van: eltűnt az a személy, aki kirobbantotta a botrányt. A hetilap munkatársai október 8-án riasztják a Scotland Yardot. McKnight tiszteletes, aki aggódik, mert védence már nem hívja fel rendszeresen telefonon, minden más tevékenységét félbeszakítva elindul Sydneyből, hogy úgymond kizárólag lelkipásztori indítekből maga is részt vegyen Vanunu felkutatásában. Ő lesz az első, aki megtalálja eltévedt „bárányának” a nyomát, amikor szinte véletlenszerűen érdeklődik felőle a jeruzsálemi kerületi bíróság törvényszéki irnokánál. Az írnok szarvas hibát követ el, amikor megemlíti Vanunu nevét azon vádlottak között, akiknek fogvatartását az előző októberi hét törvényszéki tárgyalásain rendelték el!...

Hat heti bizonytalanság és híresztelés után, november 9-én a kormány főtitkára egészen váratlanul közzéteszi az alábbi lakonikus nyilatkozatot: „Mordehai Vanunu, akit azzal vádolnak, hogy engedély nélkül közzétett olyan értesítéseket, amelyek súlyosan sértik az állambiztonságot, börtönben van és rövid idő múlva a jeruzsálemi bíróság elé fog állni.” A Vanunu eltűnése és izraeli bebörtönöztetése bejelentése között eltelt időszakban Jichák Samir, a Likud vezetője váltotta fel Simon Pereszt a miniszterelnöki székben, híven ahhoz a rotációs megállapodáshoz, amelynek keretében a két rivális párt váltogatja egymást az országot az 1984-es választások óta irányító nemzeti egységkormány keretében.

Tekintettel azokra a vádakra, amelyeket Vanunu ellen emeltek, zárt tárgyalást rendelnek el. Ügyvédje, Amnon Zihroni, a szélsőbaloldali vádlottak ismert védője, a békemozgalom neves aktivistája, kénytelen írásban és esküvel is megfogadni, hogy semmit sem árul el a per részleteiről. „Eleinte – válaszol Sálóm Cohen újságíró kérdésére – még azt is tilos volt megmondani, hogy Vanunu Izraelben van-e. A családja tudni akarta ezt, a *The Sunday Times* aggódott sorsa miatt, McKnight ausztráliai lelkész pedig az elveszett „bárányát” kereste. Mindhármán, egymástól függetlenül hozzám fordultak, nem is tudván, hogy Vanunu engem kért fel arra, hogy képviseljem a bíróság előtt. Csak a kormány dönthetett arról, hogy valamely úgy államtitoknak számít-e. És általában ennek minősül minden,

ami a nukleáris kérdéssel kapcsolatos. Még a védelemmel foglalkozó miniszteri bizottság tagjait sem tájékoztatták az ügyről. Ami engem illet, nekem az volt a véleményem, hogy képtelenség eltitkolni a tényt, miszerint Vanunut Izraelben börtönözték be. Így hát az ő kérésére bejelentettem a kormány jogi tanácsadójának, hogy a család nevében pert szándékozok indítani a törvénytelenül őrizetben tartott Vanunu szabadon bocsátására vonatkozó bírósági határozat érdekében. Ez a *habeas corpus* eljárás, amelyet a brit jogtudománytól örököltünk, arra kötelezi a hatóságokat, hogy minden letartóztatott személyt negyvennyolc órán belül bíró elé kell állítani, aki majd elrendeli további fogvatartását vagy szabadonbocsátását. Ez lehetővé tette számomra, hogy nyomást gyakoroljak a kormány képviselőire: módosítsák magatartásukat és ismerjék be a tényeket.”

December 21-ig kellett várni, hogy valamivel többet tudjunk meg arról, miként került izraeli börtönbe Vanunu, aki szeptember 30-án tűnt el Londonból. Mindez Vanunu különleges trükkjének köszönhető, aminek azután a még szigorúbb fogvatartás lett az ára. Ezen a napon a rejtély kulcsa a szó szoros értelmében a kezében van, amikor a bíróságra viszik, ahol a bírónak meg kell hosszabbítania a fogvatartását. A fogoly ott ül hátul a rabomobilon, a jobb kezét odabilincselték az őr kezéhez, valósággal elvakítják a villanófények, felemeli a bal kezét, mintha a szemét védené és a tenyerét az üvegre nyomja. A tenyerén pedig a fekete tintával felírt, jól olvasható szöveg: „I was kidnapped, 30.9.86 in Rome ITL Flight 504” (86.9.30-án raboltak el Rómában, Olaszországban, az 504-es járaton).

A világ összes televíziós állomása rémdrámászerűen tálalta fel ezt a jelenetet. Izraelben azonban a cenzúra közbelépett, hogy megtiltsa a beszámolót erről az incidensről. „Groteszk egy helyzet – írja a *Hadasot* vezércikkírója. – Várnunk kell arra, hogy a külföldi sajtó közölje az üzenetet, s így mi is közölhetjük azt.” Az újságírók azonnal nyomozásba kezdenek, s ily módon sikerül rekonstruálniuk a történet folytatását, azt követően, hogy Vanunu és Cindy elindult Londonból Rómába, a British Airways 504-es járatával. A remegő szerelmes és imádottja este 21 óra felé megérkezik az Örök Városba, egy autóval, amelyet Vanunu taxinak vélt, amikor beült a Leonardo da Vinci repülőtérre. Épp, hogy belépnek a nővér lakásába, amikor derékon kapja két úriember, aki várt már rájuk. Egyikőjük egy fecskendő segítségével jó adag erős kábítószerrel juttat a fogoly testébe. Azután megkötözik és belegyömöszölik egy ládába, amelyet odaszállítanak az épületnél álló kis szürke teherautóhoz. A teherautó elindul Nápolyba, ahol a láda az izraeli zászló alatt hajózik és október 9-én Haifa felé induló Tapuz teherhajó fenekére kerül, a többi rakomány mellé...

Ez az emberrablás érdekes módon emlékeztet egy másikra, amellyel az egyiptomi titkosszolgálat próbálkozott a 60-as években. Az egyiptomiak lelepleztek Rómában egy Mordehai Luk nevű izraelit, amikor az állítólagos titkokat akart eladni nekik. Egy találkozón törbecsálták, leütötték és begyömöszölték egy ládába, amelyet diplomáciai küldeményként akartak Kairóba szállítani. Luk azonban magához tért és a vámolás közben hevesen rázni kezdte a ládát. Az olasz vámosok, akiket meglepett a láda mozgása, ezúttal figyelmen kívül hagyták a szállítók diplomáciai mentességét és felnyitották a gyanús küldeményt. Így szabadult ki az izraeli, aki örült annak, hogy megúsza és élve adták át országának. A Moszad, mert a nemzetközi sajtó neki tulajdonította Vanunu római elrablását,

a jelek szerint levonta egyiptomi kollégái kudarcából a kellő tanulságot, hiszen az olasz csendőrség által indított vizsgálat nem járt eredménnyel.

Végül is a *The Sunday Times* újságíróinak sikerült 1988 februárjában megtalálni a Cindyhez vezető utat. Felkutatták lakcímét a Tel-Avivtól északra levő Natanja fürdővárosban; Struma utca 5. Becsöngettek az ajtón, de a nő az orruk előtt becsapta az ajtót, s még aznap este nyomtalanul eltűnt. Sikerült azonban kideríteniök, hogy valójában Cheryl Bentovnak hívják, Floridában született, s az izraeli katonai hírszerzés egyik tartalékos tisztje a férje. A szép kémnő, aki törbe csalta Londonban az „áruló” Vanunut, hibát követett el, amikor sógornője, a Miami-ban élő Cynthia Hanin nevét használta, mert ez megkönnyítette a brit újságírók kutató munkáját. Ez bizony a kém technikai hibája volt, mert különben sikerült volna eloszlatni azt a hitet, hogy a Moszad mesterkedéséről van szó.

Időközben a Vanunu-per megmutatta, hogy az egész ügyet annak kell tekinteni, ami: zárt tárgyalás a tabu számára.

A dimónai atomközpont néhai technikusa, aki 1986 decemberének utolsó vasárnapján jelent meg a jeruzsálemi járási bíróság előtt, hogy meghallgassa a vádiratot, nem vallotta magát bűnösnek, de tiltakozott az ellen, hogy ügyvédje szellemileg kiegyensúlyozatlan egyénnek minősítse: „Semmit sem bánok meg, amit tettem, azt az emberiség javára cselekedtem.”

Amikor távozott a törvényszéki tárgyalásról, jutazsákot húztak a fejébe, hogy ne érintkezessen ismét a sajtóval, valamely újabb trükk révén és ne játszassa ki őrzőinek éberségét. Egy vörös esernyő mögé rejtve kellett megtennie azt a néhány lépést, amely a rabomobiltól elválasztotta, s amikor a kocsí kigördült az udvarról, senki sem láthatta vagy hallhatta: az ablakokat fehérre mázolták és a rendőrök teljes hangerővel szirénáztak.

Amikor 1987. szeptember 30-án megkezdődött Vanunu pere, bedeszkázták a tárgyalóterem ablakait, a bíróság bejáratát ponyvával álcázták, s külön folyosót építettek, amelyen a vádlottat bírái elé vezették; Vanunu fejét teljesen elfedte egy sisak; olyan volt, akár a rejtélyes „vasálarcos”, aki mindmáig foglalkoztatja a francia történészeket. George Quester professzor, a nukleáris kérdések amerikai szakértője, akit a védelem idézett meg, az 1988. január 6-i tárgyaláson szenzációt keltett azzal a megállapításával, hogy a *The Sunday Times* leleplezései nem tartalmaztak olyat, amit már ne tettek volna közzé (l. a Függelék).

„Valójában egyetlen közzétett információ sem veszélyeztethette Izrael biztonságát – érvelt a védelem –, hiszen egyetlen szakértő sem vonja kétségbe azt a képességünket, hogy atomfegyvereket tudunk előállítani.” És Vanunu személyiségén túl – csalódott, rászédett, cinikus vagy őszinte idealista? – az izraeli nukleáris kapacitást övező rejtély áll a per középpontjában. Vajon nem az a bűne, amiért tizennyolc évi börtönbüntetéssel sújtják, hogy ki akarta robbantani Izraelben „azt a vitát, amelyre sohasem került sor” a nukleáris fegyverkezés politikájáról, rákényszerítve az ország vezetőit, hogy szembenézzenek a híres Sámson-komplexussal, amely éppen úgy kísért a zsidó történelemben, mint a Maszada-komplexus?

„Cselekedete bármely normális országban kétségkívül kiváltott volna egy ilyen vitát – jelentette ki ügyvédje, Zihroni. – Nos, egy igazi politikai vita, mint

amilyen például Angliában zajlik le, itt mindeddig elképzelhetetlen volt. Bárcsak ez a per kimozdítaná a helyzetet a holtpontról!...”

A Vanunu-ügy kétségkívül új fényt vetett a „kődösítési politikára”, amely Avner Cohen, a harvardi Kennedy Iskola professzora szerint az államalapítás óta jellemzi az izraeli nukleáris törekvéseket. A nukleáris program 1948-ban kezdődött, amikor a védelmi minisztérium uránium-lelőhelyek után kutatott a Negev sivatagban! /3/ Izrael alapítói felismerték, hogy Hirosimát követően egy ország erejét az atombomba rőfjével kell mérni. 1950-ben izraeli tudósokat képeztek ki az Eisenhower elnök által kezdeményezett amerikai Atom a békéért! program keretében: megépítik Nahal Szorekben az első kísérleti kutatóreaktort, amely polgári célokat szolgál, párhuzamosan azokkal a munkálatokkal, amelyek a rehovoti Weizmann Intézetben folynak. Ugyanakkor 1955-től kezdve – saját beismerése szerint – Franciaország az, amely a dimónai központ felépítésével a katonai atomerő fejlesztésének első számú partnere és támasza. Pierre Péan rekonstruálta azt, amit „a nagy titok, a második világháború óta legjobban őrzött titok” állomásainak nevez, s ez fogja össze akkor a két országot az atomfegyver birtokában. /4/

„Hirosima és Nagaszaki bombája végső pontot tett a háborúra, amelynek a zsidók voltak a nagy vesztesei. A nukleáris fegyver megakadályozza a zsidó nép újabb holokausztját. Ez a gondolat gyorsan gyökeret vert a ‚Vén Oroszlán’ (Ben Gurion) gondolkodásában: csakis így lehet szavatolni a kis zsidó állam biztonságát.”

A 40-es évek végétől gyakorlatilag az izraeliek az egyedüli külföldiek, akik a châtilloni erődben, a francia tudósok társaságában a Zoé nevű atommáglya körül forgolódnak. Francis Perrin professzor, aki Joliot-Curie utóda az Atomenergia-ügyi Kormánybiztosság (AK) élén, barátságot köt Ernst Bergmann professzorral, akit magának Einsteinnek a javaslatára neveznek ki a Weizmann Intézet igazgatójává. És az izraeliek vagy tíz esztendőn át tanácsokkal, szabadalmakkal, gyártási módszerekkel látják el a franciákat. /4/ Így például 1953-ban két szabadalmat adnak el az AK-nak a kis fémtartalmú ércek – ilyenek találhatók a Negevben – és a nehézvíz feldolgozásával kapcsolatban. Az AK, amely a politikai döntéshozók zöld fényét meg sem várva folytatja a bombához vezető utat, 1955 júniusában megkezdi a marcoule-i feldolgozóüzem építését, négy hónappal azt követően, hogy Ben Gurion meghozza magányos döntését a nukleáris fegyver megszerzéséről /4/ ... Amikor Párizs az 50-es évek végén lázasan dolgozik az atombomba első prototípusának előállításán, Péan szerint a Weizmann Intézet felajánlja neki azt a paraméterek kiszámítására alkalmas számítógépet, amellyel akkoriban az AK nem rendelkezik, s amelyet az Egyesült Államok nem hajlandó neki leszállítani. És mivel a Nasszerrel kesztyűs kézzel bánó Egyesült Államok visszautasította a legutóbbi izraeli fegyvervásárlási kérelmeket, Simon Peresz, az izraeli védelmi minisztérium igazgatója igen szoros személyi kapcsolatrendszer épít ki a francia katonai lobby embercivel, valamint azokkal a politikusokkal, akik a Nasszer által támogatott arab nacionalizmus ellen harcolnak Algériában. Tényleges szövetség alakul ki akkoriban a Földközi-tenger két végében élő emberek között, méghozzá minden parlamenti ellenőrzés nélkül. A fegyveres erők francia minisztere a tel-avivi időre állítja be az óráját. A két ország vezérkarának nincs semmi-

lyen titka a másik előtt. Az egyik fél kémei a másik számára dolgoznak és fordítva is így van./4/ Ritkán alakult ki ilyen meghitt kapcsolat két ország katonaiipari komplexuma között, s ezt a kapcsolatot néhány döntéshozó fedezi, aki Péan szerint már megkezdte az erőltetett menetet a bomba felé.

1955 derekára Peresz „mesterkedése” meghozza a maga gyümölcsét: az izraeliek „bevették” a miniszterelnökségi palotát, a belügy- és a védelmi minisztériumot. A decemberi választási kampány előestjén Ben Gurion „fegyverkereskedője” Edgar Faure-nak, a minisztertanács elnökének egyik közeli munkatársánál vacsorázik. „Mutassa csak a tenyerét” – kéri a magasrangú államhivatalnok nyolcvanéves édesanyja. Az igen tiszteletreméltó öreg hölgy gondosan megvizsgálja Peresz tenyerének vonalait, majd fiához fordulva így szól: „Segítened kell mindenben, amit csak kér, mert meg vagyon írva az égben...” És a jó fiú már másnap azt kéri Faure-tól, hogy bocsássa saját hivatalát az izraeli védelmi minisztérium igazgatójának a rendelkezésére!

Amikor pedig 1956-ban a szocialista Guy Mollet kerül hatalomra, Simon Peresnek sikerül nyélbe ütnie a legnagyobb „lobby”-akciót, amelyet egy maroknyi ember valaha is elérhetett valamely külföldi államapparátusnál, bezsebelve a valósággal történelmi osztalékokat... Egyfajta szűk körű kabinet jön létre a francia kormány kebelében, hogy titokban tanácskozzék az izraeli védelmi minisztérium vezetőivel. Simon Peresnek és munkatársainak immár saját irodája van a Saint-Dominique utcában, ott, ahol a katonai titkok rejlenek, éppen abban a pillanatban, amikor Guy Mollet zöld fénnyel ad a francia bombának. És 1956. szeptember 17-én, az izraeli nagykövetnél reggelizve az AK két francia főnöke, Francis Perrin és Pierre Guillaumat megbeszélést folytat Peressel és Bergmann professzorral arról, hogy megépítenek Dimónában egy olyan atommáglyát, mint amilyen Saclay-ban működik./4/

A szuezi expedíció októberi kudarca után Maurice Bourgès-Maunoury miniszter és helyettese, Abel Thomas belevágnak ebbe az akcióba, ugyanakkor, amikor elhárítják a francia bomba útjából az utolsó hivatalos akadályokat. Olyannyira, hogy a két folyamat szinte összeolvad. Amikor pedig Bourgès-Maunoury 1957 májusában miniszterelnök lesz, ez megpecsételi a plutónium gyártását célzó együttműködési megállapodást: immár nemcsak kutatási célokat szolgáló atommáglyáról, hanem plutóniumot termelő reaktorról van szó. Aláírják a szerződést a Saint-Gobain céggel, amely megépíti a marcoule-i plutóniumgyárat. Amikor pedig 1958 elején az első bulldózerek egyengetik a talajt a dimónai építkezésen – a fiktív céget irányító stróman mögött Saint-Gobain rejlik – a föld alatti üzem tervei évi tíz-tizenöt kiló plutónium gyártását irányozzák elő.

Ben Gurion, amikor 1960 decemberében interpellációt intéznek hozzá a knesszetben, mivel hírek szivárogtak ki az építkezéssel kapcsolatban – ezt a CIA-nak tulajdonítják –, higgadtan azt válaszolja, hogy Franciaország segítségével egy 24 megawattos kísérleti reaktort építenek a Negevben, „az ipar, a mezőgazdaság, az egészségügy és a tudomány szükségleteire”, tehát „kizárólag békés célokra”. Nos, Bergmann professzor 1966. május 14-én habozás nélkül beismeri: „Ha az ember békés célokra kifejleszti az atomenergiát, elkerülhetetlenül eljut a nukleáris opcióhoz: nincs ugyanis kétféle atomenergia.”

De Gaulle tábornok csak közel két évvel azután, hogy 1958 júniusában vissza-

tért a hatalomba, értesült – ugyancsak Péan szerint – arról, hogy mi ment végbe Dimónában és milyen mértékben fonódott össze a két ország katonai-ipari komplexuma. Véget akar vetni „ennek a törvényellenes gyakorlatnak, amely tartós jelenlétet biztosít az izraeliek számára a vezérkarok és szolgálati ágak minden szintjén.” „Ily módon szűnjék meg különösképpen – teszi hozzá emlékirataiban – az a segítség, amelyet Beér-Seva közelében egy olyan gyár kezdetéhez nyújtunk, amely az urániumot plutóniummá alakítja át, s ahonnan egy szép napon atombombák kerülhetnek ki.” Ami azt illeti, nem engedelmeskednek neki: 1963–64-ben a francia társaságok hétszáz zsoldos technikus dolgozik még a helyszínen, s a francia nagyiparosok, a Gaulle-i tilalomnak fittyet hányva, Saint-Gobain tervei és az AK módszerei alapján befejezik a dimónai üzem „lényegi” részét.

Az izraeliek 1959 után – írja Péan – megkettőzik erőfeszítéseiket, hogy gyorsan célhoz érjenek: a reaktor 1962 végére teljes kapacitással dolgozik. Az első adag plutónium előállítására 1965 folyamán kerül sor. 1966 végén már elegendő mennyiség áll rendelkezésre ahhoz, hogy Izraelnek az 1967. júniusi hatnapos háború előestjén meglegyen az első atombombája. A Dassault által leszállított, az atomtöltetek hordozására alkalmas rakétákat ezen a veszélyekkel terhes tavaszon próbálják ki./4/ A téma azonban továbbra is tabu abban az Izraelben, amely nem tűri, hogy szomszédai is rálépjenek erre az útra...

Péan szerint Ben Gurion agyában már kezdetben megfogant az a gondolat, hogy az arabok a szívük mélyén sohasem ismerik el a zsidó államot, amelynek függetlenségét ő kiáltotta ki. Ezt csak erővel, abszolút erővel lehet kikényszeríteni belőlük. Az izraeli-arab katonai egyensúly alakulásának pesszimista megítéléséből kiindulva erőlteti hát a nukleáris opciót, hogy elrettentse vele az arab agressziót: életre kell hívni egy állandó elrettentő erőt, s erre csak az atomfenyegetés képes, tekintettel arra az emberekben és hagyományos fegyverekben megnyilvánuló számszerű fölénnyben, amely egy napon arra készíthető a közös ideológia által összefogott arabokat, hogy irtóháborút indítsanak Izrael ellen./4/ Kezdeményezése azonban a munkapárti vezetőségén belül csakhamar olyan más befolyásos vezetők – így Golda Méir, Pinhász Szapir, sőt Lévi Eskól – vagy a balszárnny aktivistái – így Jigal Allon és Izrael Galili – ellenállásába ütközik, akik a máshonnan jött „galambokkal” egyetemben úgy vélik, hogy az arabok nem késlekednek majd megszerezni a maguk nukleáris fegyverzetét, mihelyt Izrael követeli a magáét, a terrornak arra az egyensúlyára hivatkozva, amelyet a két szuperhatalom teremtett meg. Az izraeli atomerő ellenzői néhány tudóssal és az úgynevezett polgári társadalom képviselőivel összefogva nyilvános szervezetet hoznak létre a Közel-Kelet katonai atommentesítése érdekében, s ezt erőteljesen támogatják az amerikaiak, akik aligha látnák szívesen az atomhatalmak klubjának bővülését.

1962-ben sor kerül egy nagyon zártkörű kollokviumra, amelyen összezsapnak a két tábor érvei. Jair Evron 1987-ben jelenteti meg az *Izrael nukleáris dilemmája* című könyvet, amelyben megírja e zártkörű viták történetét, mert rávilágítanak arra, hogy ez a kérdés milyen mértékben lett Erisz almája az izraeli döntéshozók számára. Allon és Galili, az „antinukleárisok” azt állították, hogy az atomfegyverzetnek a térségbe történő bevezetése a Cáhál, Izrael védelmi hadserege hagyományos fölénny megszűnésének veszélyével járna, ellenőrizhetetlenné tenné a katonai eskalációt, és – tekintettel az ország területének kicsiny voltára – lehetetlenné

tenné a második, visszavágó atomcsapást. Peresznek és Dajannak a nukleáris elrettentő erő fejlesztését célzó, ezzel ellentétes érvei inkább a katonai költségvetés csökkentéséhez kötődtek. Ennek a hagyományos politikai törésvonalakat át nem fedő konfrontációnak az volt az egyetlen eredménye, hogy az izraeli vezetők nem voltak hajlandók elfogadni a nukleáris stratégiát és inkább egy „átlátszatlan” álláspontra helyezkedtek.

Amikor 1963-ban Lévi Eskól lett Ben Gurion utóda, továbbra is a „garázsban tartott bomba” híve maradt, vagyis a Dajan által hirdetett stratégiai doktrína ellenfele, bár ugyanakkor a költségvetés megkurtítása ellenére szorgalmazta a nukleáris kutatásokat szolgáló beruházásokat. Ebből adódik az Izrael politikájának meghatározására szolgáló formula kétértelműsége („Izrael nem lesz az első...”), amelyet Jigal Allon később így egészít ki: „Izrael a második ország sem lesz, amely meghonosítja az atomfegyvert a régióban...”

„Az izraeliek gondolkodása nyitott – panaszolja Gabrun, a jeruzsálemi egyetem professzora – kivéve azt a csendet, amely a nukleáris kérdéseket veszi körül.”

„Kétségtelen – állapítja meg Avner Cohen professzor –, hogy a hivatalos álcázás egésze, a külföldön szerzett technológiai felkészültség és a ködös nyilatkozatok hozzájárultak ahhoz, hogy sűrű homály fedje az izraeli nukleáris törekvéseket... A 70-es évek kezdetétől kialakult az a konszenzus, miszerint Izrael képes ugyan előállítani a bombát, de itt pusztán spekulációról van szó, hiszen a vezetők mindenkor hitet tettek amellett, hogy a régió atommentes övezet legyen. Izrael aláírta a légköri atomkísérleteket tiltó egyezményt, de az amerikai nyomás ellenére sem hajlandó aláírni az atomsorompó szerződést, ami csak fokozza helyzetének kétértelműségét... Vajon ez annak a jele, hogy az atomfegyver a végső és elkerülhetetlen menedéknek számít?”

A Likud hatalomrajutása nem módosította ezt az „átlátszatlan politikát”, amellyel csak Dajan kísérelte meg szembeszegezni a „nyílt elrettentés” politikáját, kijátszva az atom-ütőerő kártyáját, a hagyományos erők rovására. Begin nem látta be, milyen előnnyel járna egy ilyen doktrína elfogadása, s az összes politikus egy emberként utasította el ennek az álláspontnak a legcsekélyebb módosítását is. Izrael tehát továbbra is azt sugallja, hogy van atomfegyvere, miközben hivatalosan tagadja annak létezését./3/

„Stratégiai vagy erkölcsi vonatkozásban – írja Cohen professzor – vajmi keveset számít, hogy tudjuk-e, vajon Izraelnek készen áll-e a bombája a föld alatti silóban, vagy csak az atomfegyver bevetésének lehetőségével rendelkezik. Nem a technológiai részletek az érdekesek, hanem a nukleáris opció alkalmazásával kapcsolatos döntések. Az izraeli értelmiségi elit és a médiák még a Vanunu-üggyel kapcsolatos hírverés ellenére is passzív közömbösséget tanúsítanak ebben a létfontosságú kérdésben. A közvélemény irányítói vita nélkül elfogadják azt, hogy fontos küldetése legyen a technológiai-katonai komplexumnak, anélkül, hogy tudnák, kik vesznek részt benne, s melyek a korlátai. Ez olyan öncenzúra, amely a nukleáris vitát továbbra is tabunak minősíti. És a közvélemény ily módon tart ki a struccpolitika mellett: minél kevesebbet tudunk róla, annál jobb!

Ami pedig a nagyhatalmaknak a Vanunu-féle leleplezésekkel kapcsolatos érdektelenségét illeti – igaz, szakértőiknek át kellett értékelniök az izraeli nukleáris potenciálra vonatkozó becsléseiket –, ez arról tanúskodik, hogy Izraelnek min-

dennek ellenére sikerült megteremteni a tényleges elrettentés helyzetét és még csak nem is kellett megfizetnie az apokalipszissal járó dialógus árát. Ily módon a nyilvános vita sajnálatos hiánya ellenére is érvényesültek a Közel-Keletre jellemző játékszabályok.”

Am ha nincs is vita, a Vanunu-ügynek mégis az az érdeme, hogy felélesztette az ideológiai polémiát a galambok és héják között a nukleáris politika kérdésében. A baloldalon három ellentmondásos tézis áll szemben a jobboldal támogatását élvező „nukleáris köddel”. Említsük meg elsőként Sajj Feldmant, a stratégiai szakértőt, aki híve a megszállt területek kiürítésének és a ciszjordániai palesztin állam létrehozásának, de ugyanakkor az azonnali és pusztító ellencsapásnak is, amennyiben súlyos támadás érne Izrael biztonságát: „A hivatalos nukleáris fenyegetés arra készítetné az arabokat, hogy lemondjanak Izrael elpusztításáról, mint politikai-katonai akcióik egyik céljáról... Bizonyítékok vannak arra, hogy az arabok kezdenek meggyőződni róla: az atomfegyver megjelenése a régióban csak gyorsítaná ezt a felismerést és pozitív stabilizáló befolyást gyakorolna.”

Szimha Flapan, a szocialista baloldal vezetője ezzel szemben határozottan sikraszállt az atommentes övezet megteremtéséért és az atomsorompó szerződés aláírásáért: „A nukleáris elrettentés nem tud alkalmazkodni a jövő kihívásaihoz: nincs hatása a terrorizmusra, nem használható fel a korlátozott határkonfliktusok rendezésénél, vagy a megszállt területeken kirobbanó felkelés leszerelésében. És semmi sem akadályozhatja meg az arabokat abban, hogy szert tegyenek a nukleáris technológiára, hacsak nem kockáztatjuk meg Izrael teljes elszigetelődését. A megoldás: a nagyhatalmak segítségével, a nemzetközi ellenőrzés rendszerének keretei között megakadályozni a régióban bármilyen nukleáris fegyverkezést.”

Ami Avner Cohent illeti, szerinte az atomarzenálról történő egyoldalú lemondásnak nem lenne semmilyen politikai jelentősége és nem is tűnne hihetőnek. Ami a Cohen tézisével egyetértő Slómó Aronszon professzort illeti, lehetetlen összehasonlítani az izraeli-arab konfliktus szövevényét azzal a helyzettel, amely a két nagy nemzetközi tömb közt jött létre, s nem realista magatartás egyidejűleg kijátszani a területi engedmények mézesmadzagát, s a nukleáris fenyegetés bunkóját, mint ahogyan azt Feldman javasolja. „Nem szabad lebecsülni mindazt a hasznót, amit a rejtett, vagy félig rejtett nukleáris monopóliumból húzhatunk, feltéve, hogy azt tudatosan és ésszerűen használjuk fel... Valójában az arabok állandó fenyegetésének köszönhető, hogy ennek az országnak a nukleáris kapacitása olyan hihetővé vált. Izraelnek jócskán vannak indítékai arra, hogy kifejlessze az atomfegyverek teljes gyűjteményét, még akkor is, ha ugyanezt megtehetik az arabok is. Ugyanakkor azonban támogatni kell a területi kompromisszumot is, tárgyalásos úton biztosítva a garanciákat és megértetve az arabokkal, hogy a minőségi és a mennyiségi fölény még akkor is Izraelé, ha már ők is rendelkeznek a bombával... Az egyedüli megoldás tehát az, hogy a lehető legtovább fenntartjuk azt a monopolhelyzetet, amelyet Izraelnek tulajdonítanak, tartózkodva attól, hogy az elrettentést a hivatalos doktrína rangjára emeljük, s ugyanakkor részt veszünk a két szuperhatalom leszerelési tárgyalásain... A rejtett elrettentés olyan eszköz, amely gátat vethet a korlátozott háborúknak, rákényszeríthet számos arab országot a mérsékelt álláspont elfogadására és elszigetelheti a szélsőséges erőket, megértetve velük, melyek azok a határok, amelyeket sohasem léphetnek át.”

Jair Evron professzor egyáltalán nem hisz abban, hogy a „nukleáris ködösítés” politikája befolyást gyakorolhat az arab vezetőknél a háborúval vagy a békével kapcsolatos döntésére: így hát célszerűbb a minimumra korlátozni bármiféle utalást a nukleáris fenyegetésre.

Noha az izraeli jobboldali politikusok többsége célszerűnek tartja a „tabu” fennmaradását, néhány vezető lándzsát tör a közvetett nukleáris fenyegetés tézise mellett – ezt a külföldi spekulációk és kiadványok tartanák ébren, s mindez nem módosítaná a „ködösítés” taktikáját. Ez a kétértelmű magatartás hasznos, amenynyiben megnyugtatta az atomfegyverek elterjedését ellenző Egyesült Államokat, s ugyanakkor segítségével nyomást lehet gyakorolni a bonyolult, de hagyományos hadianyagok megszerzése érdekében. A jobboldalon azonban a lobbanékony „Arik” Saron doktrínája a legegységesebb.

Saron 1981. december 19-én – ekkor már öt hónapja az olyannyira áhított védelmi tárca birtokosa – előadást tart a tel-avivi egyetem Stratégiai Tanulmányi Központjában, s ebben a nyilvánosságra hozott előadásban megfogalmazza nukleáris politikájának két célját: először is biztosítani kell az izraeli nukleáris potenciál monopóliumát, oly módon, hogy elpusztítják az arab országok bármiféle katonai atompotenciálját, másodszor pedig megakadályozni a status quo bármilyen, Izrael számára kedvezőtlen változását Észak-Afrikától egészen Pakisztánig.

„Izrael biztonságának a hadszíntér országainak Izraellel határos első körén túl ki kell terjednie két másik földrajzi körre is: az arab országokra, amelyeknek nincs ugyan Izraellel közös határ, de amelyek fejlődő katonai potenciáljuk révén többlet veszélyt jelentenek, mert erősítéseket küldhetnek a hadszínterre vagy felléphetnek Izrael légi vagy tengeri útvonalai ellen; és minden országra, amely stratégiai helyzete és orientációja révén veszélyeztetheti Izrael nemzeti biztonságát.

Más szóval, Izrael stratégiai érdek- és biztonsági övezetét ki kell terjeszteni a Közel-Keleten és a Vörös-tengeren túl, hogy a 80-as években felöleljen olyan országokat, mint Törökország, Irán és Pakisztán, a Perzsa-öböl és Közép-, valamint Észak-Afrika. Képesnek kell lennünk arra, hogy biztosítsuk minőségi és technológiai fölényünket bármilyen ellenséges koalícióval szemben és csakis úgy kerülhetjük el a háborút, ha fenntartjuk az elrettentő magatartást mindazokkal szemben, akik országunk létét fenyegetik.

Továbbá semmiképpen sem tűrhetjük a geostratégiai egyensúly legcsekélyebb változását a konfliktus övezetében és nem fogadhatjuk el, például azt, hogy jelentősebb iraki vagy szíriai erőket küldjenek Jordániába.

A 80-as évekre vonatkozó biztonsági politikánk harmadik alapelve az a döntésünk, hogy megakadályozzuk tényleges vagy potenciális ellenségeinket a nukleáris kapacitás megszerzésében. Számunkra nem a terror egyensúlyáról, hanem saját létünk fennmaradásáról van szó. Ezt a veszélyt a kezdet kezdetén kell leküzdeni.”

A Saron-doktrína harmadik elemét még hivatalos megfogalmazása előtt magáévá tette az izraeli kormány, amikor úgy döntött, hogy megsemmisíti a tammuzi iraki nukleáris bázist, ahol az Oszirak reaktorban – ezt Franciaország szállította – és „forró sejtjében”, amelyet Olaszország szállított, az első *iszlám bomba* plutóniumának előállításán dolgoztak.

Ez a forrófejű harcok, a Szezei-csatornán történt 1973. októberi diadalmas

átkelés hőse meghatározó szerepet játszott e példátlan rajtaütés előkészítésében, noha akkoriban a mezőgazdasági tárca birtokosa volt. Saron 1980 októberétől kezdve ráerőszakolja álláspontját a kormányra, noha a nézetével kisebbséget képvisel. Amióta lemondott meghitt ellensége, Ezer Weizmann repülőtábornok, aki ugyanazon év május 28-án botrányos körülmények között távozott, mert fékezte az Egyiptommal kiépülő békefolyamatot, Saron szüntelenül összekülönbözik Begin miniszterelnökkel, aki átmenetileg – és félidőben – az ideiglenes védelmi miniszteri tisztséget is ellátja. Saron mindig erre a posztra vágyódott, amióta a Jom Kippur-háborúból visszatérve otthagyta a hadsereget a politika kedvéért. Szemére veti Beginnek, hogy túlságosan könnyen hozza meg a döntéseket ezen a létfontosságú területen, ahol a napi ügyeket államtitkárára, Mordehai Ciporira bízta. Begin erre a sértésre a dühtől sápadtan válaszol: „A mezőgazdasági miniszternek még leckéket kell vennie a demokráciából.” És idézi pénzügyminiszterének, Szimha Erlichnek egyik bemondását: „Ha Saronra bízna a védelmi tárcát, az első lépése az lenne, hogy harckocsikkal venné körül a miniszterelnökséget.” Saron azonban a kedveskedő szóváltás ellenére fenntartás nélkül támogatja Begint azon az úton, amelyet Weizmann távozása nyitott az Irak elleni rajtaütéshez, noha ez a döntés a védelmi minisztérium, a hadsereg és a hírszerzés irányítói többsége véleménye ellenére született meg... Valójában azonban Saron vette rá erre Begint, amikor felidézte Auschwitz rémképét és azt, hogy az iraki nukleáris fenyegetés egy új tömegpusztuláshoz vezethet. Saron az első, aki 1980 júniusában – egy évvel a rajtaütés előtt – a nyilvánosság előtt foglalkozik ezzel a veszéllyel, a Herut párt központi bizottsága előtt, amely Tel-Aviv szívében, a „Zeev erődben” ülésezik: „Irak késlekedés nélkül fitogtatja majd a bombáját, hála a francia és olasz szállítóknak! Izrael hosszú távon nem tűrheti ezt a helyzetet, amely magában hordja a zsidó állam és népe elpusztításának csíráját.” Ezt az üzenetet teljes mértékben megérti Menahém Begin, a lengyel származású öreg zsidó.

Azt is meg kell mondani, hogy Szaddám Huszein iraki diktátor semmit sem tesz ezeknek az aggályoknak az eloszlatása érdekében. Éppen ellenkezőleg, előszetettel hivatkozik nemzetének két ősére, Nabukadnezár babiloni uralkodóra és Szaladinra, a kurd származású szultánra, aki véget vetett a keresztések királyságának. És nukleáris központját nemcsak azért nevezte el Tammuz 17-nek, mert az iszlám naptár szerint erre a napra esett az 1958. július 14-i forradalom s az ő hatalomrajutása, hanem azért is, mert a zsidó naptár szerint 586. tammuz 17-én törték át Nabukadnezár csapatai Jeruzsálem falát, hogy elpusztítsák az első templomot... Aki megérti, okuljon belőle!

Így kezdődik Oszirak története. Hosszú történet, intrikákkal, nyomásokkal, merényletekkel, a titkosszolgálatok akcióival és hullákkal is szegélyezve. A történet Franciaországban kezdődik, 1974-ben, azt követően, hogy Valéry Giscard d'Estaing-t köztársasági elnökké választották. Hirtelen szerelem lángol fel Jacques Chirac, a gaulle-ista miniszterelnök és Szaddám Huszein, az iraki Baath párt vezetője között. Párizs felajánlja Iraknak az atomkutató-központot, amelyről Szaddám álmodozik, mert segítségével megszilárdíthatja hatalmát az arab világban, s ennek fejében megnyílik előtte a jó petrodollárokkal fizető nagy piac. Valóságos istenáldás az első olajsokk órájában!

1975. november 18-án aláírják a francia–iraki együttműködési szerződést „az

atomenergia békés célokat szolgáló hasznosítására”, s Bagdad erős embere, bár 1969-ben ratifikálta az atomsorompó-szerződést, nem sokkal később, abban az interjúban, amelyet egy libanoni magazinnak ad, említést tesz „a nukleáris fegyverzet megszerzését célzó első arab próbálkozásról”.

Párizs vállalja, hogy kulcsrakészen átad egy nukleáris kutatóközpontot, amelyben hatszáz mérnököt és technikust képeznének ki, s amelynek két részlege van: a 93 százalékos dúsítású urániummal dolgozó nagy reaktor, a Saclay-i Oriris atommáglya pontos mása, amelyet az irakiak Osziraknak, vagy Tammuz 1-nek neveznek, s kisebb változata, az Isis, vagyis a Tammuz 2. Izrael a megállapodást követően, egy évvel annak aláírása után félreveri a harangot: Franciaország ezzel kérdéssé tette azt az atomelőnyt, amelynek megszerzését korábban lehetővé tette a számára. Különböző ugyanazok a társaságok, a Saint-Gobain és a Consip Enterprise vesznek részt a Bouygues-szel és a Technicatome-mal együtt a központ felépítésében...

Az irakiaknak két lehetőségük van arra, hogy kijátsszák a Bécsben működő Nemzetközi Atomenergia Ügynökség ellenőrzését – az atomsorompó-szerződés aláírásával ugyanis alávetették magukat a szervezet olvasatának –, és elérjék a maguk elé tűzött katonai célokat: vagy a rendkívül dúsított uránt használják fel – ebből tizenhárom kiló elegendő egy nukleáris bomba elkészítéséhez –, vagy az Olaszország által leszállított „forró cella” segítségével jutnak hozzá a plutóniumhoz. Izrael szemszögéből nézve nincs már veszteni való idő, hogy késleltessék a Tammuz-terv megvalósítását és ártalmatlanná tegyék az Oszirakot.

A Tammuz 1. és 2. két tartályát a Toulon közelében levő La Seyne-sur-Mer-i hajógyárban szerelte össze és készítette elő a Constructions Navales et Industrielles de la Méditerranée (CNIM) cég, hogy 1979. április 9-én, hatvanöt kiló dúsított urán társaságában útra keljen Irakba. Noha a négyszáz negyzetméteres üzemlaboratóriumot, amelynek értékes berendezései a futószalagra várnak, kellően védik az esetleges földrengéssel szemben, az emberi rosszindulattal szemben nem lehet bebiztosítani. Az április 5-ről 6-ra virradó éjszaka hét turista, aki az előző nap futott be Toulonba, hajnali 3 órakor, a holdtalan éjszaka vaksötétjében minibuszon érkezik az üzem közelébe. Ketten a kocsiban maradnak, a többiek átmásznak a falon és tétovázás nélkül kiválasztják a három egyforma üzemcsarnok közül az egyiket. Hárman, akik „szállodai tolvajnak” öltöztek, tolvajkulccsal kinyitják a kaput, kikapcsolják a riasztóberendezést és szép nyugodtan elhelyezik a nyolc, szuperhatékony, a páncélzatot is áttörő robbanótöltetet azon a nyolc ládán, amely a „méhkast”: a reaktorok „szívét” tartalmazza. Miután beállították az időzített bombát, csatlakoznak társaikhoz és éppen olyan diszkréten távoznak, mint ahogyan érkeztek, még az őrző három tagja sem veszi őket észre, s természetesen nem feledkeznek meg arról, hogy gondosan bezárják a kaput... Negyed óra múltán robbanás rázkódtatja meg az üzemet. A CNIM-nek újra meg kell építenie a tönkretettek helyébe a két Tammuzt. Franciaország behozza majd a lemaradást.

A rá következő évben újra lesújt az „Oszirak-átok”. Az 1980. június 13-ról 14-re virradó éjszaka a párizsi Meridien szálló 9041-es számú szoba lakójának szétverték a fejét. A nyomozókat nyugtalanítja a halott személye. Jahja el-Mesad negyvennyolc éves, egyiptomi nemzetiségű atommérnök, az Iraki Atomenergia

Bizottság tagja, ő a felelős azokért a nukleáris szállítmányokért, amelyeket Franciaország küld Bagdadnak. „Az arab világ kevés magasan képzett szakemberre egyikének, valamint az iraki program kulcsemberének tekintették” – írja róla a *Science et Vie* folyóirat 1980. augusztusi száma. Jehósua Szaguj tábornok, az izraeli kémelhárítás vezetője szerint, aki különben országának ártatlanságát hangoztatja, Mesad halála legalább két évvel hátráltathatja az iszlám bomba üzembe helyezését.

Merényletek Olaszországban, egy, a Tammuz-programban részt vevő társaság székháza előtt. Fenyegető levelek érkeznek a CEA francia mérnökeinek lakására: minden eszköz jó, ami hátráltatja az iraki nukleáris erőfeszítést.

1980. szeptember 30. Bagdadban. Már közel két hete tombol az iráni–iraki háború. A Phantom típusú vadászbombázók új támadást indítanak az iraki főváros ellen. Az iráni felségjelű repülőgépek elpusztítják Bagdad egyik külvárosában a daurai hőerőművet és utolsó rakétáikat harminc kilométerre délre, Kteszi-főn romjai közelében a tammuzi üzemre lövik ki. Itt ragyog, a föld–levegő rakéták és a számítógéppel irányított légvédelmi lövegek hármas védőpajzsa mögé rejtve az Oszirak atomerőközpont kupolája. Ez a titokban végrehajtott bombázás alig repeszi meg a betondóm alapját, nem jut el a reaktorok szívéhez. Szaguj tábornok a támadás előestjén csodálkozott azon, hogy az iráni légierő, amely elpusztította a szeptember 27-i, első támadást, még nem bombázta le az iraki atomerőközpontot. Innen már csak egy lépést kellett megtennie a nyugati és főleg a francia sajtónak, miszerint a támadást iráni felségjelekkel repülő izraeli Phantomok hajtották végre, amire bizonyíték – úgymond – az a feljegyzés, amelyet Alexandre de Marenches, a SDECE, a francia hírszerzés vezetője küldött Chiracnak. Nos, az amerikai műholdak egészen a támaszpontjukig nyomon tudták követni az iráni Phantomok útját.

Mi volt hát ennek az „értésülésnek” a hátterében? Téves hírszerzői értesülés? Vagy esetleg Marenches hallott valamit a Jeruzsálemben érlelődő döntésről? Való igaz, hogy szeptember havától kezdve megvitatta az Oszirak elleni támadással kapcsolatos javaslatot az a szakértői bizottság, amelyet Saron ösztönzésére Begin hívott össze titokban. Az izraeli kormány minden óvintézkedése ellenére kiszivároghatott valami, amint ezt később Ezer Weizmann volt védelmi miniszter meggondolatlan közbelépése bizonyította; Weizmann-nak ugyanis továbbra is megvoltak az informátorai a vezérkarban és értesítette a hallottakról Simon Pereszt, az ellenzék vezetőjét.

Az iráni légierő sikertelen támadása mindenesetre rávilágított az iraki védelem hiányosságaira, és a támadás nyomán távozott az a hetvenöt francia szakember, aki az üzemtől ötszáz méternyire lakott. Miért ne használják ki a lehetőséget?

Az izraeli kormány október 15-én megalakítja a három miniszterből álló szűk körű kabinetet, az iszlám bomba elleni kabinetet. Csak Jigael Jadin, a centrista miniszterelnök-helyettes ellenzi ezt a nagy sietséget. Begin 28-án megnyitja a kormány teljes ülését, az ország biztonságáért felelős személyek jelenlétében. Szaguj, a katonai hírszerzés vezetője és Hoffi, a Moszad főnöke betérjeszti jelentését az Oszirak építésének előrehaladásáról és az atomerőközpont katonai potenciáljáról. Begin, annak érdekében, hogy Izrael legádázabb ellensége ne juthasson a közeli jövőben az atombomba birtokába, síkraszáll az azonnali akcióért és az iraki nukleáris központ teljes megsemmisítéséért, de ugyanakkor felkéri az összes

jelenlevőt, hogy mondja el a véleményét. Jadin ellenvetésétől eltekintve – „megborzongok arra a gondolatra, hogy milyen katasztrofális hatással lehet egy ilyen akció az amerikai szövetségeseinkkel kialakított kapcsolatra” – az akció célszerűségét és alkalmasságát illetően éppen annyira megoszlik a kormány, mint a vezérkar véleménye. Cipori miniszterhelyettes szerint lehetetlen hosszú távon megakadályozni az arabok nukleáris erőfeszítéseit, és Irak még Tammuz elpusztítása után is ragaszkodna ezekhez. Ugyanígy vélekedik Szaguj tábornok is, aki még attól is tart, hogy a légibombázás nem elegendő a föld alatti reaktor elpusztításához, a részleges elpusztítás esetén kettős kár is érné Izraelt: politikai téren csorbulna a tekintélye és állva maradna a reaktor. A megoldást illetően helyesebbnek vélne egy kommandóakciót. Hoffi tábornok viszonyul az egészhez a legellenségesebben, de magával hozta a helyettesét, aki nem ért vele egyet. Dávid Ivrit tábornok, a légierő parancsnoka kész elfogadni a kihívást: bízik pilótái képességében és úgy véli, hogy minimális lesz a veszteség –, ha lesz egyáltalán. Felhívja Szaguj figyelmét, milyen katasztrofális kudarccal járt az a szárazföldi katonai akció, amellyel az amerikaiak próbálták meg áprilisban kiszabadítani az iráni túszoikat. Végül is Rafael Eitan (Raful) tábornok, a vezérkari főnök az egyetlen, aki a gyors döntés mellett száll síkra, s Beginre bízta, hogy megbirkózzék a többi szakértővel, felvillantva előttük Auschwitz rémképét – ez tisztára irracionális érv, de mégis ezzel sikerül elnyerni a politikai téren Sarontól igen távol álló Erlich támogatását. Az akció időpontját azonban három esetben is elhalasztják.

Először is az év végén, amikor kivárják az elnökválasztásokat az Egyesült Államokban – Ronald Reagan váltja fel a szerencsétlen Jimmy Cartert. Majd decemberben az amerikai külügyminisztérium, amely pedig ellenez minden erőszakos akciót Bagdaddal szemben, megadja Beginnek azt a bizonyítékot, amely eddig hiányzott neki: egy amerikai jelentést a Tammuzban folytatott munkálatok valóságos katonai céljairól. Begin a nyugtalan amerikai nagykövettel folytatott beszélgetést követő napon elolvastatja ezt a „Szigorúan titkos!” jelzésű dokumentumot a helyettesével, Jadinnal. Jadin még kér egy kis türelmi időt, de kész feladni eddigi elvi álláspontját.

Februárban újabb halasztás, hogy az Egyesült Államok kísérletet tegyen Franciaország és Olaszország meggyőzésére: csökkentsék a nukleáris téren Iraknak nyújtott segítséget. Hoffi, a Moszad főnöke ezt a haladékot arra használja fel, hogy vitassa az előkészületben levő akció sürgős voltát: az Oszirak szeptember előtt nem éri el a kritikus szakaszt, így hát célszerű megvárni a nyár derekát.

Április. Alexander Haig amerikai külügyminiszter közli Beginnel, hogy párizsi és római próbálkozásai kudarcba fulladtak. A miniszterelnök sürgősen magához hívja a munkapárti ellenzék vezetőjét, hogy a maga oldalára állítsa őt. Simon Peresz arra kéri, hogy halassza el az ezúttal május 10-re időzített rajtaütést, mert ezen a napon tartják Franciaországban az elnökválasztást: François Mitterand győzelmét reméli, mert ő véget vethetne a francia–iraki nukleáris együttműködésnek. Csalódás: Pierre Mauroy, az új miniszterelnök kötelezi magát az elődje által kötött szerződések betartására. Az izraeli hírszerzők értesülései arra utalnak, hogy az Oszirak reaktor kezd széttartani, vagyis június elején, vagy legkésőbb szeptember elején operatív válik. Ettől kezdve minden késői támadás azzal a veszéllyel jár, hogy olyan tragikus arányú radioaktív fertőzést vált ki, mint egy

nukleáris robbanás. Begin, akit Saron sürget – azzal fenyegetőzik, hogy egy újabb halasztás esetén lemond – megadja a zöld jelzést Ivri tábornoknak, a légierő parancsnokának. Ez utóbbi az akció irányítását Aviém Szela ezredesre, a népirtás egyik életben maradtjának fiára bízta, aki Auschwitzban vesztette el apját és anyját./5/ Immár hat hónapja gyakoroltatja tizenhat, gondosan kiválasztott pilótáját az eredeti nagyságú makettekben. Egy a maga nemében egyedülálló szimulátor összesíti az útvonalakkal, a célponttal és környékével kapcsolatos összes adatot, a radarfelderítés kijátszását célzó elektronikus ellenlépéseket stb. A rajtaütés minden egyes mozzanatát beprogramozták, a ténylegesen szükséges idő alapján, s a „varrótű” elnevezésű számítógéppel kipróbálják a célzott lövéseket, úgy, hogy azok minden esetben a céltábla közepébe találjanak.

Ez a legkényesebb és az izraeli támaszpontoktól legtávolabbra eső bombázó-akció a *Bagdadi Opera* kódnevet kapja. A nap: 1981. június 7., vasárnap, a zsidó pünkösd előestje, a hatnapos háború tizennegyedik évfordulója. Az óra: helyi idő szerint 17 óra 35 perc, kihasználva a lemenő nap utolsó sugarait, amelyek elvakítják a léghárítást.

16 óra (izraeli idő szerint). A kormány tagjai a legnagyobb titokban találkoznak Begin lakásán; kis kétszobás lakás egy tel-avivi épület földszintjén. Fűlsértően éles vijjogás közepette nyolc V-16-os bombázó, hat F-15-ös vadász kíséretében két külön, tömör alakzatban felszáll a sínai Ecion-támaszpontból, mélyrepülésben süvít el a tenger fölött az Akabai-öbölben, s eltűnik a túloldal bíbor hegyei között, Jordánia és Szaúd-Arábia határán. A kis Huszein király a Nur (negyedik feleségének neve) jacht fedélzetén az egyetlen a Vörös-tenger-napfürdőzői között, aki felismeri, miről van szó: tapasztalt pilóta lévén könnyen meg tudja számolni a gépeket, megállapítva a típusukat delta formájú jellegzetes sziluettjük alapján, s felfigyel az okkersárga álcázásra is, amelynek révén hasonlítanak a jordániai légierő gépeire. Értesíti a főparancsnokságot, hogy rendelje el a rendkívüli állapotot az ország területén, aztán hiába próbálja telefonon elérni a rijádi királyi palotát, ahol Szaúd-Arábia uralkodója neves sejkeket fogad, s így nem ér rá a jordán királlyal beszélgetni.

A huszonegy jordániai megfigyelő állomást megtévesztik az izraeli repülőgépek elektronikus zavaró berendezései, valamint pilótáik arab nyelvű tárgyalásai. Az öt, radarral felszerelt Awacs gép, amelyet az Egyesült Államok nemrégiben küldött Szaúd-Arábiába, az amerikai légénységgel egyetemben, s amelynek kizárólagos feladata a Perzsa-öböl ellenőrzése, semmilyen szokatlan dolgot nem észlel az arab sivatag légterében./6/ A rombusz alakzatban repülő izraeli gépek, amelyeket eldobható tartalék üzemanyag-tartályokkal láttak el, hogy odafele mélyrepülésben, vissza pedig nagy magasságban szállhassanak, fél óra múltán már látják célpontjukat, a nagy, vörössárga, sajt alakú épületet a Tigris partján. Előbb a magasba emelkednek, majd bukórepülésben szállnak rá az épületre, amelynek minden részletét ismerik. Az első bomba, amelyet az ék élén szálló F-16-os helyi idő szerint 17 óra 33 perckor old ki, ízzé-porrá zúzza a kupola csúcsát. Az armáda többi gépének két perc elegendő ahhoz, hogy kilője a levegő-föld rakétákat, s kioldja a betont is áttörő időzített bombákat. A szó szoros értelmében füstbe megy Oszirak iraki álma. Ezen a vasárnapon egyetlen francia, a huszonöt éves Damien Chaussepied túlórázott önkéntesen az üzemben. A tizennégy gép a

feladatot teljesítve sértetlenül visszatér a bázisára, pontot téve a *Bagdadi Operára*, győzelmesen billegetve szárnyát Aviem Szela ezredes, a karmester intésére. /7/

Bár az izraeli közvélemény és a politikusok csaknem egyöntetűen helyeslik ezt az új hőstettet, itt és ott voltak azért fenntartások az időpont célszerűségét illetően: a knesszet megújítását célzó június 30-i választásokkal kapcsolatos kampány ezen a napon kezdődött (a héber naptárban a Tammuz nevét viselő hónap első napja!). Aba Eban, a néhai munkapárti külügyminiszter szerint célszerűbb lett volna bevárni a választásokat, s annak a kormánynak a megalakítását, amely meg tud birkózni a Tammuz elleni rajtaütés nemzetközi következményeivel. Begin könnyen megteheti, hogy egy levél birtokában kijelentse: Peresz kérte őt az eredetileg május 10-re tervezett akció elhalasztására, hogy ne okozzon ezzel gondot az ő Mitterrand barátjának. A vita lassan leszámolássá válik Saron – „rámenős húzása”, amely a mennybolt fölé emeli csillagát és őt magát valóságos dicsfénnyel övezi – és Jichák Hoffi, a Moszad főnöke között. A leszámolás újságírók közbeiktatásával folyik: Uri Dan, a *Maariv* remek munkatársa, aki közel áll Saronhoz, azzal vádolja Hoffi tábornokot, hogy Cipori miniszterhelyettes és Szaguj tábornok, a katonai hírszerzés főnöke tétovázó magatartásának erősítése érdekében eltitkolta szervezetének pontos értesüléseit Irak nukleáris kapacitásáról. Ejtan Haber, a *Jediot Aharonot* nem kevésbé híres újságírója, aki viszont Hoffi barátja, azt válaszolja, hogy éppen ellenkezőleg, ez utóbbi pontos tájékoztatása tette lehetővé a támadás százszázalékos sikerét. És a Moszad főnöke ahhoz a szokatlan megoldáshoz folyamodik, hogy interjút ad egy harmadik napilap, a *Haarec* katonai tudósítójának, így akarván véget vetni annak, hogy „olyan információkat szellőztetnek, amelyek árthatnak az izraeli titkosszolgálatok tevékenységének”. Uri Dan ekkor azonban otthagyja a lapját, hogy támogassa Saron kampányát; ez utóbbinak a Likud új választási győzelme révén sikerül végre 1981 júliusában megszereznie a védelmi tárcát. A hadvezérnek sikerült végre apait-anyait beleadnia saját doktrínája valóra váltása érdekében.

Saron a szocialista baloldal perlekedése ellenére minden áron fenn akarja tartani Izrael nukleáris monopóliumát. Flapan tézise szerint „a stratégia gyenge pontja azonnal szembeötlik Tammuz lebombázása után, mert ez nem teszi kétséggé Irak jogát arra, hogy felépítse a maga nukleáris központját, de világméretben kétséggé teszi Izrael szavahihetőségét és az irányában táplált rokonszenvet. Ám Izrael végül is nem tudja megakadályozni az arab országokat a nukleáris ipar kifejlesztésében”.

A későbbi fejlemények azt mutatják, hogy Saron rendületlenül kitart törekvései mellett. Így értesülünk 1988 májusában a kuvaiti *al-Kabasz* újság révén, hogy titkos izraeli-iráni kapcsolatfelvételre került sor Athénben: közösen tanulmányozták, mi módon lehetne megakadályozni az Oszirak újjáépítését célzó törekvéseket. A londoni *The Observer* két hónappal korábban beszámolt egy Párizsban megtartott izraeli-indiai találkozóóról, amelyen megvitatták, miként lehetne elpusztítani Iszlámabad közelében a kahutai atomközpontot, ahol Pakisztán az „iszlám bombán” dolgozik, híven volt miniszterelnökének, Ali Bhuttónak fogadalmához, aki ezt írta politikai végrendeletében: „Akárcsak Indiának és a kereszténységnek, Izraelnek és Dél-Afrikának is megvan a nukleáris kapacitása. Csak az iszlám civilizáció nem rendelkezik vele, s ezen a helyzeten változtatni kell.”

Bhutto 1974-ben megállapodást kötött Kadhafival, s ez utóbbi 500 millió dollárral finanszírozta egy urándúsító üzem létesítését Kahutában, s Pakisztán ennek fejében két működő bomba leszállítását ígérte Líbiának. Dr. Abdul Kadr-Kan, a pakisztáni tudós, aki Nagy-Britanniában, Belgiumban és a Német Szövetségi Köztársaságban az atomiparban dolgozott, 1976-ban közzétette az urándúsító üzemhez szükséges berendezéseket gyártó 350 nyugati vállalat listáját, az összes gyártási titokkal egyetemben. Pakisztán, a tudós ismereteit felhasználva, két kis, Kanadában és Franciaországban vásárolt plutónium-kinyerő egységgel gyarapította a kahutai központot. És 1986-ban kirobbant a botrány, amikor kiderült, hogy a belga Muhle kutatóközpont és a nyugatnémet Nochem társaság finn és svéd hajókkal illegálisan nukleáris hulladékot adott el és szállított le Pakisztánnak. Valóságos atom-feketepiac, amelyet a korrupció táplál.

Izrael, ugyancsak a *The Observer* értesülése szerint javaslatot tett Indiának, hogy a pakisztáni határ közelében levő dzsammagari bázist felhasználva bombázzák le Kahutát. Az indiaiak gondolkodási időt kértek, együttműködésüket egyelőre arra korlátozták, hogy kicserélik értesüléseiket a pakisztáni nukleáris potenciálról. Sajam Bahatia, Radzsiv Gandhi egyik bizalmasa 1988-ban felfedte, hogy Izrael kétszer is megismételte ajánlatát és abban reménykedik, hogy ráveheti Indiát elutasító magatartásának megváltoztatására.

Saron, aki rákényszerítette akaratát a védelmi minisztériumra, már 1981 nyarán előtérbe kezdte állítani a megelőző akciókra alapozott politikája másik alapelvét: a PFSZ libanoni jelenlétének felszámolását és a bejrúti rezsim semlegesítését. De ez már 1982 nagy eseménye lesz.

„A libanoni háború – írja Slomo Aronszon – Saron válasza volt a Szíria által szorgalmazott felmorzsoló háborúra. Egyidejűleg törekedett arra, hogy felszámolja a PFSZ libanoni infrastruktúráját, megszüntesse az iraki nukleáris veszélyt, csökkentse Szíria károkozó képességét, s közben arra készítse a megszállt területeken élő arabokat, hogy lassacskán kivándoroljanak Jordániába.”

Saron ennyi vasat tartott a tűzben, s mindez a híres izraeli konszenzus megannyi felborulási lehetőségét jelentette.

BÉKE GALILEÁBAN – ÉS EGY KONSZENZUS VÉGE

„És íme, Drakula gróf szobája” – a turistaügyi minisztérium hivatalos idegenvezetője, a szép román hölgy bemutatta a látogatóknak a Kárpátok híres vámpírjának a kastélyát. Az Erdély felfedezésére érkezett turisták csoportjában egy jól megtermett, fehér hajú, elefánt módjára cammogó férfi a jelek szerint igencsak élvezte ezt a szórakoztató kirándulást: Ariel Saron izraeli védelmi miniszter titokban indult el „valahová Európába”, feleségével, a dundi Lilyvel és három közeli munkatársával.

Saron három társának egyike, Abrasa Tamir tábornok, a minisztérium egyik osztályának vezetője kivált a csoportból, amely követte az idegenvezetőt a vár urának véres legendája által kísértett termék útvesztőjén át, hogy rátapassza fülét a kis rövidhullámú tranzistoros rádióra, amelyet mindig az útításkájában tartott: most is, mint mindig, meghallgatta a Kol Izráél, az Izrael Hangja híreit. 1982. június 4., péntek volt, román idő szerint reggeli 9, izraeli idő szerint 10 óra. A rendkívül izgatott Tamir futva csatlakozott a csoporthoz:

„Lelőtték a londoni nagykövetségünket” – súgta Saronnak héberül.

„Arik” egy pillanatig hallgatott, majd töprengve mondta: „Ezúttal nagy árat fizetnek érte. Nagyon nagy árat.”

Úgy döntött, hogy lerövidíti ezt a kikapcsolódásnak szánt balkáni körutazást.

Ugyanebben az órában, egy jeruzsálemi dombon Menahém Begin belépett a kormány üléstermébe, nehezen botorkált, botjára támaszkodva, mert elcsúszott a fürdőkádban és még nem jött teljesen rendbe. Amikor a katonai titkára hajnali 2 órakor felébresztette, hogy értesítse a londoni merényletről, a miniszterelnök is tudta, hogy a palesztinok ez alkalommal nagy árat fognak fizetni. Ezt az árat nagyon is konkrétan meghatározta azon a rövid megbeszélésen, amelyet néhány perccel később, a Cáhál vezérkari főnökével, a „Raful”-nak nevezett harcias Rafael Eitannal folytatott: lebombázzák a PFSZ valamennyi bejrúti parancsnoki posztját. Ez az a döntés, amelyet Begin június 4-én, pénteken, a sebtiben összehívott kabinet elé terjeszt jóváhagyásra. Amikor Raful felsorolja a megtorló hadművelet céljait, a maga nyers és lakonikus módján – ennek köszönheti parasztkatona hírnevét – csak egy kommentárt fűz hozzá:

„Ha megpróbálnak visszavágni, szörnyű lesz a mi ellencsapásunk.”

„Semmi kétség nem fér ahhoz, hogy megpróbálnak visszavágni” – fűzi hozzá Jehosua Szaguj tábornok, a hadsereg hírszerző szolgálatának vezetője, akit szintén meghívtak a minisztertanács e rendkívüli ülésére.

A katonai hírszerzés főnöke igazán tudhatja, hogy Jasszer Arafat, a PFSZ elnöke milyen utasításokat adott a Dél-Libanonba telepített palesztin tűzérsgéi

alakulatok parancsnokainak: „Ne lőjetelek elsőként, de ha az izraeliek támadnak, adjatok bele apait-anyait.”

Az előre látható palesztin visszavágásnak kellett szolgáztatnia azt a „provokációt”, amelyre egy héttel korábban hivatkozott Alexander Haig amerikai külügy-miniszter, a Saronnal folytatott négyszemközti megbeszélés nyomán Beginnek küldött levélben (Saronhoz az a rokonszenv fűzte, amely a fontos pozícióba jutott nyugalmazott tábornokok sajátja), mert egy ilyen „provokáció” volt a feltétele bármiféle katonai vállalkozásnak Libanonban, s egy ilyen vállalkozás szándéka már senki számára sem volt titok:

„Megértjük az önök céljait. Ugyanakkor az arab oldalon a helyzet kétértelmű. Átérezem, milyen problémát jelentenek az önök számára az ő provokációik. És mivel szövetségesek vagyunk, nem mondhatjuk önöknek, hogy ne védelmezzék a saját érdekeiket. Ugyanakkor azonban figyelembe kell venniük két szempontot: vajon szükségszerűen a palesztin terrorizmushoz kötődik minden merénylet, amelyet önök ellen követnek el? És másrészt, igazolhatják-e az ilyen merényletek az önök behatolását Libanonba? Az önök szemében egyetlen izraeli megölése elegendő igazolásnak, de tudják, hogy ha egyszer megindul a gépezet, nem lehet már megállítani... Módot kell találni a probléma megoldására, méghozzá új feltételek kialakításával. Azt, hogy a szíriaiak távozzanak Libanonból, sokkalta inkább óhajtjuk, mint önök. Azt akarjuk, hogy erős kormány legyen Bejrútban, szövetségben Izraellel. Mi is azt akarjuk, hogy a PFSZ vonuljon ki az országból.”

Mivel Saron elhatározta, hogy megragadja az első ürügyet a nagyarányú libanoni hadművelet elindításához, a Haiggal Washingtonban folytatott, romániai kiruccanását közvetlenül megelőző beszélgetése után az érzése, hogy az Egyesült Államok valamiképpen zöld fényt adott neki.

„Ha holnap megölnek közülünk valakit, odacsapunk, méghozzá alaposan” – mondta Haignak, anélkül, hogy közelebb meghatározta volna, mik lennének a „nagyarányú megtorló intézkedések” és mi lenne ez a „jelentős hadművelet”.

Amikor az előző nyáron beköltözött a védelmi minisztériumba, a hivatalában már készen várták azok a tervek, amelyeket a vezérkar dolgozott ki az esetleges nagyszabású hadműveletekre a Libanonban működő palesztin szervezetek ellen, az antiterrorista harc és az ország északi határa védelmének jegyében. Mivel Saron végső célja az volt, hogy olyan új rendet teremtsen Libanonban, amely biztosíthatja Izrael számára a békét és a biztonságot, érdeklődést mutatott az iránt az intervenciók forgatókönyv iránt, amely az *Oranim* (héberül: *A fenyőke*) kódnevet kapta. E forgatókönyv értelmében el kell vágni a Bejrút–Damaszkusz országutat, el kell jutni a libanoni főváros keleti részéig és meg kell akadályozni bármiféle szíriai beavatkozást. És amikor Saron arra kérte a vezérkart, hogy dolgozza ki ezt a „nagy tervet” még részletesebben, aligha azért tette, hogy elfektesse valamelyik fiókban...

Lehetséges, hogy a kormányzati döntést megkönnyítette Saron távolmaradása erről a június 4-i, sebtiben összehívott kabinetülésről. Amikor a tanácskozás kezdetén egy hírszerző tiszt meg akarta magyarázni Eitan tábornoknak, hogy a londoni merénylet valószínűleg nem Arafat szervezetének műve, hanem a PFSZ-ből kiszakadt legvadabb csoport, Abu Nidal csoportja követte el, ezt az ellentmondást nem tűrő választ kapta Rafaltól:

„Abu Nidal, Smabu Nidal, egykutyá, mind a PFSZ-hez tartoznak!”

A hírszerző tiszt azonban nem tévedett. Az Argov elleni három merénylet egyike nem volt más, mint Szabri Al-Bannának, ismertebb nevén Abu Nidalnak, a terrorista internacionále könyörtelen bajnokának az unokaöccse.

Az izraeli diplomata az előző nap este 23 órakor távozott arról a bankettől, amelyet a Dorchester szállóban a bankjegyek nyomására specializálódott Thomas de la Rue társaság adott, s amelyre meghívást kapott nyolcvanhárom további nagykövet, valamint a londoni társaság színe-java. Argov a főbejáratnál jött ki, ahol várt már rá testőre, a brit rendőrség által rendelkezésére bocsátott Colin Simpson.

Simpsonnal Josszi Melman készített interjút, tőle származik a beszámoló „arról az emberről, aki titokban irányítja az eseményeket” és lángra lobbantja a puska-port: „Elindultam a Volvónk felé, amely a bejárat közelében parkolt. Michael Siver, a sofőr már a jármű mellett állt és éppen kikapcsolta a riasztót. A szokásos módon kinyitottam a járdá felé eső két ajtót és a helyemen maradtam. A nagykövet meghajolt, hogy beszálljon az autóba. Abban a pillanatban, amikor a fejével az ajtóhoz közelített, valamilyen zajt hallottam magam mögött. A nagykövet rázuhand a járdára. Fölébe hajoltam, s megállapítottam, hogy súlyosan megsebesült.” Simpson észreveszi a vékony dongájú merényletőt, aki menekül a színhelyről. Utána rohan... Csak tíz méterre van már tőle, amikor a merénylető célbaveszi. Simpson is előrántja a revolverét. Eldördül a két lövés. A menekülő a földre zuhan. A géppisztoly lövedéke szinte súrolta Simpson fejét, de Simpson golyója a jobb füle alatt találta el Huszein Szaidot, a merényletőt. Simpson szerencséjére a lengyel gyártmányú WZ-63 típusú, a hadseregben rendszeresített géppisztolyt egyes lövésre állították be: még huszonnégy maradt a tárbán.

Amikor a testőr visszatér, már egy orvos foglalatoskodik Argovval. Néhány percen belül megérkezik két mentőautó. A nagykövet hosszas műtétek után életben marad, de egész életére megbénul. A terrorista szerencsésebb, de harmincöt évi börtönre ítélik, két cinkostársával együtt, akiket éjszaka tartóztatnak le, amikor autóval próbálnak menekülni. Egyikőjük, Mervan Juszeif Mahmud al-Banna, annak a terrorista sejtnek a vezetője, amelyet nagybátyja, Abu Nidal hozott létre 1979-ben Londonban; Abu Nidal ebben az évben véres tevékenységének színterét a Közel-Keletről áthelyezi Nyugat-Európába, s célpontjai nemcsak az izraeliek, s azok a zsidók, akik állítólag támogatják őket, hanem az öt halálraítélő PFSZ „kapituláns” és „áruló” képviselői is.

„Az a vak gyűlölet, amelyet al-Banna Arafattal és a PFSZ-szel szemben táplál, könnyűszerrel magyarázatot ad arra, hogy miért Argovot szemelték ki célpontként – vonja le a következtetést Melman abban a tanulmányban, amelyet Abu Nidalnak szentelt./1/ – Abu Nidal arra gondolhatott (még akkor is, ha erre nem kapott kifejezetten utasítást pillanatnyi munkaadótól, az irakiaktól), hogy az Argov elleni merénylettel kiválthatja Izrael megtorló intézkedéseit a PFSZ libanoni támaszpontjai ellen. Így hát nagyon is ésszerű volt a döntése: biztosítja az ürügyet Izrael számára. Az izraeli kormány úgy érzi majd, hogy provokációt követtek el ellene, s válaszképpen elpusztítja a PFSZ libanoni infrastruktúráját... Más szóval, a csoportnak az volt a szerepe, hogy az Izrael elleni háború detonátora legyen, s rákényszerítse az arab államokat, hogy akarva, nem akarva csatlakozza-

nak a cionista ellenség ellen vívott harchoz... És ha beválik a forgatókönyv, Szabri al-Banna arra számít, illetve azt reméli, hogy egy londoni terrorista merénylet maga után vonhatja a PFSZ felszámolását, s azt a háborút, amely szembeállítja Szíriát és a többi arab államot Izraellel. S a legrosszabb esetben elbuknak ellenfelei a palesztin mozgalom keretei között, aminek a következtében az ő szervezete lesz a legjelentősebb eszköz az Izrael ellen vívott harcban.”

Aligha véletlen, hogy a PFSZ mérsékelt vezetői, köztük Isszam Szartavi arra gyanakszanak, hogy Abu Nidal valójában az izraeli kémiszolgálatoknak dolgozik, vagy azok legalábbis beépítették hozzá az embereiket. Sokan lesznek, akik a Moszad árnyékát gyanítják a londoni merénylet mögött, és őszintén arra gondolnak, hogy Izrael akkoriban ürügyet keresett Libanon lerohanására.

A PFSZ valójában már hónapok óta várta a Cáhál támadását. Először is azért, mert Saron nyíltan meghirdette a véleményét „a libanoni válság három fő okáról”: a vallási közösségek sokasága, a szíriai beavatkozás és a palesztin jelenlét. Izraelnek – mondotta – a három okot egyidejűleg kell kezelnie. Akik a védelmi minisztériumban az ő elődei voltak, folytattak ugyan megelőző és megtorló akciókat, de ezek az ő véleménye szerint csak részleges megoldásokat jelentettek. Az 1978-as, a Litani folyóig terjedő hadművelet valójában csak erősítette a palesztin terrorizmus befolyását Libanon többi részén és a fedajinokat csak néhány kilométerre távolította el Izrael északi határától. A szíriaiak a maguk részéről fokozták katonai megszállásukat a Bekaa völgyében. „Meggyőzőm majd Besir Dzsemajelt, hogy működjék együtt velünk és ez lesz a keresztények dicsőségének órája” – kérkedett Saron.

A PFSZ bejrúti főparancsnokságának mindenképpen tudnia kellett arról a titkos látogatásról, amelyet Arik január 12-én tett a libanoni fővárosban a keresztény falangisták fiatal vezetőjénél, s azt is sejtenie kellett, milyen következményekkel járhat egy ilyen szokatlan lépés, még abban az esetben is, ha nem ismerték a tárgyalások tartalmát; ennek a részleteit Simon Siffer fedte fel a Libanon elleni izraeli intervenció titkairól szóló könyvében./2/ A Moszad képviselői szervezték meg Saronnak ezt a találkozását a falangistákkal. Miután Saron többször is megfordult Dél-Libanonban, abban a tíz kilométer széles védőbástyában, amelyet a határ mentén Szaad Haddad őrnagy ellenőrzött izraeli védőbástyában, amelyet vélekedett, hogy ideje bekapcsolni az észak-libanoni keresztényeket egy olyan izraeli offenzívába, amely megoldaná a libanoni probléma mindhárom vonatkozását.

Miközben Arik derekasan megbirkózik a vendéglátók humusz- és tahinasalátáival, a siskebabbal és saslikkal, a baklavával és a halvával, a Dzsunie kikötője közelében levő tündéri kis öböl partján – itt szállt le helikopterével – megjósolja nekik, hogy a következő nyáron az események rábírhadják Izraelt a beavatkozásra. Való igaz, hogy a csillagjósok most, 1982 elején megjósolták, hogy még az év során háború lesz Szíriával. Egyikőjük, Saron barátja, biztosította Arikot afelől, hogy nemsokára feljut dicsőségének csúcspontjára, de még az év vége előtt „figyelmeztetésben” lehet része. A miniszter, jó csillagában bízva ígéretekkkel és tanácsokkal halmozta el az őt csodáló beszélgetőtársait:

„Egyszer s mindenkorra gyökerestől kitépjük Libanonban a terrorista infrastruktúrát. Önöknek, keresztényeknek azonban meg kell ragadniuk a történelmi

lehetőséget, hogy az ellenőrzésük alá vonják egész Bejrútot. Mostantól egymáshoz kötődött a sorsunk, immár fegyvertársak vagyunk.”

Este, a keresztény Asrafieh negyed egyik magas épületének a tetején, a várost távcsővel végigpásztázva arról ábrándozott, hogy „nagyon is ideje már megváltoztatni a libanoni valóságot, meghozva az ország számára az új rendet”.

„Nem akarom még részletesebben ismertetni a terveinket – mondja barátjának, Besir Dzsemájelnek, amikor búcsút vesz tőle. Egy dolog azonban biztos: amikor eljön a pillanat, nem állunk meg sem a Litani folyónál, sem a Zahrani folyónál, hanem előre törünk északra és a parti országúton közelítjük meg Bejrútot. De nem fogunk önök helyett bevonulni Bejrútba. Bejrút már az önök problémája.”

Alig öt hónappal később, június 4-én, pénteken délután 3 órakor az izraeli légierő első bombái rázuhannak Bejrút központjában a városi stadionra és a levegőbe röpítik a PFSZ legfontosabb fegyver- és lőszerraktárát, amelyet a sportközpont tribünjei alatt tároltak. A Bejrút összes épületét megrázkódtató pokoli robaj közepette egy kísérleti atomrobbantásra emlékeztet az a hatalmas fekete füstgomba, amely teljesen elsötétíti az eget.

A Pakahani negyedben a PFSZ főhadiszállásaként szolgáló épület balkonján áll Szalah Taamri ezredes, az ifjú harcosok parancsnoka és Abu Musza ezredes, a helyettes hadműveleti főnök és figyelő, hogyan rontanak rájuk a Dávid-csillagos vadászbombázók. Csak arra van idejük, hogy leszáguldjanak a lépcsőskön és berohanjanak az ideiglenes parancsnoksággá átalakított föld alatti óvóhelyre: egy pontosan célbajuttatott bomba valósággal kettéhasítja az épületet. Mivel Arafat éppen Szaúd-Arábiában tartózkodik, távollétében a helyettese, Abu Dzsihad elnököl a tanácskozáson. Sikerül telefonon elérnie Arafatot.

„Ez a háború! Ez a háború!” – ismételteti hebegve Abu Musza.

Akik részt vesznek ezen a legfelsőbb szintű tanácskozáson, osztják a véleményét. Először azonban a nagy vezértől kell szabad kezet kapniok, hogy döntsenek a palesztin ellencsapás célszerűségéről. 17 óra 20 perckor, két órával a légitámadás kezdete után a dél-libanoni hegyoldalba beasott palesztin tűzéréség mintegy száz ütege parancsot kap, hogy nyisson tüzet. Ötszáz gránát záporozik egyidejűleg Felső-Galilea huszonhárom falvára és településére, Kirjat Smonetól a naharijai fürdőhelyig.

Besir Dzsemájel ugyanezen a napon, kora délután azon a kis tribünön áll, amelyet a Matan-hegységben, a falangista birodalom szívében, a fővárostól keletre állítottak fel a keresztény milícia épülete előtt. Dzsemájel üdvözölte a mozgalom egyenruhás fiataljainak felvonulását és öklét az ég felé emelte, ahol a láthatáron felbukkant a harci alakzatba fejlődött izraeli repülőraj. Jean Nader, Besir személyes tanácsadója az első robbanások után átadta neki azt a rövid üzenetet, amelyet sebtiben egy papírdarabra firkantott: „Ez az. Ez a nagy pillanat.”

Ez a kirobbanó háború a falangisták vezére számára magában rejtja a megvalósulását annak a becsvágyó álomnak, amelyet apja, az öreg Pierre Dzsemájel, a mozgalom alapítója oly áhítatosan bátorított és dédelgetett: harmincöt éves korára ő lesz a Cédrusok Országának elnöke, és ily módon biztosítja a keresztény Libanon fennmaradását. Besir, az erős, aggályoktól mentes férfi az izraelieket tekinti példaképének, igyekszik átvenni gondolkodásmódjukat és majmolja a viselkedésüket. Semmiképpen sem óhajt azonban Izrael hűbérese lenni, mint a

derék Haddad őrnagy. Csakis azért számít a Cáhál erejére, hogy beülhessen a baab dai elnöki palota bársonyszékébe. Elsősorban a szíriai jelenléttől tart, s attól a fenyegetéstől, amely a damaszkuszi utat ellenőrző Suf hegyvidék fölött lebeg. Meggyőződése: amennyiben Izrael elég katonát ad neki ahhoz, hogy a szíriaiak kivonuljanak, minden nehézség nélkül meg tudja oldani „a palesztin probléma valamennyi vonatkozását”. Mihelyt azonban hatalomra kerül, azt tanácsolná...

Felső-Galilea bombázása inkább afféle, a siker minden reménye nélkül vállalt harc, de megadja Saronnak a várva várt ürügyet ahhoz, hogy szétrombolja a palesztin katonai infrastruktúrát.

Szombat este 5 órakor, egy órával a sabát végét jelentő naplemente után újabb rendkívüli ülést tart az izraeli kabinet, ezúttal a miniszterelnök jeruzsálemi rezidenciáján. Miközben Cáhál megkezdi a tartalékosok behívását, s a már hónapok ótariadókészültségben levő egységek felkészülnek arra, hogy elinduljanak észak felé, Saron, aki katonai gépen tér vissza Bukarestből, nagy vonalakban felvázolja a hadműveletet, amelyet Begin jóváhagyás céljából kormánya elé terjeszt. A miniszterelnök kedvenc vezérmotívumával indít:

„Önök mindannyian tudják, hogy 1977 óta mi mindent tettünk a háború megakadályozása és a mieink vérének megkímélése érdekében. Az a mi végzetünk, hogy életünket is kockára téve harcoljunk Izraelért. Máskülönben újabb Auschwitzra kerül sor. Fennhangon és világosan kijelentjük, hogy nem lesz újabb Auschwitz. Elérkezett a harc pillanata. A gazembereknek és az egész világnak meg kell tudnia, hogy a zsidó népnek, akárcsak a világ bármely népének joga van az önvédelemre.”

A minisztereknek, akik megpróbálták kitolni a határidőt – vagy, amint azt egyikőjük megtette, elutasítani az egészet –, most már csak fel kell emelni a kezüket. Ez a sorsdöntő összejövétel lesz később a libanoni „szennyes háborúval” kapcsolatos valamennyi bírálat és viszály forrása. Begin szavaival élve: „Az ember tudja, hogyan kezdődik egy háború, de sohasem tudja azt, hogyan ér véget.”^{2/} A jeruzsálemi kormány jóváhagy egy olyan fegyveres intervenciót, amelynek beismert célja eltávolítani a PFSZ ágyúit, hogy a galileai falvak lőtávolságon kívül essenek. Noha ezt nem említették meg azokban az írott parancsokban, amelyeket a fegyveres erők akcióba lépésük órájában kaptak, a kabinet ülésén szóban megfogalmazták, hogy azt a vonalat kell elérni, amely negyven kilométerre van a nemzetközi határtól, s a szíriai pozíciókat csak négy negyven kilométerre szabad megközelíteni, szárnyaikon fenyegetve, de meg nem támadva őket. Így hát szó sincs arról, hogy Bejrút ellen vonulnának, vagy megtámadnák azokat a megszállt erőket, amelyeket a szíriaiak a Bekaa völgyében állomásoztatnak. Az egyik miniszternek, akit Háfez el-Asszad esetleges reakciója nyugtalanított, a magabiztos Saron ezt válaszolta:

„Nincs semmilyen kockázat. A szíriaiak meg sem fogják moccanni.”

Noha meglepetés tükröződött a felderítés két vezetőjének, Hoffi és Szaguj tábornoknak az arcán – úgy tűnt, ők a tétovázók – a kabinet tagjainak nagy többsége, akikre hatással volt Begin szilárd határozottsága, hozzájárulását adta a hadműveleti tervhez. Csak a kódnevet változtatták meg, hogy népszerűsítsék azt az ügyet, amelyért a katonák a frontra mennek: az „Oranim”-ből „Békét Galileában” lett.

Amikor Saront megkérdezték, hogy mennyi ideig tart a katonai akció, ezt a megnyugtató választ adta:

„Minden befejeződik 12 és 24 óra között.”

Amint azt azonban Raful tábornok később a barátaival közölte, „a kis és a nagy hadművelet közötti különbség csak a kezdetekben észlelhető: utána jön az eszkaláció”.^{3/}

Saron igazi célja az volt, hogy „új rendet” teremtsen a térségben. A háború a kormány által engedélyezett korlátokon túllépve követi majd a védelmi miniszter által kiagyalt „nagy tervet”. Arra készíti majd a Cáhált, hogy behatoljon Bejrútba, megtámadja a szíriai védelmi rendszert és közel három évig megszálló tevékenységet folytasson: Izrael leghosszabb háborúja lesz, s ennek következtében kerül sor az izraeli nemzeti konszenzust szétszaggató legmélyebb törésre...

Senki sem kerül ki belőle győztesen, sem a zsidó állam, sem Szíria, sem Libanon, sem pedig a falangista Kataeb párt. Minden résztvevő megfizeti a maga árát: Arafatot elűzik, de életben marad, Besir Dzsemájelt meggyilkolják, Saront leváltják, Szagujt nyugdíjba küldik, Begin visszavonul a közélettől... Ariel Saron a kezdeményezés nagy kiagyalója azonban mindvégig azt állíthatja, hogy az állandóan változó helyzet közepette mindenkor elnyerte a kormány hozzájárulását. Mi több, 1988. május 13-án még azt is eléri, hogy a *Maariv*, a nagy esti napilap nyilvánosan bocsánatot kérjen tőle, amiért egyik cikkében azzal vádolta, hogy hazudott a kormánynak: „Erre sohasem sikerült bizonyítékot találnunk.”

Efraim Foran tábornok, aki a minisztertanácsban annak idején Begin katonai titkára volt, még jól emlékszik arra, hogy felhívta a miniszterelnök figyelmét a vezérkar azon terveire, amelyek a háború előestjén javasolták a hadműveletek kiterjesztését egészen Bejrútig. Begin akkor ezzel vágott vissza:

„Szó sincs róla. Ezek amolyan „asztalfiók-tervek”, amelyeket a különböző csehetőségekre dolgoztak ki. Szó sincs arról, hogy elmenjünk egészen Bejrútig.”

„Én azonban katona vagyok és tudok olvasni a térképen.”

Egyikőjük sem tudta meggyőzni a másikat.

Amikor Begin 1983. szeptember 15-én váratlanul úgy dönt, hogy visszavonul a politikai életből és bezárkózik jeruzsálemi lakásába, a Cemah utcában, mindössze egy sóhajszzerű mondat szakad fel belőle, amely vallomásnak is felfogható: „Nem bírom tovább!” Lépésére sohasem ad magyarázatot. A hozzá közelállók szerint arról panaszkodott, hogy „hazugságok vettek körül”. Tényleges indítékaira talán csak az világít rá, hogy Benjámin, fia, egyben első számú bizalmasa úgy döntött, hogy a Likud koalíciónak ahhoz a politikai irányzatához csatlakozik, amely a leginkább ellenséges magatartást tanúsítja Saron csoportjával szemben. Begin azonban olyannyira hallgat, hogy még az 1984. és az 1988. évi választási kampányok idején is tartózkodik attól, hogy akár a legcsekélyebb mértékben is hitet tegyen az általa alapított és harmincöt éven át irányított párt mellett...

Izrael története legvitatottabb háborújának előzményei azonban felvázolódnak azokban a titkos lépésekben, majd az azt követő előkészületekben, amelyeket a munkapárti elődök már két évvel Begin hatalomrajutása előtt foganatosítottak.

Az izraeliek és a libanoni keresztények közötti első kapcsolatra 1975-ben került sor, amikor megkezdődött a Cédrusok Országát feldúló polgárháború. A helyszín Izrael párizsi nagykövetsége volt, ahol megjelent egy George Edvan nevű

egyen és fegyvereket kért a keresztény milíciák számára, akik kétségbeejtő helyzetben vannak, szemben a közös ellenséggel, a palesztinokkal. 1976 márciusának egyik napján az izraeli haditengerészet egyik gyorsnaszádjá Naharija magasságában megállít egy kis kuttert. A csuromvizes és a hidegtől reszkető hajós azt kéri a három tengerésztől, aki fegyverével sakkban tartja, hogy vezessék a parancsnokukhoz, mert át kell adnia egy üzenetet. Így alakul ki tengeri úton az első kapcsolat a keresztény milíciák és az izraeli védelmi erők között.

Nem sokkal később Benjamin Ben-Eliezer ezredes vezetésével négy izraeli megbízott érkezik egy rakétavető naszád fedélzetén az éjszaka kellős közepén a Bejrúttól északra levő Dzsunie kikötőjébe. Ben-Eliezer (a barátai „Fuad”-nak hívják) később Ezer Weizmann centrista pártjának második embere lesz. Akad egy kis probléma, amikor a kötélhágcsóról leereszkedve beugrik a keresztények által küldött gumicsónakba: nem tud úszni./2/ Dany, Camille Samun, a volt köztársasági elnök fia jött értük, hogy a szolgálati autón elvigye az apjához. „Fuad” menet közben megkérdi tőle:

„Miért éppen hozzánk fordultak?

– Ezt Huszejn jordániai király tanácsára tettük. Azt mondta a családomnak, hogy csak az izraeliek biztosíthatják a fennmaradásunkat.”

A két „küldöttség” megállapodik abban, hogy augusztusban „csúcstalálkozót” szerveznek Camille Samun és Jichák Rabin miniszterelnök részvételével, Dzsunie kikötőjében, egy izraeli hadihajó fedélzetén. Rabin egyetlen mondatban összegezi a libanoni keresztényekkel kapcsolatos, 1978-ig érvényes izraeli politikát: „Segítsenek magukon és mi is segítjük magukat.”

Hasonló feltételek között kerül sor egy másik találkozóra a Dzsemájel családdal, a keresztények kemény klánjával, amely misztikus módon hisz abban, hogy Izrael Államnak elegendő ereje van minden ellensége legyőzéséhez.

„Felajánljuk a segítségünket, mert zsidók vagyunk. Erkölcsei kötelezettséget érzünk, hogy segítséget nyújtsunk egy üldözött vallási kisebbségnek. De nem végezzük el önök helyett az önök munkáját.”

Beindítják a keresztény milíciáknak nyújtott katonai segélyprogramot: kiképzés a Cáhál izraeli táboraiiban és Libanonban, a hadműveletek és a hírszerzői értesülések egyeztetése, a vezetők rendszeres találkozója.

A Moszad 1976 nyarán Libanonba küldi egyik képviselőjét, Dávid Kimcsét, aki még párizsi diplomataként fogadta a keresztény milíciák első segélykérelmét. Akkor érkezik meg Dzsuniéba, amikor Besir Dzsemájelt kinevezik a libanoni keresztény erők legfelső parancsnokává. Besir felajánlja neki, hogy még az éjjel elviszi Bejrútba, mert nem tudja, hogy a szíriaiak ellenőrző pontokat létesítenek az országúton.

„Már az elsőnél megállították az autójukat: a katonák egy pillantást vetettek a kocsí belsejébe és kérték az irataikat... Besir igen higgadtan olyan rugalmas választ adott a szíriaiaknak, ami kihúzta ebből a csávából. Később egy másik ellenőrző ponthoz értek. Besir először lassított, majd amikor egy katona közeledni kezdett az autóhoz, gyorsított és teljes gázzal száguldott egészen Bejrútig.”/2/

A Moszad emberének alig sikerült elkerülnie a megalázó fogságbaesést. Ettől a naptól táplált baráti érzelmeket „Besir sejk” iránt, aki hősnak tetszett a szemében. „Egy születő nemzet vezére” – mondta róla. Ahogy azonban erősödtek ezek

a szálak, úgy támadtak Izraelben nézeteltérések a két nagy, rivális titkosszolgálat között, sőt magában a hírszerző központban is. Az Amannak, vagyis a hadsereg hírszerző szolgálatának fenntartásai voltak a falangisták szavahihetőségét és a kapcsolatok célszerűségét illetően. Vezetője, Szaguj tábornok állandóan vitatta a kompromittáló szövetség szükségességét. A sors ironiája, hogy neki kell majd megfizetnie az előre sejtett katasztrófa árát, amikor az gyakorlatilag a szeme előtt zajlik le azzal a mélysárlással, amelyet a szabrai és satilai táborokban a falangisták követnek el: a vizsgálóbizottság következtetései őt is felelőssé teszik, s ennek nyomán kényszernyugdíjba küldik. Ami a Moszad főnökét, Hoffi tábornokot illeti, ő húzódozott, amikor szervezetére 1976-ban rákényszerítették, hogy kapcsolatot tartson a falangistákkal: „Csak a PFSZ elleni harcban kell segítenünk őket, de semmi másban” – mondta az embereinek.

Az akkori munkapárti kormányban Igal Allon külügyminiszter, a régi baloldali aktivista – Hoffi és Rabin parancsnoka volt a Palmah* rohamosztagaiban – volt a libanoni keresztényekkel való szövetség fő szorgalmazója; egy olyan közel-keleti, nem arab összefogásról álmodozott, amely felölelné a zsidó állam mellett egy keresztény maronita, egy drúz és egy kurd államot is. Az ő befolyására a Cáhálra hárult, a Moszad ellenőrzése alatt, Hoffi vonakodása ellenére az a katonai segítségnyújtás, amelyet Rabin biztosított Dzsemájel milicistái számára. Innen adódott a további koordinációs nehézség a kiváltságaikra féltékeny kémszervezetek között...

Ami a kormány tanácsadóit, így Uri Lubranit, a néhai teheráni nagykövetet és Rafi Eitant, az antiterrorista harc szakértőjét illeti, attól féltek, hogy a falangistákkal kötött szövetség veszélyezteti a jövőbeni kapcsolatokat más libanoni közösségekkel, mindenekelőtt a Dél-Libanonban és a határövezetben a többséget képviselő síitákkal; fontos volt, hogy ez utóbbiak ne kerüljenek a khomeinizmus növekvő befolyása alá. Nos, a keresztény falangistákkal fenntartott kiváltságos kapcsolat, amely végül is csekély 2 milliárd frankjába került Izraelnek, a Likud választási győzelme után végzetes módon elvezetett a háborúhoz.

Besir Dzsemájel 1981 áprilisában tette az első kísérletet arra, hogy berántsa Izraelt a libanoni mocsárba; összeütközésbe került a szíriaiakkal, akik, mivel a falangisták provokálták őket Libanon általuk megszállt övezetében, ostrom alá vették Zahlé városát, a Bejrút–Damaszkusz autópályát ellenőrző keresztény zárványt a Bekaa szívében. Amikor a szíriai helikopteres deszantalakulatok április 28-án elfoglalják a Libanon-hegyet, Begin a bekerített falangisták megsegítése mellett dönt, s engedélyezi légierije számára két, a hadműveletben részt vevő, szovjet gyártmányú csapatszállító helikopter lelövését. Ez a légi akció brutálisan keresztülhúzza az úgynevezett *vörös vonal* politikát, amelyet Izrael azóta folytat, hogy Szíria 1976-ban, a polgárháború kezdetén beavatkozott a libanoni politikába. Mindaddig a Libanon két szomszédja közötti, a stratégiai egyensúly fenntartását célzó hallgatóságos megállapodás abban nyilvánult meg, hogy a szíriaiak gondosan elkerülték a beavatkozást Izrael létfontosságú dél-libanoni érdekeibe, s ugyanezt tette Izrael a szíriai érdekekkel, a Bekaa völgyében. Damaszkusz a helikoptereit ért támadást követő napon a szovjet föld-levegő rakétákat áttelepíti

* A Haganának, a palesztinai zsidó közösség védelmi erejének elitalakulata 1941 és 1948 között.

a határról a Bekaa völgyébe, ily módon veszélyeztetve az izraeli repülőgépek mozgásszabadságát Libanon légtérében. Jeruzsálemet, amely a falangistákkal kötött szövetsége révén egyre jobban belebonyolódik a konfliktusba, az amerikai diplomácia az utolsó pillanatban akadályozza meg abban, hogy támadást intézzon a szíriai rakéták ellen – a Közel-Keletre küldve a libanoni származású Philip Habibot, Reagan elnök személyes képviselőjét, hogy eszközölje ki e rakéták visszavonását. És azt is, hogy az izraeliek csökkentsék a „provokatívnak” minősített felderítő repüléseket, megígérve nekik, hogy megkapják a közel-keleti ég fölött őrködő amerikai műholdak minden adatát.

Az izraeli légierő azonban július 17-én ezúttal a PFSZ bejrúti főhadiszállását bombázza, ez a megtorló válasz az újabb terrorista beszivárgásokra Dél-Libanon át. A PFSZ erre azzal válaszol, hogy tíz napon át 1300 ágyúlövedékkel és katyusarakétával szórja meg a mintegy húsz határmenti falut. Csaknem a lakosság fele elhagyja a fejlődő Kirjat Smone városát, ahol hat halottat gyászolnak (Bejrútban viszont százat). Az ingázó Philip Habibnak sikerül elfogadtatnia mindkét féllel a tűzszünetet, véget vetve annak, amit a Palesztin Kutatóközpont máris a „hatodik háborúnak”... és a PFSZ első katonai győzelmének nevez. Ez viszont módot nyújt a harcias Rafulnak arra, hogy meggyőzze Begint: legközelebb fel kell számolni Libanonban a „palesztin infrastruktúrát”. Ez az infrastruktúra, amely a 70-es évek elején épült ki, azt követően, hogy Huszein király beduinjai tűzzel-vassal távozásra kényszerítették Jordániából a PFSZ-t (ez a történelemben „fekete szeptember” néven marad fenn), s a libanoni polgárháború segítségével jelentősen megszilárdult, olyannyira, hogy csaknem az egész Dél-Libanon „Fatah-földdé” vált. Valóságos miniállam egy széthulló államban.

Begin ennek a miniállamnak az elpusztítását fogadja meg, éppen akkor, amikor a Sínai-félsziget egészének Egyiptom részére történő visszaadása és Jamit városa izraeli telepeseinek erőszakkal történő eltávolítása arra kényszeríti, hogy felkérje a kalandor Saront: tölts be immár helyette a védelmi tárcát. Az új minisztert alig nevezik ki, amikor már azonnal át akarja ültetni doktrínáját a gyakorlatba, s helikoptert küld Besir, Dzsemajelnek. Meghívja magánbirtokára, az Askelontól délre fekvő Sikmim farmra. Ebben az idilli környezetben, Szaguj tábornok jelenlétében megígéri a falangista vezetőnek, hogy az Egyesült Államok politikai és pénzügyi támogatásával aktív segítséget nyújt neki a libanoni elnöki tisztség elnyerésében. Dzsemajel a szükséges kiadásokat 10 millió dollárra becsüli.

Saron minden nehézség nélkül megszervezi számára a találkozót Washingtonban, ott pedig az ifjú Besir amint arra Bob Woodward, a *The Washington Post* neves szerkesztője fényt vet, a CIA régi állandó és fizetett ügynökeinek listáján szerepel! Izrael új védelmi minisztere egy szeptemberi amerikai körutazás során hosszas beszélgetést folytat William Casey-vel, a CIA igazgatójával a fiatal védenccével kapcsolatos terveiről. A falangista főnököt a rákövetkező hónapban titokban meghívják az Egyesült Államokba./4/ Az utat, a Moszaddal egyeztetve a CIA bonyolítja le. Besir Dzsemajel az izraeli Ben Gurion repülőtérrel repül Washingtonba. Az amerikaiak bonyolult úton szervezik meg a visszatérését Dzsiniébe. Feleségével és kíséretével együtt felszáll egy menetrend szerinti kairói járatra. Az egyiptomi fővárosban az amerikai hadsereg C-141 típusú szállító repülőgépe kirak három helikoptert, amelyek részei a különleges „Seaspray” egységnek; ezt

az iráni túsmentő akció kudarca után hozták létre a Pentagon szupertitkos műveletei számára. Besirt és az övéit felrakják erre a három gépre, amely leszáll üzemanyagért a sínai el-Arisban, majd végigrepül a Földközi-tenger partja mentén – háromméteres magasságban, hogy elkerülje a szíriai radarberendezéseket. Izrael biztosítja a légi fedezetet, miközben három amerikai ezredes – az egyik Kairóban, a másik el-Arisban, a harmadik Tel-Avivban – tartja fenn a rádiókapcsolatot. A helikopterek minden baj nélkül megérkeznek Dzsuniébe, értékes utasaiknak a haja szála sem görbül meg. A visszautazás költsége: 2 millió frank, az eddigi legköltségesebb Washington–Bejrút utazás!

Besir, aki a CIA főnöke révén megkapja a maga 10 millió dollárját, már csak azt várja izraeli barátaitól, hogy szüntessék meg a szíriai jelenlétet, hisz ez az utolsó akadály elnökké történő megválasztásának útján. Saron december 21-én betereszti az első Oranim-tervet, amelynek értelmében nyugati irányban három páncélos oszlop tör előre egészen Bejrútig, s a főváros bekerítését egy dzsuniéi partraszállás – a damaszkuszi út kellős közepén, a szíriai állásoktól keletre – pecsételi meg. Saron két alkalommal, márciusban és áprilisban hiába próbálja elfogadtatni tervét a kormánnyal. Végül csak a már korábban ismertetett korlátozott változatot sikerül elfogadtatnia.

Politikai és stratégiai filozófiájának középpontjában egyvalami áll: a palesztin kérdés megoldása. Saron, ellentétben Beginnel, aki sohasem tartott fenn kapcsolatot az arabokkal, sűrűn érintkezik Izrael arab lakosságával akár szülőfaluja, Kfar-Malal szomszédaival, akár azokkal, akik negevi farmja közelében élnek. Nem törődik a nacionalista vagy vallási ideológiákkal, s nagyon is el tudja képzelni, hogy kizárólag stratégiai szempontból tárgyal velük, vagy akár Arafattal és a PFSZ-szel is. Füttyöl arra, hogy kié a szuverenitás Ciszjordánia fölött, abban az esetben, ha ezt a területet nem lehet támadó bázissá változtatni Izrael ellen. A megszállt területeket védőbástyának tekinti, nem pedig szent helyeknek. Ezzel szemben Jordániát mindenkor palesztin államnak tekintette, hiszen lakosságának kétharmada – akár bennszülött, akár menekült – valóban palesztin. És éppen ezért 1970 „fekete szeptemberében” ő volt az egyetlen izraeli tábornok, aki híve lett volna annak, hogy segítsék Arafatot Huszein király megdöntésében és az ammani hatalomátvételben.

Ezen a téren teljes a nézeteltérés közte és Begin között. A zsidó népnek az Irgun régi revizionista* vezetője szemében joga van a Jordán mindkét partjára; a folyó keleti partján érvényesülő hasemita szuverenitás egy olyan *fait accompli*, a brit imperializmus gyarmati megosztó politikájának öröksége, amelyet eddig megtűrt a politikai realizmus. A zsidó legitimitásról mondanának le, ha megdöntenék Huszeint egy palesztin entitás javára. Ez elfogadhatatlan! Saron ezért nem akarta a maga pragmatizmusát frontálisan ütköztetni Beginnel. Az ő nagy Oranim-terve azonban végső soron, legalábbis gondolatilag arra irányul, hogy egyrészt kiűzze Libanonból a PFSZ-t és – Arafattal vagy nélküle – visszakényszerítse Jordániába, másrészt a szíriaiakkal ütközni kész falangista rezsim révén kiterjessze Libanonra

* A revizionista kifejezés arra vonatkozik, hogy revízió alá akarta venni a brit mandátummegyezményt, amely a zsidó nemzeti otthonnak szánt területről leszakította és külön emirátussá szervezte Transzjordániát, vagyis a Jordánon túli területet. – A szerk.

Izrael stratégiai befolyását. Ebben az utóbbi kérdésben is eltér a véleménye Beginétől, aki tart a katonai erőpróbától a szovjet védnökség alatt álló Szíriával.

Saron az *ein brera* (nincs választás) felfogással, miszerint a háborúkat mindeddig rákényszerítették Izraelre, amelynek nem volt más választása, mint harcolni az életbenmaradásért, szembeállítja a maga *milhemet brera* felfogását: Izraelnek lehetősége van arra, hogy politikájának eszközeként használja a háborút. Az erőnek ez a politikai célokra történő felhasználása éppen olyan fenntartásokba ütközik, mint az Oszirak ellen intézett támadás: az Aman és a Moszad vezetői, Jadin és Erlich miniszterelnök-helyettesek és Cipori tartalékos tábornok egyaránt ellenségesen állnak szemben vele. Saron azonban megnyeri Begin tézisei egy része számára: a megelőző háború kevésbé költséges, mint az, amelyet az ellenfél kezdeményez. Saron még ennél is tovább megy: cikket ír a *Jediot Aharonot*-ban, amelyben azt akarja bebizonyítani, hogy Izrael eddigi összes háborúját tudatosan, politikai célok érdekében indították. Ez kiváltja a „galambok” felháborodását, amelyet Ámosz Oz, a legnagyobb élő izraeli író oly tehetségesen fogalmaz meg:

„Ez alkalommal – írja a libanoni háború kapcsán – más a helyzet. Ez afféle luxusháború, amelyet tőzsdei műveletként agyaltak ki. Ez az aljas indokolás visszamenőleg is bemocskolja a korábbi háborúkat, azt érzékeltetve, hogy hazudtunk, amikor azt állítottuk, hogy hátunkat a falnak vetve harcoltunk... A „galileai béke” biztosítása ürügyén azzal próbálkoztak, hogy egy korrupst családot állítsanak a védnökséggé átalakított Libanon élére, azzal az ürüggyel, hogy Brezsnyev vagy Asszad sem cselekedtek volna másként, hogy a szíriaiak megleckéztetésével ingyen szolgálatot tegyenek a nyugati világnak, hogy a PFSZ megsemmisítésével végleg megoldják a palesztin kérdést, hogy egyszer s mindenkorra rendezzék az összes zsidó szenvedés számláját, oly módon, hogy Libanonban levadásszák Izrael valamennyi örökletes ellenségének kísértetét...”/5/

„A nyers erőszak kultusza, amelyet a Zeév Zsabotyinszkij, Begin szellemi atyja által felmagasztosított Sámson-mítosz jelképez, csak Maszadához* vezethet”/6/ – tiltakozik az *Az erőszak gyengesége* című tanulmányában Aser Meniv, akinek pilóta fia a harcokban esett el. A libanoni háború által felszított filozófiai és erkölcsi vitán túlmenően azonban számos hírszerzési szakértő és arab specialista igyekezett figyelmeztetni a Begin–Saron párost, hogy milyen veszélyekkel jár bármiféle katonai kaland egy ilyen lőporos hordóban... Hát hogy is ne ismernék fel az egész világ titkos szolgálatai e „paradicsomának” kibogozhatatlan etnikai, vallási és politikai zűrzavarának hátterében azt, hogy a Dzsemajel család például mindig két vasat tartott a tűzben egyszerre: a fasisztaszerű Kataeb párt alapítójának kisebbik fia, Besir az izraeliekkel szövetekezett, míg Amin, az idősebb a szíriai megszálló híve volt.

Mi sem bizonyítja jobban ezt a libanoni kétértelműséget, mint az a vicc, amelyet Bejrútban mesélnek a város egyik kereskedőjéről, aki egy tel-avivi boltosnak régimódi, nagyméretű leszállított árú fekete melltartókra ad megrende-

* A Holt-tenger partján épült erőd, amely a római uralom ellen kirobbant zsidó felkelés utolsó ellenállási góca volt; amikor i. u. 72-ben, két évvel Jeruzsálem eleste után végső rohamra indult ellene a 10. légio, a védők inkább tömeges öngyilkosságot követtek el, semhogy rabszolgaként éljenek tovább.

lést, darabonként 1 sekelért. „Mit akar ezekkel az elavult alsóneműkkel?” – kérde a kíváncsi izraeli. A válasz: „Kettévágom és darabonként 5 sekelért adom el mint fejfedőt a maga fanatikus Gus Emunim* pártja tagjainak.”/7/

Saron mindezen ellenvetések dacára 1982 első felében folytatta háborús előkészületeit: januári titkos dzsunií és bejrúti látogatásától május 19-i washingtoni útjáig biztosította az Egyesült Államok jóindulatú semlegességét azon baráti kapcsolatok révén, amelyeket Alexander Haig tábornokkal, a NATO korábbi főparancsnokával, az amerikai külügyminiszterrel alakított ki, továbbá kihasználva azt a csodálatot, amelyet Reagan elnök tanúsított az ő seriff stílusa iránt. És ugyancsak meghallgatásra talált William Casey-nél, a CIA igazgatójánál, aki számára tiszteletre méltó üzlettársa, Besir Dzemájel többet tehetett, mint akkor, amikor csak magának az amerikai kémközpontnak dolgozott.

Haig, akinek Izrael iránt táplált rokonszenve még abban az időben alakult ki, amikor Móse Dajan 1965-ben haditudósítóként járt Vietnamban az ő zászlóaljánál, a meghatározó mérséklő tényező szerepét játszotta akkor, amikor feszültség támadt a két ország között, így az Oszirak elleni támadáskor, Bejrút 1981. évi első bombázásánál, a Cáhál és a PFSZ közötti „tíznapos háborúban”, valamint decemberben, amikor Izrael hivatalosan is bekebelezte a Golan-fennsíkot. Az Egyesült Államoknak ugyan mindezen esetekre az Izraelnek szánt fegyverszállítmányok átmeneti visszatartásával kellett válaszolnia, de Haig a lehető legjobban ki tudta használni az izraeli kezdeményezéseket. Megbízottja, Philip Habib mindig a kellő időben bukkant fel a régióban, hogy felajánlja jószolgálatait és meghatározó szerepet juttasson az amerikai döntőbíráskodásnak. Amikor 1981 április-májusában kibontakozott a Zahléval és a Bekaa völgyébe telepített szíriai rakétákkal kapcsolatos válság, az ügyes diplomatának még a szovjet befolyás alatt álló Szíriával is sikerült megjavítania a kapcsolatot. Saronnak, aki december 5-én felvázolta előtte annak a lehetőségét, hogy Libanonban egy villámháború-szerű akcióval felszámolhatják a terrorizmus fészket, gúnyosan így válaszolt: „Tábornok úr, mi a 20. században élünk. Nem lehet csak úgy besétálni egy országba és megölni az embereket. Ön fel akarja robbantani a Közel-Keletet?” Amikor azonban Haig május 19-én találkozott Saronnal Washingtonban, ugyanennek a Habibnak a jelenlétében így módosította az irányzékot: „Az Egyesült Államok Izrael szövetségeseiként nem szabhatja meg, miként védje meg a saját érdekeit, feltéve, hogy megőrzi az arányérzékét.”

„Saron az 1982. májusi washingtoni látogatása során – számol be róla Haig *Emlékirataiban* – azzal döbbsentette meg a külügyminisztérium munkatársait, hogy felvázolt előttük két lehetséges katonai opciót, vagyis választ a következő palesztin provokációra: rákényszeríteni Dél-Libanonra a békét, úgy, hogy halálos csapást mérnek a PFSZ-re, vagy megváltoztatják Bejrútban a politikai elosztást, teljes mértékben kijátszva a falangista kártyát. Az ezt követő négy szemközti beszélgetésben még erre a brutális válaszra is sor került: »Senki sem diktálhatja Izraelnek, hogy miként védje meg polgárait. Hány zsidónak kell meghalnia ahhoz, hogy eleget tegyünk az önök előfeltételeinek?»

* A legszélsőségesebb telepes mozgalom, amely a megszállt területek betelepítésével „visszaadhatatlanná” akarja tenni Ciszjordániát és a Gázai övezetet.

Saronnak e beszélgetés során az volt az érzése, hogy sikerült kicsikarnia a zöld jelzést, mint ahogyan tizenöt évvel korábban 1967. június 1-jén Méir Amit, a Moszad vezetője hitte, hogy megkapta azt Robert McNamara amerikai védelmi minisztertől, aki a CIA akkori vezetője által szervezett titkos megbeszélésük során ezt mondta: „Teljes mértékben értem önt.”

Nemcsak Saron gondolta, hogy szabad jelzést kapott, hiszen néhány nap múlva Szamih Abu-Koveik, egy palesztin „diplomata” beszámolt a PFSZ központi bizottságának arról a jordániai forrásból származó értesüléséről, miszerint Izrael engedélyt kapott az Egyesült Államoktól egy korlátozott jellegű libanoni katonai akcióhoz. Az a személyes levél, amelyet Haig május 28-án írt Beginnek, csak erősítette ezt a benyomást.

Jeruzsálemnek már csak a szovjet reakciót kellett felmérnie, arra az esetre, ha a tervezett hadművelet (az Oranim 2) túlszalad a tervezett korlátokon és összececpárra kerül sor a szíriaiakkal. Szíria az 1980. október 8-án aláírt barátsági és együttműködési szerződés óta gyakorlatilag a Szovjetunió egyetlen hídfőállása maradt a Közel-Keleten. Nos, mindeddig az összes háború, amely Izrael és szomszédai között lezajlott, azzal a szovjet ultimátumféleséggel ért véget, hogy eddig és ne tovább. Ez a „szörnyű félelem a vörösöktől” rányomta a bélyeget az izraeli vezetésre, Ben Guriontól Dajanig és Rabinig./8/ Saronnak, akire kevésbé hat ez a lidércnyomás, ezúttal több oka is van, hogy erről az oldalról biztosítva érezze magát.

Először is itt van a Moszad egyik jelentése, amely szerint a Kreml Öregeinek alkonya, a vége felé járó Brezsnyev-korszak megakadályozná Moszkva bármiféle beavatkozását Libanonban. Szóval, a Szovjetunió bejrúti nagykövete háromszor is (áprilisban, májusban és június elején) figyelmeztette Arafatot, hogy a Szíriával kötött együttműködési szerződés nem terjed túl a tulajdonképpeni szíriai területeken, tehát nem érvényesül a Damaszkusz ellenőrzése alatt álló libanoni Bekaa völgyön. Továbbá pedig Jurij Andropov, a KGB néhai főnöke, Brezsnyev trónörököse fájdalmasan emlékezett meg kémközpontjának önámító akciójára abban a szerencsétlen eskalációban, amely az 1967. júniusi hatnapos háborúban elvezetett az arab vereséghez. És végül Saron értesülhetett bukaresti vendéglátóitól, akiket június 4-én, a Drakula kastélyába tett látogatása nyomán oly lóhalálában otthagytott, hogy az oroszok Libanon lerohanása esetén semlegesek maradnak.

A földközi-tengeri szovjet flottának hét napra lesz szüksége ahhoz, hogyriadókészültségbe helyezkedjék a libanoni partoknál, majd ezt követően szinte azonnal le is tűnjék a látóhatárról. A Szovjetunió légvédelmi erőinek helyettes parancsnoka, akit riadalommal tölt el az izraeliek által a Bekaa-háború harmadik napján elpusztított rakétarendszer számos fogyatékosága, 13-án Damaszkuszba repül, hogy Musztafa Tlassz szíriai védelmi miniszterrel megvitassa, milyen intézkedésekkel lehet életben tartani azt a rakétafüggönyt, amely az ország határainak és légterének védelmét szolgálja.

A Cáhál június 6-án megindított támadása a jelek szerint mégis meglepetésszerűen érte a PFSZ vezetőjét, aki az előző napon délben indult el Rijádba. Szervezetének katonai bizottsága azonban, amelyet Abu Dzsihad irányított, már április 8. óta tanulmányozta egy ilyen hadművelet lehetőségét, méghozzá olyan értesülések

alapján, amelyek európai forrásokból származtak. Bizonyos nyugat-európai fővárosok hivatalos körei szerint küszöbön áll Izrael páncélos és légi erőinek hadbalépése. Mintha csak tudták volna, hogy Saron március 25-én már kísérletet tett arra, hogy elnyerje a kormány beleegyezését az Oranim-terv egyik újabb változatához.

Mi több, a PFSZ 17. egysége hírszerző szolgálatának az izraeli-libanoni határon kialakult helyzettel kapcsolatos május 16-i jelentése arra utal, hogy a Cáhál 40 000 katonát vont itt össze és június 2-án támadni készül! Április 28-án, két nappal azt követően, hogy Egyiptom visszakapja a kiürített Sínai-félsziget egészét, az Arafat által összehívott katonai tanács már megvitatja, milyen intézkedéseket kell foganatosítani a „kemény csapás” esetén, bár nem gondolnak arra, hogy a teljes konfrontáció esetén Bejrútig is elérhet az izraeli beavatkozás.

Milyen információs forrásokkal rendelkezett a palesztin központ 1982 tavaszán? Úgy tűnik, hogy közülük három közel állhat a francia vezető körökhöz.

1) Az izraeli titkosszolgálat kezére jutott dokumentumok között volt a Libanonban állomásozó szíriai erők főhadiszállása egyik „szigorúan titkos” jelzésű jelentésének eredeti példánya arról a látogatásról, amelyet Marcel G., a francia nagykövetség egyik tanácsosa tett március 26-án Damaszkuszban, a szíriai külügyminisztériumban. A francia tanácsos tájékoztatta a minisztérium igazgatóját azokról a vitákról, amelyek az izraeli védelmi minisztériumban folynak, s amelyek az *előző napon* arra készítették a Cáhál vezetőit, hogy javasolják a kormánynak a PFSZ libanoni pozícióinak haladéktalan lebombázását. A hír Franciaország tel-avivi nagykövetségéről szivárgott ki, eljutott a párizsi külügyminisztériumba, amely damaszkuszi képviselője révén figyelmeztette a szíriaiakat.

2) Arafat a katonai tanács április 28-i ülésén felfedte: az egyik „francia barátja” tájékoztatta arról, hogy az izraeliek offenzívára készülnek Dél-Libanonban, de sajnos nem tudott konkrétumokat közölni az offenzíva mélységéről.

3) Tajib ezredes, a PFSZ felderítő és biztonsági alakulatának, a „17. egységnek” a parancsnoka fényképekkel ellátott jelentést kapott egy francia nőtől, aki hat hetet töltött Izraelben, miszerint a tervezett offenzívát kiterjesztik egészen Bejrútig.

Abu Dzsihád abban az interjúban, amelyet a háború előtt egy hónappal adott egy szaudi lapnak, már be tudott számolni a tervezett hadművelet részletes tervéről. Arra az értesülésre támaszkodott, amely a szíriai hadsereg főhadiszállására érkezett, s amelyet február 4-én „szigorúan titkos védelem” jelzéssel küldtek meg a Libanonban állomásozó szíriai erőknek. Nos, ezek a júniusi hadjárat során zsákmányolt dokumentumok arról tanúskodnak, hogy e kiszivárogtatások forrása nem volt más, mint Amin Dzsemájel, Besir bátyja!

A Cáhál támadása a tervek szerint három irányban bontakozott ki. A kormány a második napon engedélyt adott arra, hogy a harcok sikeres folytatásáért behatolásukat egészen a Bekaa völgyéig, ily módon fenyegetve a szíriai hadsereg szárnyát, amely a Golan-fennsík felé fordult, ahol az izraeliek tüntetőleg 600 páncélost vontak össze. Ugyanakkor nyilvánvalónak tűnt, hogy senki sem készülhet egy negyvennyolc órára korlátozott megtorló hadműveletre, ha ehhez ilyen jelentős erőket vonultat fel. Ami a továbbiakat illeti, Saron és vezérkari főnöke, Raful két tényezőt is a maga előnyére fordított: a terepen kialakult helyzetet és a harcok változékonyságát. Ezek lehetővé tették, hogy olyan célokra is törjenek, amelyeket

előzetesen nem határozott meg a politikai hatalom, amely zöld fényt biztosított a már meglehetősen elmosódott körvonalú Oranim-terv számára.

És valóban, azok a tábornokok, akik március 8-án részt vettek a Rózsák kódnevet viselő szimulált hadgyakorlaton, úgy vélekedtek, hogy a nagy Oranim-terv korlátozott változata nem nyújt módot a PFSZ felszámolására, hogy ugyanakkor elkerülhetetlen a konfrontáció a szíriaiakkal, hogy a falangisták nem tartják be ígéretüket, miszerint Bejrút előtt csatlakoznak a Cáhálhoz és hogy a harcok az első négy napon legalább 100 izraeli katona életébe kerülnek.

Erlich miniszterelnök-helyettes később bizalmasan közölte Arje Naorral, a kormány volt főtitkárával (azóta kizárták a Likudból), hogy a miniszterek, Begin is beleértve, nem adták volna beleegyezésüket a hadművelethez, ha ismerték volna a Rózsák-hadgyakorlat eredményeit és tudták volna, milyen emberáldozatot követel Izraeltől. Április derekától már több vezérkari tiszt vélekedett úgy, hogy amennyiben elkerülhetetlen az összecsapás a szíriaiakkal, akkor célszerűbb elsőként támadva korlátozni az áldozatok számát. Nos, a háború már a harmadik napon túlsapott a kis Oranim-terv korlátaiban és kiterjedt a „szíriai frontra”. A hatodik napon, amikor Begin fogadja Philip Habibot, aki odasiet a tűzszünet megtárgyalására, a Cáhál már Bejrút kapujában áll, a baab dai elnöki palotánál. A meglepett miniszterelnök, akit erről az amerikai küldött értesít, telefonál Saronnak, hogy világosan lásson.

„Nem – közli Habibbal, s leteszi a kagylót –, nem vagyunk Bejrútban.

– Az értesülés egészen biztos, a mi nagykövetségünkéről érkezett – kardoskodik a közvetítő. – Önök ott vannak Baabdában.”

Az egyre nyugtalanabb Begin ekkor a személyi titkárától, Azriel Nevótól követeli, hogy kapcsolja neki a vezérkartól Rafult. És még hozzáfűzi:

„Ő legalább nem fog hazudni.”

Ily módon amerikai beszélgető társának kijelentései megerősítést nyernek. Azonnal hívja Saront, aki még mindig úgy tesz, mintha semmiről sem tudna.

„Utána érdeklődöm – mondja a védelmi miniszter. – És ha ez valóban igaz, akkor parancsot adok a harckocsiknak, hogy vonuljanak vissza Szarkisz elnök palotájától.”

Másnap, június 13-án a kormány vasárnapi, Jeruzsálemben tartott ülésén a miniszterek magyarázatokat követelnek: hogyan kerül a Cáhál Bejrút kapui elé, ellentétben azzal a döntéssel, amelyet június 5-én hozott a kabinet?

„A palesztinok sértették meg a tűzszünetet – állítja Saron –, ezért kényszerültünk ellentámadásra. Mi azonban Bejrúton kívül állunk, mert a baab dai palota a város falain kívül van, akárcsak a repülőtér, amelyet ellenőrzésünk alatt tartunk.”

Ami a háborúban az első két nap után bekövetkezett fordulatot illeti, Saron hiába hivatkozik arra, hogy a kormány engedélyt adott a Bekaa völgyébe telepített szíriai rakéták megtámadására. Ugyanakkor az ezen a téren aratott hatalmas siker ismét bearanyozza presztízsét és tekintélyét és így még két hétig folytathatja az előretörést. Valóban figyelemre méltó teljesítmény volt, az izraeli elektronika, a szakemberek és tudósok műve; ennek az elektronikának a kifejlesztésén kilenc éven át dolgoztak, azt követően, hogy a Jom Kippur-háborúban katasztrofális meglepetés érte az izraeli légierőt, hisz a gépeket valósággal megtizedelte az első,

Szam típusú szovjet rakéták zárótüze. Ebben a kombinált hadműveletben nemcsak a föld-levegő rakéták és a radarokkal felszerelt Boeing 707-esek vettek részt, de a számítógéppel irányított légelhárító ágyúk, a pilóta nélküli repülőgépek, az elektronikus háború egységei is, továbbá a szupertechnikát képviselő kommunikációs rendszer, s mindez a történelem legnagyobb légicsatájával ért véget, abban a légterben, amelyet valósággal telített a radarkészülékek megtévesztését szolgáló alumíniumpor!

Mindez június 9-én, szerdán történt. Saron 14 órakor, a minisztertanács üléséről távozva telefonált Rafulnak: „Támadás!” Dávid Ivri tábornok, a légierők vezetője parancsot kapott, hogy személyesen irányítsa a hadműveletet, amelyet az izraeli repülők egyik hősére bízta. Hadműveleti főnöki minőségében álmatlanul töltötte az éjszakát, arra gondolva, hogy milyen megpróbáltatásba küldi a pilótáit, s veszélyes küldetésük során mindvégig tartotta velük a kapcsolatot.

„Megvan a reváns, a repülőgép revánsa a rakéta fölött!” – kiáltja az egyik, miután megsemmisítenek 17-et a 19 szovjet rakétaüteg közül, amelyet a szíriaiak áttelepítettek a libanoni Bekaába.

A titkot olyan jól őrizték, hogy Ben-Gal tábornok, aki ebben a szektorban a páncélos erőket irányította, telefonált a vezérkarnak, s aggodalmának adott hangot a fekete felhők kapcsán, amelyek a frontvonal mögött, a látóhatáron rajzolódtak ki.

„Azok a rakéták, amelyek éppen koccintanak” – legnagyobb meglepetésére ezt a választ kapta...

A szíriaiak kísérletet tettek rakétaik megmentésére és bevetették vadászgépeiket a Bekaa légterében. Több mint 200, a hangsebesség kétszeresével száguldó gép könyörtelen csatát vívott a mintegy ötven négyzetkilométernyi területen. Az izraeli elfogó vadászok 29 Mig-21 és Mig-23 típusú gépet lőttek le, a bevetett gépek közel egyharmadát. Ugyanakkor egy íratlan megállapodást tiszteletben tartva nem üldözték őket a szovjet védelem alatt álló nemzetközi határon túl. Az izraeli pilóták megbízatásukat teljesítve úgy tértek vissza támaszpontjukra, hogy egyetlen gépet sem veszítettek!

Asszad szíriai elnök még aznap este Moszkvába küldte védelmi miniszterét, hogy kérje az oroszoktól: ezentúl garantálják országa légterének biztonságát. A szovjet parancsnokság nem kötelezi el magát, de Damaszkuszba küldi Jurazov tábornokot, a szovjet légvédelem helyettes parancsnokát, hogy vizsgálja meg szövetségesének légvédelmi rendszerét. A NATO brüsszeli főparancsnoksága egyszerre csak dörzsölni kezdi a kezét és az amerikai védelmi minisztérium megszünteti fenntartásait az Oranim-hadművelet fejleményeit illetően.

A légifelvételek, az automata felvevőgépek által készített filmek, a számítógépek adatai és a földhöz szögezett rakéták elpusztításában részt vett pilóták beszámolóí elértek volna egy kis kofferben, amelynek értéke – katonai titkokkal mérve – a nyugati szakértők szerint meghaladhatta az egymilliárd dollárt...

Nem ez volt azonban Izrael libanoni háborújának az egyedüli hadművelete, amely felkeltette az amerikai szövetségesek érdeklődését. A Cáhálnak a harcokcsik vonatkozásában is revánsot kellett vennie.

Június 10-én, csütörtökön éjjel az M-48-as típusú harckocsik egy zászlóalját, amely a Damaszkusz-Bejrút országút felé törve áthaladt a Bekaa völgyén, a Szul-

tan Jakub medencében bekerítették a magaslatokat ellenőrző szíriai egységek. A zászlóaljnak a hadjárat legkeményebb ütközetei közé tartozó harcok után sikerült ugyan kereket oldania, de hátrahagyott a helyszínen nyolc harckocsit, szupertitkos anyagokkal telezsúfolva: különleges, „nyíl” típusú gránátokat, valamint olyan páncéllemezeket, amelyek megkettőzött védelmet biztosítanak a harckocsi-elhárító rakétákkal szemben. Azonnal megérkeztek a szovjet szakértők, a szíriaiak tanácsadói, hogy rátegyék erre a kezüket. Az oroszoknak – írta a londoni *The Sunday Telegraph* – azóta sikerült maguknak is előállítaniok ezeket a védőpajzsokat, amelyeknek a lényege az, hogy érintésükre robbannak a harckocsi-elhárító rakéták, még mielőtt áthatolnának az acéllemezen; ezekkel szerelték fel a szíriaiaknak leszállított új T-72-es harckocsikat.

Különben ez a szovjet superharckocsi is csaknem otthagya a maga titkát a libanoni csatamezőkön. A 3. szíriai páncélos hadosztály június 11-én, pénteken átlépte a szíriai-libanoni határt, egy órával előtte, hogy a közvetítő szerepét betöltő Philip Habibnak sikerült kieszközölnie az első tűzszünetet Izrael és Szíria között. Egy előretolt oszlop, amely T-72-esekből áll, a Tow típusú rakétákkal felszerelt izraeli dzsipek csapdájába esik. Néhány másodperc alatt elpusztítanak négy harckocsit. Az oszlop maradványa letér az útról, s szétszóródik az öntözési rendszer vize által felduzzasztott, agyagos talajon, hogy eljusson azokhoz a menedékekhez, amelyeket Manszuria falu közelében, a hegyben építettek ki. Egy légifelvétel, amelyet 11 óra 45 perckor készítettek, azt mutatja, hogy tíz harckocsi beleragadt a sárba és a legénység magára hagyta őket. Úgy tűnik, sértetlenek. A Janus Ben-Gal tábornok által irányított izraeli hadosztály főhadiszállásán tetőfokára hág az izgalom. Raful vezérkari főnök, aki a nap e kritikus pillanatában éppen ott tartózkodik, telefonál Beginnek, hogy engedélyt kapjon tőle: ne tartsák tiszteletben a tűzszünetet, amely mintegy tizenöt perc múlva lép életbe.

„A T-72-esek karnyújtásnyira vannak tőlünk. Csak néhány órára van szükségünk.

– Nem. Összesen egy órát kapnak” – válaszol a miniszterelnök.

Ha tudjuk, hogy a CIA hiába szervezett három akciót is ennek a superharckocsinak a megszerzésére, amely csak rövid ideje szolgálja a Varsói Szerződés fegyveres erőit, megértjük, mekkora szenvedély fűti Rafult, hogy legalább egyet megszerezzen az izraeli állásoktól néhány méterre sárba ragadt gépek közül. A Cáhál hét páncélosa valójában ott van valamivel lejjebb, de láthatatlanok a citromfák mögött. Raful parancsot ad, hogy pusztítsanak el kilenc T-72-est a végzetes óra előtt, de kíméljék meg az utolsót, amely az út közelében belesüppedt az ingoványba. Arra számít, hogy éjszaka visszatérhet a helyszínre, kiemelheti a sárból és átviheti az izraeli oldalra. A 3. szíriai hadosztály mellett tartózkodó szovjet tanácsadók azonban utasítást adnak az elpusztítására, hogy ne kerüljön az ellenség kezére. A 16 órakor készített légifelvételen látszik is, hogy a T-72 egészen fekete a tüztől. A jelek szerint azonban az éjszaka beálltával a Cáhál egyik kommandójának sikerült kiszabadítania a kiégett vázat a sár fogságából és átszállítania a vonalak mögé. A T-72-est rekonstruáló izraeli szakértőknek, az amerikaiak nagy bánatára nem sikerült azonban megtalálniuk a legfontosabb elektronikai alkatrészeket... Ezúttal nem sikerült újólag elnyerni Samu bácsi halálját!

Az Egyesült Államokat ugyanis az aggasztja most, hogy Izrael Bejrút kapuinál

táboroz és türelmetlen, amiért megbízottjának, Philip Habibnak a helyszínen nehézségei vannak a tűzszünet betartatásával. Washingtonban Alexander Haig külügyminiszter mindinkább magára marad azzal, hogy szinte fenntartás nélkül támogatja Begint és kormányát, amelyet Saron kész tények elé állított. És magában Izraelben a libanoni főváros június 21-én megkezdett ostroma példátlan szakadáshoz vezet a közvéleményben és a hadseregben, véget vetve annak a nemzeti konszenzusnak, amely fennmaradt még a Békét Galileában-hadművelet legelső napjaiban.

Amikor a miniszterelnök június 13-án, két nappal azelőtt, hogy New Yorkba indulna, tagadja a Cáhál bejrúti jelenlétét, a jelek szerint nem is tudja, mit tesz a hadserege: az izraeli televízió, néhány perccel a miniszterelnök cáfolatának közlése után megmutatja az izraeli katonákat, amint a libanoni főváros közvetlen elővárosaiban járőröznek. Begin egy hónappal később hiába tesz kísérletet arra, hogy mindinkább vonakodó minisztereit rávegye Nyugat-Bejrút körülfűzésének szentesítésére:

„Célszerűbb azonnal cselekedni, mintsem meghosszabbítani az ostromot. A mi hadseregünk nem alkalmas a lövészárók-háborúra: harcolni kell, vagy hazatérni. Elképzelhetetlen, hogy még tovább üljön harcokcsijának vagy páncélozott járművének védelmében, a tűzérési támadásra vagy a bombázásra várva.”

Az ostrom és a bombázások azonban még hat hétig tartanak, hiszen nemcsak katonai, hanem politikai kampányról is szó van, hogy Saron megvalósíthassa a háború tényleges céljait: a PFSZ elűzését és Besir Dzsemájel hatalomra juttatását. Meg lévén győződve róla, hogy Arafat saját elhatározásából nem hagyja el Bejrútot, fokozza a bombázást, hogy fizikailag likvidálja és rákényszerítse ily módon lefejezett szervezetét a város elhagyására.

A palesztin vezetőnek e gyilkos nyár során legalább három alkalommal csak legendás szerencséjével sikerült paraszthajszállal elkerülnie a halált. Így például augusztus 6-án a Szenaje negyed kilenc emeletes épülete alig három perccel távozása után omlik össze az izraeli bombák hatására. A távirányított bombák célpontja lett Arafat egyik irodája a föld alatti óvóhellyel egyetemben, valamint még két alternatív parancsnoki állás, de sohasem sikerült eltalálniuk az állandóan költözködő központi parancsnokságot. Abu Ijad, a PFSZ biztonsági szolgálatának vezetője később elmondja az amerikai állampolgárságú Rasif Halili történésznek, hogy egy huszonhét ügynökből álló csoport hét tagja – Izrael már januárban felfogadta őket a PFSZ irodáinak, gyűléstermeinek és a vezetők lakásainak felkutatására a libanoni fővárosban –, akiket júliusban és augusztusban fogtak el, beismerték, hogy ők tájékoztatták a célpontokról a Cáhál bombázóit. Tízen pedig életüket veszítették egy épületben, amelynek a címét szintén megadták az izraeli légierőnek...

Arafat az ostrom során megsokszorozza a külföldi sajtónak adott interjúkat, hogy kihasználja azt a viszonylagos biztonságot, amelyet ezeknek az újságíróknak a jelenléte garantál. Eközben a fáradhatatlan Philip Habib jól-rosszul, de folytatja küldetését, hogy elérje azt a megállapodást, amely szavatolná a fedajinak sértetlen távozását és a menekülttáborokban élő palesztin polgári lakosok biztonságát. Saron tovább fokozza a nyomást, amikor augusztus 12-én utasítást ad, hogy hajtsanak végre kétszázhusz légi bevetést az ostromlott város ellen. Reagan elnök

ezen a napon kétszer is telefonál Beginnek, hogy fogja le miniszterének bűnös kezét. Az izraeli kormány válságülésre ül össze, ahol viharos vita alakul ki. A miniszterek már nem tesznek hangtompítót Saron elleni bírálataikra és megszárazzák azt a szokatlan határozatot, amely a légierők bevetését ezentúl a miniszterelnök előzetes engedélyéhez köti. Lényegileg megtiltják Saronnak, hogy kénye kedvére használja a légierőt és folytassa a palesztin lakónegyedek rendszeres bombázását. Saronnak erre nem is lesz már szüksége: Arafat ezen a napon, éjfélkor bejelenti Philip Habibnak a PFSZ döntését: elfogadja az Egyesült Államok és Franciaország ajánlatát, hogy a védelmük alatt kivonuljon Bejrútból.

Igaz, az amerikai megbízottnak új aduja volt, hogy szavatolja a távozó terroristák és a helyszínen maradó polgári lakosok biztonságát: Reagan a végtelennek tűnő viták után beleegyezett abba, hogy a palesztinok távozásának megkönnyítése érdekében mintegy tizenöt napra nyolcszáz tengerészgyalogost küldjön Bejrútba – a kongresszus véleményének kikérése nélkül. „Aki tizenöt napra megy Libanonba, az akár évekig ottmaradhat” – mondta Begin a kabinet ülésén. Csak örülhetett annak, hogy rávette az Egyesült Államokat: cserélje fel a közvetítő szerepét az aktív résztvevőére...

Habibnak sikerül tehát augusztus 12-én kieszközölnie az új tűzszünetet. Saron, akinek más gondjai is vannak Besir Dzsemájellel, személyes kötelezettséget vállal: a Cáhál nem használja fel az evakuálást arra, hogy megölje a PFSZ elnökét. A Moszad, bizonyítandó, hogy Izrael megtartja adott szavát, egy felvevőgépet helyez el Bejrút kikötőjében, amely képeket készít az ép és sértetlen Arafatról, s ezeket az amerikaiak rendelkezésére bocsátja. A palesztin vezető most olyan sértetlenséget élvez, amelyet nem sikerül egyhamar elérnie. Az első terroristák augusztus 20-án elindulnak fegyvereikkel és csomagjaikkal Ciprus felé, ahonnan először Jordániába vezet az útjuk. S teszik mindezt a soknemzetiségű, a küzdő feleket egymástól elválasztó erők védelme alatt, amelyek elfoglalják pozícióikat Bejrútban. Besir Dzsemájelt két nappal később, augusztus 23-án az izraeli ejtőernyősök védelme alatt összeült parlament megválasztja Libanon elnökévé.

Úgy tűnik, hogy „Arik” Saron kétszer is robbantotta a bankot. Azután egyszerre már nincs tovább. A téteket még el sem helyezték, de a történelem rulettje az ellentétes irányban kezd pörögni. Noha a maronita államfő megválasztása az izraeli szuronyok védelmében úgy tűnik, méltó megkoronázása annak a hat éve folyó titkos, de szakadatlan erőfeszítésnek, amely a falangistákat és ifjú katonai vezetőjüket az ország urává akarja tenni, már a „Besir sejk” megválasztását követő napon akadozni kezd a gépezet. Dzsemajel ugyanis kéreti magát, hogy megkezdje kidolgozni azt a békeszerződést, amelyet Begin megígért annak a 250 000 izraelinek, aki július 17-én részt vett Tel-Avivban a Likud hatalmas tömeggyűlésén, hogy támogassa a kormány „pacifikáló” tevékenységét: „Az év vége előtt aláírjuk Libanonnal a békeszerződést!” Nos, az új libanoni elnök egyáltalán nem siet betartani a saját ígéretét. Először is tető alá kell hoznia a nemzeti megbékélést, s nem idegenítheti el az arab világot, amelynek a segítségére szüksége van az elpusztult ország újjáépítésében.

Besir szeptember 1-jén éjszaka az izraeliek kezdeményezésére titokban találkozik Naharijában Beginnel, Saronnal és Jichák Samir külügyminiszterrel. A beszélgetés valóságos lélektani drámává változik:

Dzsemájel: „Rendben, legyen egy *de facto* béke; szabályszerű béke, csak éppen valamivel később, mert ha most kötnénk meg, akkor dinamittöltetet telepítenénk a Közel-Kelet szívébe.”

Saron: „A gyors ügyintézés híve vagyok. Attól tartok, hogy ön kicsúszik a markunkból.”

Dzsemájel a csuklóját nyújtva: „Önöknek csak rá kell kattintaniok a bilincset. Ne feledkezzenek meg róla, hogy Libanon elnökével beszélnek, nem pedig Izrael valamelyik hűbéresével.” [9]

Ezt követően elutasít minden újabb találkozót az izraeliekkel, kivéve egy alkalmat, szeptember 12-ét, amikor Saron meglátogatja szülőfalujában, Bikfajában. Dzsemájel a szemére veti azokat az ukázokat és fenyegetéseket, amelyeket néhány nappal korábban egy kirjat-smonei gyűlésen adott ki, illetve hangoztatott: bejelentette, hogy létre akar hozni Dél-Libanonban egy negyven-ötven kilométer széles „biztonsági sávot”, amelynek a státusa – tekintettel a békeszerződés hiányára – más lesz, mint az ország többi részének. A *Haarec* című izraeli napilap szerint Saron olyan, akár „egy római prokonzul, aki rá akarja kényszeríteni Libanonra a maga külpolitikáját”, amikor a színtalpalak mögöl kijelenti, hogy e szerződés nélkül „ott maradunk Dél-Libanonban és mivel Szíria a Bekaa völgyében marad, Besir csak Bejrút környékének az elnöke lehet.”

A védelmi miniszter, elszántságát bizonyítandó ténylegesen kiterjeszti Dél-Libanonban azt az ütközö övezetet, amelyet Haddad őrnagy, a libanoni hadsereg néhai tisztje irányít, aki teljesen átállt Izrael szolgálatába. A Cáhál Saron parancsára megakadályozza a falangista erőket déli előrenyomulásukban, s odáig megy, hogy egyenesen megtiltja a Kataeb párt gyűlését Szaidában.

Besir Dzsemájel szeptember 13-án újra leszögezi, hogy az Izraellel kötendő békére „sor kerül a maga idejében”. Nem a béke, hanem az ő ideje érkezett azonban el, mert így döntött a szíriai titkosszolgálat. Másnap 16 óra 10 perckor a levegőbe repült a Kataeb párt asrafiehi központja, ahol az elnök a káderek előtt beszélt; az ötven kiló TNT-t a titkosszolgálat Nasszif nevű századosának parancsára helyezték el, illetve helyezték működésbe, Nasszif pedig közvetlenül Mohamed Ganen alezredes, a szíriai titkosszolgálat libanoni részlegének hadműveleti főnöke alá tartozott. Besir Dzsemájel halálával – „ő a mi emberünk volt”, mondta róla Raful, az izraeli vezérkari főnök – úgy felgyorsulnak az események, akár egy lidérces álomban és sietve lepereg az idő homokórája.

Saron kapva kap az alkalmon, hogy meghódítsa azt, amit a háború kezdete óta óhajtott: Nyugat-Bejrútot, az úgynevezett haladó erők bázisát – az ő kiűzésükröl lemondtak a falangisták, méghozzá az izraeli vezérkarral kötött megállapodás értelmében. Saron döntését megkönnyíti az, hogy az előző nap kivonul az utolsó nyolcszázötven francia ejtőernyős, aki része volt az augusztus 21-én érkezett és a fedajinok szeptember 1-jén lebonyolított evakuálását védelmezö, a harcoló felek közö iktatott amerikai-francia-olasz erőnek. A Cáhál előörsei Saron parancsára 1982. szeptember 14-én este 23 órakor behatolnak Nyugat-Bejrútba, hogy elfoglalják a kulcspozíciókat. Saron erröl a lépésről csak Beginnek tett jelentést. A hadművelet ezt a kódnevet kapta a vezérkartól: „Vas agyvelö”.

Saron tanácskozik a falangisták vezetőivel és azt követeli tőlük, hogy az egész főváros fölötti ellenörzés biztosítása érdekében álljanak készen az izraeli erők

megsegítésére. Szeptember 16-án 10 órakor az amerikai nagykövetség diplomáciai nyomására parancsot ad arra, hogy szüntessék be Nyugat-Bejrútban a harci cselekményeket. Azután nem sokkal később semmisnek nyilvánítja ezt a parancsot. Ráful ezt jelenti: „A város a kezünkben van. Minden csendes. A táborokat elszigeteltük és bekerítettük. A falangisták 11 óra és dél között hatolnak be oda.” Az izraeliek, akik kezükben tartják a legfontosabb pozíciókat, 18 órakor engedik be a palesztin menekülttáborokba az első falangista alakulatokat, amelyeket Eli Hobeika, a speciális műveletek vezetője irányít, hogy úgymond kifüstöljék azokból az esetleges orvlövészeket.

Ismerjük a folytatást, amelyről borzadállyal értesül az izraeli közvélemény a szeptember 18–19-i vikenden, a zsidó újév ünnepeinek alkalmával. A két tábor neve ma már ott szerepel a történelem nagy mélységeinek a listáján. A civilizált világot megdöbbsentik a felvételek a gyerekek és öregek egymásra dobált holttesteiről, a kegyetlenül megcsonkított testekről, a felvágott hasú terhes nőkről. A mészárosok még a lovaknak, a macskáknak és a kutyáknak sem kegyelmeztek.

Izraelben egymást követik a tiltakozások és felvonulások, hogy követeljék egy vizsgálóbizottság megalakítását és a Cáhál kivonását a libanoni mocsárból. Az utca napról napra erősödő nyomására – ennek csúcspontja szeptember 25-én egy több mint 400 000 embert tömörítő tömeggyűlés Tel-Avivban, az Izrael királyai téren, a legnagyobb nyilvános rendezvény a zsidó állam megalakulása óta – úgy dönt a kormány, hogy elfogadja egy bírókból álló bizottság kinevezését. Ez utóbbiak elismerik a hadsereg vezetőinek bizonyos erkölcsi felelősségét, amiért eltűrték a mészárlást, s végül kieszközlük leváltásukat, valamint Saron távozását a védelmi minisztérium éléről. Eli Hobeika falangista főnök, a mészárlás első számú tettese szerencsésen megússza, mert felettesei, a Kataeb párt vezetői fedezik és teljesen felmentik az emberiség ellen elkövetett bűn alól. Nem is késlekedik, hogy felajánlja szolgálatait a szíriaiaknak, majd 1983-tól a francia DGSE-nek (kémelhárító), amelynek tekintélyes munkatársa lesz Libanonban, a Hezbollah Irán-barát síitáival szemben. 1985-ben Párizsba utazik a szíriai Rifaat al-Asszadnak (a diktátor öccsének) társaságában, hogy kieszközölje: vessenek véget az Abdallah fivéreknek tulajdonított merényleteknek. Amikor 1986 januárjában kiszorul a libanoni hatalom belső köreiből, visszatér Párizsba, hogy az elnöki és a miniszterelnöki hivatal számára elkészítse a Libanonban francia túszoikat fogva tartó Hezbollah felépítésének vázlatát...

Noha Izraelben az 1984-es választások nyomán megalakul a nemzeti egység kormánya, amely befejezi a Cáhál kimentését a libanoni csapdából, az országra mégis rányomja bélyegét ennek a többihez nem hasonlítható, a közvélemény konszenzusát megtörő, a hadsereg tekintélyét bemocskoló háborúnak az erkölcsi megrázkódtatása.

Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a munkapárti ellenzék vezetői hozzákötődtek a „Békét Galileában”-hadművelet kezdetéhez, s hogy ez az akció jelentős politikai és népi támogatásban részesült. A szocialista baloldal egyik parlamenti képviselője ejtőernyős ezredesként indult harcba és Jichák Rabin, akit Saron hívott meg a frontra, tanácsokat adott, hogy a víz- és a villanyvezetékek elvágásával húzzák szorosabbra a hurkot Bejrút nyakán. Ahogy azonban a háború elhúzódott, úgy ütöttek meg a pártok egyre bírálóbb hangot. A közvéleménykutatások

szerint 1982 júniusának végén mindössze az izraeliek 2 százaléka ellenezte a korlátozott beavatkozás elvét. Júliusban már 13 százalék volt, augusztusban pedig 19, október derekán 29. 1983 májusában pedig már 44 százalék. Végül már a megkérdezettek több mint kétharmada ellenezte visszamenőleg is a hadjárat irányítását.

Magában a hadseregben is kialakult az aktív ellenállás. 1982. július 8-án 86 tartalékos megalakította a Jes Gvul (Van határ)-mozgalmat, hogy megtagadja Libanonban a katonai szolgálatot. Augusztus 5-én Begin háza előtt tiltakozik a Sálóm Aksav (Békét Most!)-mozgalom Bejrút ostroma ellen. Két nappal később a libanoni háború elleni bizottság 10 000 tüntetőt visz ki Tel-Avivban az utcára. A „Katonák a hallgatás ellen” elnevezésű csoport, amelyet a belügyminiszter (az egyik vallási párt képviselője) fia irányít, beterjeszt egy petíciót, amelyet 2000 harcos írt alá. És szeptember 25-én már 400 000 tiltakozó sereglik össze Tel-Avivban.

A Sálóm Aksav 1983. február 10-én, három nappal Saron leváltása után Libanon kiűritéséért tüntet Jeruzsálemben. Egy ellentüntetés lezárja az utat és egy kézigránát halálra sebzí Emil Grincvejget, az egyik pacifista vezetőt. Az emberek előtt felöltik a polgárháború réme, olyannyira, hogy Begin, akinek rezidenciája immár a tiltakozók állandó találkahelye lesz, szeptember 15-én úgy dönt, hogy teljesen visszavonul a közéletből.

1984 júliusában vagy száz szolgálatra behívottat bebörtönöznek, mert nem hajlandók Libanonban szolgálni. A hadsereg káderei kétszeresen is megsínylették az egészet; egyrészt, mert őket is a humánus szempontból kínos feladatok (Bejrút bombázása és ostroma) részeseinek tekintették, másrészt mivel engedelmessé tenni őket kellett a jogilag kétes parancsoknak, amelyekre nem volt politikai igazolás és amelyek olykor ellentétesek voltak a kormány döntéseivel. Ezek a lelkiismereti válságok kétségkívül szerepet játszottak egyes szárazföldi hadműveletek lelassulásában. Joram Jair ezredes, az ejtőernyősök parancsnoka szerint a katonák mindekelektől „el akarták kerülni a kockázatot”. És Jehúd Barak tábornok – ma a vezérkari főnök helyettese – szerint „kételyeik voltak a háború céljait illetően”.

Amir Drori tábornok, az északi front parancsnoka hevesen ellenezte a találkozást a falangistákkal Nyugat-Bejrútban. Más vezérkari tisztek egyetértettek a katonai elhárítás vezetőjének, a balszerencsés Szaguj tábornoknak (1983 februárjában kényszernyugdíjba küldték) a libanoni fővárosba történő bevonulást illető fenntartásaival.

A törés 1982 júliusának harmadik hetében vált nyilvánossá, amikor Eli Geva ezredes, egy tábornok fia kérte, váltsák le a parancsnoki tisztségről, hogy ne kelljen részt vennie Bejrút ostromában. Ott kellett hagynia a hadsereget. Raful, a vezérkari főnök július 25-én inkább lemondott egy tartalékos elit dandár behívásáról, mert kételyei voltak a kibucokban dolgozó állomány erkölcsi hozzáállását illetően.

A nemzeti konszenzusnak ez a szakadása vezetett paradox módon ahhoz, hogy a két rivális politikai koalíció összefogjon a „zsidók háborúja” kockázatának elhárítása és Dél-Libanon megszállásának beszüntetése érdekében. És ugyanakkor a PFSZ katonai erőinek felszámolása hozzájárult a palesztin központ politikai fejlődéséhez, egy olyan területi kompromisszum javára, amely elvezethet a két,

békében egymás mellett élő állam, Izrael és Palesztina kölcsönös elismeréséhez. Ebben az értelemben a libanoni háború a palesztinok Jom Kippur-háborújává válhat, a korábbi álláspont olyan megkérdőjelezéséhez, amely elvezethet a politikai rendezéshez.

Ha azonban a PFSZ távozása el is hárította az Észak-Izraelt közvetlenül fenyegető veszélyt, Bejrút a későbbi években minden eddiginél inkább a nemzetközi terrorizmus fővárosa marad.

A DAMASZKUSZI 33 60 68-AS SZÁM MÁR NEM VÁLASZOL

„Hívja fel tüstént a damaszkuszi 33 60 68-as számot és adja nekem Szaid ezredest. Azonnal, sürgős!”

Lutuf al-Hajvar, Szíria londoni nagykövetének titkárnője ritkán látta még a főnökét ilyen idegesnek és izgatottnak.

„Nyomás, gyorsan! gyorsan!”

A fiatal nő odarohan a kapcsolótáblához és máris létrejön az összeköttetés.

„Halló! Szaid?”

Öccsellenciájának arca kivörösödött a haragtól, csak nehezen találja a szavakat:

„Szaid, mellettem áll a barátunk, Nizar. Ez nem az a pillanat, hogy kiugrassa a dugót a pezsgőspalackból. Tegye vissza a frizsiderbe, egy kedvezőbb alkalomra. Nincs miért felönteni a garatra...”

– Rendben van, megértettem – szakítja félbe a damaszkuszi hang. – Nem kell úgy kirohannia, noha az ügy igen kínos! Küldje el nekem a részleteket a külön-géppel.”

A nagykövet leteszi a kagylót. Komor pillantást vet a fiatalemberre, aki vele szemben ül az íróasztal túloldalán.

„Szaid nem volt megelégedve. Egyáltalán nem.”

A hangja még rekedt, párás pillantását az asztal végében álló, márkás pezsgőre szegezi.

„Ma nem nyitjuk ki” – mondja a fejét ingatva.

Pedig ez a nap, 1986. április 17-e a szíriai nemzeti ünnep napja volt. Elővették a lobogókat, hogy nemzeti díszbe öltöztessék a Belgrave térre néző nagy épület homlokzatát. A legfinomabb francia pezsgőt tartalmazó kristályüvegből azonban nem erre, az évente megismétlődő eseményre ittak volna. Azért rendelték meg, hogy a nagykövet koccinthasson Nizar Hindavival, a rábízott „speciális akció” sikere után. Ördögi terrorakcióról volt szó, amely azonban katasztrófába torkollott, amint az abból a segélykérő telefonból derült ki, amelyet a diplomata Haitan Szaid ezredeshez, Mohamed al-Huli tábornoknak, a szíriai légierő felderítő szolgálat vezetőjének a jobbkezéhez intézett.

Nizar Hindavit, az ifjú jordániai, aki az arab világ legszélsőségebb terrorista szervezeteinek munkatársa lett azt követően, hogy 1967 után családi házát elpusztította egy izraeli megtorló csapás, azzal bízták meg, hogy a levegőben robbantsa fel az El-Al Boeing gépét 386 utasával, amely ezen a napon repült volna New Yorkból Londonon át Tel-Avivba. A repülőgépnek dél körül kellett volna felszállnia a londoni megállás után a Heathrow-i nemzetközi repülőtérre, és a hat kilo plasztik robbanóanyagot tartalmazó időzített bombának, melyet Hindavinak

kellett volna felcsempésznie a gépre, 13 óra 4 perckor kellett volna robbannia, valahol Ausztria fölött.

Nem messze a Belgrave tértől, a Scotland Yard új épületében „Avi”, az izraeli biztonsági szolgálat fiatal ügynöke, aki az El-Al társaság 016 járatának a felelőse volt, immár sokadszor számolt be arról a csodálatos mentésről, amelynek ő volt a hőse. És sokadszor magyarázta meg azt is, hogy mi volt neki gyanús Ann Murphy, a fiatal ír nő, a londoni Hilton szobalánya utazásában; Murphy ugyanis azért utazott Izraelbe, hogy ott menjen férjhez. És elmondta, hogy milyen kitartó aprólékossággal vizsgálta át Murphy kézi poggyászát, bár abban a röntgen-átvilágítás nem mutatott ki semmit. És hogyan tapintotta ki azt az agyagosnak tűnő, narancsszínű csomagocskát, a csehszlovák gyártmányú plastik robbanóanyagot, amely a kettős fenékben rejtett. A kis számológép méretű detonátort úgy állították be, hogy két órával a gép felszállása után lépjen működésbe.

William Hucksleby parancsnok, a londoni rendőrség antiterrorista brigádjának parancsnoka egy pillantást vetett az órájára. Pontosan abban a pillanatban robbant volna fel a pokolgép, ha azt nem fedezte volna fel az El-Al biztonsági embere és idejében nem hatástalanították volna a tűzszerészek.

„Gratulálok – mondta egy lágy hang. – Ma csaknem 400 ember köszönheti önnek az életét.

– Ennél sokkal többről van szó – szakította félbe egy őszülő hajú, finoman vágott bajszú rendőrtiszt. – Ez a fickó alighanem tudtán kívül megakadályozta egy újabb közel-keleti háború kirobbanását. Igen, barátaim – fűzte hozzá, az irodában tartózkodó kis csoport felé fordulva –, ez a bomba annak rendje és módja szerint újra a levegőbe röpíthette volna a közel-keleti lőporos hordót.”

Nizar Hindavi, akinek 1948-ban Palesztinából elmenekült családja Észak-Jordánia egyik falvában telepedett le, egy esztendővel korábban testvérével, Hazival és unokatestvérével, Avnival olyan szervezetet alapított, amelyik a saját szakállára működött, és egy divatos jelzőt is adott neki: „Forradalmi mozgalom Jordánia felszabadításáért.” Mielőtt függetlenként „dolgozott” volna, kisebb szolgálatokat tett más terrorista hálózatoknak, utazó ügynökként járt Nyugat-Európában, ahol merényleteket készített elő, és Kelet-Európában, ahol fegyvereket és robbanóanyagokat szerzett be. Feleségül is vett egy lengyel nőt, akit végül is otthagytott Varsóban. A vasfüggöny mögötti utazgatásai során felfigyeltek rá Mischa Wolf tábornoknak, az NDK mindenható mesterkémének az ügynökei, s lehetővé tették számára, hogy egy kelet-berlini tanfolyamon tökéletesíthesse szakmai ismereteit.

Nizar és testvére a 70-es évek derekán esküdtek fel arra, hogy megbosszulják szüleik házának elpusztítását és „annyi zsidó vért ontanak ki, amennyi csak lehetséges”. Nizar azzal kezdi, hogy önkéntesként belép dr. Vadi Haddad Népi Front Palesztina Felszabadításáért szervezetébe. Különböző arab folyóiratok tudósítójának adja ki magát, s vándorutakat tesz Európában, hol más terrorista csoportok zsoldjában, hol pedig a kábítószer-kereskedelem részvevőjeként. Így hát tíz évig tartó illegális tevékenység után összefog a testvérével, hogy létrehozzon egy olyan klánt, amely tudását felkínálja a legtöbbet ígérőnek. 1985-ben felvirradt ezeknek a családi vállalkozásoknak, amelyek jegyeztetik szolgálataikat a merényletek világörzében, hol a már jól működő terrorista szervezetek, hol pedig az

ilyen akciókat szívesen manipuláló államok – így Kadhafi Líbiája, Asszad elnök Szíriája és nemsokára Khomeini Iránja – titkosszolgálatai javára. Ezek a klánok a költségtérítés címén busásan megfizetett szolgáltatások mellett nem vetik meg a kábítószerből származó hasznót sem, mert a kábítószer-kereskedők gyakran ugyanazokat a csatornákat használják, mint a fegyverkereskedők. Valóban ideális eszközök jelentenek a nacionalista vagy forradalmi mozgalmak számára, valamint a totalitárius államok számára is, amelyek a terroristák közbeiktatásával próbálják megszarolni az úgynevezett imperialista hatalmakat.

A Hindavi-klán megosztja Európában a feladatokat. Nizar, a főnök Londonban telepedik le a család egy részével. Testvére, Hazi berendezkedik Nyugat-Berlinben, ahol kapcsolatot tart Wolf keletnémet ügynökeivel. Avni, az unokatestvér Genftől lefelé Olaszországgal foglalkozik. A két testvér 1985 augusztusában elutazik Tripoliba, s felkínálják szolgálataikat a líbiai kémszervezetnek, amely azt követeli tőlük, hogy tegyenek bizonyosságot képességeikről. „Ezen ne múlják!” – válaszolják kórusban és keresik a kellő alkalmat, hogy megmutassák, mire képesek. Április 5-én a levegőbe röpitik a nyugat-berlini La Belle diszkót, amelyet elsősorban amerikai katonák látogatnak: 2 halott, 100 sebesült. Az amerikai kémelhárításnak azonban sikerült lehallgatnia a Tripoli és a kelet-berlini líbiai nagykövetség közt lezajló különös telefonbeszélgetéseket és megfejtette azokat az üzeneteket, amelyek rávilágítottak arra, hogy a líbiai titkosszolgálatnak szerepe volt a merényletben. Az Egyesült Államok úgy érzi, hogy ezzel túlcsoordult a pohár, s ez alkalommal nem hajlandó lenyelni a békát: tíz nappal a nyugat-berlini diszkotéka felrobbanása után megtorlásként gyilkos légitámadást zúdít a líbiai hadsereg bengázi és tripoli támaszpontjaira.

Időközben a Hindavi-klán egy még ígéretesebb pénzforrásra talált. 1985 decemberében kapcsolatba lép Libanonban Abu Musza ezredessel, Arafat egykori helyettesével, aki szakított főnökével és szíriai ellenőrzés alatt a PFSZ vezetőjének első számú ellenfele lett. Abu Musza, aki olykor együttműködik Abu Nidallal, továbbítja a klán ajánlatát a szíriai hírszerzésnek, amely újoncokat keres, akiket kiképezhet a Bekaa völgyében.

Hazi, aki visszatért berlini rejtékhelyére, még ennek a hónapnak a végén telefonál a bátyjának, hogy meghívja egy rendkívül fontos megbeszélésre a néhai német főváros keleti részében. Ez a hívás nagyon is jól jön Nizar számára. Nincs ellenére, hogy távozzék Londonból, ahol a Hilton egyik fiatal alkalmazottja, akit könnyen elcsábított, s akivel már tizennyolc hónapja megosztja az ágyát, azzal a rossz hírrel fogadja, hogy teherbe esett és meg akarja tartani a gyermeket. Ann Murphy, ez a huszonkét éves ír lány, a legidősebb a nyolc fiú és lány között – a család többi tagja nyomorúságos körülmények között él Dublin szegénynegyedének egyik szociális bérlakásában – úgy néz erre a gazdag playboyra, mint egy mesebeli királyfira, aki az *Ezeregyéjszakából* lépett elő. A playboy kerekelt old arra a pusztá gondolatra, hogy családot kellene alapítania vele, hisz semmi kedve feladni a kalandos életet és a nőknél aratott sikereket. Nizar tehát kapva kap az alkalmon, hogy eltűnjön Murphy életéből, miután nagy jelenetet rendezett, amiért az nem hajlandó megszakítani a terhességet.

Az öccse által Berlinben megszervezett találkozón jelen van egy szíriai összekötő tiszt, aki meghívja, hogy látogassa meg Damaszkuszban a központjukat.

„A legjobbakat hallottuk magáról” – jelenti ki a rejtélyes küldött.

Nizar az újrakeleti ünnepeket az öccsénél tölti, s 1986 januárjában elrepül Kelet-Berlinből a szíriai fővárosba.

„Az étteremben várják önt” – közli vele érkezésekor a Dzsala szálló portása.

Hindavi minden nehézség nélkül felismeri azt az embert, akit meg kell szólítania, mert a berlini megbízott kellőképpen tájékoztatta: jól megtermett, sportos termetű, vidám férfi, aki elmélyedt a *Tisrin*, a szíriai Baath párt lapja olvasásában. Haled Dandasnak hívják, s a rezsim hírszerző szolgálatának kopója, aki felhajtja a legalkalmasabb jelölteket a legkülönbözőbb olyan munkákra, amelyeket maga a szolgálat nem tud elvégezni, de azért kézben akarja tartani az egészet. Dandas időről időre a közvetítő szerepét is betölti a hírszerzés és az ügynökök között.

A Dzsala szálló éttermének két vendége egy héten át valósággal hercegek módjára látogatja végig a damaszkuszi éjszakai mulatókat. Fejedelmi ellátás, pompásan terített asztalok, kedves és előzékeny lányok. Nizar érzi, hogy fontos küldetésről lesz szó, arról a pompás akcióról, amelyre már évek óta vár. A líbiaiak ugyanis eléggé fukarok voltak: épp csak hogy humusszal* kínálták...

E keleti lakmározások hetedik napján kísérője elviszi egy nagy, komor épülethez, amelyet szögesdrót és árammal töltött rács vesz körül. Sisakos katonák járőröznek az udvaron. Baljós hírű épület: a légierő hírszerző szolgálatának a főhadiszállása. Damaszkuszban, ahol a gyanakvás légköre uralkodik, valamely titkosszolgálat fontossága attól függ, hogy milyen bizalmat tanúsít irányában maga az államfő. És mivel Asszad valaha a légierő ezredese volt, továbbra is ez a fegyvernem kedves a számára. Ügyelt arra, hogy a légierő hírszerző szolgálatának élére a félelmetes el-Huli tábornok személyében egy régi barátját, bizalmasát és titkainak tudóját állítsa. El-Hulinak ezen az alapon tartoznak feladatkörébe a különleges kémkedési feladatok és akciók szerte a világon.

Nizart bemutatják helyettesének, Haitan Szaid ezredesnek.

„Nos – mondja neki a komor és meglehetősen szűkszavú tiszt –, merényletet javasolunk önnek egy repülőgép ellen. Erről egyelőre nem mondhatok többet. Hajlandó együttműködni velünk?

– Ez a pénztől függ – válaszolja Nizar, akit mindez kissé váratlanul ér, de aki jól tudja, hogy nincs választása: az ember nem tréfál a szíriai titkosszolgálatl.

– Megkapja a pénzt. Sokat.

– Mennyit?

– Mit szólna 250 000 dollárhoz?”

Megkötik az alkut, s megállapodnak abban, hogy a következő hónapban újra találkoznak.

Nizar február 26-án visszatér Damaszkuszba. Abban a magánlakásban, amely a szervezet egyik találkahelye az al-Mardza tér közelében – itt kerül sor a nyilvános akasztásokra (itt kínozták meg Eli Cohen izraeli kém) – Szaid ezredes átad neki egy hamis útlevelet, amely Isszam es-Saraa névre szól, hamis személyazonosság, a nevet egy családtól kölcsönözték, amelynek egyik tagja az ország külügyminisztere. Az útlevel tele van olasz, francia, nyugatnémet és angol vízu-

* Humusz: közel-keleti mártás, amelyet előételként is felszolgálnak, s a lapos arab kenyérral fogyasztják.

mokkal. A derék fiatalember az utasításokkal együtt kap egy elegáns útításkát is, amelynek dupla fenekében el lehet rejteni a robbanóanyagot. Megmutatják, hogyan kell használni a számológépet, amelyben elrejtették az óraművet és az időzített bomba működésbe helyezéséhez szükséges speciális detonátort. Már csak a célt és a cél eléréséhez szükséges módszert kell meghatározni.

A terv egyszerű. Nizarnak újra kapcsolatba kell lépnie terhes barátnőjével és fel kell neki ajánlania, hogy találkozzanak Izraelben, ahol majd összeházasodnak és nászútra mennek. Nizar lefoglal számára egy helyet az El-Al egyik járatán és megajándékozza ezzel a pompás útításkával. A táska fenekén elrejtik a láthatatlan plasztik robbanóanyagot, amelyre nem figyelnek fel az átvilágítás során. Ezt a különleges plasztikot titokban juttatja majd el Angliába egy másik ügynök, az Arab Airlines légitársaság személyzetének tagja.

„Elegendő egy négyemeletes ház felrobbantásához... Szegény kedves Annácska” – tréfálkozik Szaid ezredes, aki előtt Nizar nem titkolta el „házastársi” keserveit.

Ezt az „ideális” plasztik robbanóanyagot, amelyet Csehszlovákiában gyártottak, a keletnémet Mischa Wolf tábornok hírszerző szolgálata bocsátja a szíriaiak rendelkezésére. A HVA (a hírszerzés központi igazgatósága), amelyet Berlinben irányít, nem éri be azzal, hogy csak leszállítsa a robbanóanyagot. Wolf központja a 70-es évek vége óta a KGB után a leghatékonyabb hírszerző és akciószervező szervezet a Közel-Keleten. Az autonóm bécsi központtal és a Karlovy Vary-i összekötő központtal egyetemben a három külső bázis egyike, amelyet Moszkvából a KGB-nek a Dzerzsinszkij tér 2. szám alatt működő kilencedik ügyosztályának a főnöke irányít. A nyugati hírszerző szervezetek különben is felfigyeltek arra, hogy a világ terrorista akcióinak színterén mindinkább érzékelhető a kelet-németeknek, mint a KGB segítőitársainak a jelenléte. A magukat marxistáknak valló felforgató ügynökök nagy része a HVA-ból kerül ki; e szervezet embereit gyakran a Gestapo és az SS egykori, náciitanított és megtért káderei képezték ki. Így hát nem véletlen, hogy a KGB kilencedik ügyosztálya Kelet-Berlinben rendezte be az V. Igazgatóság egyik összekötő irodáját, amely a terrorizmus problémáival foglalkozik. És a HVA legfontosabb részlegének az a feladata, hogy manipulálja a kis csoportokat, legyenek azok akár balosak, akár újfasiszták. Különösképpen abban az esetben, ha a célpont közvetlenül vagy közvetve kötődik a zsidó diaszpórához, vagy izraeli érdekekkel függ össze. És végül a HVA rendelkezik egy, a világon egyedülálló adatbankkal, amely nyitva áll a nagy terrorista szervezetek előtt, s amelynek egyik irodáját Adenbe telepítették, abból az alkalomból, hogy Vadi Haddad berendezkedett Dél-Jemenben./1/

A HVA szerepe elválaszthatatlan a Mischának is nevezett Markus Johannes Wolf tábornoknak, a tisztelt és rettegett szuperkémnek a személyiségétől. Az ifjú Mischa, aki 1923-ban született, Stuttgartban nőtt fel, ahol apja, noha kommunista volt, a felső körök kedvenc orvosának számított. Színész szeretett volna lenni, de fivére, Konrad valószínűleg ezt az álmát. Mischa 1933-ban és 1934-ben Svájcban és Franciaországban tanult franciául, majd oroszul és angolul a moszkvai káderiskolán. 1956-ban, harminchárom éves korában került a HVA élére, s azóta a „vakondok” irányítójaként tett hírnévre szert. Erre a manipulálásra az egyik legjobb példa James Frederick Sattlernek, az Egyesült Államok szenátusa külügyi

bizottsága egyik ragyogóan tehetséges munkatársának az esete: Sattlert 1976-ban leplezték le az FBI ügynökei, mint keleti ügynököt, aki egy szélsőjobboldali konzervatív szervezet leple alatt működött. Wolf, aki ezt követően a Közel-Keletre összpontosította erőfeszítéseit, hamarosan baráti kapcsolatot épített ki el-Huli szíriai tábornokkal és eddig sohasem látott szintre emelte a felderítő szolgálatával kialakított együttműködést. Olyannyira, hogy amikor 1988 elején Aachenben és Düsseldorfban leplezték egy kémhálózatot, amelynek a tevékenysége kiterjedt a Német Szövetségi Köztársaságra, a Benelux államokra és Franciaországra, kiderült, hogy tagjai egyidejűleg dolgoztak Kelet-Németországnak és Szíriának.

Amikor Nizar Hindavi 1986 márciusában arra készül, hogy visszautazzék Londonba, el-Huli tábornok személyesen vesz búcsút tőle abban a damaszkuszi lakásban, amelyet Szaid ezredes bocsát a rendelkezésére. Erősen bátorítja, hiszen „veszélyes küldetésről” van szó, de meg is fenyegeti, amennyiben árulásra adná a fejét. Halállal fenyegeti, de ez már együttjár a szakmával. Hindavi, aki másnap kényelmesen elterpeszkedik a szíriai légitársaság első osztályának egyik foteljében, tudja, hogy el-Huli tábornok emberei most már állandóan szemmel tartják. Köztük a gép egyik utaskísérője, Mohamed Zeidan, akinek az a feladata, hogy tartsa vele a kapcsolatot.

Nizar első feladata az, hogy megtalálja Ann Murphyt, aki megszületendő gyermekének atyját újra megpillantva valósággal repes az örömtől és pillanatnyi tétovázás nélkül hajlandó akár a világ végére is utána menni, hiszen azt ajánlja neki, hogy külföldön elveszi feleségül. Csak arra van szükség, hogy ott csatlakozzék hozzá. Nizar ad neki kétszáz fontot, hogy megvásárolhassa az esküvői ruhát. És elhitei vele, hogy maga vásárolta neki az útításkát, amelyet „szeretettbe csomagolva” nyújt át neki a távozás napján.

Hindavi abban a taxiban, amely április 17-én kiviszi őket a heathrowi repülőtérre, kiegészíti az ajándékát azzal a számológéppel, amelyben elhelyezi az elemet, s ezzel beindítja azt a gépezetet, amely a menyasszonyát repülő bombává alakítja át. A naiv ír lány, aki csak az eljövendő mézeshetekről álmodozik, semmiben sem kételkedik, készpénznek vesz mindent. Izraelben megismerkedik majd választottjának a családjával és türelmesen megvárja, amíg a vőlegény lezárja londoni ügyleteit... Érzelmes búcsú az El-Al pultja előtt.

Avinak, a légitársaság biztonsági ügynökének ébersége azonban mindent a feje tetejére állít. Nizar, aki távolról figyelte a jelenetet, sietve elhagyja a repülőteret a szíriai légitársaság egyik munkatársának az autóján, s a nagykövetségen keres menedéket. A tervezett ünnepség fuccsba megy.

Lutuf al-Hajdar, a dühtől fuldokló nagykövet rábízta Nizart két, diplomáciai mentességet élvező munkatársára, akik miután más színűre festik a haját, elbújtatják egy dél-londoni lakásban, amelyet el-Huli tábornok hírszerző szolgálatának rendelkezésére bocsátottak. Azt ígérik, hogy segítséget nyújtanak neki az ország illegális elhagyásában. Másnap, az ablakon kitekintve felismeri a szíriai nagykövetség egyik fekete limuzinját, amely a ház közelében parkol. Eszébe jut el-Huli tábornok utolsó figyelmeztetése, amely Damaszkuszról történt távozása előtt hangzott el („ha valaha is elárul bennünket, megöljük”), és pánikba esik. Meg van győződve arról, hogy a szíriaiak végezni akarnak vele, tekintettel arra a botrányra, amelyet Ann Murphynek a sajtóban megjelent beszámolója váltott ki, így hát

elmenekül a lakásból, s meghúzódik egy szállodában, mielőtt feladná magát a rendőrségen, amely már amúgy is a nyomában van. Jobbnak tartja, ha az angolok börtönzik be, mint hogy a szíriaiak öljék meg.

Damaszkuszban valósággal tombol a dühtől Hafez el-Assad elnök, mihelyt megérkeznek a hírek azokról a nagy visszhangot keltő vallomásokról, amelyeket Nizar tesz a Scotland Yardon. Nem mintha nem helyeselné régi fegyvertársának, el-Hulinak azt a kezdeményezését, hogy repülés közben felrobbantsa az El-Al egyik Boeing gépét, akár megtorlásképpen azért, hogy Izrael februárban feltartóztatott és leszállásra kényszerített egy líbiai gépet, amelynek az utasai között volt pártjának az alelnöke, vagy mintegy válaszként a minapi amerikai támadásra, amely barátját, Kadhafit sújtotta. Nem hajlandó azonban megbocsátani azokat a túlságosan is látható jeleket, amelyet a kínos kudarcba fulladt merénylet kísérletének felelősei hagytak hátra. Ezek ugyanis minden hiteltől megfoszthatják az ő felháborodott cáfolatait azon vádakat illetően, hogy országa közvetlenül belebojnyolódott az ügybe.

Pedig bizalmasává avatta el-Hulit: a tábornok nemcsak a légierő hírszerző szolgálatának a vezetője, hanem egyúttal a hat szíriai titkosszolgálatnak a koordinátora, s az irodája ott van az elnöki hivatal mellett; vitathatatlan ura lett annak a kémközpontnak, amelynek immár elsődleges feladatai közé tartozik a terrorizmusnak mint politikai fegyvernek a manipulálása. Szíria ugyanis Líbiához és Iránhoz hasonlóan teljes mértékben a magáévá tette az állami terrorizmus elvét, amely más eszközökkel folytatja a háborút, mint a klasszikus diplomácia. Viszont vigyázni kell arra, hogy az ember megőrizze az arcát!

„Ha az Ann Murphy útításkájában elrejtett bomba a levegőbe röpítette volna az El-Al gépét, s végzett volna az összes utassal, és ha fény derült volna Szíria bűnösségére – írja Josszi Melman/2/ izraeli szakértő –, elkerülhetetlenül új háború borította volna lángba a Közel-Keletet, újra szítva a feszültséget a két nagyhatalom között. Izrael megtorlásképpen rákényszerült volna arra, hogy csapást mérjen a szíriai támaszpontokra, így Damaszkuszra, és Szíria azzal válaszolt volna, hogy lesújt Tel-Avivra vagy Haifára. Talán éppen ilyen 'forgatókönyvre' vágytak a szíriai 'héják' (hogy akarata ellenére tettekre kényszerítsék Assad elnököt) – a hadseregnek az a kis csoportja, amely úgy hiszi, hogy Szíria ily módon, még a háború megnyerése nélkül is visszaszerezhetné a Golan-fennsíkot. A 'héják' úgy vélik, hogy erejük az új szovjet rakétákban rejlik, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy csapást mérjenek az izraeli polgári lakosságra, valamint abban a meggyőződésben, miszerint Izrael egy szovjet ellencsapástól tartva nem merné bevetni nukleáris fegyvereit.”

Nizar Hindavi pere, amely 1986. október 7. és 14. között zajlott le – noha a vádlott visszakozott és teljes mértékben visszavonta vallomásait –, mindenképpen bizonyítékot szolgáltatott arra, hogy a „héják”, Assad jóváhagyásával, vagy anélkül zöld fényt adtak a merényletnek, és rávilágított Szaid ezredes és el-Huli tábornok szerepére. William Mars-Jones, a bíróság elnöke, aki már 1982-ben ítélkezett az Argov izraeli nagykövet elleni merénylet tettesei fölött, végül is negyvenöt évi börtönre ítéli Nizart – ilyen büntetésre még nem volt példa –, mivel az esküdtek meggyőződtek bűnösségéről és a szíriai titkosszolgálatok belebojnyolódásáról. Ez az engedményt nem ismerő ítélet arra készíti Margaret

Thatchert, hogy Damaszkusz döbbenetére megszakítsa Szíriával a diplomáciai kapcsolatot.* Ez a döntés, amelyet támogat Kanada és az Egyesült Államok – mindketten visszahívják nagykövetüket – az első kivétel azon szabály alól, hogy mindenkor kifizetődik az állami terrorizmus.

Damaszkusz valójában azért játszotta ki a terrorizmus kártyáját, hogy katonai és politikai előnyökre tegyen szert. Elsődlegesen arról volt szó, hogy aláaknázza Izrael morálját és gazdaságát, amíg nem sikerül elérni azt a stratégiai paritást, amely lehetővé tenné, hogy revánsot vegyen. Politikai téren azt akarta bizonyítani az Egyesült Államoknak, hogy semmilyen közel-keleti békekísérlet nem járhat sikerrel Szíria... és szovjet védnöke részvétele nélkül.

Szíria, a Kalasnyikov zsoldosainak gondviselő állama mindenkor elsősorban a maga kiváltságos befolyási övezetében, Libanonban lép fel. Jaj azoknak, akik akadályozni próbálják Asszad elnököt abban, hogy rákényszerítse akaratát a maga „libanoni tartományára”. Habozás nélkül tisztelettel hódolt a robbanóanyaggal megtöltött autók öngyilkos vezetőinek, akik járműveiket az ő libanoni ellenfeleinek vezették – neveiket felolvasta a Baath párt 1986. márciusi kongresszusa előtt. Damaszkusz az 1985 szeptemberi szíriai-jordániai közeledés előtt nyolcvanöt merényletet pénzelt jordániai célpontok (diplomáták, légitársaságok) ellen, s ezeknek bevallott célja az volt, hogy kikényszerítsék Ammanban a politikai fordulatot.

A nevüket szinte vállalkozásonként cserélgető, s ezzel e nyomokat összezavaró terrorista csoportcskák ködfelhője mögött meghúzódik a Közel-Kelet két másik totalitárius állama is: Kadhafi Líbiája és Khomeini Iránja.

Tripoli külön említést érdemel e kétes értékű verseny díjazottjai között. Elsősorban azért a pénzügyi támogatásért, amelyet a PFSZ számos disszidens szervezetének nyújt – ezek között több is Szíriában rendezkedett be –; így Abu Abbász szervezetének, a Palesztinai Felszabadítási Szervezetnek, amely eltérítette az Achille Lauro személyszállító hajót (l. a következő fejezetet), Ahmed Dzsibril szervezetének, a Palesztina Felszabadítása Népi Frontja Főparancsnokságnak, vagy dr. Georges Habas szervezetének, a Népi Front Palesztina Felszabadításáért. Kadhafi azonban elsősorban annak köszönheti hírnevét, miszerint a nemzetközi terrorizmus védangyala, hogy szárnyai alá vette a könyörtelen Abu Nidalt. Ez a kézrekeríthetetlen, önimádó és vérszomjas bohóc, akit Nyugat-Európában a „zsinagógák bölléréként” emlegetnek, viszonylag későn ismerte fel üzletemberi és fegyverkereskedői elhivatottságát, amikor felvette a kapcsolatot a népi demokráciákkal, s az újnáci csoportokban is keresett magának váltótársakat. Bár Abu Nidal a líbiai terrorizmus sztárja, Kadhafi továbbra is szerződteti a legsötétebb bérgyilkosokat, elsősorban a bejrúti szunniták köreiből. Kadhafi 1800 dollárral jutalmaz egy bombamerényletet, s 4500 jár annak, aki megsorozza géppisztolyával a megadott célpontot. Az amerikai hírszerzők 1986-ban azt állították, hogy tizenöt terrorista kiképzőtábor helyét határozták meg Líbiában. Abban az esztendőben kiutasítottak Európából ötszáz líbiait, akit azzal gyanúsítottak, hogy kapcsolatuk van a terrorizmussal.

* Nagy-Britannia az Öböl-háború után helyreállította a diplomáciai kapcsolatot a szövetségeseikkel együttműködő Szíriával. – *A szerk.*

Az Iráni Iszlám Köztársaság területén tényleges terrorista struktúrák működnek. A titkosszolgálatok, amelyek a kegyetlenség terén sem maradnak el a néhai sah Szavakja mögött, Iránban és külföldön az ajatollah rezsimjének több mint 14 000 ellenfelével végeztek. Irán napjainkban az első helyen áll azon országok között, amelyek a széthullóban levő Libanont a terrorizmus terjesztésére használják fel – 1984-ben 50 millió dollárt folyósított a sítáknak –, s a terror fegyverét egyaránt felhasználta a hosszú távú célokra a Nyugat és a közvetlen célokra Irak ellen. Teherán azonban mindenekelőtt meghonosított Libanonban egy új dimenziót: a szentesítést a szentség révén. A terrorizmusnak ez az új formája ősi gyökerekkel rendelkezik, s ezek három vonatkozásban is megkülönböztetik a többitől: elvet minden mai ideológiát és bármilyen taktikai szövetséget más mozgalmakkal; elvet bármiféle politikai jellegű engedményt, annak a szent háborúnak, amelyet az emberiségnek az iszlámra való áttérítéséért folytat, csakis a teljes győzelem lehet a célja; szentté avatja az igaz hit valamennyi harcosát és megígéri a paradicsomot azoknak, akik megölik Allah ellenségeit. Így hát elegendő, hogy a legfelső vezető, aki nem államfő, hanem Allah képviselője a földön, felszólítsa pártját, a Hezbollahot, amelynek libanoni emanációja az Iszlám Dzsihad, hogy „vessen véget ezen ország szégyenteljes megszállásának a többnemzeti-ségű haderő keretei között működő amerikai Nagy Sátán és a francia Kis Sátán katonái által”, s ez az utasítás három hét alatt megvalósul a gyakorlatban: 1983. október 23-án két kamikaze-sofőr robbanóanyaggal megrakott teherautóit az amerikai főhadiszállásnak és a franciák „Drakkar” elnevezésű parancsnoki állásának vezeti – 241, illetve 58 katona veszti életét!

A nemzetközi terrorizmus 1977 és 1988 között együttvéve mintegy 2000 merényletet követ el, a halottak száma csaknem 4000, a sebesülteké 10 000. Minden harmadik áldozatért a palesztin és iszlám terrorizmus a felelős. A terrorizmus egyedül 1985-ben 600 embert ölt meg és ezret sebesített meg, s 31 merényletet közvetlenül az állami szervezetek követtek el. Libanonban öt esztendő leforgása alatt 4000 embert raboltak el, köztük mintegy 50 nyugati túszt. Lényegében azonban alig tucatnyi szervezet – ennek a fele palesztin vagy mohamedán – felelős a terrorcselekményeknek több mint a feléért.

Izrael számára a terrorizmus az 50-es évek vége óta a permanens háború egyik frontja. A palesztin terrorizmus még a detonátor szerepét is játszotta az arab országokkal vívott fegyveres konfliktusokban. Ezeket a konfrontációkat, a Jom Kippur-háborút leszámítva eredetileg a fedajinok támadásai vagy palesztin merényletek váltották ki.

Az állami terrorizmus megjelenésével egyidejűleg bukkantak fel a szolgáltatásaikat felkínáló független klánok, amelyek exportálták is ezt a tevékenységet.

Dr. Vadi Haddad, a felső-galileai Szafedben született orvos volt a nemzetközi terrorizmus első „Dr. No”-ja,* aki fantasztikus propagandastartot biztosított marxista kollégája, Habas szervezete, az NFPP számára; 1968. július 23-án sikerült eltérítenie az El-Al Boeing gépét Algír fölött, s ezzel először – és egyben utoljára – rákényszerítette Izraelt húsz fedajin szabadon bocsátására. 1969-től kezdve tovább szőtte hálóját, kapcsolatot teremtve tucatnyi külföldi terrorista hálózattal,

* Utalás Ian Fleming James Bond-sorozata egyik megfilmesített könyvének gonosz főszereplőjére.

a japán Vörös Hadseregétől a nyugatnémet Baader-banda anarchistáiig, s a latin-amerikai forradalmároktól az olaszországi Vörös Brigádokig. Autonóm szervezete 1975-ben már csak tőle függ. Legjobb beosztottja egy venezuelai kommunista, Illitch Ramirez-Sanchez,* Carlos néven válik híressé, amikor kézigránátot vág a párizsi Saint-Germain-des-Prés egyik üzletébe, lelövi a francia politikai rendőrség három tagját, elrabolja Bécsben az OPEC-országok olajminisztereit és végül profi bérgyilkosként a legtöbbet ígérőnek ajánlja fel szolgálatait.

Amikor Haddad 1976-ban Kelet-Berlinben rákban meghalt, egyik távoli rokona, a „Kis Lulu”, az ifjú libanoni palesztin szépség ragadja a kezébe a szervezet irányítását: az ő kezében vannak a Svájcban elhelyezett teli pénzesládák kulcsai, de tekintélyét hevesen támadja két másik trónörökös, Szalem Abu-Szalem, valamint Georges Ibrahim Abdallah, akik csatlakoznak a határok nélküli terrorizmus képviselőinek élcsoportához, amelyet a titkos szolgálatok diplomáciai futár-csomagokkal, hamis útlevellel, valamint búvóhelyekkel tartanak életben.

Feladatukat nagymértékben megkönnyíti a nyugati kormányok ellentmondásos magatartása; téhlenségük fordított arányban áll az ilyesfajta kérkedő kijelentésekkel: „Terrorizáljuk a terroristákat! Franciaországnak, amióta 1975-ben az ő területén is megjelent a közel-keleti terrorizmus, az a politikája, hogy távozni hagyja vagy kiutasítja a máshonnan jött terroristákat, akiknek személyazonosságára véletlenül fény derül. Ez történik Abu Dauddal, a Fekete Szeptember vezetőjével, akit elfog a francia politikai rendőrség, s aki a kedve szerinti országba távozhat, noha az NSZK és Izrael bíróságai nyomoznak utána az 1972. évi müncheni olimpián az izraeli csapat tagjai ellen elkövetett mészárlás miatt. Párizs a rá következő esztendőben tiszteletben tartja az iraki nagykövetség három gyilkosának diplomáciai mentességét, noha azok kis híján megtizedelik a párizsi rendőrséget és megölnek egy felügyelőt. Ez a lazaság azonban egyáltalán nem bizonyul kifizetődőnek. Mi több, Franciaország a 80-as évektől kezdve a gyűlölet Libanonból importált stratégiája egyik kedvelt célpontja lesz. 1980 őszén felrobban egy robbanóanyaggal megrakott motorbicikli a Copernic utcai zsinagóga előtt (4 halott), s ez döbbenettel tölti el a francia közvéleményt, noha csak előjátéka a baloldal hatalomrajutását követő fekete évnek, illetve az 1986-ban a jobboldal visszatérését kísérő, közel-keleti eredetű kettős merénylethullámnak: 13 halott és 135 sebesült, olyan sorozat, amilyenre nem volt példa az algériai háború óta!

E „haditettek” mögött kirajzolódnak azok a klánok, amelyek osztoztak dr. Haddad örökségén. Az élükön Szalem Abu-Szalem, aki 1979-ben eltünteteti a Kis Lulut, s egyedüli irányítója lesz azoknak a kapcsolatoknak, amelyeket Carlos létesített a külföldi csoportokkal, s ő tartja fenn a kapcsolatot Mischa Wolf keletnémet titkosszolgálatával. Szalem szervezte meg a merényletet a párizsi Copernic utcában, s a cseh eredetű robbanóanyagot a dél-jemeni nagykövetség révén kapta kézhez. Különböen ez utóbbi ország lett a szovjet katonai hírszerzés (GRU) által ellenőrzött nemzetközi felforgató tevékenység gócpontja, s ide is menekült Szalem, miután kicsúszik a feleségét 1982 júniusában, Szaidában letartóztató izraeliek keze közül. Tüstellent befagyasztja szervezetének tevékenységét,

* A szerzőpáros téved, mert Carlos sohasem volt kommunista. – A szerk.

mindaddig, amíg felesége ki nem szabadul az izraeli-libanoni háborúnak 1983 novemberében véget vető fogolycsere alkalmával.

Egy másik félelmetes klánvezér szintén aláveti magát a felesége parancsának, s ez az asszony megtagadja kegyeit a férjétől, amíg az nem éri el – amint azt majd később meglátjuk – Kuvaitban bebörtönzött bátyjának kiszabadítását. Imad Mugnijehről van szó, a libanoni Hezbollah fő mozgatójáról – ő a felelős az 1983. október 23-án a bejrúti amerikai és francia állások elleni öngyilkos merényletekért, a Libanonban végrehajtott nyugati túszzsedésekért, valamint a TWA légitársaság egyik Boeing gépének az eltérítéséért. Ez a véres kezű ember, aki 1950-ben, Dél-Libanonban született, s kapcsolatok fűzik a PFSZ egyes katonai vezetőihez, az utasításokat egy teheráni operatív központtól kapja, Irán damaszkuszi nagykövetének a közvetítésével. Mugnijeh a maga Antigonéjának a befolyására, s annak követeléseire alkalmazkodva igyekszik meghiúsítani azt a fegyvereket a túszoekért üzletet, amelyet Reagan környezete próbál nyélbeütni Teheránnal az izraeliek titkos közreműködésével. Rakétákat is leszállítanak Iránnak, hogy tartsa magát Irakkal szemben, de az amerikai túsok zöme nem szabadul ki, és főleg William Buckley, a CIA bejrúti rezidense nem, akinek az elrablását maga Mugnijeh szervezte meg. Kuvait pedig az amerikai nyomás ellenére sem hajlandó szabadon bocsátani Mugnijeh sógorát, s a Dava terrorista csoportjának általa beszervezett 16 tagját, melynek ő a fegyvermestere. A kuvaitiak úgy vélik, hogy ha engednek a zsarolásnak, azzal csak bátorítják a merényleteknek és a megtorlásokkal való zsarolásnak ördögi körét.

A francia hatóságok nem ilyen hajthatatlanok, hiszen a jelek szerint szabad kezét engednek a Hezbollah küldöttjének, hogy kifejthesse tevékenységét az iszlám fundamentalizmusra fogékony libanoni menekültek körében.

Philippe Madelin, a TFI televíziós adó egyik vezető riportere azóta fényt derített arra, /3/ hogy Imad Fajez Mugnijeh 1985. november 10-én érkezik Párizsba egy bejrúti járattal és az útlevélét kezelő rendőröknek átadja a 623 298-es számú útiokmányt, amelyről azok tudják, hogy hamis. Éppen az előző nap kaptak az amerikai nagykövetségről egy nyomozati értesítést erről a személyről, aki közvetlenül felelős az amerikai és francia katonai létesítmények elleni merényletekért és túsok fogvatartásáért. A külügyminisztérium a belügy révén utasítást adott, hogy fényképezzék le az utazót Roissyben, tartsák szemmel egészen november 16-i távozásáig, de semmiképpen se igazoltassák. Philippe Madelin felteszi a kérdést:

„Vajon miért jött Párizsba az az ember, akiben a Hezbollah katonai vezetőjét vélik felfedezni? Miért hagyták, hogy hat napon át nyugodtan sétálgasson? Aligha pusztán azért, hogy a diákok körében tett látogatásai révén kapcsolatokat teremtsen Párizsban.

Ami viszont valószínűnek látszik: Mugnijeh azért jött Párizsba, hogy találkozzék azokkal a megbízottakkal, akikkel megtárgyalhatja a túsok jövőjét. Ezek a tárgyalások azonban nem jártak eredménnyel, mert ennek a lépésnek nem volt gyakorlati következménye... Egyetlen pozitív elem: az emberrablók december 18-án tudatják, hogy a foglyok jó egészségnek örvendenek; ez is egy módja annak, hogy közöljék: továbbra is fogva tartják őket.”

Van azonban ennél rosszabb is: Párizs, legalábbis a *The US News and World*

Report 1987. február 4-i számában idézett amerikai források szerint nem volt hajlandó továbbadni Mugnijeh fotóját, amely franciaországi látogatása alkalmával készült, noha erre a Drakkar elleni, általa irányított merénylet után került sor. Franciaország nemcsak hogy nem hajlandó együttműködni a CIA-val, amikor az javaslatot tesz: fogják el Mugnijehet egyik utazása alkalmával, hanem amikor Washington, amely újra értesül franciaországi jelenlétéről, s a kémelhárítóval létesített kapcsolatairól, immár követeli letartóztatását és kiadatását, Párizs újra süketnek tetteti magát, hogy ne veszélyeztesse a Libanonban fogvatartott francia túsók elrablóival megkezdett tárgyalásokat!

A francia vezető körök kezdettől fogva mindig előnyben részesítették a tárgyalásokat, szemben az erőpróbával. Pierre Marion, aki 1981-ben lett az Alexandre de Marenches által vezetett SDECE örökébe lépő DGSE, az új nevű kémelhárító első főnöke, megerősítette e könyv szerzői előtt: megakadályozták, hogy erővel lépjen fel azon terrorista hálózatok ellen, amelyeket az ő szervezete derített fel az 1982. augusztus 9-én a Goldenberg étteremben és a Rosiers utcán elkövetett véres lövöldözés (6 halott, 22 sebesült) után. Az utánpótlás célját szolgáló hat bázisról volt szó, melynek azonosították is mintegy tucatnyi felelős vezetőjét – líbiai, szíriai és iraki diplomatákat, valamint palesztinokat. „Pontosan tudtuk, hova épültek be, ismertük délelőtti és esti mozgásukat. Javasoltam a köztársasági elnöknek, hogy fizikailag semmisítsük meg őket, mert csak így lehet megszabadulni tőlük. Ő azonban közölte velem, hogy hallani sem akar erről. Továbbra is készek voltunk arra, hogy cselekszünk, de a DGSE tervez, s az elnök végez.” Marion ahhoz sem kap zöld fényt Mitterrand elnöktől, hogy megtámadhassa a libanoni kiképző központot, ahonnan a Párizsban működő terroristák érkeznek, vagy kommandóakciót indíthasson a szomszédos európai országokban felfedezett átkelési csomópontok ellen.

Marionnak ennek hiányában be kellett érnie egy kompromisszumos megoldással, kihasználva Rifaat al-Asszadnak, az elnök öccsének, a szíriai titkosszolgálatok vezetőjének franciaországi tartózkodását. Találkozik vele Saint-Nom-la-Brette-i, golfpályával felszerelt villájában, Versailles közelében. A közel-keleti terrorizmus karmesterének számító férfiú azt kéri tőle, hogy fegyverek és testőrök nélkül jöjjön a találkozóra. Marion, aki egyedül csak a sofőrje társaságában érkezik, a géppisztolyos férfiak valóságos díszsorfala között halad el, mielőtt szemtől szembe kerülne Asszad tábornokkal. Ötórás négy szemközti beszélgetés kell hozzá, hogy megállapodjanak egy második találkozásban, a rá következő héten.

„Még arabs paripákat is fel akart ajánlani nekem – említi a DGSE néhai főnöke. – A második találkozó után megígérte, hogy Abu Nidal többé nem hajt végre akciót francia területen. Meg is tartotta a szavát. Isszam Szartavi, a PFSZ egyik mérsékelt vezetője, akit a szélsőségesek halálra ítélték, akkoriban Franciaországban élt, védelem alatt. Abu Nidal megvárta, amíg tizennyolc hónappal később elutazott Portugáliába, hogy végrehajtsa rajta az ítéletet...”

Tehát: fegyverszünet a destabilizáló merényleteket illetően...

Franciaország 1986 februárjában váratlanul szabadon bocsátja Abu Nidal szervezetének két gyilkosát, aki nyolc évvel korábban megölte a PFSZ párizsi képviselőjét. Párizs, amelyet 1985 végén megrázkódtatott a nyilvános helyeken végre-

hajtott véres robbantások sorozata, úgy véli, hogy ez a kegyelmi aktus felér egy valóságos biztosítással a merényletek felújulásával szemben. Nos, ebben a törvényhozói választásokat megelőző februárban kezdődik újra amúgy istenigazából a vaktában végrehajtott robbantások sorozata. És ez alkalommal közzéteszik az arab politikai foglyokkal vállalt szolidaritási bizottság vészterhes üzenetét, amely összeköti az Iszlám Dzsihád Libanonban fogvatartott túszaiknak sorsát a Franciaországban fogvatartott három terrorista vezér kiszabadításával: ezek a libanoni Georges Ibrahim Abdallah, a síita Anis Nakkas, aki francia rendőröket ölt meg, amikor meg akarta gyilkolni Sahrur Baktiart, az iráni sah utolsó miniszterelnökét,* és az örmény Varudzsan Garabidzsán, aki az Orly-i repülőtéren részt vett egy véres merényletben a török légitársaság ellen. Ez a Franciaország elleni hármasszövetség ügyesen összehavarja a nyomokat, és arról tanúskodik, hogy milyen kapcsolatok szövődnek a terror internacionáléját alkotó legkülönbözőbb csoportok között. A bűnügyi rendőrséget tévútra vezetik ugyan, de ez a különböző tanúvallomások nyomán mégis az Abdallah-ügyre összpontosítja a figyelmét.

Abdallah, akit 1984. október 25-én tartóztattak le Lyonban, éppen akkor, amikor hamis algériai útlevél birtokában megszervezte a Moszad által üldözött hálózatának visszavonulását. Abdallah az észak-libanoni Kubajat városában született, a helyi keresztény előkelőségek egyik klánjában. Marxista lesz, belép a Nagy Szíriáért küzdő Szíriai Néppártba, majd csatlakozik dr. Habas szervezetéhez, a NFPP-hez, Algériában katonai kiképzésben részesül, utána követi dr. Haddadot, aki kiválik a NFPP-ből, s védnökének halála után megalakítja saját szervezetét, a LFFF-t (Libanoni Fegyveres Forradalmi Frakciók), amelynek a magját négy testvére és két gyermekkori barátja alkotja. Carlos és Abu Nidal példáját követve már korán úgy dönt, hogy átviszi a háborút Európába, ahol számíthat Olaszországban a Vörös Brigádok és Franciaországban a Direkt Akció eszmei támogatására, miközben egyik testvére, Robert kapcsolatot létesít Cipruson a KGB regionális irodájával. 1981-ben beiratkozik Párizsban az Alliance Française egyik tanfolyamára, hogy ott-tartózkodásának hivatalos indoka legyen. Már novemberben megkezdzi az „antiimperialista” tevékenységet: a hó 12-én az LFFF kis híján végez az amerikai nagykövetség ügyvivőjével. A kommandó 1982. február 13-án agyonlövi az amerikai katonai attasét. Április 3-án kiterjeszti tevékenységét a „cionista imperializmusra”: megöli Jakov Barszimantovot, a Párizsban szolgáló izraeli diplomatát, akiről azt gyanítják, hogy a Moszad tagja. A gyilkosságot egy fiatal nő hajtja végre, akit később „nagy segge” és széjjel álló fogai alapján azonosítanak: a maronita Jacqueline Eszberről van szó, aki beiratkozott a lyoni egyetemre, s akit Georges Abdallah menyasszonyának tekintenek. A Moszad négy nappal később telexet küld a francia politikai rendőrségnek az LFFF szervezetről, vezetőjének nevével és leírásával, valamint azzal, hogy ő a három merényletért./4/

Augusztus 21-én egy pokolgép, amelyet az amerikai nagykövetség kereskedelmi tanácsosának szántak, megöl két rendőrt. Szeptember 17-én az izraeli diplomá-

* A francia hatóságok 1990 júliusában feltétel nélkül szabadon bocsátották Nakkast, aki életfogytig tartó börtönbüntetéséből tíz évet töltött le, a jelek szerint több libanoni túsز szabadulásának reményében. – *A szerk.*

ciai testület egyik autója a levegőbe repül egy párizsi középiskola előtt, s mintegy ötven embert megsebesít. Az LFFF 1983-ban átlátogat Olaszországba és 1984. február 15-én végrehajtja a nagy húzást: meggyilkolja Rómában a sínai multinacionális erők főigazgatóját. Március 26-án kis kiruccanás Franciaországba: az Egyesült Államok strasbourgi főkonzuljának az autóját átlukasztják a golyók, de eltévesztik célpontjukat.

Augusztus 6-án a trieszti pályaudvaron az olasz vámosok a Moszadtól kapott információ alapján igazoltatják a jugoszláviai Ljubljánából beérkező Orient expressz egyik utasát: a csomagjaiban három cipő Semtex /5/ robbanóanyagot találnak. Hamis marokkói útlevelet használt, ő az LFFF első tagja, aki lebukik. Ekkor versenyfutás alakul ki az Abdallah-csoport és az olasz kollégák által értesített DST, a politikai rendőrség között. A nyomozás viharos gyorsasággal folyik, és október 25-én kézre kerül a vezető is, aki Lyon elhagyására készült, miután rendbetette a hálózatát.

Ekkor indul be az a zsarolási gépezet, amelyet a terrorista szolgáltatásokra berendezkedett családi klánok fejlesztettek ki, hogy megpróbálják visszaszerezni a „nagy halat”. Robert és Maurice, Abdallah két testvére 1985. március 23-án elrabolja Gilles Peyrollest, a libanoni Tripoli francia kulturális központjának igazgatóját (Gilles Perrault író fia), és túsukat elrejtik Akkar keresztény falu egy kis házában... Jacqueline Eszbernek, Barszimantov, az izraeli diplomata kém „nagy seggű” gyilkosának őrizetére bízva. A DST-nek és a külügyminisztériumnak sikerül április 2-án kieszközölnie a kiszabadulását, meghozzá Algéria bejrúti nagykövetének és Hilarion Capucci görög katolikus érseknek a közvetítésével; ez utóbbit 1974-ben kiutasították Izraelből, mert fegyvercsempészetet folytatott a palesztin terroristák javára. Az LFFF, amely ennek fejében vezetőjének korai szabadulására számított, hiszen csak tiltott fegyverek birtoklásáért és hamis papírok használatáért emeltek vádat ellene, hiába törte magát, mert még aznap este rábukkantak a hálózat egyik párizsi rejtekhelyén arra a revolverre, amellyel megölték az amerikai katonai attasét. Így hát bűnrészesség vádjával indítanak eljárást George Ibrahim Abdallah ellen, s ezért továbbra is fogva tartják, mígnem az esküdtszék elé kell állnia.

Az LFFF ekkor adja át a stafétabotot az Arab Politikai Foglyokkal Vállalt Szolidaritás Bizottságának (APFVSZB), élve azokkal a kapcsolatokkal, amelyeket a Terrorista Internacionáléval épített ki, s ezt követően kerül sor arra a három, vaktában végrehajtott merénylethullámra, amely végigsöpört a főváros nyilvános helyein. A Chirac-kormány, amely az időközben lezajlott választások nyomán hatalomra kerül, alkalmazkodik a kétszínűség politikájához. Megindítja a nyomozást az Abdallah testvérek ellen, akik már visszatértek libanoni szülőfalujukba, mintha egy egyszerű családi vendetta ilyen méretet ölthetett volna, ha nem épül bele az államapparátusok által manipulált feszültség stratégiájába! A francia kormány közvetlenül tárgyal a főnökökkel: Ajad tábornokkal, az algériai katonai hírszerzés vezetőjével és el-Huli tábornokkal, a szíriai légierő felderítő szolgálatának irányítójával. Ismét Capucci érsekhez folyamodik, hogy elnyerje a terrorista mozgalmaknak oltalmat nyújtó rezsimek jóindulatát, és titokban megbízottakat küld Damaszkuszba. Abu Ijad, a PFSZ második embere Párizson átutazva joggal vádolja a szíriai és iráni titkosszolgálatokat, hogy távirányítják az APFVSZB

terroristáit és sugalmazták a közleményeiket. A végül is az 1986 októberében megkötött fegyverszünetet bizonyos tekintetben Eli Hobeika, a francia kémelhárítás tiszteletre méltó munkatársa, a libanoni keresztény falangisták hírszerző szolgálatának egykori főnöke garantálja; átállt Damaszkusz szolgálatába és szükség esetén hajlandó likvidálni az LFFF ellenszegülő tagjait. De milyen áron?

Eközben a titkos tárgyalások nem gátolják Charles Pasqua francia belügyminisztert abban, hogy Londonban találkozzék európai kollégáival a terrorizmus elleni harc koordinálása céljából. A találkozón részt vesz a görög belügyminiszter is, noha országa a nemzetközi terrorizmus egyik menedékhelye lett. És portugál kollégája is, noha szabadon engedte Szartavi, a mérsékelt palesztin vezető gyilkosát...

És most már más családi klánok is osztoznak a merényletek piacán, így a Hamadé, a síita család, amelynek legidősebb tagja, Abdul Hadi irányítja a Hezbollah libanoni akcióit és 1985 júniusában megszervezi a TWA Athénból felszálló Boeing gépének eltérítését Bejrútba; az akciót az öccse, Mohammed Ali hajtja végre. Ez utóbbit 1987. január 13-án letartóztatják a Német Szövetségi Köztársaságban – az útításkája dugig van robbanóanyaggal. A németek nem hajlandók kiadni az Egyesült Államoknak, s úgy döntenek, hogy maguk ítélik el légitámadásért. A Hamade-klán néhány nap múlva megtorlasként és megfélemlítésként elrabol Bejrútban két nyugatnémet állampolgárt. A nyugatnémet rendőrség a rá következő héten, egy lövöldözés során, amelyre a frankfurti repülőtérre kerül sor, elfogja Abbász Alit, a harmadik Hamade testvért, s őt vádolja ezzel a túszereléssel. Perének kezdete előtt, 1988 februárjában egy harmadik nyugatnémetet is elrabolnak Bejrútban.

Ez alkalommal azonban, s ez meglepően új dolog, a nyugatnémet bíróság nem hajlandó beadni a derekát. A szövetségi bíró tizenháromtól tizennyolc évig terjedő börtönbüntetést ró ki Abbász Ali Hamadéra, s figyelmezteti, hogy a legnagyobb börtönbüntetést kapja, amennyiben más nyugatnémet állampolgárokat zaklatnak Libanonban. A Hamade-klán ettől kezdve már nem lép fel a libanoni színen, annál is inkább, mert a legidősebbnek, akit a szíriaiak azzal vádoltak, hogy támogatta velük szemben a PFSZ utolsó alakulatának ellenállását,* 1987 végén Teheránban kellett menedéket keresnie.

A Hamade család rátalál a megélhetés más eszközeire. A Bekaa völgyében termelt hasis forgalmazása, valamint az ópiumvezérek közreműködése – őket kiűldözték Törökországból, miután ott az amerikaiak nyomására elpusztították a mákiültetvényeket – lehetővé tette a család egyes tagjai számára a síita szervezetek pénzelését. Ebből a hagyományos kereskedelemről, amelyet a hatalmas Dzsáfár törzs ellenőriz, részesednek a legfontosabb közlekedési csomópontokat megosztva tartó szíriai erők tisztjei is. És a bevételt megkettőzi a gyümölcsöző fegyverkereskedelem.

Az amerikai Narcotic Bureau, a kábítószerkereskedelem ellen küzdő állami szervezet számításai szerint a libanoni hasiskereskedelem évente mintegy 2 milli-

* A szerzők a libanoni polgárháború kezdeti szakaszára utalnak, amikor a szíriai fegyveres erők a falangisták oldalán beavatkoztak a harcokba, amelyeknek 1976 júliusában a PFSZ és Szíria damaszkuszi megállapodása vetett véget. – *A szerk.*

árd dollár hasznot hoz, ugyanakkorát, mint amekkora pénzügyi támogatást az Öböl-államok nyújtanak a palesztin ellenállásnak. Ezzel szemben a kábítószerháború megtéti még néhány hullával azt a földet, amely már nem is számolja a halottait. Roland Jacquard elmondja, hogy 1983 augusztusában felrobbant egy autóban elhelyezett pokolgép egy baalbeki szálloda előtt: 35 halott, köztük a szálloda három lakója – a vizsgálat során kiderült, hogy ők voltak a célpontok. Nem sikerült azonosítani őket a szobájukban talált hamis papírok alapján, de a portás emlékezett arra, hogy franciául beszéltek, de furcsa hangszílyal: talán korzikaiak, de mindenképpen délről jöttek./1/

Ennek a piacnak a forgalma eléri a 15–20 milliárd frankot, ebből a palesztin szervezetek 3–5 milliárd dollárral részesednek, s ez több, mint amire a PFSZ az olajországok juttatásaiból vagy a védelmi pénzekből tett szert. Utóbbiakat a légítársaságoktól – az Air France, a British Airways és a Lufthansa – szedte be, annak fejében, hogy megvédte őket a gépeltérítőktől, legalábbis a Hezbollah felbukkanásáig. A szíriai tábornokok (köztük Rifat el-Asszad) csoportja a hasisjövendelmek csaknem egyharmadát „vámilletékként” zsebre vágja az általa ellenőrzött övezetben. A csempészek a Szírián, Jordánián és néha az Izraelen, illetve a sivatagaikon átvezető szárazföldi utakat használják, hogy eljuttassák ezt a kábítószert Egyiptomba, amely a térség legnagyobb fogyasztója. A fő útvonalak azonban a tengeren át vezetnek, a kis hajók ingáznak a libanoni partvidék és a Sínai-félsziget partja között, s eközben kiteszik a partra az Izraelbe készülő terrorista kommandókat. Az Egyesült Államok, annak érdekében, hogy megakadályozza a „Made in Lebanon”-termékek tömeges exportját a Földközi-tengeren, Európán és az Atlanti-óceánon az ő kontinensük felé, állandó jelleggel a cédrusok országában állomásoztatja a kábítószer-kereskedelem ellen küzdő szervezetük ügynökeinek diszkrét és titkos csoportját. Ezek azok az ügynökök, akik jól fizetett informátorok hálózatával rendelkeznek, s akik kísérletet tettek, hogy a CIA sikertelen próbálkozásai után megmentsék William Buckley-t, a kémszervezet bejrúti rezidensét.

A terrorista hálózatok elleni harc még veszélyesebb, költségesebb és kockázatosabb, mint a kábítószer-csempészekkel vívott küzdelem. Izrael, amely a palesztin terrorizmus és nemzetközivé vált megnyilvánulásai első számú célpontja, egyben a világon az első országgént felkészült arra, hogy szembeszálljon a bekerítés stratégiájával, amely a háború folytatása más eszközökkel. Elsősorban oly módon, hogy mindenféle biztonsági intézkedések révén megvédi a lakosságot. Azután következik az ehhez szükséges értesülések beszerzése, a hírszerzés és a dokumentáció. A Moszad és a Sin Bet nem kímélte a költségeket, hogy kiépítse az informátorok hálózatát, beépüljön a terrorista szervezetekbe, ügynököket toborozzon a soraikból, akik például a libanoni háború idején irányították az izraeli légierő bombázásait a PFSZ bejrúti központjai ellen, vagy lehetővé tették a „kinyíró” akciókat Ali Hasszán Szalamehnek, a „Vörös Hercegnek” a „hidrafejei” ellen. Szalameh, a Fekete Szeptember szellemi irányítója lett Jasszer Arafat első számú kardja, a palesztin központ második emberének, Abu Dzsihadnak az irányításával./6/ Ez az állandó titkos háborús erőfeszítés évente több mint egymilliárd frankba kerül.

Egy másik bűnügy, amelyet a londoni bíróság tárgyal, fényt vet arra, hogy

az izraeli titkosszervezetek milyen mélyen behatoltak a terrorista csillagködbe. A Szovan-ügyről van szó.

Ismail Szovan, a jeruzsálemi arab 1978-ban, tizenennyolc éves korában hagyta el Izraelt, hogy a bejrúti egyetemen folytassa tanulmányait – a Sin Bet költségére, mert az izraeli elhárítás még elutazása előtt beszervezte: hírszerző ügynökként azt a feladatot kapta, hogy épüljön be a Fatahba, a PFSZ elnökének eredeti szervezetebe. A szünidőben rendszeresen hazautazik, hogy átnyújtsa beszámolóit az izraeli elhárításnak. „Munkaadói” az egyik visszatérés alkalmával megbízzák azzal, hogy szervezzen meg egy szabotázsakciót Nablusz környékén, a megszállt Ciszjordániában. Erről azonnal értesíti az igazi főnökeit, akik egy megelőző csapással még az előkészületek közepette letartóztatják a szabotőröket. Szovan visszatér a libanoni fővárosba, s elég pénzt kap ahhoz, hogy méregdrága áron kibérelje a PFSZ egyik vezető káderének, Abdel Rahman Musztafának, a fedajin központ akciócsoportjának, a 17. alakulat őrnagyának a lakását.

Szovan 1982-ben Párizsban folytatja tanulmányait a Sin Bet utasítására, s ugyanez a szervezet finanszírozza két esztendővel később letelepedését Londonban, ahol az izraeli nagykövetség Albert fedőnevű munkatársa az irányítója. Az a feladata, hogy nyomon kövesse és „megjelölje” Abdel Rahman Musztafát, akit a PFSZ angliai irodájához osztottak be. A hírhedt Musztafa már több terrorista bűncselekménnyel büszkélkedhet. 1970-ben ő hajtotta végre a gyilkos támadást Münchenben az El-Al egyik gépe ellen, aminek következtében Hanna Maron, az izraeli „Sarah Bernhardt” elvesztette mindkét lábát. Jelenleg a PFSZ 18. alakulatának a parancsnoka – a különleges erők számozása megfelel a szervezet bejrúti telefonközpontja hívószámainak. A 18. alakulat az úgynevezett *homo* akciókkal, vagyis a belső ellenfelek fizikai likvidálásával foglalkozik. Musztafát a PFSZ-szel ellenségesen szembenálló palesztinok elleni hajtóvadászat semmiképpen sem gátolja meg abban, hogy jó kapcsolatokat tartson fenn a Scotland Yard antiterrorista részlegével. Éppen ellenkezőleg: tájékoztatja arról, miként törekszenek a szíriai titkosszolgálatok arra, hogy beépüljenek a brit főváros jelentős palesztin közösségébe.

Szovannak olyannyira sikerült Musztafa bizalmába férkőznie, hogy az gondjaira bízott két nehéz koffert, vigyázzon rájuk, amíg neki Bejrútban kell tartózkodnia. A két koffer színültig meg volt töltve fegyverekkel és robbanóanyagokkal. A diák „célpontjának” távollétében beleszeret egy fiatal lányba, s elhatározza, hogy családot alapít. Magánéletének ez a fordulata viszont arra készíti, hogy kerülje a veszélyeket, és a kettős játékból kiszállva feladja a kettős ügynöki szerepet. 1987 nyarán, izraeli nászútja során közli az elhatározását „Elias százados-sal”, aki a Sin Betben az első irányítója volt, s ugyanakkor tájékoztatja arról a két kofferről, amelyet megbízásból őriz a londoni lakásán.

Musztafa őrnagy Londonba visszatérve egy *homo* akciót szervez, amelynek célpontja, Nadzsi el-Adami karikaturista, egy Londonban megjelenő arab újság munkatársa. A humoristának az volt a bűne, hogy kifecsegte Arafat szeretőjének a nevét. 1987. július 22-én meglakol tetteért – golyót kap a fejébe. Musztafa a gyilkosság után azonnal távozik Angliából, bizonytalanságban hagyva barátait, a Scotland Yard munkatársait, akik keresik a gyilkost és indítékát. A csatorna másik oldaláról Charles Pasqua francia belügyminiszter nyújt segítséget. Tájékoz-

tatást kap rejtélyes forrásától, „Omar”-tól, akit a PFSZ-be sikerült beépítenie – noha titkait nem hajlandó megosztani a francia kémelhárítóval – s közli brit kollégájával Musztafának, a gyilkosság kezdeményezőjének a nevét. Musztafa nincs ugyan az országban, de a Scotland Yard a nyomot követve eljut Szovan lakására. A rendőrök megtalálják a fegyverekkel tömött két koffert, és csapdát állítanak, amelybe belesétál az Izraelből visszatérő palesztin diák. A kétségbeesett Szovan vallomást tesz és beismeri, hogy az izraeli hírszerzés ügynöke. Az angolokat felbőszíti ez a manipuláció, *persona non grata*-nak nyilvánítják Arje Regev nagykövetségi attasét, akiről a brit sajtó megállapítja, hogy a Moszad londoni rezidense, s a sarokba szorított izraeli nagykövetnek el kell ismernie, hogy országának hírszerző szolgálata kapcsolatot tartott Szovannal. Ő a második izraeli diplomata, akit néhány hónapon belül kiutasítanak. Az elsőt, Jakov Baradot azzal gyanúsították, hogy ő irányított egy másik titkos ügynököt, a Golan Madzsdal Samsz falvából származó drúz Basar Szamarát, akinek szintén a 18. alakulat félelmetes parancsnokát kellett kikélnie.

Szovan pere – a diákot gyilkosságban való bűnrészességgel vádolták – olyan nyilvánosságot biztosít az effajta manipulációnak, amelyről az izraeli biztonsági szervezetek szívesen lemondanának, de ugyanakkor megmutatja, milyen elrettenítő hatása van azoknak az intézkedéseknek, amelyek révén Izrael behatol a terrorista szervezetekbe.^{/7/} Kelepcékkel és kockázatokkal teli feladat, amely gyakrabban ér úgy véget, hogy tarkó lövés végez a kettős ügynökkel valamely sötét bejrúti sikátorban, mintsem úgy, hogy ugyanerre a fotósok villanófényei közepette Őfelsége egyik bíróságának tárgyalótermében kerül sor. Az a tény, hogy a Moszadnak sikerült beépülnie a terrorista hálózatokba, lehetővé tette akciócsoportja számára a merényletek, tűz-szedések és légikalózkodások felelőseinek módszeres likvidálását.

Egyike e látványos akcióknak, amelyek a végsőig felszították az anticionista hisztériát, egy ilyen, „Izrael hosszú karjának” tulajdonított akció volt 1988. február 14-én a PFSZ három operatív vezetőjének kollektív fizikai megsemmisítése Cipruson.^{/8/} A három palesztin éppen megérkezett Limaszol kis kikötőjébe, amikor egy robbanás a levegőbe röpítette bérelt Volkswagenjüket. A három palesztin az utolsó előkészületeket végezte a „visszatérés hajóján”, amely az *Exodus II* nevet kapta, s amelynek palesztin menekülteket, nőket és gyermekeket kellett volna „hazavinnie” Haifába, a nemzetközi sajtó képviselőinek társaságában... Ennek a propaganda hadműveletnek az volt a célja, hogy kínos helyzetbe hozza Izraelt, amely a megszállt területeken már ki volt téve az *intifáda* támadásainak.

A Volkswagenben ülő három férfi azonban a propagandán kívül egészen más dolgokkal is foglalkozott. Marevan Kiali ezredes volt a PFSZ libanoni katonai szervezetében. A másik kettő közül a félelmetesebb szintén ezredesi rangot viselt: Mohammed al-Tamini Hebronban született és 1967 augusztusában csatlakozott Arafathoz, amikor Ciszjordániában kudarcba fulladt az első kísérlet a népi felkelésre. 1980 májusában ő irányította azt a mérsárlást, amely megölte egy jesiva hat zsidó diákját; ezt a merényletet meg is bosszulta a telepések „titkos hadserege”, amikor a rá következő hónapban pokolgéppel felrobbantotta öt nacionalista arab polgármester autóját. Tamini 1986-ban kézigránátos támadást szervezett egy izraeli egység katonái ellen, akik éppen letették katonai esküjüket a jeruzsálemi

Siratófal előtt. Ariel Saron akkor hevesen bírálta a terrorista kommandónak szabad utat engedő jordániai kormány passzivitását. És Izrael éppen ettől a pillanattól kezdve kezdi újra a halálos vadászatot, amelyet Ali Hasszán Szalamehnek, a „Vörös Hercegnek” 1979 januárjában történt kivégzése után abbahagyott./6/

Szalameh, aki a kivégzendő emberek listájának az élén állt, volt az 1972 szeptemberében Golda Méir által elhatározott „Müncheni Bosszú” egyetlen túlélője; a miniszterelnök-asszony ugyanis mindaddig ellenezte az engesztelhetetlen szemet szemért, fogat fogért elven alapuló pontos akciók elvét./9/ Ekkor szabad utat engedett a visszavágás eszkalációjának: „Vágják le a terrorista hidra fejeit!” Jóváhagyta a Moszad vezetőjének, Cvi Zamirnak azt a tervét, hogy hozzák létre a gyilkos kommandókat és állítsák össze a Fekete Szeptember tizenhárom felelősének a listáját, mert ők ennek az országhatárokon túllépő könyörtelen leszámolásnak a célpontjai.

Szalameh volt az el-Fatah felderítő szolgálata akciócsoportjának a vezetője. Nemcsak hogy kicsúszott Zamir gyilkosainak kezei közül – az ő hajszájukat megállította a Jom Kippur-háború –, hanem Arafat ki is nevezte a 17. alakulat élére, s abban a megtiszteltetésben volt része, hogy ő kísérhette el a PFSZ elnökét New Yorkba, az ENSZ közgyűlésének 1974. november 13-i ülésére. Már úgy festett, mintha ő lenne a trónörökös. A libanoni polgárháború kezdetén kiváltságos kapcsolatokat létesített Besir Dzsemajellel és sikertelen kísérletet tett arra, hogy megakadályozza az összecsapást a libanoni keresztények és a palesztin szervezetek között. És miközben Szalameh folytatja felemelkedését a terrorista intrika és rálicitálás titkos világában, beleszeret egy libanoni szépségkirálynőbe, akit 1977. június 8-án el is vesz feleségül. Nagy szerelem és végzetes tévedés. Mert folytatja ugyan a sötétben vívott harcot, de ugyanakkor házasemberi szokásokat vesz fel, mind jobban kötődik új és fényűző otthonához. Rendszeresen ellátogat egy szaunába is, hogy megtartsa a formáját...

A Moszad ügynökei már pontosan tudják, mikor hová megy. Egy idős festőnő, akinek angol útlevele van, 1978 végén azon az úton állítja fel a festőállványát, amerre elhalad a kocsijával. Egy szintén angol üzletember 1979. január 17-én a Swissair járatával érkezik meg Zürichből Bejrútba, kibérel egy Volkswagen Golf kocsit és találkozik azzal a kanadai kereskedelmi utazóval, aki egy Simca Chrylert bérelt ugyanattól az ügynökségtől. Az angol férfi 21-én távozik a szállodájából, autóját az angol festőnő ablaka alá állítja, taxival a repülőtérre megy, s elrepül a ciprusi Nicosiába. A kanadai másnap, miután meggyőződik arról, hogy a testőrök ott vannak a Vörös Herceg háza előtt – eszerint otthon tartózkodik –, elutazik a Bejrúttól 25 kilométerre északra fekvő Dzsuniéba.

Szalameh 14 óra 45 perckor búcsúzik öthónapos terhes feleségétől, hogy kíséretével a hivatalába menjen. Amikor Chevrolet kocsija egy vonalba kerül a bérelt Citroënnel, amelyet a brit üzletember otthagytott, a festőnő megnyomja a gombot. A Golf hatalmas tűzgolyóvá változik, s lángralobbantja a Chevroletet. A robbanás a magasba röpíti a járművet és szétszaggatja utasait. Mire leszáll az este, az angol hölgy és a kanadai férfi találkozhatnak a dzsuniéi parton, hogy beüljenek egy légpárnás csónakba. Köd előttük, köd utánuk.

Az izraeli titkosszolgálatok ezután bár nem mondtak le ugyan az antiterrorista harcról, de úgy tűnik, szüneteltették az ilyen akciókat. Ez a tűzszünet tehát

csaknem kilenc évig tartott, mígnem a terroristák 1987 decemberében egy sikeres kamikaze-támadást indítottak a Cáhál egyik katonai tábora ellen, Kirjat-Smone közelében. Saron tombol és követeli minisztertársaitól, hogy az izraeli kormány ragadja magához a kezdeményezést a PFSZ ellen vívott harcban. Barátja, Rafi Eitan, aki egykor Begin tanácsadója volt az antiterrorista harcban, 1988 elején kijelenti: Izraelnek a tettek mezejére kell lépnie, hogy végezzen a palesztin központ valamennyi felelős katonai vezetőjével.

A nemzeti egységkormány, amelyet meglep a megszállt területek lakosságát mozgósító „kövek háborúja”, tart a Cáhál elrettentő erejének gyengülésétől, s nem érzéketlen Saron javaslatával szemben, miszerint az ezen a téren meghozandó döntéseket nem csupán a Samir–Peresz–Rabin trióra kellene bízni, hanem egy miniszteri bizottságra. Noha Izrael hivatalosan nem vállalja a felelősséget a korábbi gyakorlat felelevenítéséért, egész sor látványos akció utal arra az új elszántságra, hogy lefejezik a PFSZ katonai gépezetét és visszaadják az Izrael elrettentő erejébe vetett hitet. A február 14-i, limaszoli merénylet után, amely kudarcba fullasztotta a Visszatérés Hajójának propagandatrükkjét és az előtt, hogy május 12-én bombázták Ahmed Dzsibril Népfrontjának bázisát Libanon délkeleti részén – ő volt a felelős a Cáhál Kirjat Smone-i tábora elleni, s az intifádát gyakorlatilag lángra-lobbantó öngyilkos támadásért, s kis híján ő is elpusztult – a PFSZ második emberének, Abu Dzsihadnak április 16-án, Tuniszban történt meggyilkolása az NBC szerint robbanásszerűen jelzi, hogy újra kezdődött az árnyékban vívott háború.

Még ha Izrael a gondosan adagolt híresztelések ellenére tartózkodik is attól, hogy elismerje felelősségét ezért a „hőstettéért”, a külföldi forrásokból származó egybevetések, megközelítések és információk alapján következtetni lehet ennek az akciónak a miértjére és a hogyanjára./10/

Minden azzal kezdődik, hogy egy terrorista kommandó március 7-én, a Negev kellős közepén elrabol egy polgári autóbust, amely munkahelyükre szállítja a dimónai nukleáris központ alkalmazottait. Az antiterrorista harc különleges alakulatának (Jamam) sikerül körülvágnia az eltérített autóbust. A roham során megsemmisítik a kommandót, de három, túszként fogvatartott utas is meghal. Abu Dzsihad néhány nappal később a PFSZ nevében magára vállalja ezt az eltérítést, mint megtorló akciót a limaszoli hármasság gyilkosságáért. Az izraeli kormány a maga részéről úgy dönt, hogy bosszút áll a negevi halottakért. Nemcsak az autóbuszügyért veszik célba Abu Dzsihadot. Noha mindent mégsem lehet neki tulajdonítani, a zsidó államnak mindenki másnál több oka van arra, hogy végezzen a PFSZ katonai vezetőjével.

Ő volt az, aki 1965. január 1-jén (még a palesztinlakta területek megszállása előtt) az akkor még szíriai kézen levő Golan-fennsíkról elindította a Fatah első rajtaütését Izrael ellen. Abu Dzsihad ezt az első próbálkozást követően számos Izrael-ellenes merényletet szervezett, így 1972-ben Izrael bangkoki nagykövetsége ellen, 1975-ben a tel-avivi Savoy szálló ellen és az ő nevéhez fűződik az 1978. évi tengerparti mészárlás, amelynek mintegy negyven halottja volt. 1985. április 20-án mindent egy kockára feltéve felültetett huszonnyolc fedajnt az Ataribus nevű kereskedelmi hajóra, azzal a feladattal, hogy a kereskedelmi flotta matrózainak álcázva magukat kössenek ki Tel-Aviv kikötőjében, foglalják el a Cáhál

főparancsnokságának az épületét, és ejtsék túsul Jichák Samir védelmi minisztert. Ezt az örülden vakmerő tervet megghiúsította az izraeli haditengerészet, amely a part mentén a nyílt tengeren felfedezte és elsüllyesztette a hajót, és nyolc foglyot is ejtett.

Abu Dzsihad azonban még értékesebb célpontnak számít a ciszjordániai és gázai felkelés óta. Ez a stratégia, aki már régóta szervezi a PFSZ akcióit a szervezet által nyugati frontnak nevezett területen (értsd: Izraelben és a megszállt területeken) az évek során a palesztin központban a belső ellenállás valóságos prokonzulja lett, hiszen feladatul kapta a hálózatok kiépítésének tervezését, a sejtek működésbe helyezését, a kapcsolatok kiépítését a külső vezetők és a belső aktivisták között. Miután december elején spontán módon kirobban a „kövek lázadása”, természetesen ő koordinálja a tüntetéseket. Rendkívül népszerű a megszállt területek harcosai körében, akik méltányolják a diaszpórában élő vezető szerény életmódját, s az intifáda távirányítója lesz. Tunéziai rezidenciájáról Párizson át állandó telefonkapcsolatban áll a felkelés helyi vezetőivel, s nemcsak operatív, de politikai utasításokat is ad.

Az izraeli titkosszolgálatok 1988 áprilisának végén, az Ataribus elkapása után úgy vélekednek, hogy Abu Dzsihad új merényleteket készít elő, ezúttal a Cáhál magasabb beosztású tisztjei ellen. Amnon Sahak tábornok, az Aman (a katonai elhárítás) vezetője április 10-én kijelenti a hadsereg hetilapjának, hogy ezentúl „minden terrorista vezető olyan célpont, amelyet likvidálni kell”. Abu Dzsihad ezen a napon a líbiai fővárosban tartózkodik, ahol más terrorista mozgalmak operatív vezetői tanácskoznak. Úgy távozik Tripoliból, hogy a zsebében van az a 25 millió dollárra szóló csekk, amelyet Kadhafi ajánlott fel az intifáda támogatására. A tanácskozásnak az volt az egyik célja, hogy megtervezzenek egy látványos akciót a szöuli olimpiai játékokra. (A dél-koreai rendőrség augusztus elején le is tartóztatott vagy fél tucat palesztint, aki az Új Fekete Szeptember nevű szervezet tagja volt.)

A nemzetközi sajtó mindenképpen úgy vélekedik, hogy az izraeli hatóságok már megtervezték és beprogramozták Abu Dzsihad kivégzését. A Moszad, legalábbis a *The Washington Post* jeruzsálemi tudósítója szerint háromszor is felhatalmazást kér a PFSZ katonai vezetőjének a kivégzésére, de a kormány ezt mindannyiszor elutasította. Az autóbusz elleni támadással és Saron mennydörgő átkozódásaival azonban túlcsoordult az intifáda által megtöltött kupa. Március 8-án összeült a tíz miniszterből álló szűk körű kabinet, hogy megvitassa a kérdést. Simon Peresz külügyminiszter, Jichák Navon közoktatási miniszter és Ezer Weizmann tárca nélküli miniszter még mindig ellenzik. A többiek zöld fényt adnak a Cáhálnak az akció végrehajtásához. A már említett amerikai napilap tudósítója szerint szerdán, április 31-én sor kerül a szűk körű kabinet második, harminc percig tartó ülésére. Már csak Weizmann ellenzi a tervet, Peresz tartózkodik, Navon távollétével tüntet. Rabin (védelem) és Hájim Bar Lév (rendőrség), a nemzeti egységkormány két másik munkapárti minisztere mellette foglal állást. Arról van szó, hogy helyreállítsák a hadsereg morálját, kudarcra kárhoztassák az intifádát és megmutassák, hogy egyetlen terrorista vezér sem tudja elkerülni a megtorlást.

A *The Washington Post* értesülése szerint az akció tervezését és végrehajtását a

Cáhál vezérkarának egy különleges egységére bízzák, a Moszad, a szárazföldi hadsereg, a haditengerészet és a légierő közreműködésével. Egy vegyes kommandó gyakorlatozik azon a maketten, amelyet Abu Dzsihad sisi-bu-szaidi (a Tunisz közelében levő sziklás hegyfok, amelyről André Gide francia író valóságos dicsőhimnuszt zengett) villájának fényképei, valamint azon légifelvétel alapján építettek fel, amelyek 1985. október 1-jén, a PFSZ főhadiszállása ellen intézett légitámadás alkalmával készültek.

A terepet a Moszad három ügynöke készítette elő; tökéletesen beszéltek arabul, libanoni útleveleik voltak, a helyszínen béreltek két minibuszt és egy turistautót, amely a tengerpart egyik elhagyatott és elszigetelt szakaszán várja a légpárnás csónakokon érkező kommandó partraszállását. Ezt az intervenciót egy rakétavető naszád szállította, amely menet közben kapta meg a támadási parancsot. A kommandó harminc-negyven, a tunéziai nemzeti gárda egyenruhájába bújtatott tagja állandó rádiókapcsolatban áll azzal a repülő vezérkarral, amely egy az amerikai AWACS-féle radar-repülőgépekhez hasonló elektronikus berendezésekkel ellátott Boeing 707-es gép fedélzetén tartózkodik.

Ez a 4X977 jelzésű katonai repülőgép, amelyet szombaton, április 16-án, hajnali 1 óra 44 perckor észlelnek, mintegy 55 kilométerre Tunézia légterétől, Szicília mentén körben mozog a „21-es kék” jelzésű légifolyosón. Kettős feladata is van: egyrészt zavarja a sisi-bu-szaidi telefonbeszélgetéseket, s ily módon elvágja a községet a világ többi részétől; másrészt koordinálja a villát elfoglaló kommandó mozgását, s az úgynevezett „4 X polgári kód” révén érintkezik vele. A gép fedélzetén van a *The Washington Post* szerint Sahak tábornok, az Aman főnöke, Jehúd Barak tábornok, a Cáhál helyettes vezérkari főnöke és Avi Bin-Nun tábornok, a légierő irányítója.

A támadók rávetik magukat a három testőrré, s hangtompítós fegyvereikkel örökre elnémítják őket. Négyen rajta ütnek Abu Dzsihadon, aki kirohan az irodájából, s a felesége szerint revolver van a kezében. A támadók egymás után beléeresztik géppisztolyaik tárát, a fejétől a lábáig hetvenöt golyó fúródik a testébe, ugyanakkor ügyelnek arra, hogy megkíméljék a feleségét és gyermekeit; a szolgáló elmondja majd, hogy a kommandó egyik tagja lefilmezte az egész akciót.

A támadás csak néhány percig tartott. A támadók a tengeren távoznak, úgy ahogyan jöttek, senki sem jelez riadót, mert már egy órája elvágták a telefonvezetékeket. A két minibuszt és a három ál-libanoni autóját később találják meg a tengerparton, Tunisztól északra.

A PFSZ katonai vezetője kivégzésének ez a rekonstrukciója nagyon is hasonlít ahhoz az Ifjúság Forrása elnevezésű akcióhoz, amelyet a Moszad és a Cáhál tizenöt esztendővel korábban hajtott végre a Fekete Szeptember három vezetője ellen, aki szerepelt a „Müncheni Bosszú” által körözött személyek listáján. Az amerikai NBC televíziós társaság azt állítja, hogy mindkét akcióban részt vett egy nő is. 1973. április 9-én öt európai üzletember és egy bájos belga titkárnő, aki külön-külön érkezett a bejrúti repülőtérre, öt bérelt autót vezetett a Ramlat el-Beida tengerparti sétányra, amelynek lábánál légpárnás bárkákról partraszállt a békaemberek, ejtőernyősök és tengerészgyalogosok két vegyes alakulata, amely két aknavető naszáddal érkezett Izraelből. Mindannyian civil ruhában voltak, de

kézigránátokkal, géppisztolyokkal és Beretta típusú pisztolyokkal felszerelve, és három csoportra oszlottak, hogy kivégezzék Abu Juszeft, Kemal Advant és Kamal Nasszert – a lakásukon lepték meg őket –, és egyidejűleg a levegőbe röptették a Fekete Szeptember arzenálját és a Népi Demokratikus Frontnak, a PFSZ balos tagszervezetének főhadiszállását. Helikopterek védelmében távoztak a helyszínről. A nemzetközi sajtó szempontjából azonban az volt a legmegdöbbentőbb hasonlatosság a két akcióban, amelyet tizenöt esztendő választott el egymástól, hogy a bejrúti már Jehúd Barak irányította, akiből időközben helyettes vezérkari főnök lett és Amnon Sahak, aki azóta a katonai hírszerzés élére került. És mellettük volt Presszler ezredes, aki 1988 áprilisában a miniszterelnök mellé rendelt tanácsadó volt az antiterrorista harc kérdéseiben.

Az Abu Dzsihad kivégzését követő napon, miközben a méltatlankodó arab sajtó felveti annak lehetőségét, hogy egy izraeli vakond furakodott be a PFSZ legfelső vezetőségébe, George Shultz amerikai külügyminiszter éles hangon elítéli ezt a gyilkosságot, amely „árt a békés rendezést kereső törekvéseknek” és Tunézia szuverenitásának durva megsértése. Shultz törli tervezett közel-keleti útját, amelynek során újra felvetette volna azt a tervét, hogy hívjanak össze egy nemzetközi konferenciát.

Az Egyesült Államok külpolitikájának irányítója, aki ily módon távol tartotta magát egy kalózzakciótól, amelyet Izraelnek tulajdonított, a jelek szerint megfedkezett arról, hogy országa három évvel korábban mily aktívan működött közre annak a repülőgépnek az eltérítésében, amelyen Arafat egyik vezető munkatársa próbált kereket oldani, az az Abu Abbász, aki parancsot adott az Achille Lauro utasszállító hajó megtámadására. Ez az izraeli–amerikai együttműködés, amely kivételesnek számított a közel-keleti terrorizmus elleni háború krónikájában, csak előjátéka volt annak a még szorosabb együttműködésnek az iráni fegyverszállítások kapcsán – ez az ügy Irangate néven vonult be a történelembe –, s olyan botrányt robbantott ki, amely kis híján igen sokba került az Egyesült Államok legnépszerűbb elnökének.

MENETELÉS A NAGY TESTVÉR CSILLAGA ALATT

Minden pillanat számít. „Látnom kell az elnököt!” – ismételte Robert McFarlane nemzetbiztonsági tanácsadó. Ronald Reagan elnök éppen elhagyta a műtöt: a marylandi Bethesda kórház orvosai megtiltottak minden látogatást, kivéve, ha létfontosságú ügyről van szó. Időt kellett hagyni a neves páciensnek, hogy magához térjen egy bélpolip kioperálása után. Amikor azonban McFarlane kérésével Donald Reganhoz, a Fehér Ház stábjának főnökéhez, az utasítás betartatójához fordult, hangjából ki lehetett érezni, hogy valóban sürgető dologról van szó.

Az államelnök két bizalmasának a kapcsolata nem volt éppen a legjobb. Mindketten a haditengerészet egykori ezredesei, de tevékenységük egészen eltérő területen bontakozott ki: Regan a nagy üzletemberek világából jött, McFarlane állami szolgálatba állt, s szívesen kereste az újságírók társaságát. A vérmérsékletük éppen ezért szintén eltérő volt: az egyik rideg és parancsoló, a másik nyájas és rokonszenves. Regan nem tudakozódott kollégája sürgetésének oka felől, de a mindenható Nancy Reagan vétőjének oltalmába húzódott.

Hat napig – és a csillagiós döntéséig – kellett várni, mígnem a találkozást sürgető nemzetbiztonsági tanácsadót 1985. július 18-án beengedték a lábadozó elnökhöz, természetesen a nélkülözhetetlen Regan jelenlétében. McFarlane mondanója döntő fontosságú a Perzsa-öbölben zajló konfliktussal kapcsolatos amerikai érdekeket és az amerikai–iráni kapcsolatok jövőjét illetően. Egy szupertitkos szóbeli üzenetről van szó, amelyet Simon Peresz izraeli miniszterelnök Dávid Kimse, a jeruzsálemi külügyminisztérium főigazgatója útján hozott tudomására. Kimse nem kezdő a szakmában: fontos posztot töltött be a Moszadban. McFarlane július 7-én találkozott vele a washingtoni Sheraton szállóban. Ez az izraeli legalább annyi tiszteletet, mint rokonszenvet kelt benne. Kimse közli vele egy iráni közvetítő jószolgálati ajánlatát: lépjenek kapcsolatba a teheráni vezetők mérsékelt csoportjával. Manuser Gorbanifarról, a Párizsban élő menő fegyverkereskedőről van szó, akit jól ismer a CIA, mert annak idején még a sah titkosszolgálatában (*Szávak*) tevékenykedve szedte meg magát.

Olyan üzletet javasol, amelynek keretében amerikai rakétákat szállítanak, mert Iránnak ezekre lenne a legnagyobb szüksége az iraki offenzíva megállítására érdekében. Mivel embargó tiltja az Iránba tartó fegyverszállításokat, Peresz azt javasolja, hogy Izrael vállalja át ezt a szerepet az amerikaiaktól, titokban eszközölve szállításokat a maga rakétakészletéből, amelyet folyamatosan pótolnak majd az amerikaiak.

„Vigyázzon! – fűzte hozzá Kimse, McFarlane füléhez hajolva –, ne szóljon

erről a beszélgetésről senkinek, csak az elnöknek, mert ha bármit kiszivárogtat a sajtó – a mi két demokráciánknak ez az elkerülhetetlen átka –, akkor vége az egésznek.

– Bizony kár lenne érte, mert csábítónak tartom az ajánlatot és igyekszem minél hamarabb beszámolni róla az elnöknek” – válaszolja McFarlane, aki annál is inkább hajlamos volt az ajánlat elfogadására, mert éppen az előző héten íratott alá Reagennel egy levelet, amelyben köszönetet mondott Rafszandzsaninak, az iráni parlament elnökének, amiért hozzájárult a TWA légitársaság Athénben eltérített Boeing gépe túszaik szabadulásához, abban a reményben, hogy a közeli jövőben javul a két ország kapcsolata.

Kimse, akit felbátorított a Sheratonban tartott titkos megbeszélés alakulása, már másnap elrepült Londonba, ahol találkozott az elképesztő Gorbanifarral – annak társaságában ott volt egyik „pompás”, az iráni miniszterelnökhöz közelálló embere –, hogy megbeszéljék az akció beindítását.

Amikor McFarlane július 18-án 10 óra 22 perckor, Don Regant követve végre beléphet az elnök kórházi szobájába, Reagan már a régi és a humoránál van:

„Tudom, tudom – tréfálgozik. – Most fogja jelenteni nekem, hogy az oroszok ledobták a Bombát!”

McFarlane, akit becenevén csak „Bud”-nak nevez, tudja, hogyan kell szólni az elnökhöz. Mindössze tizenkét percre van szüksége ahhoz, hogy beszámoljon Kimse csábító ajánlatáról. Reagan később úgy tesz majd, mintha nem emlékezne a látogatás céljára, ellentétben Regan tanúskodásával, aki – bár nem figyelt fel a Teheránnal való kapcsolatokban bekövetkezett fordulópontrészleteire – ezt a Bethesda kórházban folytatott tizenkét perces beszélgetést úgy jellemezte, mint „a visszaszámlálást abban a krimisorozatban, amely kis híján megbuktatta az Egyesült Államok történetének egyik legnépszerűbb elnökét”: ez volt az *Irangate*-ügy.

Reagan, még ha nem is emlékezett vissza Bud McFarlane szavaira, olyan hangulatban volt, amely kedvezett az izraeli játszmában való részvételnek. Még mindig a nemzetbiztonsági tervező csoport két héttel korábban tartott rendkívüli ülésének a hatása alatt állt: a július 3-i ülést a Libanonban még mindig fogva tartott amerikai túsok problémájának szentelték. Ez a kérdés annál is érzékenyebben érintette, mivel elnökké választását részben annak köszönhette, hogy Carter képtelen volt kiszabadítani az amerikai nagykövetség ötven diplomatáját, akit Teheránban a „forradalmi gárdisták”* (*paszdaranok*) tartottak túszként fogva. Reagan stábjá akkor gyanús szerepet játszott, mert arról tárgyalt az iráni hatóságokkal, hogy a túsokat csak az 1980. novemberi elnökválasztás után engedjék szabadon, amint azt Baniszadr, a Párizsba száműzött néhai elnök fedte fel. Az érem másik oldalára tartozik, hogy az amerikai közvélemény azóta a nemzeti becsület megóvása terén csodákat várt Carter megbuktatójától és utódjától. Ám Reagannek is meg kellett élnie a TWA társaság gépének eltérítése nyomán a frusztráció és a tehetetlenség napjait.

Június 14-én két libanoni légikalóz eltérítette a 848-as Athén–Róma járat

* A szerzők tévednek, mert a nagykövetséget a „Khomeini vonalát követő diákok” foglalták el és nem a forradalmi gárdisták. – A szerk.

gépét, és arra kényszerítette a személyzetet, hogy leszálljon Bejrútban és Algírban, majd kétheti fárasztó ingázás után újra Bejrútban. A légikálózok az első leszállás alkalmával hidegvérrel megöltek egy amerikai tengerészt. Így kezdődött a megpróbáltatás, amely annál is elviselhetetlenebb volt, mert a televízió úgy sugározta, akár egy folytatásos regényt. A Fehér Ház térképterme a *Sitroomban* (Situation Room), ahol a válságstáb ülésezett a hadsereg és az érintett minisztériumok képviselőivel, valamint a CIA Langley-i operatív központja lélegzet-visszafojtva várta, akárcsak a világ többi része, azokat az információkat, amelyeket apránként szolgáltatottak a tudósítók, akik filmre vették a jeleneteket és a pilótafülke ablakán át interjúkat készítettek a gép parancsnokával. A 39-es szám a csillagos lobogón – ennyien vannak a túsok – ezzel a jellel indul a téma az Egyesült Államok összes televíziós csatornáján, napi öt órán át. Vagy száz forgatócsoport, amelyet Libanonba, Izraelbe, Ciprusra, Szicíliába, Algériába küldtek, négy televíziós műhold, kizárólag e cél szolgálatában, mindez körülbelül 250 millió frank – ennyibe kerül a páratlan show az amerikaiak kis képernyőin, az új nagy műsor a teheráni diplomata túsok folytatásos regénye után.

Reagan az új dráma kezdetén összehívta Washingtonba, a Fehér Ház *Sitroom*-jába az Egyesült Államok biztonságának első számú őreit, tehát McFarlane-t, Casey-t, a CIA igazgatóját, a fegyvernemek vezérkari főnökeit és másokat, hogy megvitassák a válság megoldására alkalmas akcióttervet. Tizenkét órába sem telt és a Delta-csoport – az antiterrorista harc különleges alakulata – első tagjai elindultak Fort Bragg-i támaszpontjukról Ciprusra, az akrotiri brit támaszpontra. Egy másik egység útban volt a szicíliai Sigonela amerikai támaszpontjáról, hogy esetleg Algírban lépjen akcióba. Az algériai hatóságok azonban elutasították ezt a lehetőséget, és így csak a bejrúti opció maradt. A Delta-alakulat katonáinak az egész napot a ciprusi tábor egyik hatalmas csarnokában kellett tölteniök, nehogy felfigyeljen rájuk az a szovjet kémhold, amely óránként elszáll a sziget fölött. Az éjszaka folyamán azon a Boeing 727-es gépen gyakorlatoztak, amelyet a TWA társaság bocsátott rendelkezésükre. Amikor a harmadik napon rádióikon meghallották a hírt, hogy a túszedők megkezdtek a válogatást, elkülönítve a zsidó utasokat a többiektől, az egyik amerikai katona, a Biblia olvasásától ihletve nagy fekete betűkkel felfestette a csarnok falára: „Szemet szemért!”. Most már tudták, hogy az emberrablók már nem ketten, hanem tízen vannak, s a Hezbollahnak, Allah pártjának, e Khomeini-párti libanoni szervezetnek egyik síita harcosa irányítja őket. Azt követelték, hogy az Egyesült Államok a nyilvánosság előtt ítélje el Izraelt, s a megszálló engedje szabadon azt a 700 síitát, akit egy dél-libanoni táborban tart fogva.

Mivel a fegyveres akció még a „Szemet szemért” kódnév jegyében is egyre járhatatlanabbnak tűnt, a nemzetbiztonsági tanács Bud McFarlane vezetésével elküldte egyik tagját, Oliver North ezredet, hogy kezdje meg a térségben a diplomáciai puhatolózást. Bejrútban Nabih Berri, a laikus síita Amal mozgalom milíciájának vezetője kész a közvetítő szerep vállalására. Damaszkuszban az amerikai nagykövet alázatosan kéri Szíria támogatását. North ezredes telefonon kéri Jeruzsálemben Dávid Kimsét: járjon közbe kormányánál, hogy engedjék szabadon legalább az Izraelben internált síitákat és ugyanakkor helyezze működésbe az „iráni kapcsolatokat”. Ez utóbbiak között felbukkan Manuser Gorbanifar neve,

s az izraeli követeli is tőle, hogy használja ki teheráni befolyását, amellyel annyira büszkélkedik. „Két nappal e kezdeményezés után – állapítja meg North a feljegyzéseiben – ténylegesen kiszabadult és a szíriaiaknak átadatott a repülőgép első négy amerikai utasa, akit a fogvatartók, bármiféle katonai próbálkozás megakadályozása érdekében különböző bejrúti rejtékhelyeken tartottak.” Az iráni hatóságok pedig tudatták, hogy minden lehetőséget megtesznek a válság rendezése érdekében.

Izrael, amely ily módon előmozdította az első közeledést Khomeini Iránja és az amerikai Nagy Sátán között, a deus ex machina szerepét játszotta, hajlandó volt szabadon bocsátani 300 síita foglyot az atlii börtönből. És június 30-án, tizenhat napi, a nagy nyilvánosság előtt lezajlott szorongás után a TWA Boeing gépének utolsó, különböző helyekre rejtett túszeit is átadják a Nemzetközi Vöröskeresztnek. Még szerencsénk volt, ha arra gondolunk, hogy a teheráni amerikai nagykövetség diplomata-túszeit négyszáznegyvennégy napig tartották fogva!

Az emberrablók részéről három ember irányította a tárgyalásokat: Rafik Duszt, a paszdaranak vezetője, Karrubi ajatollah és a megkerülhetetlen Imad Fajez Mugnijeh, a libanoni Hezbollah egyik fontos képviselője, akivel a továbbiakban is találkozunk még. És ez a szerencsés végkifejlet még fogékonyabbá teszi a Reagan-kormányzatot bizonyos izraeli szíréhangok, valamint minden rendű és rangú közvetítők iránt, akik javaslatot tesznek az Iránnal folytatandó újabb alkudozásokra. Még akkor is, ha a televíziós adások, amelyek bemutatják az amerikai politika megaláztatását és gyengeségeit a terrorizmussal szemben, azzal a veszéllyel járnak, hogy az örülteket és a fanatikusokat új akciókra buzdítsák, mert így az ő követeléseik is megkapják a televízió nyilvánosságát.

Ily módon, amikor Kimse július 7-én találkozik McFarlane-nel a washingtoni Sheratonban, könnyebben meg tudja győzni Reagan nemzetbiztonsági tanácsadóját arról, hogy valóban Gorbanifar a pillanat embere. A közeledés csalétkére már csak azért is ráharap William Casey, a CIA Buffalo Billje, mert neki az a rögeszméje, hogy Kadhafi Líbiája a nemzetközi terrorista felforgatás központja. A kémközpont erőfeszítései ezentúl erre, a Szíriánál vagy Iránnál sokkalta sebezhetőbb célpontra irányulnak.

Hátravan még a Libanonban fogva tartott többi amerikai tús problémája: a múlt esztendő óta öt amerikai polgárt raboltak el, köztük William Buckley-t, a CIA bejrúti rezidensét. Az ő esetüket a kétségbeesés sóhajával idézték fel a Fehér Házban július 3-án tartott tanácskozáson.

„Mi az oka annak – kérdezi munkatársaitól az a Reagan, aki még alig tért magához a TWA-eltérítés válságának csodába illő végkifejletéből –, hogy nem vethetjük be elitalakulatainkat e kurafiak ellen és nem ragadhatjuk ki kezük közül a túsainkat?

– Azért, mert nem tudjuk, hol tartják őket fogva” – válaszolja Bill Casey, az elnök régi barátja, aki éppen olyan elkeseredett, mint ő.

Már tizenöt hónapja keresi annak módját, hogy miként menthetné ki ügynökét, Buckley-t kínzóinak a karmai közül. Bejrút azonban rosszabb, mint a vadnyugat, ez törvénytelen város, ahol az abszolút anarchia uralkodik. És a világ legnagyobb hatalma képtelen felkutatni ebben a városban öt állampolgárát, akit ezek a „kurafiak” raboltak el, s akiknek egyetlen bűnük az, hogy amerikai

állampolgárok! És azok a felelős politikusok, akik Reagan körül összegyűltek a Fehér Házban, érdekes módon nem Iránra szegezik vádló ujjukat, arra az Iránra, amely ihleti és ellenőrzi a Hezbollahot, az emberrablók pártját, hanem arra az első számú közellenségre, amelyet Casey mutat be egy nagy, színes, a „kadhafizmus”-nak az egész világot behálózó csápjait feltüntető térképen.

Így tehát az Iránnal való kapcsolat gondolata nem ugrasztotta ki Reagant a székéből, amikor jobbkéze, Don Regan tizenöt nappal később felemlíti Bud McFarlane beszélgetését az izraeli Kimsével.

A nemzetbiztonsági tanácsadó a Bethesda kórházból távozva valóban úgy érzi, hogy szabad utat kapott az elnöktől. Megtelefonálja az egyetértését Dávid Kimsének, aki már visszatért Izraelbe és aki erről azonnal tájékoztatja miniszterelnökét, Simon Pereszt. A nemzeti egységkormány munkapárti vezetője tapasztalt államférfi lévén, kéri az írásos jóváhagyást, Reagan aláírásával szentesítve. Így alakul ki a bensőséges és titkos együttműködés az Egyesült Államok és Izrael között abban a vállalkozásban, amely az Irangate néven ismeretes botrányral ér véget (a Watergate-ügyhöz hasonlóan, amely Richard Nixonnak az elnökségébe került).

Valójában minden azzal a fegyverszállítási szerződéssel kezdődött, amelyet 1981. július 23-án kötött meg Jaakov Nimrodi, aki a sah idején Izrael teheráni nagykövetségének katonai attaséja volt, az ajatollahok új rezsimjének védelmi miniszterhelyettesével. Nimrodi, aki Jeruzsálemben született egy Irakból jött családban, és Saron tábornok hadsegédje volt a hatnapos háború idején, később a kereskedelemben dolgozott, mint a tengervíz sóltanításához szükséges berendezéseket gyártó cég képviselője, megtartotta azokat a kitűnő kapcsolatokat, amelyeket a khomeinista forradalom szolgálatába átvált perzsa hadsereg egyes vezető tisztjeivel létesített. Mindez nem gátolja abban, hogy 1982-ben javaslatot tegyen a sah örökösének, akivel Marokkóban találkozik, a dúsgazdag szaúdi Adnan Kasoggi társaságában: segítséget nyújt neki abban, hogy Teheránban magához ragadja a hatalmat! Ez a terv elnyeri Saron tetszését, de Begin elveti miniszterének kényszerű távozása után...

Az Iránba irányuló fegyvereladást Kasoggi egyik izraeli üzlettársa újítja fel, kihasználva az iraki–iráni konfliktus tényét. Kasoggi, a rijádi királyi család barátja, a szinte hivatalos közvetítő személy Szaúd-Arábia és az Egyesült Államok között, rokonszenvesnek találta Al Schwimmet, az amerikai származású zsidó nagyiparost, az izraeli repülőgépgyártás megteremtőjét, aki 1984-ben barátjának, Simon Peresnek személyi tanácsadója lett. A kettős állampolgárságú Schwimmer társul a szaúdi milliárdossal egy olyan eljárás kifejlesztésében, amely megteremtheti a jövőben az olaj helyettesítésére alkalmas új energiaforrást – noha Kasoggi országának jelenlegi gazdagsága éppen az olajon alapul!

Schwimmer a barátja, Nimrodi révén ismerkedik meg Gorbanifarral, azzal az üzletemberrel, aki az iráni rendszer második emberének, Rafszandzsaninak, a parlament elnökének a környezetéhez tartozik, most, amikor Irán kétségbeesetten szert akar tenni az amerikai rakétákra, amelyekkel visszaverheti az iraki harckocsik és repülőgépek támadását.

Az ipar és a kereskedelem világának minden vezetője egyetért azzal, hogy Izrael érdeke fegyvereket szállítani annak az országnak, amelynek ugyan hosszú-

távú tervei közé tartozik a zsidó állam eltörlése a föld színéről, de amely Irakkal harcban állva megbénítja a zsidó állam legféltrebb arab ellenségét. Ami az Egyesült Államokat illeti, hasonlóképpen érdekelt az iráni forradalom mérsékelt klánjainak támogatásában, számolva azzal az eshetőséggel, hogy a közeli jövőben sor kerülhet Khomeini imám utódlására. E kettős megfontolás nyomán született meg a „csomagterv” gondolata.

Ez az ötlet nem volt ellenére Peresnek, aki nem felejté el, hogy az ajatollah előtti Irán a Közép-Keleten Izrael titkos és diszkrét, de szilárd szövetségese volt, s ismét azzá lehet, ha eltűnik a kumi aggastyán és rendszerének mérsékelt elemei lépnek a helyébe. Ugyanakkor nem szükséges, hogy túlságosan hamar véget érjen az a háború, amelyet Irakkal vív a Perzsa-öböl fölötti egyeduralomért. Az iráni ellenállás azonban védelmi fegyverek hiányában most, 1985-ben a kifulladás jeleit mutatja. Izraelnek tehát, tekintettel a légitámadások megújulására, diszkrét segítséget kell nyújtania az irániaknak, hogy helyreállíthassák az egyensúlyt, és meg tudják akadályozni az iraki győzelmet. Ez az érvelés készíti az izraeli miniszterelnököt, hogy barátját, Al Schwimert „rákapcsolja” Dávid Kimsére, a külügyminisztérium kulcsembere, azon kevesek egyikére, aki össze tudja kapcsolni a diplomácia és a titoktartás művészetét.

Peres felhatalmazza tehát Kimsét, hogy újra felvegye Gorbanifarral a kapcsolatot, de az Iránnal való ügylet megkezdése előtt ragaszkodik ahhoz, hogy Reagan személyesen vállaljon érte kezességet. Kimse augusztus 7-én újra találkozik McFarlane-nel Washingtonban. A nemzetbiztonsági tanácsadó az előző nap elnyerte az elnök jóváhagyását ahhoz, hogy a Tow típusú harckocsi-elhárító rakéták első szállítmányát elindítsák Iránba. Bud másnap beterjeszti az izraeli tervet a nemzetbiztonsági tanács tervezőbizottságának, amely a Fehér Ház gazdájának magánlakosztályában ül össze. McFarlane az érdemes férfiaknak e gyülekezete – George Bush alelnök, George Shultz külügyminiszter, Caspar Weinberger védelmi miniszter, Donald Regan, William Casey, valamint helyettese, Poindexter tengernagy – előtt kifejti, hogy Izrael vállalja a Tow-rakéták eljuttatását Iránba, az Egyesült Államok pedig az izraeli készletek feltöltését. Irán pedig e szolgáltatások fejében megkönnyíti a Libanonban még fogva tartott amerikai túsók kiszabadulását. Csak Shultz és Weinberger nyilvánítja ki, hogy ellenzi a tervet, Casey, a CIA igazgatója szívvel-lélekkel támogatja, már csak azért is, mert Bud elsőként őt tájékoztatta és mivel mindennek ellenére még bízik abban, hogy visszaszerezheti ügynökét, Buckley-t.

Bill Casey sohasem titkolta a Moszad iránt érzett csodálatát, amióta 1981 tavaszán először tett körutazást a Közel-Keleten, hogy ellenőrizze a CIA kirendeltségeit. A lelke mélyén örvendezett az osziraki bombázás sikere miatt, amit részben azok a kémholdfelvételek tettek lehetővé, amelyeket szervezte az izraeli rendeltetésére bocsátott./1/ Magántársaságban „faszágának” nyilvánította azokat a szankciókat, amelyeket akkor fogatosított az Egyesült Államok Izraellel szemben. A maga részéről éppenséggel újra meg akarta szilárdítani a bizalomnak azokat a kötelékeit, amelyek meglazultak a két hírszerző központ között, azt követően, hogy 1974-ben elbocsátották James Jesus Angletont, a CIA kémelhárításának és speciális akcióinak vezetőjét. Angleton ugyanis csaknem két évtized során oly bensőséges kapcsolatokat alakított ki Izraellel, hogy végül már életbe

vágóan fontos értesüléseket titkolt el saját ügynökségének közel-keleti ügynökei és clemzói elől./2/ Casey 1982 tavaszán, a libanoni invázió küszöbén nagyon tudta értékelni Saronban a tettek emberét és a stratégiát, amikor az Washingtonon átutazva felkereste és közölte vele szándékait. Casey 1983 elején kísérletet tett annak megakadályozására, hogy Amin Dzsemajel teljes mértékben a szíriaiak befolyása alá kerüljön. 1984-ben rejtett támogatást kapott Szaúd-Arábiától ahhoz, hogy titokban pénzelhessen Nicaraguában a szandinistaellenes lázadás kontráit és most arra törekedett, hogy nekik juttassa el az Izrael közvetítésével Iránnak eladott fegyverek után járó jutalékot. És miközben Líbia elleni tervei haladtak, a maguk útján, kereste a legjobb módot Kimse tervének megvalósítására, ezúttal is kibújva az amerikai kongresszus ellenőrzése alól./1/

Amióta Bill Casey 1981 januárjában a CIA élére került, felismerte, hogy a dolgok ugyancsak megváltoztak azóta, hogy maga is szolgált Allan Dulles irányítása alatt az OSS-ben, a kémközpont elődjében. Ez a második világháború vége felé volt, Londonban. Casey, akit osztálytársai „Vulkán”-nak neveztek el, töretlenül haladt előre a siker útján, amióta elvégezte 1924-ben, New York Queens negyedében az elemi iskolát. Miután jogot tanult a társadalmi munkások katolikus egyetemén, gyorsan meggazdagodott oly módon, hogy ügyvédi irodát nyitott a Park Avenue 200. alatt. Vagyonos üzletfelei voltak. Milliókra tett szert a spekulációs beruházások, a szerencse, a tőzsdei szimat, valamint a pénzügyi kérdésekről írt mintegy húsz könyve révén. És ez szabaddá tette, hogy kedvenc időtöltésével, a politikával foglalkozzék. 1940 óta a republikánus párt legkonzervatívabb szárnyán tevékenykedett. Az 1952. évi republikánus kongresszus alkalmával csalódottan vett részt Eisenhower tábornok elnökjelöltté történt megválasztásán, mert az ő vezére, Robert Taft szenátor vereséget szenvedett. Barátjával, William Buckley-val tagja volt egy New York-i antikommunista és antiliberális társaságnak, egy igen szűk körű, mindössze félszáz embert számláló klubnak. Casey kampányokat szervezett, választói beszédeket szerkesztett, s ugyanakkor több szövetségi posztot is betöltött Nixon és Ford elnöksége idején, így például 1973–74-ben a Tőzsdeellenőrző Bizottság elnöke volt, ami szintén hozzásegítette vagyonának szerény gyarapításához. Ahhoz is értett, hogy a választási hozzájárulások gyűjtése során megoldozza a New York-i republikánus pénzes zacskókat. Így például 1979 végén 500 000 dollárt gyűjtött a Reagan-kampány számára, amelynek 1980-ban a főnöke lett. Amikor a néhai hollywoodi cowboyt megválasztották elnökké, azzal jutalmazta meg, hogy rábízta a többé-kevésbé sötét ügyletekben nem egyszer kudarcot elszenvedett CIA irányítását.

Casey-nek sokat kellett tanulnia, mert a kémesterség már nem volt ugyanolyan, mint az OSS idején. Amióta megjelentek az égen a kémholdak, „az ember már nem úgy kémkedett, hogy a golyóütötte lukakban kotorászott, hanem úgy, hogy elrepült a fejek fölött” – mondta neki egy nap előde, Richard Helms. Másrészt minden akció, amely eltért a rutintól, ezentúl megkövetelte a *findingot*, vagyis az elnök által aláírt jóváhagyást. És minden egyes *findingot* a hírszerzéssel foglalkozó szenátusi albizottság elé kellett terjeszteni. Mindebben az volt a kellemtelen, hogy a parlamenti ellenőrzés folytán állandóan akadtak kiszivárogtatott értesülések. Mi több, az FBI két alkalommal is rejtett mikrofonokat fedezett fel Barry Goldwater szenátornak, az albizottság elnökének az irodájában!

Casey hamar felismerte, hogy a Langley-i központot nem lehet azonnal bekapcsolni a *findinget* követelő akciókba, mert ezzel az eljárással együtt járt az indiszkrécio összes kockázata. Így hát hagyta, hogy a hadsereg szervezete, az Intelligence Support Activity (hírszerzést támogató tevékenység – ISA) a maga információs hálózatával részt vegyen a Delta-különítmény antiterrorista akcióiban. Az ISA-nak volt egy titkos mesterlövész alakulata is, a különleges feladatok végrehajtására, egészen a terroristák fizikai megsemmisítéséig. Az ISA ügynökeinek az volt az előnyük, hogy nem voltak alávetve a parlamenti bizottságok kicsinyes ellenőrzésének. Ez volt az oka annak, hogy mindig elsőként érkeztek a merényletek és a túszszedések színhelyére.

Bill Casey gyorsan felismerte, mennyire érdekében áll a szoros együttműködés a külföldi titkosszolgálatokkal, mivel ezek kívül esnek a szenátorok kíváncsiszkodásán és szavazatuk nyaktilóján. Casey ily módon szerezte meg Badnar hercegnek, Szaúd-Arábia washingtoni nagykövetének segítségét ahhoz, hogy néhány kevésbé „kóser” akciót indítson a terrorizmus fészkei ellen: a szaúdiak átutaltak 3 millió dollárt egy svájci bankszámlára, s ennek eredményeképpen 1985. március 8-án felrobbant egy autóbomba Fadlallah sejknek, a Hezbollah bejrúti főnökének a háza előtt; ő volt a felelős három véres merényletért, amelyet amerikai intézmények ellen követtek el. A sejk élve megúsza, de 80 ember meghalt. Bandar ezután jobb módszert talált Fadlallah semlegesítésére, amennyiben megvásárolta 2 millió dollárért. Rijád nagykövete Casey kérésére más titkos akciókat is szervezett, például annak érdekében, hogy erősítse Csádban a Kadhafi-ellenes erőket, vagy elzárja az olasz kommunisták elől a hatalomhoz vezető utat...

A CIA igazgatója azonban mindenekelőtt az izraeliekkel igyekezett kiépíteni a titkos együttműködést. Amikor 1982-ben a Langley-i központban fogadta Szaguj tábornokot, a Cáhál kémelhárító osztályának a vezetőjét, a lelkére kötötte:

„És mindenekelőtt, habozás nélkül telefonáljon nekem, ha van valamilyen problémája.”

1984. március 16-án azonban ő telefonál Moszad-beli kollégájának, hogy segítségét kérje bejrúti rezidensének, Buckley barátjának felkutatásához, akit aznap reggel raboltak el. Nem ez volt az első segélykérése, mert az előző évben az izraeli titkosszolgálatok is hozzájárultak ahhoz, hogy megmentse egy CIA-ügynök életét, akit Etiópia fővárosában, Addisz-Abeában raboltak el./1/

Amikor tehát 1985-ben lehetőség nyílik arra, hogy Irán titkos felfegyverzésében együttműködjön Izraellel, Casey habozás nélkül bátorítja erre az ügylet lebonyolításával megbízott két embert: Bud McFarlane-t, az elnök nemzetbiztonsági tanácsadóját és mindenekelőtt mindenesét, az „Ollie”-nak becézett Oliver North alezredest.

A gyorsan ezredessé előléptetett North fehér házi irodájából kezdi irányítani a világméretű titkos akciók szálait, amelyek olykor az Egyesült Államok hivatalos politikájától eltérő pályán mozognak. Ollie North gyakran konzultál Casey-vel, aki ellátja tanácsokkal, szabad kezet is ad neki, de ugyanakkor – ellentétben a Nixon idején kialakult gyakorlattal – ezeknek a négy szemközti beszélgetéseknek nem marad nyoma papíron vagy magnószalagon. Casey a beszélgetéseket mindig ezzel kezdi:

„Hallani sem akarom azt, amit el akar mondani nekem. Az illegális.”

És ezek után nemcsak hogy hegyezi a fülét, de jóváhagyását is közli egy mozdulattal vagy szóval. És más beszélgető társainak, akik véleményét vagy támogatását kérik, habozás nélkül így válaszol: „Keressék fel Ollie-t”! És amikor Joseph Coors, a gazdag coloradói sörgyáros felkeresi régi irodájában, hogy pénzt ajánljon fel a nicaraguai kontráknak – az amerikai kongresszus 1984-es szavazatával úgy döntött, hogy tilos anyagi támogatást nyújtani nekik –, Casey kerek pereg kijelenti:

„Ollie North az az ember, akit fel kell keresnie.”

És North közli a sörgyárossal, miként adományozzon 65 000 dollárt, amiből megvásárolhatnak egy, a rövid kifutópályákon is használható könnyű repülőgépet. És miközben „Bill bácsi” megtiltja Bandar szaúdi hercegnek, hogy a titkárnője jelenlétében beszéljen neki a kontrák pénzügyi támogatásáról és látványosan kitessekel John Singlaub nyugalmazott őrnagyot, akivel az OSS-ben együtt dolgozott, s aki ugyancsak a kontrák javára akar pénzt gyűjteni – ugyanakkor figyelmesen hallgatja azokat a jelentéseket, amelyeket titokban tesz neki Calero, a kontra vezér, fájlatva a CIA kényszerű tehetetlenségét. Casey arra számít, hogy Ollie ügyessége és hatásköre módosíthatja ezt a lehetetlen helyzetet.

North az Izraellel való együttműködés megkönnyítése érdekében kap a külügyminisztériumtól egy útlevelet, amely a William P. Goode névre szól és Poindexter tengernagy, McFarlane helyettese közvetlen érintkezést létesít vele a nemzetbiztonsági tanács számítógépes rendszere révén. A számítógépes csatorna a Private Bank Check (magán biankó csekk) nevet kapja.

Izraelben Ollie személyes kapcsolata nem más, mint Amiram Nir, a televízió egykori katonai tudósítója, aki Simon Peresz személyi tanácsadója lett. Szülei, akik átvészelték a holocaustot, 1947-ben vándoroltak ki, s ő, aki már „szabra”-ként született 1950-ben, a Jom Kippur-háború után katonai pályára ment. 1977-ben tartalékos ezredesi ranggal haditudósító lett, s 1980-ban részt vett az Egyesült Államokban a 82. légideszant hadosztály ejtőernyős gyakorlatain. Izraelben sikeres házasságot kötött – elvette Judy Moszeszt, a Jediot Aharonot sajtótröszt örökösét. Peresz, aki 1984-ben miniszterelnök lett, felkínált neki egy áhított állást, az antiterrorista harccal kapcsolatos tanácsadó posztját, amelyet Golda Méir hozott létre, s amelyet előtte először a „galambokkal” rokonszenvező Aharon Jariv tábornok töltött be, majd Rafi Eitan, a titkosszolgálatok specialistája. Rafi Eitan, a Sin Bet (belső kémelhárítás) és a Moszad egykori vezető kádere részt vett Adolf Eichmann Argentínából történt elrablásában. És ezen kívül egy rejtett felderítő alakulatot is irányít, a *Lakamot*, a tudományos kapcsolatok osztályát, amelyet a védelmi minisztériumban hoztak létre: valójában egyfajta párhuzamos titkosszolgálat. A munkapárti vezető, amikor 1984-ben miniszterelnök lesz, azon van, hogy a becsvágyó Nirrel váltsa fel Saronnak ezt a „kreatúráját”, akit Rabin, immár újra védelmi miniszterként továbbra is megtart a Lakam élén, emlékéül annak, hogy együtt voltak bajtársak a Palmahnak, a baloldali kibucok rohamcsapatának soraiban. A Lakam és Rafi Eitan hallatnak majd magukról a rá következő évben, amikor az Egyesült Államokban kirobban a Pollard-ügy. Még visszatérünk erre a botrányra, amely mintegy kísérő jelensége volt az Irangate-ügynek.

Amiram Nir és North ezredes egy húron pendülve közös erővel vágnak bele a szokatlan akciókba: az első alkalom 1985 júniusának második felében kínálko-

zik, a TWA Boeing gépének eltérítése alkalmából. A North-Nir kettős az ISA és a Delta-különítmény helyszínre küldött tagjainak irányítása érdekében bonyolult felderítő tevékenységet kért Izraeltől, továbbá azt, hogy a két amerikai csoport operatív bázisként használhassa az ország területét. A páros végül csak a Dél-Libanonban elfogott 300 síita terrorista kiszabadítását éri el, a repülőgép utastúszaiért cserébe. A páros azonban október 8-án revansot vesz az Achille Lauro olasz utasszállító hajó ügye kapcsán; a hajót négy palesztin terrorista eltéríti Port-Szaid magasságában. Az egyik utast, Leo Klinghoffert, a béna és tolókcocsijához kötött amerikai zsidót megölik és a tengerbe dobják. A hajó ezután kiköt Egyiptomban, ahol Mubarak elnök tudatja, hogy a négy támadó eltűnt. Egyik telefonbeszélgetését azonban lehallgatják az amerikaiak, akik már felszerelték a lehallgatókészülékeiket. A raisz közli külügyminiszterével: szó sem lehet arról, hogy kiadják a négy, még mindig egyiptomi területen tartózkodó palesztint az Egyesült Államoknak, amely ezt hivatalosan kérte. Mi több: megadja az Egyptair légitársaság Boeing 737-es gépének a számát, amely Abu Abbásznak, a PFSZ egyik vezetőjének a kíséretében Tuniszba viszi őket. North megragadja ezt a nem remélt alkalmat és merész tervet javasol Poindexter tengernagynak: tartóztassák fel az egyiptomi gépet az amerikai vadászgépekkel és kényszerítsék arra, hogy szálljon le a NATO egyik szicíliai támaszpontján. Reagan, akit tájékoztatnak erről, beleegyezését adja. Délután a Saratoga repülőgép-anyahajó négy F-14-es vadászgépe leszállásra kényszeríti az egyiptomi gépet. A terroristákat átadják az olasz igazságszolgáltatásnak, de a Craxi-kormány hagyja, hogy a főnökük szabadon távozzék. Nem tesz semmit! Bill Casey és védencei kiélvezik ezt az első győzelmet a közel-keleti terrorizmus ellen vívott harcban, s ez fordulatot jelent e téren az amerikai politikában.

A North-Nir kettős tüstént még merészebb akciókat tervez, melyeket a fekete kasszából pénzelnek, és amelyek túlléphetnek a Közel-Kelet földrajzi határain.

Ezzel az akcióval párhuzamosan a maga útján halad a Kimse-McFarlane-terv, Khomeini Iránja felfegyverzésének ötlete, amelyet szintén North ezredesre bízna. A nagyszerű Gorbanifar, akit a CIA szemmel tart, a kötelező közvetítő az irániak és az izraeliek között. A Reagan által jóváhagyott – legalábbis ezt állította nemzetbiztonsági tanácsadója – alku megfeneklett a főszereplők kölcsönös bizalmatlanságán: Irán csak akkor akart fizetni, ha már megkapta az ígért fegyvereket, s Izrael nem akarta leszállítani Tow típusú rakétáit a számla rendezése előtt. „Gorba” a patthelyzet feloldása érdekében kitalálta azt a megoldást, hogy a szaúdi Adnan Kasoggi nyújtson áthidaló kölcsönt: 5 millió dollár előleget egy svájci számlára, az 508 rakétára szóló megrendelésre.

Gorbanifar elutazásakor kijelentette: „Az irániak készek kiszabadítani hét, Libanonban fogva tartott amerikai túszt annak fejében, hogy Izrael leszállít nekik 100 Tow-rakétát. Ez lesz az előjáték a párbeszédhez.” Gorbanifar augusztus 19-én leszáll Tel-Avivban, hogy másnap elinduljon egy Izrael által bérelt DC-8-as géppel Teheránba, a fedélzeten 96 Tow harckocsi-elhárító rakétával.

Az első gubanc, már a leszállásnál: a rakétákat lefoglalja a paszdaranak (forradalmi gárdisták) parancsnoka, s így nem juthatnak el a megrendelőhöz, Rafszandzsaninak, a parlament elnöke által vezetett mérsékeltek csoportjához. Így hát mindent újra kell kezdeni.

Kimse, Nimrodi és Schwimmer, a megállapodást szorgalmazó három izraeli testőr szeptember 4-én találkozik „Gorbával”, hogy elindítsanak egy új szállítmányt. Az irániak most már 400 rakétát követelnek. Az amerikaiakat ezen a megbeszélésen egy nyugtalanító személyiség képviseli: Michael Leeden, a nemzetbiztonsági tanács konzultánsa. Szakterülete éppenséggel a terrorizmus és a Perzsa-öböl. És van még valami a tarsolyában: kapcsolatot tart a Szocialista Internacionále vezetőivel. Sűrűn felkeresi az Élysée-palotában Mitterrand elnök szürke eminenciását, a rejtélyes François de Grossouvre-t. Vernon Walters, a CIA néhai igazgatóhelyettese figyelmezteti Leeden beszélgetőtársait:

„Tartsanak tőle, akár a pestistől: izraelibb az izraelieknél!”

Mégis ő volt az első, aki kipuhatolta a terepet, amikor májusban afelől kérdezősködött Simon Peresznél, hogy miként látja egy esetleges iráni kapcsolat kiépítését és a Teheránnal kapcsolatos amerikai politika megváltozását. Szeptembertől felgyorsul a folyamat. Kasoggi 10-én 4 millió dollárt utal át egy zürichi izraeli számlára. És 14-én egy új DC-8-as repülőgép, amelyet Al Schwimmer, az amerikai-izraeli expilóta bérelt, leszáll Tabrizban a 400 Tow-rakétával. Másnap, szeptember 15-én kiszabadul végre Benjamin Weir tiszteletes, a Libanonban fogva tartott amerikai túsók egyike.

Mivel a jelek szerint működik ez a rendszer, az amerikaiak hajlandók még tovább menni, hogy elérjék az összes tús és – amennyiben még életben van – William Buckley, a bejrúti CIA-rezidens kiszabadítását. Amikor októberben újra találkozik Londonban az egész csapat, megszerveznek egy újabb ügyletet: 500 darab Hawk típusú légharító rakéta, cserébe a túsokért. És hogy az ügylet ne tűnjék túlságosan önzőnek, felveszik a listára az egyik francia túszt is. Az amerikaiak némi bosszúság és csalódás után – az iráni „partner” minden túsztatás után – készek az ügylet folytatására. Még mindig Weir tiszteletes fogadtatásának érzelmi sokkhatása alatt állnak, hisz az egész úgy festett, akár egy nagymise a Fehér Házban. Mit számít már az ár, ha a zsarolásnak véget lehet vetni.

Peresz és Rabin, az akikkel konzultálnak, beleegyezését adja. „Ez olyan szolgálat, amelyet Izrael egy barátának tesz” – jelenti ki nyíltan és határozottan a miniszterelnök. Rabint a készlet izgatja, amelyből a szállítmányokat kiemelték: 500 Hawk-rakéta azért nem semmiség. Hivatalos biztosítékot kér az Egyesült Államoktól, hogy feltöltik az izraeli készletet. McFarlane ezt újra megemlíti november 17-én Reagan elnöknek, aki éppen indulóban van Genfbe, a Gorbacsovval tartandó csúcsra. Két nap múlva újra találkozik vele Shultz külügyminiszter társaságában, Donald Regan szobájában, a Genfi-tó partján levő Palmetta-villában, amelyet Aga Kán adott kölcsön. Ez a szoba valójában az egyetlen, amelyet a titkos szolgálatnak sikerült mentesítenie a lehallgatókészülékektől. Bud McFarlane kifejti a maga Hawk = túsok egyenletének összetevőit. A légkör azonban kevésbé alkalmas ennek megvitatására, hisz éppen az imént zajlott le az első konfrontáció a szovjet küldöttséggel a leszerelés kapcsán.

McFarlane most is úgy érzi, hogy az elnök szabad utat adott az ügylet folytatásához, így hát utasítást ad Oliver North-nak: folytassa a szállítást és biztosítsa az izraelieket, hogy fel fogják tölteni a készleteiket. Ekkor azonban olyan esemény-

sorozatra kerül sor, amely inkább a 20-as évek valamelyik filmvígjátékához hasonlít, mintsem egy hírszerzői akcióhoz.

Az egész azzal kezdődik, hogy az a „semleges” repülőgép, amelyet az El-Al november 20-án bérelt az első 80 Hawk-rakéta szállítására, nem kapja meg Portugáliától az átrepülési engedélyt, noha azért iktatják be ezt az állomást, hogy „humanitárius szállítmánynak” tüntessék fel a Tel-Aviv és Teherán közötti fegyverszállítást. Richard Secord nyugalmazott tábornok, aki az amerikai felet képviseli, Lisszabonba repül, hogy a nagykövetség és a CIA segítségével, valamint a jobb- és a baloldalnak egyaránt juttatott bőséges kenőpénzekkel próbálja elsimítani az akadályt. A Jumbo Jet november 22-én elindul Lisszabon felé, miközben McFarlane-nek lóhalálában félbe kell szakítania a pápával folytatott megbeszélését, hogy telefonáljon a portugál külügyminiszternek, aki éppen a minisztertanács ülésén vesz részt. Már lehetetlen időben megszerezni az átrepülési engedélyt. A repülőgép megfordul a Földközi-tenger fölött és visszatér Tel-Avivba. Schwimmer a felesleges költségek elkerülése érdekében visszaszolgáltatja a bérbe vett repülőgépet, amitől Ollie North magán kívül lesz. North annak érdekében, hogy ne veszítesse el hitelét az irániak szemében, közvetlenül a CIA-tól kap egy másik gépet, amely egy fal-légitársaság, a „Santa Lucia” színeit viseli.

A repülőgép elindul a szállítmányával Cipruson át Törökország felé. A gépet azonban visszatartják a ciprusi repülőtéren, mert a pilóta nem tudja bemutatni a megfelelő szállítási bizonylatot. Végül mégiscsak sikerül felszállnia, de ekkor baja támad a török légi ellenőrzéssel, amely nem kapta meg az átrepülési engedély számát. A gép parancsnoka oly módon akarja meggyőzni a törököket küldetésének sürgősségéről, hogy közli az ankarai ellenőrző toronnyal: rakétákat szállít Iránnak! Kétórás huzavona után mégis átjut az iráni határon és sikerül leszállnia Tabrizban.

A szállítmányt fogadó irániak megdöbbennek, amikor felnyitják a ládákat: a rakétákon ott díszleg a héber betűs felirat! Istenkáromlást és csalást emlegetnek, s meg vannak győződve róla, hogy ezek nem azok az amerikai rakéták, amelyeket megígértek nekik. Éppen ezért egyetlen újabb amerikai túszer sem nyeri vissza a szabadságát.

A kellemetlen meglepetések elkerülése és a túszer biztonságának szavatolása végett még az eddiginél is kevesebb szó esik arról, hogy tájékoztassák a kongresszust az alkuról, amelyben Shultz és Weinberger egyáltalán nem hisz már. Bud McFarlane, miután visszatér egy londoni megbeszélésről, amelyen Kimse, North és Gorbanifar vett részt, azt ajánlja, hogy többé ne bízzanak meg a közvetítőben. Három nappal később, december 4-én lemond a Fehér Házban viselt tisztségéről.

Az akció kudarca azonban neim bátortalanította el Ollie North-ot, aki összegezi a helyzetet Bud utóda, Poindexter tengernagy előtt, hangsúlyozva, hogy Gorba az ő szemében továbbra is megbízható ember. Hozzáfűzi, hogy semmit sem veszítenek azzal, ha Izrael sok Tow típusú rakétát szállít le Iránnak. November 14-én, és 19-én találkozott ugyanis Washingtonban Peresz tanácsadójával, Amiram Nirrel, és a terrorizmus elleni legutóbbi együttműködésük emléke megszilárdította azt az eltökéltségüket, hogy keresik a kockázatot és a nagy kalandot. North két új titkos akciót is javasol Nirnek, ezek a TH1 és TH2 kódnevet viselik.

Ezeket a közös akciókat egy közösen kezelt, s az iráni fegyverszállítások

hasznával gyarapított fekete kasszából pénzelnék. „Végezze Izrael a munkát és az USA fizessen, vagy lépünk fel együtt?” – kérdi North a Nirrel kötött megállapodás után a jegyzeteiben.

Az Egyesült Államok a novemberi kudarc után úgy dönt, hogy közvetlenül adja el a fegyvereket Iránnak egy olyan fal-társaság révén, amelyet nyugalmazott katonák szerveznek, s Izraelnek csak az a szerep jut, hogy a területéről indítsák a szállítmányokat. North ily módon reméli létrehozni a Nirrel tervezett titkos alapot, amelyet lényegében a nicaraguai kontrák pénzelésére használnának.

Amiram Nir ezután Peresz jóváhagyásával az eredeti Kimse–Nimrodi–Schwimmer-trió helyébe lép és immár ő képviseli az üzletben az izraeli felet. Nir 1986. január 2-án találkozik Washingtonban North-szal és Poindexterrel, hogy beindítsa az új iráni kapcsolatot. North 6-án telefonon közli Nirrel, hogy „Józsue [Reagan kódneve] jóváhagyta az *Albert* [szállítás Iránnak] -akciót, és amennyiben a *Banán* [Izrael] egyetért vele, a *Narancs* [USA] részéről minden rendben”. Reagan 17-én aláírja azt a *findingot* (különleges rendelet), amely felhatalmazza a The Enterprise nevű fiktív társaságot, amelyet Secord tábornok szervezett meg, hogy adjon el Izraelnek 4500, a Pentagontól vásárolt Tow típusú rakétát az Iránnak leszállított rakéták pótlására. North feljegyzi a noteszébe:

„A Pentagontól darabját 6000 dollárért vásároltuk. Nirrel abban állapodtunk meg, hogy 10 000 dollárért adjuk el Iránnak.”

A költségeket és a jutalékokat leszámítva 16 millió dollárral gyarapíthatják a fekete kasszákat.

Mielőtt kipattanna a botrány, hogy a kontrákat titokban pénzelték a különleges kasszából, egy másik „piszkos ügy” zavarja meg paradox módon az Izrael és az Egyesült Államok közötti speciális kapcsolatok meghittségét.

Miközben Pereszék újjáélesztik azt a kapcsolatot, amelyből Irangate lesz – bár nem keverednek bele annak a nicaraguai vonatkozásába – az első Hawk-rakéták leszállításának kudarca nyomán letartóztatják az Egyesült Államokban az amerikai haditengerészet egyik ügynökét, azzal a váddal, hogy Izrael javára kémkedett. George Shultz külügyminiszter 1985. november 30-án hajnali 3 óra 30-kor felébreszti az izraeli miniszterelnököt, hogy tájékoztassa az egykönnyen politikai katasztrófává is válható esemény súlyosságáról. Peresz nyugtatni próbálja, s megígéri neki, hogy minden fenntartás nélkül együttműködik vele ezen „ostobaság” felelőseinek felkutatásában és megbüntetésében.

Kilenc nappal korábban egy pánikba esett autós kétségbeesetten megpróbálja felfeszíteni Izrael washingtoni nagykövetségének a kapuját. Nem egy részeg vandálról van szó, s az FBI ügynökei, akik figyelemmel kísérik, nem is tartóztatják le nappali randalírozásért. Ez a harmincegy éves férfi, aki a jelek szerint nem kíváncsi az izraeli diplomáciai területen, s akit távcsövükön át alaposan szemügyre vesznek, kopasz fejével, kerek szemüvegével és kefebajuszával inkább egy kaliforniai kutatóra, mintsem egy félelmetes kémre emlékeztet. Pedig már jó ideje annak, hogy Jonathan Jay Pollard önmagát olyan James Bondnak tekinti, aki élete nagy ügyének, Izraelnek a szolgálatában áll.

Pollard már kora ifjúságától fogva arról ábrándozik, hogy titkos ügynök lesz. Harcos cionista és már a Stanford egyetemen (Kalifornia) azzal dicsekedett társainak, hogy a Moszad számára dolgozik. 1974-ben belép a haditengerészet kötelé-

kébe, s kéri elemzőként történő alkalmazását, bár ez a sürgető kérés nem kelt figyelmet, s környezete sem veszi komolyan azokat a fantasztikus kijelentéseit, miszerint apja egy olyan felelős CIA-vezető, aki átállt az izraeliek szolgálatába. Maga is kérvényezte, hogy vegyék fel az amerikai kémközpontba, de az ajánlatát elutasították. Tíz éven át be kellett érnie azzal, hogy alantas beosztásban szolgál a Navy Intelligence Support Centerben, az amerikai haditengerészet hírszerző szolgálatánál. A biztonsági ellenőrzés ugyancsak felületes volt. Amikor feljebbvalói a későbbiekben rajtacsípték a hazug mítoszgyártáson, ennek az esetnek nem lett semmilyen következménye. Mi több, 1984 júniusában felveszik őrtisztnek a fenyegetéselemző osztály antiterrorista riasztóközpontjába. Mivel közvetlenül a suitlandi főhadiszállás (Maryland) alá tartozik, Washington közelében, hozzáférhet minden bizalmasnak vagy szigorúan titkosnak minősített információhoz, amely más szolgálatokból származott, mindarról, amely a terrorizmus terén végbement a világon.

Nos, éppen ebben az időben ismerkedik meg Steve Stern, egy gazdag New York-i zsidó lakásán az izraeli légierő egyik főtisztjével. Már egy éve hiába keresett egy ilyen szintű kapcsolatot. Éppen a légierő egyik csillagával, valósággal legendás hőssel kerül össze: Aviem Szela ezredessel, akinek sikerült repülés közben lefényképeznie az első Szam-6 rakétát, aki az Oszirak elleni támadást vezette, s aki részt vett a libanoni háború hőstetteiben. A fegyvernem vezető posztjának egyik várományosa, miközben arra vár, hogy kinevezzék a legnagyobb izraeli katonai támaszpont élére, New Yorkba utazik, hogy előkészítse doktori értekezését. Pollard, akit a szó szoros értelmében lenyűgöz ez a találkozó, azonnal felajánlja neki szolgálatait és megígéri, hogy egy kis ízelítőt ad neki azokból a dokumentumokból, amelyekhez munkája során hozzájuthat. Szela a főnökének, Ámosz Lapidot tábornoknak a jóváhagyását kéri, aki arra buzdítja őt, hogy készítsen erről jelentést Rafi Eitánnak, a Lakam főnökének. A védelmi minisztériumnak ez a tudományos kapcsolatokkal foglalkozó rejtett hivatala még csak nem is szerepel az izraeli titkos szervezeteknek azon a táblázatán, amelyet a CIA készített. Eitan jóváhagyását küldi Szelának az új találkozóhoz. Pollard átnyújt egy dossziét, amely zsúfolva van első osztályú információkkal. Eitan csupa tűz, úgy hiszi, itt a nagy alkalom a rivális Moszad lepipálására, de beosztottjai a Lakamnál ellene szegülnek: egyrészt ennek a szervezetnek nem feladata, hogy az amerikaiak körében végezzen kémtevékenységet; másrészt Pollard írásának grafológiai vizsgálata során kételyek merülnek fel személyiségét illetően. Éppen ezért követelnek a főnököktől egy tanúsítványt, miszerint ők figyelmeztették Pollard személyiségének veszélyes vonásaira és kérték tőle, hogy ne Szela ezredes legyen az irányító ügynöke.

Eitan azonban a saját feje után akar menni, s elrepül az Egyesült Államokba, hogy rávegye Szelát az újonc szolgálatainak további igénybevételére, s megnyugtassa, hogy erre felhatalmazták a politikai döntéshozók. Így hát sor kerül Washingtonban egy harmadik találkozóra Ilan Raviddal, az izraeli nagykövetség helyettes tudományos tanácsosával, amelyen jelen van a felettese, Jozsef Jagur New York-i konzul is. Szela ragaszkodik Pollard megfizetéséhez, aki kifejti, hogy kizárólag az ideológiai meggyőződése vezérli. A hírszerzés világában azonban van egy szabály a vakondokok tartását illetően: ezt a tevékenységet nem lehet társa-

dalmi munkában végezni. A kapcsolattartást illetően megállapodnak egy olyan kódrendszerben, amelynek alapja a héber ábécé. Hasonlóképpen megállapodnak az érintkezés részleteiben, hogy percnyi pontossággal melyik telefonfülkét használják erre a célra. Ugyanakkor, az elemi óvatosság szabályaival ellentétben Szela és a felesége, Judit barátságot köt Pollarddal és barátnőjével, Ann Hendersonnal, akit nemsokára beavatnak a titokba, akárcsak a párocska egyik barátját. Még azt is eltervezik, hogy a következő ősszel együtt vakációznak Párizsban, mert az izraeli ezredesnek tanulmányai befejeztével haza kell utaznia, hogy átvegye a Negevben a ramoni légitámaszpont irányítását. Szela tájékoztatja közben a főnökét titkos tevékenységéről, amelyre hivatalos felhatalmazásai is vannak, részben írásban is, többek között magától a Cáhál vezérkari főnökétől, Móse Lévi tábornoktól.

Szela helyét átveszi Joszef Jagur, aki egyben a Lakam New York-i képviselője, de Pollard azt hiszi, hogy még mindig a Moszadnak dolgozik. Novemberben az egész társaság találkozik Párizsban, az izraeli kormány költségére: a Szela és a Jagur házaspár, Pollard és Ann, még Rafi Eitan is a feleségével. Luxusszállók és éttermek, ezzel ünneplik Pollard immár hivatalos megbízását: „azonosítania és értékelnie kell a szükséges dokumentumok összegyűjtése révén mindazokat a veszélyeket, amelyek a világon bárhol is a zsidó állam biztonságát fenyegetik”. Az ügynöknek immár nemcsak a költségeit fedezik, de havi 1500 dollár javadalmazásban is részesül, izraeli útlevelet kap és Jagur elutazik Svájcba, ahol folyószámlát nyit a részére, felhasználva a fotóját és a régi személyi igazolványát.

Pollard, aki 10 000 dolláros előleggel és a menyasszonyának szánt gyűrűvel a zsebében tér vissza az Egyesült Államokba, megkapja Jagurtól egy vannesi (Washington Neuilly-je, vagyis kertvárosa) lakás kulcsát; a tulajdonos, Harold Katz kivándorolt Izraelbe, ahol a védelmi minisztérium helyettes jogtanácsosa. Ezentúl ide viszi majd a dokumentumokat, amelyekről Irit Erb, a nagykövetség tudományos irodájának egyik titkárnője készít fénymásolatot. Megismerkedik egy harmadik emberrel is, akit Uzi álnéven mutat be neki Jagur; ő a védelmi minisztérium megbízásából adja át neki a sürgősen megkeresendő dossziék jegyzékét. Azt is javasolja neki, hogy az épületből távozva az elemelt dokumentumokat sohase tegye be egyenesen az aktatáskájába, hanem rejtse azokat az inge alá, álljon meg egy szervízállomásnál, s csak akkor tegye be őket a táskába, ha az autót elrejtik már az automata kocsimosó hengerei. A rejtélyes Uzi, miután 1000 dollárral növelte Pollard havi járandóságát, meghívja, hogy Ann-nel együtt vakációzzon 1985 nyarán Izraelben, ahol fogadást is rendez tiszteletükre. A leszállított titkoknak igencsak értékesnek kell lenniök! Raif Eitant mindenesetre lenyűgözi, hogy ez az ügynök mindent meg tud szerezni.

Pollardék meghosszabbítják európai vakációjukat, hogy végre annak rendje és módja szerint összeházasodjanak. Jonathan az Egyesült Államokba visszatérve újra találkozik irányító ügynökével Jagurral, aki átad neki egy Danny Cohen névre szóló vadonatúj útlevelet, arra az esetre, ha küldetését befejezve letelepedik majd Izraelben. Közli vele svájci bankszámlájának a számát, amely ugyanerre a névre szól – már 30 000 dollár van rajta és kilenc éven át gyarapítható...

Szela ezredes, akinek ősszel Kanadába kell utaznia, úgy dönt, hogy megáll Washingtonban. Semmi jóval nem biztatja az a sok pénz, amelyet eddig Pollard-

nak folyósítottak, s amelyről Eitan szólt neki egyik beszélgetésük során. Attól tart, hogy a haditengerészeti hírszerzés antiterrorista részlege kis elemzőjének hirtelen meggazdagodása talán fejébe szállt az ifjú párnak és éppen ezért sebezhetővé tette. Amikor november derekán megérkezik, rádöbben arra, hogy félelmei milyen megalapozottak voltak: úgy tűnik, a párocska valósággal lubickol a sok pénzben, a legjobb szabóknál dolgoztat, s a legelőkelőbb éttermekbe jár, ahol asztalt foglaltat a nevére. És Jagur sohasem értesítette a Lakamot erről a riasztó átalakulásról.

Pollard november 17-én, két nappal Szela átutazása után zárva találja azt a lakást, ahol visszakapná azokat a dokumentumokat, amelyeket Irit Erbnek, a nagykövetség titkárnőjének adott oda fénymásolás céljából. Másnap reggel munkahelyének parkolójában megállítják az FBI ügynökei. Ezek a rendkívül udvarias urak csak azt akarják tudni, miért vitt ki az irodájából szupertitkosnak minősített iratokat. Megengedik, hogy telefonáljon feleségének, s értesítse, hogy egy kicsit később jön. Pollard csak a kaktuszt emlegeti a feleségének. A rendőrök nem tudják, hogy itt kód-szóról van szó – azokról a titkos dokumentumokról, amelyek Jonathan lakásán vannak, s a Cactus típusú dél-afrikai levegő-föld rakéta-rendszeréről szólnak. Az FBI emberei búcsút vesznek tőle, s kedvesen kérik, szakítson időt egy legközelebbi találkozóra, amelyen rutinszerű kihallgatásra kerül sor.

Ann időközben fogja a kompromittáló titkokkal teli koffert és azt a ház lépcsőfeljárója alá rejti. Azután megkéri az egyik szomszédot, hogy vigye el a koffert egy szállodába, ahol állítólag „egy házastársi veszekedés után” vett ki szobát. Végül egyedül megy abba az étterembe, ahol a házaspár elbúcsúzott volna Szelától, aki tovább utazott Kanadába. Ann elmondja neki, hogy a férjének bizonyára gondjai vannak. A szép ezredes felhívja Jagurt, s megadja a számát a fiatalasszonynak, hogy riassza, ha igazán baj van.

Jonathan késő éjjel felhívja Jagurt, hogy megnyugtassa.

„Reggeli beszélgetőtársaim semmit sem gyanítanak és még csak említést sem tettek az ön országaról.”

Pollard, aki mégis megérzi, hogy szorul a hurok, november 20-án telefonál a nagykövetség biztonsági tisztjének és burkolt szavakkal, irányító ügynökeinek kódnevét emlegetve kéri, hogy feleségével együtt „szívárogtassák ki” Izraelbe.

„Csak akkor jöjjenek, ha nem követik önöket nyomon” – tanácsolja az illető.

Pollardék másnap korán reggel autóba ülnek és igyekeznek lerázni a szövetségi ügynököket, akik üldözőbe veszik őket. A nagykövetségre robognak, megpróbálják erőszakkal kifeszíteni a bejárat rácsát, amelyet azonban a biztonsági tiszt nem hajlandó kinyitni. Ekkor lépnek közbe a rendőrök. Néhány órával letartóztatásuk után megtalálják a szomszédra bízott koffert. A dokumentumok között van egy Joszinak (Jagur) írt levél azokról a nyugati rakétákról, amelyekre Irán adott rendeltést...

Sem Rafi Eitan, sem pedig képviselője, Jozsef Jagur nem készítették elő ügynökük menekülési útját. Jagur, Ravid és Irit Erb, akárcsak Szela még éppen időben oldottak kereket. Pollard úgy érezte, hogy megbízói cserben hagyták, s ezért végül is vallomást tett, arra számítva, hogy a bíróság az ő és a felesége esetében enyhítő körülménynek tekinti készséges együttműködését a nyomozók-

kal. „Izrael szeme és füle voltam azon a hatalmas földrajzi területen, amely az Atlanti-óceántól az Indiai-óceánig terjed” – mondja és bünyösnek vallja magát. Először – állítja – azért cselekedett, mert úgy vélte, hogy az Egyesült Államok nem tesz meg minden tőle telhetőt izraeli szövetségésének megsegítésére. És habozás nélkül állítja, hogy olyan ő, „akár egy izraeli pilóta, aki harcban esett el”.

Vallomásából és az FBI nyomozásából fény derül arra, hogy tizenhét hónap alatt legalább ezer szigorúan titkos jelzésű dokumentumot szállított le és ezek természetesen nemcsak Izrael létfontosságú érdekeivel foglalkoztak. Neki magának kellett elismernie, hogy Dél-Afrikának az ő információi segítségével sikerült megkerülnie az Egyesült Nemzetek Szervezete embargóját, sikerült amerikai fegyvereket szereznie és felszámolnia egy – ugyancsak amerikai – kémhálózatot, amely a területén működött! Valójában mindent kiadott, ami csak a kezébe került, aminek semmi köze sem volt a Közel-Kelethez, így például sok mindent a csendes-óceáni amerikai haditengerészet rejtjel-kulcsától egészen azokig a negatívokig, amelyek a pakisztáni Kahuta nukleáris központjáról – itt dolgoznak az „iszlám bombán” – készültek. A rengeteg dokumentum közt akadtak természetesen dossziék az arab országokkal kötött fegyverszállítási szerződésekről, értesülések a földközi-tengeri amerikai, francia és szovjet hajórajok mozgásáról, kémhóldas felvételek a szíriai orosz rakétasilókról, a vegyifegyvereket gyártó nyolc iraki üzembről stb. A tunéziai léghárítás részletes ismertetése, amelyet szintén továbbadott, alighanem megkönnyítették az izraeli bombázók 1985. október 1-jei merész rajtaütését a PFSZ tuniszi főhadiszállásán.

Reagan alig két hónappal e támadás után, november 22-én egy rejtjeles üzenetből értesült a kémügyről, annak a repülőgépnak a fedélzetén, amely a genfi csúcstra viszi, ahol Gorbacsovval találkozik. Természetesen nem ez az első eset, hogy az izraeliek kémkedtek az Egyesült Államokban. Az elmúlt húsz esztendő alatt mintegy negyven vizsgálatot indítottak amerikai állampolgárok ellen, akiket azzal gyanúsítottak, hogy izraeli zsoldban álltak, de ezeket csaknem az összes esetben leállították, hogy ne ártsanak a két ország közt kialakult különleges kapcsolatnak, s a titkos szolgálatok együttműködésének, amelyet a CIA-nál „Jim” Jesus Angleton/3/ szervezett meg. Hájim Herzog tábornok, az izraeli katonai hírszerzés (Aman) vezetője már 1954-ben alig kerülte el a letartóztatást és a kiutasítást az Egyesült Államokban kifejtett „felforgató tevékenységért” –, ami nem gátolta meg később abban, hogy a zsidó állam elnöke legyen. A 60-as években az FBI lehallgatta azokat a rejtjeles beszélgetéseket, amelyeket Shapiro Zalman, egy apollói (Pennsylvania) uránfeldolgozó üzem tulajdonosa folytatott Izrael New York-i konzulátusával. Joseph Churbát, az amerikai légierő igazgatóhelyettesét leváltották, amiért titkos értesüléseket bocsátott Izrael rendelkezésére. 1979-ben Andrew Youngnak, az Egyesült Államok ENSZ-képviselőjének azért kellett lemondania, mert a Moszad ügynökei rögzítették azokat a magánbeszélgetéseket, amelyeket a PFSZ egyik képviselőjével folytatott. 1984-ben húsz évi szolgálat után elbocsátották Charles Watermant, a CIA egyik tanácsadóját, mert értesüléseket adott egy, az izraeli nagykövetséghez igen közel álló kiadvány rendelkezésére. 1985-ben perének kezdete előtt eltűnt Richard Smyth, egy huntingtoni (Kalifornia) társaság igazgatója, akit azzal vádoltak, hogy illegálisan exportált Izraelbe nukleáris robbanóanyagokhoz szükséges kriton detonátorokat:

ugyanő a NATO mellett is betöltött egy tanácsadói posztot. A szövetség érdekében többé-kevésbé eltussolt ügyek listája mellett meg kell még említeni az izraeli légitámadást az amerikai Liberty kémhajó ellen, amelynek 1967 júniusában, a hatnapos háború idején 34 tengerészgyalogos esett áldozatul, továbbá azt, hogy az Egyesült Államokban az igen befolyásos Zsidó Intézet a Nemzetbiztonsáért nevű intézményt az a Stephen Byren, a szenátus nemzetközi kapcsolatok bizottságának néhai funkcionáriusa hívta életre, akit 1978-ban azzal vádoltak, hogy a Pentagon dokumentumait az izraeliek rendelkezésére bocsátotta. Nos, ennek az intézetnek a tagjai közé tartozik Michael Ledeen, a külügyminisztérium néhai különleges tanácsadója, akivel az Irangate-ügy kapcsán találkozunk./3/

A Pollard-ügy azonban, tekintettel a körülményekre, azzal fenyeget, hogy gyorsan botránnyá fajul. A feldühödött Reagan a jelek szerint példát akar statuálni. Jeruzsálem a károk csökkentése érdekében siet ugyan bocsánatot kérni, de ugyanakkor hangsúlyozza, hogy „a hagyományos politikával ellentétben, nem engedélyezett kezdeményezésről” van szó; olyan akcióról, amelyet egy „alacsony beosztású alkalmazott” szervezett, a kormány tudtán kívül. Peresz november 24-én elrendeli, hogy indítsanak vizsgálatot a felelősök személyének felderítésére, és felajánlja az amerikai nyomozóknak az izraeli titkos szervezetek teljes és maradéktalan együttműködését.

Csak az a baj, hogy az amerikaiak a jelek szerint nem veszik be a túlságosan is mesébe illő forgatókönyvet a buzgó amerikai zsidóról, akit néhány, partizánakciót folytató zsoldos szervez be és manipulál, akiknek ugyanakkor egyáltalán nem kell beszámolniuk az izraeli hatóságoknak. És vajon nem lehet, hogy az egészet az amerikai titkos szolgálatok szervezték? – sugallja Ávrám Sálóm, a Sin Bet főnöke, akit kineveztek, hogy együttműködjék az Egyesült Államok által küldött nyomozókkal.

Még az izraeli közvélemény sem hiszi el ezt a nagyon is átlátszó mesét, amely felelőtlen egyéneknek, vagy machiavellisztikus manővereknek tulajdonítja azon szent szabálynak durva megsértését, miszerint a baráti országok közt tilos a kémkedés. Annál is kevésbé, hiszen már november 25-én megjelenik Rafi Eitan neve a sajtóban, amely két nappal később Joszef Jagurt és Ilan Ravidot emlegeti, mint a Lakam két munkatársát, akinek Pollard letartóztatása után menekülnie kellett az Egyesült Államokból. Az Egyesült Államokban ugyanis fecsegések követik az izraeliek elszólásait. Steven Stern, az első közvetítő pánikba esik, tébolyult üzenetekkel bombázza Izraelt és felfedi a rendőrség előtt Szela ezredes nevét és szerepét; őt a főnökei gyorsan külföldre menesztették, még mielőtt megérkezett az amerikai vizsgálóbizottság. A Lakam is siet bezárni négy „tudományos összekötő” irodáját Washingtonban, New Yorkban, Bostonban és Los Angelesben. És közben Pollard elárulja a svájci bankszámlájának a számát, noha a Sin Bet főnöke – Rafi Eitan riválisa – tagadta annak létezését amerikai beszélgetőtársai előtt. Decemberben leváltják a Lakam főnökét és Jichák Rabin védelmi miniszter feloszlatja a szervezetet. Eitan, Jagur és Irit Erb engedélyt kap, hogy tanúskodjék az amerikai bírósági küldöttség előtt és a kormány újlag bocsánatot kér, amikor 1986 júniusában megkezdődik a Pollard-per. A vádlott a nyilvánosság előtt feltárja árulásának minden titkát.

Bűne az Egyesült Államokban először megdöbbenéssel tölti el a zsidó köröket,

amelyeket folyton gyötör a kettős kötődés régi antiszemita rágalma és hasonló érzelmeket táplál az amerikaiak többsége is, amely vonakodás nélkül járul hozzá ahhoz, hogy Izrael gazdasági és katonai fennmaradása érdekében évi három milliárd dollárt fizessen. A közvélemény azonban még inkább méltatlankodik az izraeli vezetők magatartása miatt, mert ártatlanságukat hangoztató tiltakozásukat senki sem veszi komolyan. Az ehhez hasonló melléfogások miatt a felháborodás még a per befejezése előtt a csúcspontjára jutathatna.

Rabin 1987 februárjának végén az izraeli légierő főtisztjeinek nyomására és Móse Lévi vezérkari főnök egyetértésével Aviem Szela ezredesre bízta Tel-Nofnak, az ország legnagyobb légitámaszpontjának az irányítását és tiszteletére fogadást rendez, amelyre meghívják a nagykövetségek katonai attaséit, beleértve az amerikai diplomatákat is. Washingtonban sértésnek tekintik ezt a látványos kinevezést, noha Rabin óvakodik attól, hogy megadja a nap hőségének a dandártábornoki csillagokat, amely pedig együtt járna ezzel az új beosztással. Az amerikai igazságszolgáltatás erre úgy válaszol, hogy március 3-án vádat emel Pollard „beszervező őrmestere” ellen, s kiadja a letartóztatási parancsot arra az esetre, ha Szela az Egyesült Államok területére merészkedne.

A washingtoni szövetségi bíróság ítélete a rá következő napon úgy hat, akár derült égből a villámcsapás: életfogytiglani börtönbüntetés Jonathan Jay Pollard számára, akit Caspar Weinberger védelmi miniszter a többi között azzal vádol, hogy „elősegítette Izrael katonai erejének növelését, amivel hozzájárult a közkeleti bizonytalanság és a világbékét fenyegető veszélyek fokozódásához”.

A kneszet, tekintettel az események ilyen katasztrófális fordulatára, vizsgálóbizottságot nevez ki, Aba Ebannak, a munkapárti parlamenti csoport „galambjai” vezéralakjával az élen, s ez a bizottság felszólítja a kormányt, hogy adja meg a kellő magyarázatot, hiszen Rafi Eitan és Aviem Szela arra esküsznek, hogy feletteseik jóváhagyásával cselekedtek. A kormány erre úgy válaszol, hogy kinevez egy másik vizsgálóbizottságot, s előre kijelenti előtte, hogy nem tartja magára nézve kötelezőnek a következtetéseinek tiszteletben tartását! A sajtó mind gyakrabban tesz említést a „Miniszterelnökök Klubjáról” és sérelmezi, hogy a klubot alkotó trió – Samir, Peresz, Rabin – egymást fedezik a legsötétebb ügyletekben. Szela ezredes, aki úgy érzi, hogy elárulta az az állam, amelyet szolgált, ebben a mérgezett légkörben benyújtja lemondását, hogy ne mérgesítse el még jobban a kapcsolatot Washington és Jeruzsálem, Izrael és az amerikai zsidó közösség között. Gesztusát azonban úgy értékelik, mint újabb megleckéztetést, amelyet az a politikai vezetés kapott, amely képtelen felelősen viselkedni, s amely mindenkor kész feláldozni egy katonát, amint azt a Jom Kippur-háború után is megtette. És noha korábbi közvetlen főnökét, Lapidot tábornokot is kitiltották az Egyesült Államokból, s nem léptették elő, noha Jagur is elvesztette az állását, Móse Lévinek pedig távoznia kellett a vezérkarból, Szela azt panaszoja, hogy ő volt az egyedüli bűnbak, aki igen sokat ígérő karrierjének feláldozásával a legdrágább árat fizette. Ráadásul megállapítja, hogy Rafi Eitan, Rabin védenca a Pollard-ügy egyetlen szereplője, akinek a haja szála sem görbült meg, hiszen másik védelmezője, Saron azonnal kinevezi egy jövedelmező posztra – a mindenható izraeli vegyipari társaság igazgatótanácsának az elnöke lesz.

A történelmi véletlen néha jóra fordítja a dolgokat: ha Rafi Eitan nem lett

volna Saronnak és Rabinnak, Simon Peresz örök vetélytársainak a pártfogoltja, akkor a miniszterelnök kétségkívül megtartotta volna a minisztertanácsban mint tanácsadót az antiterrorista harc kérdéseiben, s nem állította volna Amiram Nirt a helyére. És ebben az esetben ugyanaz az ember irányította volna az Egyesült Államokkal való szoros együttműködés politikáját az Iránnak nyújtott titkos katonai segély ügyében, aki kémakciót folytatott az amerikai titkosszolgálatok rovására!

Ez a tudathasadásos helyzet tökéletes jelképe lett volna az Izrael és az Egyesült Államok, a kis testvér és a nagy testvér közti kapcsolatok kétértelműségének, legalábbis a reagani évtized során.

A North-Nir páros, párhuzamosan a Pollard-ügy által kiváltott válsággal, folytatja tervének valóra váltását, és 1986 februárjában arra készül, hogy amerikai küldöttséget menesszen Teheránba, az iráni kapcsolat újjászervezésére. Azokat a titkos tárgyalásokat, amelyek a mullahok országába irányuló fegyverszállításokkal, a libanoni túsok kiszabadításával, s a nicaraguai kontráknak nyújtott rejtett támogatással kapcsolatosak, Washington embere és Jeruzsálem embere közötti legteljesebb harmónia jellemzi.

A CIA márciusban az akció aktív részese lesz. A delegáció útját, melyet nehéz a kiszivárogtatások kockázata nélkül megszervezni, májusra tervezik. Bud McFarlane-t, aki nem dolgozik már a Fehér Házban, de mindenről igencsak tájékozott, megkérlik, hogy csatlakozzék a delegációhoz. „Kedves Ollie – írja Oliver North ezredesnek –, téged kellene külügyminiszterré kinevezni.” Jegyzeteiben ezt az expedíciót, amelyhez a lehető legnagyobb reményeket fűzi, Kissinger első titkos kínai útjához hasonlítja.

Forbanifar és Kasoggi, a két közvetítő azonban egy harmadik üzletembert is be akar venni, a brit Tiny Rowlandst, akivel május elején Londonban találkoztak. Poindexter tengernagy az amerikai nagykövetség révén értesül a hírről. McFarlane fehér házi utóda szinte robban a dühtől:

„Nem bízhatunk meg ezekben a kurafiakban!”

Azzal sem ért egyet, hogy amerikaiak álcázva Amiram Nir is részt vegyen az utazáson. Peresz közben ebben az ügyben is Reagannél jár és eléri azt, hogy tanácsadója amerikai útlevelet kapjon Adam Miller névre.

„Éppen olyan hősie, mint amilyen ostoba” utazás – később ezt a kifejezést használja az Egyesült Államok szenátusának vizsgálóbizottsága, amikor megismerkedik az Irangate-ügy részleteivel. McFarlane, aki a küldöttséget vezeti, ajándékokat ad át a vendéglátóknak az iszlám forradalom legfelsőbb irányítója részére: egy bibliát, amelyet Reagan elnök dedikált Khomeini ajatollahnak, Pál apostolnak a galatabeliekhez írt leveléből vett idézettel, miszerint: „Eltávolodnak a tiszta evangéliumtól azok, akiket hamis doktorok okítanak”,* egy cowboy-revolvert és egy hatalmas csokoládétortát, amelyet útközben a híres tel-avivi Jávai cukrászdában vásárolt Ollie North!

A teheráni látogatás veszett fejsze nyele, hiszen javában tart a ramadáni böjt. A rendszer egyetlen vezető képviselője sem fogadja a küldöttséget. Az egyedüli jelentősebb személyiség, akivel találkoznak, nem más, mint a paszdaranak főnö-

* Az idézett szöveget vö.: Pál Gal. 1,7. – *A szerk.*

ke, akiről azt gyanítják, hogy ő szervezte meg a CIA bejrúti rezidensének, William Buckley-nek az elrablását. És a küldöttség a többi között vele tárgyal a túsok kiszabadulásának az áráról. Az irániak azonban úgy tesznek, mintha a Hezbollah irányítása kicsúszna a kezükből. Bud az egyik kódolt üzenetben, amelyet a CIA rejtjelezésével juttat el Tel-Avivba, hücpének (héberül pimasznak) minősíti feltételeiket. Az amerikai küldöttség vezetője két esetben is otthagyja a tárgyalótermet a Hilton szálló legfelsőbb emeletén. Mindkét alkalommal Nirnek kell utánamennie, s a kabátujjánál fogva kell visszahúznia.

„A tárgyaló feleink olyan színvonalat képviselnek – írja McFarlane a jegyzetében –, hogy ilyeneknek képezem el a túlélőket egy atomháború után: a szabóból, aki megmaradt, köztársasági elnök lesz...”

Az irániak végül is engednek; egymás után lemondanak követeléseikről, kivéve egyet: szabadítsák ki azt a tizenhét síita terroristát, akiket Kuvaitban börtönöztek be, két autóbomba-merényletért, amelyet 1983. december 12-én Franciaország és az Egyesült Államok nagykövetségei ellen követtek el (4 halott). Ezek a merényletek a folytatását jelentették azoknak a gyilkos kamikaze-akcióknak, amelyeket másfél hónappal korábban a libanoni Hezbollah egyik jelentős vezetője, Imad Fajez Mugnijeh szervezett Bejrútban az amerikai és a francia katonai parancsnokság ellen. Ez az ember állította ezt a sine qua non feltételt McFarlane küldöttsége elé, méghozzá North szerint egyszerűen azért, mert a felesége mindaddig nem fekszik le vele, amíg a bátyja, Musztafa Juszej Badradin, a robbanóanyagok szakértője, a tizenhét kuvaiti fogoly egyike nem szabadul meg fogvatartótól...

A titkos izraeli-amerikai küldöttség 1986. május 25-én üres kézzel távozik Teheránból a 707-es géppel, amely Tel-Avivba viszi őket. McFarlane, akit újra becsapott Gorbani-far – a közvetítő azt remélte, hogy a teheráni találkozó nyomán sor kerül a megrendelt Hawk típusú rakéták felének a leszállítására –, most már úgy vélekedik, hogy a fegyverek túsokért alku tévedés vagy átverés. Az ügylet most már nélküle folytatódik.

North ezredes, akit mindez nem csüggesztett el, Washingtonba visszatérve ismét felveti annak a lehetőségét, hogy katonai megoldást találjanak a libanoni túsok kényes kérdésére, amely még mindig gyötri az amerikai kormányt. Megkéri elválaszthatatlan partnerét, Amiram Nirt, hogy segítse Richard Secord tartalékos tábornokot az esetleges akció Tel-Avivból történő koordinálásában, mert eltekintենék a Moszad közreműködésétől, amelynek főnöke, Hoffi tábornok nem nagyon „lelkes”.

Nir megalakítja az izraeli drúzok titkos kommandóját, amelyet Secord átdobna Libanonba, a túsok fogvatartásának feltételezett színhelyére, a James Bond-filmek legnagyobb hagyományainak a szellemében. Az amerikai tábornok azt tervezi, hogy a kiszabadított túsokat helikopterekkel teszi le a Ciprus és Haifa között ingázó Erria hajó fedélzetére. Szeptemberben már rendelkezésére áll az akcióhoz három ügynök, akiket Bejrútba telepítettek, a túsok „börtönének” felkutatására, valamint a Libanon-hegy lejtőin táborozó negyven drúz zsoldos kis csapata. Secord tábornoknak már csak a napot és az órát kellett volna meghatároznia.

Puff neki! Az al-Siraa című libanoni lap, amely közel áll az iszlám forradalom

legradikálisabb csoportjaihoz, november 3-án felfedi, hogy az Egyesült Államok fegyvereket szállított Iránnak és McFarlane elutazott Teheránba, hogy megkösse a fegyvereket tűszokért üzletet. Az egyik tűsz, David Jacobsen különben a cikk megjelenése előtti napon szabadult. Rafszandzsani, az iráni parlament elnöke november 4-én megerősítette, hogy valójában járt Teheránban egy amerikai küldöttség.

Ez a bomba valóban megállította azt a fegyverszállítást, amelyet a Fehér Ház indított el Simon Peresnek és csapatának ösztönzésére, s amely egészen október 29-ig folytatódott! Az elmúlt tizenhét hónap során az amerikaiak 2008 Tow- és 235 Hawk-rakétát szállítottak le, míg az izraeliek 1008 Tow-rakétát. Ennek fejében csak három amerikai tűsz szabadult ki, de a háború továbbra is Izraeltől távol kötötte le az iraki katonai potenciált... Az irániak a nyilvánosság előtt kijelentik, hogy hajlandók még tovább menni a tűszokkal folytatott csereügyletben, azzal a feltétellel, hogy az amerikaiak garanciát vállalnak a Kuvaitban fogva tartott tizenhét síita kiszabadítására.

Továbbra is a megfoghatatlan Mugnijeh áll a zsarolás hátterében. A North-Nir kettős 1985 júliusában hiába próbálta törbe csalni az iszlám terrorizmusnak ezt a kulcsembert, amikor az Franciaországba készült utazni. Az amerikaiaknak az elektromos lehallgatási rendszer révén sikerült megszerezniük az úti programját és azt tervezték, hogy feltartóztatják a repülőgépét, mint ahogyan azt három hónappal később megtették Abu Abbász gépével Szicíliában. Franciaország azonban nem volt hajlandó beleegyezni az akcióba és ami az izraeli oldalt illeti, Amiram Nirnek nem sikerült megszereznie a Moszad jóváhagyását. Northnak tehát le kellett mondania a tervéről, de alighanem felbőszült volna, ha megtudja, hogy az, akit „Emberrabló Úr”-nak nevez, az év végén találkozott Párizsban a DGSE, a francia kémelhárítás embereivel, s a találkozót ingyen szervezte meg egy francia diplomata... Pierre Péan újságíró/4/ még azt is meg tudta állapítani, hogy Fadlallah sejk egykori testőre, aki az összekötő szerepét játszotta, Khomeini személyes képviselője és az emberrablók között, akkoriban Neuilly-ben éldégt, egy megfelelően „behangosított” lakásban.

A fegyverügylettel kapcsolatos leleplezések első következménye mindenképpen az, hogy fokozódik a feszültség Izrael és az Egyesült Államok között, még hozzá a Pollard-ügy által kiváltott civakodás közepette. Ed Meese amerikai igazságügyi miniszter 1986. november 25-én azzal vádolja Jeruzsálemet, hogy támogatta az iráni fegyvereladások révén szerzett összegek átirányítását a *kontrák*hoz, s elejétől végig manipulálta Reagan környezetét, amely belebonyolódott ebbe az Irangate-botrányba.

Peresz annál is hevesebben tiltakozik Meese-nél, mert mindketten kis híján nyakig belemásztak egy legalább ilyen sötét ügyletbe: egy olajvezeték tervéről volt szó, amely az iraki olajat Akabába, Jordánia vörös-tengeri kikötőjébe juttatta volna el, ily módon kijátszva a Perzsa-öböl iráni blokádját. Baruh Rapaport, Peresz egyik üzletember barátja, annak érdekében, hogy társaival együtt ő finanszírozhassa az építkezést, írásos ígéretet kapott a miniszterelnöktől, hogy nem veszélyezteti ezt a létesítményt bármiféle katonai akcióval, amely az olajvezeték által átszelt területek ellen irányulna. Rapaport ennek a személyes levélnek a birtokában kapcsolatba lépett Ed Meese-szel, hogy az ügyben érdekeltté tegyen

egy, az igazságügyi miniszterhez közel álló amerikai csoportot. Walck, Rapaport ügyvéde az Egyesült Államokban később felfedi majd, hogy Peresz ezt a megállapodást pénzzé tette, amennyiben ennek a fejében ígéretet kapott egy több millió dolláros jutálékra, amely a Munkapárt kasszájába folyt volna. Noha Walck később visszakozott és meghazudtolta leleplezéseit, akkor is újólag fény derült arra, hogy Izrael és az Egyesült Államok kész volt együttműködni egy közös próbálkozásban az Irakkal való kapcsolatok javítása érdekében, ugyanakkor, amikor támogatták Irán háborús erőfeszítését!

Ez a példa mindenképpen bizonyosságul szolgál azokra a bensőséges földalatti kapcsolatokra, amelyek akkoriban jóban és rosszban összefogták az izraelieket és az amerikaiakat. Reagan elnökségének nyolc éve az olykor konfliktust kiváltó ellentmondásokon túl ezeknek a kapcsolatoknak az aranykorát jelentette. A Washingtonban hatalmon levő csoport – Haig, Meese, Shultz és Casey – még a nyilvános összecsapások óráiban sem szűnt meg különleges kiváltságokban részletetni a zsidó államot. Ennek az áldott kornak a hanyatlása Irangate főszereplőinek az eltűnésével kezdődött: North-ot leváltják Washingtonban a szenátusi vizsgálat nyomán; Nirt eltávolítják miniszterelnökségi tanácsosi posztjából és 1988. november 30-án repülőgép-szerencsétlenségnek esik áldozatul Mexikóban; Casey-vel 1987. május 6-án végez a rák, de előtte még elmondja utolsó titkait Bob Woodwardnak. A halál mintegy jelképesen néhány nap múlva azzal az emberrel is végez, aki a két ország titkos szolgálatai közötti rejtett összefogás úttörője volt: James Jesus Angletonról van szó, a CIA néhai igazgatóhelyetteséről, az alkalmi poétáról, Ezra Pound *Cantóin*ak, az orchideáknak és a kagylóknak nagy csodálójáról, aki úgy került be a langley-i központ legendáriumába, mint az antikommunizmus bajnoka.

Néhány hónappal később egy szép téli napon a Jeruzsálemet körülvevő hegyek egyikén összegyűlt a Moszad és a többi izraeli titkosszolgálat mintegy száz néhai tagja, hogy elültesse a „Jimmy” emlékének szentelt erdő első fáit. Nem messze onnan a „Vörös Zenekar” hőséneke özege – Leopold Trepper, a Palesztinában és Franciaországban tevékenykedő szovjet kémhálózat egykori főnöke, aki 1982-ben Jeruzsálemben halt meg – emlékművet készül felavatni a tiszteletére...

Sokan azok közül, akik 1987 telén részt vesznek ezen a faültetési ceremónián, felteszik maguknak a kérdést, hogy Casey-nek és Angletonnak ez a kettős eltűnése és Websternek, az FBI egykori főnökének, a Pollard-ügy kivizsgálása irányítójának kinevezése a CIA élére, nem jelent-e jelképes fordulatot az Izrael és a nagy amerikai testvér közötti különleges kapcsolatok történetében. Ettől kezdve a Pollard-ügy az ürügy a különböző leszámolásokra a CIA, az FBI és a Moszad között, s egyben az érintett politikai körök között is, az Egyesült Államokban és Izraelben egyaránt. Az FBI kihasználja az izraeli ügynök elítélése által kiváltott nyugtalanságot, hogy felemlítse egy vörös vakond jelenlétét a Moszadban, azt állítva, miszerint a Pollard által továbbított titkok Moszkvába kerültek.

VÖRÖS VAKOND A MOSZADBAN

„Szovjet vakondok behatoltak a Moszadba, egészen a legfelső szintig.” Ezt az értesülést 1987. december 14-én kopogják le a United Press International telexgépei a világ több mint négyszáz szerkesztőségében, Los Angelesből Colom-bóig. A UPI-jelentése egy, az amerikai hírszerző szolgálatokhoz közel álló forrásra hivatkozik. E forrás szerint a CIA kémelhárító részlege a minap felfedezte, hogy a Pollard által ellopott dokumentumok a KGB kezére kerültek. Lényegében a bonyolult fegyverekkel kapcsolatos technológiai titkokról, valamint Törökország, Pakisztán, Szaúd-Arábia és más, úgynevezett mérsékelt arab országok katonai potenciáljára vonatkozó stratégiai értesülésekről volt szó. Ezt az anyagot a Moszad vezetőségébe befurakodott ügynökök – köztük két tiszt Ariel Saron a néhai védelmi miniszter környezetéből – továbbították, annak az ígéretnek a fejében, hogy a szovjet zsidók több kivándorló vízumhoz jutnak. Egy vörös vakond az izraeli kémközpont élén – ez lenne 1970 óta a legsúlyosabb csapás, amely a nyugati titkos szervezeteket érte, és ez arra készíthetné az amerikai igazságügyi minisztériumot, hogy újra megindítsa és kiszélesítse a Pollard-üggyel kapcsolatos vizsgálatot: az FBI és a CIA megkezdéné az izraeli mesterkedés által okozott kár újabb felmérését. A jelentés szerint vizsgálatok folynak a Moszadon belül is, azzal az ürüggyel, hogy kivizsgálják egy korrupciós ügyet az intézmény mintegy kétezer munkatársa körében. A vakondok beszívargására feltehetően a 80-as évek elején került sor, a Cipruson, a földközi-tengeri szovjet kémkedés központjában kialakított kapcsolatok segítségével.

Az izraeli hatóságok azonnal cáfolnak, a UPI értesülését pusztán kitalálásnak minősítik, amely „alkalmas az Izraelről kialakított kép további befeketítésére”: úgy is lehet minősíteni, mint annak a lélektani háborúnak egy új elemét, amelyet az FBI és az amerikai igazságügyi minisztérium alakított ki a Pollard-ügy óta a zsidó állam ellen. Különben maga Pollard is arra törekedett, hogy tiszta helyzetet teremtsen, amikor nyilatkozatot tett nővérének, Carole-nak, aki felkereste a missouri börtönben, ahol büntetését tölti. Szerinte ez az egész történet a Moszadba beférkőzött vakondokról valójában a KGB „trükkje”, amely az ő ügyét felhasználva akar éket verni az Izrael és az Egyesült Államok közötti hírszerzői közösségbe. Az amerikaiak tudomására hozott dezinformáció forrása nem más, mint Vitalij Jurcsenko, a szovjet kémközpont állítólagos „disszidense”, aki 1985 augusztusában átment Nyugatra, hogy „eladja” William Casey-nek az ő saját főnökeinek a „kotyvalékát”, majd négy hónappal később beszökött a szovjet nagykövetségre és felszállt az első moszkvai gépre. Ez a kétszeres disszidens valóban elárasztotta a Nyugatot különböző dezinformációkkal a szovjet behatolás

méreteiről, s valóságos tébolyt váltott ki az amerikai védelmi minisztériumban, olyan tébolyt, amelyet csak fokozott az az Izraellel szemben ellenséges áramlat, amely Caspar Weinberger körül összpontosult; a miniszter szemében Jeruzsálem kész minden aljasságra, csak hogy kihozhassa a zsidókat a Szovjetunióból.

Jurcsenko, annak érdekében, hogy hitelt kölcsönözzön a Moszad vörös vakondjával kapcsolatos leleplezéseinek, tétovázás nélkül „bedobta” Sabtaj Kalmanovicsnak, egy Izraelben működő tényleges szovjet ügynöknek a nevét; az illetőt, amint azt később meglátjuk, 1987 decemberében valóban le is tartóztatta a Sin Bet. Nem ez az első eset, hogy a KGB feláldozza egyik ügynökét, így kölcsönözve hitelt egy félrevezető akciónak.

A szovjetek már 1969-ben zavarni próbálták a CIA és a Moszad együttműködését, amikor a cseh titkosszolgálat útján elterjesztették, hogy Móse Dajan az Egyesült Államok ügynöke. A Párizsban működő külföldi tudósítókhoz eljuttattak egy Prágában gyártott hamisítványt. Egy állítólagos utasításról volt szó, amelyben az amerikai katonai hírszerzés utasította a tel-avivi nagykövetség katonai attaséját, hogy létesítsen Dajannal operatív kapcsolatot. A dokumentum érzékeltette, hogy a CIA izraeli képviselője tisztában van ennek a kapcsolatnak a természetével. A dokumentum mintegy véletlenül, éppen az 1969-es választások küszöbén jutott az izraeli sajtó tudomására.

A Pollard-ügyet követően az amerikaiak is szerveztek egy dezinformációs akciót, az angol *The Daily Express* révén: a napilap közzétett egy hírt, miszerint a Moszad értesítette Moszkvát, hogy Abu Daud, a PFSZ katonai vezetője tájékoztatni készül a CIA-t azokról a kapcsolatokról, amelyeket a Kreml a terrorista mozgalmakkal tart fenn. A szovjetek ekkor biztatták fel a PFSZ-szel szembe fordult szélsőséges Abu Nidalt, hogy szervezzen Varsóban merényletet Abu Daud ellen...

Izrael valójában mindenkor elsődleges célpontja volt a szovjet titkos szolgálatoknak, amelyek Jichák Hoffinak, a Moszad néhai vezetőjének véleménye szerint „az ország méreteihez viszonyítva aránytalanul nagy erőfeszítést” szenteltek neki. Hoffi a *Maariv*-nak 1987. május 3-án adott interjújában egyáltalán nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy vakondok és kémhálózatok működhetnek Izraelben, dacára egy olyan hatékony szervezet éberségének, mint amilyen a Sin Bet, amelynek állandóan résen kell lennie, mert „az árnyékok háborúja természeténél fogva olyan háború, amely sohasem ér véget”.

Az 50-es évek végén fedeztek fel először olyan vörös vakondokat, amelyek befurakodtak a zsidó állam legfelső szintjeibe. Isszer Harel, a Moszad sokáig elmozdíthatatlan főnöke, az az ember, aki megszervezte Eichmann kézrekerítését, a maga legendás szimatával és szerencséjével 1958 májusában leleplezte Zeev Goldsteint, a külügyminisztérium egyik magas rangú tisztviselőjét. Ez a diplomata, aki egy olyan orosz családban született, amely még az októberi forradalom előtt Svájcba emigrált, az alvó ügynökök közé tartozott, akiket régóta beépítenek az államgépezetbe. Goldstein, miután tevékenyen részt vett a nácizmus elleni harcban, amikor huszonkét éves korában a Radó-hálózat (a Vörös Zenekar svájci részlege) tagja lett, Izraelbe emigrált a függetlenség 1948-ban történt kikiáltása után, s ígéretes karriert kezdett a brüsszeli, párizsi, majd belgrádi nagykövetségeken, s ez utóbbi helyen kérvényezte felvételét a Moszadba. Oly

gyorsan akart előrehaladni, hogy valósággal a farkas torkába vetette magát. Vallomásai lehetővé tették az izraeli titkosszolgálatok számára, hogy jobban megismerjék a szovjet titkosszolgálatok működését és cselekvési módját. Goldsteinnek magában Izraelben sohasem volt kapcsolata irányító tisztjeivel: minderre azokban az európai országokban került sor, ahol szolgált. Tizenkét évi börtönre ítélték, de szabadulása után úgy döntött, hogy az országban marad és újra kezdi az életét Tel-Aviv egyik villanegyedében.

Ennél fontosabb volt 1961-ben annak a kulcsfontosságú embernek a letartóztatása, akivel Moszkva a zsidó állam felső vezetésében rendelkezett: Izrael Beér ezredest, Ben Gurion különleges tanácsadóját szintén Harel leplezte le. Az életrajzát olyan ügyesen hamisították meg, hogy sohasem tudták meg: valójában Bécsben született, 1912-ben egy zsidó családban, amely Amerikában meggazdagodott, vagy elorozta egy német kommunista személyazonosságát, aki a spanyol polgárháború idején a nemzetközi brigádok soraiban esett el? A lényeg az, hogy 1938 novemberében érkezett meg Haifába, s egész poggyásza egy hősi, nagy tettekkel és antifasiszta harcokkal telezsúfolt élet elbeszéléséből állt. Ez a dicsőséges múlt tette lehetővé számára, hogy gyorsan emelkedjék a Hagana lépcsőfokain, annyira, hogy a függetlenségi háború idején a fiatal izraeli hadsereg (Cáhál) hat ezredesének az egyike volt. Miután otthagya a Munkapárt disszidens balszárnyát, a *Hisztadrut*, a szakszervezeti szövetség lapja állandó katonai szakírója lett. Itt kereste meg Ben Gurion és Simon Peresz, hogy legyen a védelmi minisztérium történésze. Az 1956. évi sínai hadjárat küszöbén újra felvette a kapcsolatot a szovjet nagykövetségen a KGB irányító tisztjeivel. Amikor hivatalosan a Német Szövetségi Köztársaságba küldték, ingázott Berlin két része között, megtekintette a NATO támaszpontjait és lenyűgözte az a mestermunka, amelyet a nyugatnémet hírszerző szervezetek főnöke, Reinhard Gehlen, a „szürke tábornok” végzett. Izraelbe történt visszatérése után Isszer Harel figyeltette és kémkedésen kapta rajta a szovjet sajtóattasé társaságában, akinek éppen átadott egy titkos iratokkal megtömött aktatáskát. Tizenöt évi börtönre ítélték és a börtönben halt meg 1966-ban.

Miután a hatnapos háború nyomán megszakadt a diplomáciai kapcsolat a két ország között, a szovjet titkosszolgálat külföldről – Ciprusból és a nyugat-európai fővárosokból – irányítják az Izraelben működő vakondokat. A *Time Magazine* mindamellett 1975-ben azonosítani tudta a KGB egyik vezető ügynökét Vlagyimir Ribikovnak, az orosz ortodox egyház jeruzsálemi delegációja adminisztratív igazgatójának a személyében. Ez a sok nyelven beszélő, rokonszenves férfiú, aki diplomáciai útlevéllal rendelkezett, sok barátot szerzett Izraelben és egy kicsit túlságosan is sűrűn látogatta az Izraelbe frissen érkezett zsidó bevándorlókat. E bevándorlók közé is befurakodtak a profi hírszerzők, így az a KGB-tiszt, akit letartóztatása után gyorsan kicseréltetett Wolfgang Vogel kelet-berlini ügyvéd, a kémcserek specialistája. Ennek a kémnek a nevét mindmáig nem lehet közzétenni.

E furcsa ügyvéd körül kezdett forgolódni 1977 augusztusától kezdve egy egészen rendhagyó izraeli parlamenti képviselő, akit frissiben választottak be a knesszetbe, noha egy árva szót sem tudott héberül. Szamuel Flatto, aki felvette a Flatto-Saron nevet, Franciaországból érkezett, ahol egy óriási adócsalás ügyében nyomoztak utána, majd távollétében tízévi börtönre ítélték. Az ő árnyékában

húzódott meg egy szovjet disszidens, az 1971-ben Litvániából kivándorolt Sabtaj Kalmanovics. Ez utóbbi azzal büszkélkedik, hogy ügyessége révén kiszabadult Mozambikból Miron Marcus, az ott fogva tartott izraeli, és sikerült kicserélni Allan Van Norman amerikai kémét egy Thompson nevű szovjet ügynökre. Kétségtől ő a leggazdagabb a Szovjetunióból Izraelbe bevándorolt zsidók közül, s üzleti érzékével, valamint a „jet set”-re jellemző playboyos magatartásával meghódította a politikai vezetés egy részét és ezeknek a körében vásárolta meg a Flatto-Saron megvásárlásához nélkülözhetetlen szavazatokat.

Kalmanovics, aki egy olyan balti zsidó családból származik, amely már régóta harcolt a kivándorlás jogáért, s akinek egy bátyja és két nővére már le is telepedett Izraelben, nagyon is elüt azoktól az ügynököktől, akiket a KGB szokott becsmérszni a kivándorlók áradatába: zsidó nőkkel összeházasodott nem zsidók, vagy olyanok, akik a kutatóintézetekben, a hadiiparban, vagy a hadseregben szeretnének elhelyezkedni. Kalmanovics, aki huszonhárom éves korában érkezett Izraelbe, a modern héber nyelvet egy intenzív tanfolyamon (*ulpan*) sajátította el. Felmentették a katonai szolgálat alól és 1972-ben a Munkapárt bevándorlási osztályán kezdett dolgozni, majd külön tájékoztató irodát kapott Golda Méir miniszterelnök hivatala mellett. Ezután a szórakoztatóipar néhány eljövendő csillagának az impresszáriója lett, s otthagya a Munkapárt apparatcsikjait, hogy Igal Horovic miniszter liberális pártjában tevékenykedjék, közben mindinkább jobbra csúszott és támogatta Flatto-Saron független üzletember választási kampányát; Saron úgy játszotta ki a francia igazságszolgáltatás kiadatási kérelmét, hogy az oroszországi bevándorlók lefizetésével bevásárltatta magát a knesszetbe. Kalmanovics a képviselő parlamenti munkatársa lett – ő írta a beszédeit – és állandó asztala volt a tel-avivi La Scala kávéházban, amelyet az elit látogatott. Azután elutazott Dél-Afrikába, ahol Benjamin Gillmannak, az amerikai kongresszus képviselőjének segítségével Bophuthatswana, a leggazdagabb Bantuszán (fekete gettó-állam) kereskedelmi képviselője lett. A „fehér elnök” melléknevet kapta, s diplomáciai útlevelet szerzett, amely megkönnyítette üzleti és vagyonszerzési tevékenységének kiterjesztését az egész kontinensre. Kereskedelmi kapcsolatokat létesített Magyarországgal és Csehszlovákiával is, és 2 millió dollárt fektetett be egy pompás irodákkal ékeskedő üvegpalotába, szemben a tel-avivi Hiltonnal. A 80-as évek derekán ő pénzelte azt az államcsínyt, amely a neki lekötözött Joseph Momót beültette Sierra Leone elnökének a székébe, és ennek fejében koncessziót kapott az arany és a gyémánt kiaknázására – ezek és a halászati jogok ennek az afrikai országnak a fő kincsei. Ami pedig a halászati jogokat illeti, ezekről két alkalommal is tárgyalt a Szovjetunióban, egy küldöttség élén.

1987 májusában letartóztatták Londonban, mert beváltott huszonegy hamis csekket mintegy 2 millió dollár értékben, s a pénzt egy monacói bankban helyezte letétbe, azzal a szándékkal, hogy Cannes közelében, a francia Riviérán telepedik le. Októberben kiadták az Egyesült Államoknak, mert egy észak-karolinai bank hasonló ügyben tett feljelentést ellene, de végül is óvadék fejében szabadlábra helyezték, mielőtt letelepedett Franciaországban. A Sin Bet mindenki legnagyobb meglepetésére december 23-án egy Izraelbe tett villámlátogatás során letartóztatták. Nem mindenkor megmagyarázható üzleti sikerei, állandó helyváltogatása, négy érvényes útlevele (izraeli, német és két afrikai) és pénzügyi akciói, amelyek

a fekete földrésztől egészen Mexikóig terjedtek, nem egy rendőrség és hírszerző szolgálat érdeklődését kelthették fel. De lehetett-e a szép Sabtaj, a maga szemtelenségével, arroganciájával és dohányával jó kém, a KGB által irányított veszélyes vakondokok egyike? A letartóztatását három héten át titokban tartották, de azután az újságok címdalára került. Ez a bejelentés mindenesetre kivételt jelentett a csend azon szabálya alól, amely körülveszi a szovjet ügynökök Izraelben történő letartóztatását, s még inkább perét és elítélését. Mintha csak a zsidó állam és a Szovjetunió között létezne egyfajta hallgatólagos cinkosság, amely vastag ködbe burkolja az ilyen ügyeket. Kétségtől ez az oka annak, hogy noha Izraelben a külföldi hatalmak tucatnyi ügynökét leplezték le vagy tartóztatták le, alig húsz ügy került a nyilvánosság elé.

Ez történt a Klinberg-ügyben is. Klinberg, a neves biológus a nemzetközi sajtó szerint 1983-ban rejtélyes körülmények között tűnt el a izraeli Nesz-Cijóna egyik szupertitkos kutatóintézetéből./1/ Marcus Klinberg professzor, aki Lengyelországban neves rabbi családban született, 1948-ban vándorolt ki Izraelbe. A második világháború idején ezredesi rangban járványügyi orvosként szolgált a Vörös Hadseregben. Az orenburgi körzetben szolgált, ahol a parasztok körében több ezer áldozatot szedett egy járványos gombamérgezés; szakértője lett ennek a gombának, amely évekkel később ismét szóba került, amikor az amerikaiak azzal vádolták az ezt tagadó szovjeteket, hogy Afganisztánban felhasználták ezt a gombamérget. Klinberg katonaorvosként szolgált a Cáhálban 1968-ig, amikor is a nesz-cijónai biológiai kutatóközpont – tevékenysége a hadititok körébe tartozik – professzorává, majd igazgatóhelyettesévé nevezték ki. Azt gyanítják, hogy Izrael, miután az egyiptomiak vegyi fegyvereket vetettek be Jemenben, fokozta a vegyi és baktériumháborúval kapcsolatos kutatásokat. Klinberg professzor laboratóriuma éppen azt tanulmányozta, hogy egyes vegyi fegyverek milyen hatással vannak az emberi szervezetre. 1983 októberében csak a *Maariv* nevű napilap jelezte a tudós eltűnését. Amikor kérdőre vonták a feleségét, az kijelentette, hogy az egyetem megadhatja a magyarázatot. De kollégái, akárcsak a központ vezetősége, megtagadott minden felvilágosítást. Elterjedt az a hír, hogy röviddel eltűnése után a kormány ügynökei elvitték az irodájából az összes személyi anyagát, méghozzá mindenfajta magyarázat nélkül. Minden kísérlet, amely ennél többet akart megtudni, valóságos falba ütközött és kíméletlen cenzúrának vetettek alá egy négyezer szóból álló cikket, amely ezzel a kérdéssel foglalkozott. Csak azt sikerült megtudni, hogy Sylvia Klinberg, a professzor egyik lánya férjhez ment Udi Adivhoz, a trockista Macpen-csoport aktív tagjához, akit hazaárulásért bebörtönöztek, s akitől elvált, majd új házasságot kötött egy franciával.

Az angol *The Observer* című hetilap 1985. szeptember 8-án azt írta, hogy egyes kollégák kizárják annak lehetőségét, miszerint a professzort egy svájci elmegógyintézetben ápolnák, mert ez a hír terjedt el; viszont hihetőnek tartják, hogy visszatért a Szovjetunióba. Az izraeli *Hadasot* című napilap másnap hozzáfűzte, hogy az izraeli szakértők egyik értékelése szerint nyoma veszett Európában, ahová a feleségével látogatott el, s lehetséges, hogy elcsavarta a fejét egy szerető, akit a szovjet titkosszolgálat küldött, hogy visszatérjen a Szovjetunióba és beszámoljon kutatásainak a titkairól... Az *Independent* egyik munkatársa kétévi vizsgálódás után találkozott Klinberg nevével, amikor igyekezett felderíteni, hogy az oroszok

felhasználtak-e Afganisztánban egy halálos mérgű gombát. Izraelbe utazott, azzal a céllal, hogy felkeresi a biológust és kifaggatja erről a kérdésről. A nesz-cijónai intézetben találkozott is a professzor kollégáival, akik elmondták neki, hogy Klinberg eltűnése államtitok, és nem hisznek abban a hivatalos változatban, amely szerint Svájcban gyógykezelik. A felesége kijelentette, hogy tudja, hol van, de nem beszélhet erről. A rendőrség odaadta neki a férje aktatáskáját, de az teljesen üres volt... Végül megjelent egy cikk a *Jiszráél Selanu* című New York-i héber újságban, amely felvetette a Kelet és Nyugat közötti kémcsere lehetőségét, mondván, hogy Klinberg professzort a Szovjetunió javára végzett kémkedésért börtönözték be Izraelben. A külföldi – és elsősorban francia források – szerint Klinberget 1983-ban tartóztatták le, azt követően, hogy Svájcban találkozott az irányító ügynökeivel. /2/ Izrael azonban sohasem erősítette meg sem bebörtönöztetését, sem pedig azt, hogy tizennyolc évre ítélték. Hajka Grosszmann asszony, a baloldali szocialista Mapam párt parlamenti képviselője – a varsói gettólázadás kevés túlélőjének egyike – 1988 májusában mégis hangot adott ennek a híresztelésnek, amikor ezekkel a szavakkal intézett interpellációt az igazságügyi miniszterhez: „Hát lehetséges-e, hogy egy olyan demokráciában, mint a miénk, egy embert – bármilyen nagy legyen is a bűne – letartóztathatnak, bebörtönözhetnek és elítélhetnek, anélkül, hogy a közvéleménynek joga lenne tudni róla?” Csaké Ben Porat, a *Jediot Aharonot* vezércikkírója a maga részéről sajnálatosnak tekintette a felelősök gyászos magatartását, akik a külföldön megjelent közlemények ellenére őrzik az üggyel kapcsolatos titkot, mintha „nekünk nem lenne jogunk tudni azt, amit tud az egész világ”.

A Sin Bet és a szovjet kémszervezetek közti titkos háború már Izrael függetlensége első napjaiban megkezdődött. A Cáhál 2. irodája, vagyis a katonai elhárítás már 1948 szeptemberében felfedezte, hogy a vezérkar operatív osztályának egyik tisztje titkos katonai terveket adott át az izraeli kommunista párt egyik aktívájának, aki viszont kapcsolatban állt a Szovjetunió tel-avivi nagykövetsége egyik diplomatájával. Nos, negyven évig kellett várni arra, hogy közvétegyék letartóztatásának a tényét! Akár a nagyfokú titoktartás, akár a felfokozott kémhisztéria volt az oka, de a csöpp zsidó állam már megalakulása előtt felhívta magára a Kreml szemének és fülének a figyelmét. Moszkva valójában már attól kezdve érdeklődött Palesztina sorsa iránt, hogy Nagy-Britannia a 20-as évek elején megkapta, mint népszövetségi mandátumot. Elsőként a Palesztinai Kommunista Pártot (PKP) alapították meg, hogy segítse a régió többi kommunista pártjának létrejöttét, és az oroszok már 1929-ben, a zsidó nemzeti otthon elleni első igazi arab felkelés alkalmával megkezdtek a titkos felderítő hálózatok telepítését. A PKP úttörői között volt Leopold Trepper, a lengyel zsidó, aki a párt haifai szervezetének titkára volt. Svájcba ment, miután a mandátum-hatóság kiutasította Palesztinából, majd később Párizsban ő irányította a Vörös Zenekar néven ismert szovjet kémhálózatot. Moszkva ugyanennek a PKP-nak az egyik káderét, Berger Barzilait állította a Komintern közel-keleti szekciójának az élére, mindaddig, amíg az 1936–39-es sztálini tisztogatások során likvidálták a legtöbb hírszerző hálózat hivatásos zsidó munkatársát. Barzilai csak a Gulagban töltött húsz esztendő után tért vissza ahhoz a cionista mozgalomhoz, amelyet 1921-ben hagyott el...

A Szovjetunió a második világháború után kijátszotta a régióba történt behato-

lásának első kártyáját, amikor Gromiko híres beszéde után – ebben azt fejtegette, hogy a mártír zsidó népet történelmi szálak kötik ehhez a földhöz – támogatta az ENSZ-nek Palesztina felosztásával kapcsolatos tervét, valamint Izrael Állam függetlenségét. Felderítő szervezetei ezzel párhuzamosan fokozták erőfeszítéseiket ezzel az állammal kapcsolatban, ugyanakkor, amikor Moszkva felfegyverezte harcosait. Ekkoriban már rámutatott néhány megfigyelő egy kommunista hatalomátvétel veszélyére, de ezek nem is tudtak arról, hogy két fontos ügynök befurakodott az izraeli kormányzat vezető szerveibe. Maga az Egyesült Államok nagykövete küldött a külügyminisztériumnak egy riasztó jelentést az Izraeli fenyegető „vörös veszélyről”.

Ez a veszély nem került el Ben Gurion figyelmét, aki 1948. október 28-án, közvetlenül az előtt, hogy Igal Allon, a baloldali érzelmű tábornok meghódította a Negev-et, tétovázás nélkül felosztatta a Palmahnak, a kibucok élcsapatának korszerű struktúráit és független vezérkarát; a Palmah adta a Cáhál főtisztjeinek a felét, s a 64 közül 60 a munkásmozgalom balszárnyához, a Mapamhoz tartozott. Két hónappal később megtámadta a szélsőbal utolsó maradványát a hadsereg vezetésében, eltávolítva az Aman, a katonai hírszerzés első főnökét, Isszer Beérit, akit Nagy Isszernek is hívtak, a Mapam tagját, akitől úgy rettegetek, mint a cionista szocializmus valamiféle Berijájától, s a hűséges Isszer Harelt, a Kis Isszert állította a Sin Bet, a kémelhárító szolgálat élére, azt az embert, aki segített neki abban, hogy megszabaduljon a másiktól. Harel a népi milíciák és a fegyveres szembenállások felszámolása után is szüntelenül szemmel tartotta a Mapamot, ezt a szocialista-marxista pártot, amelynek soraiban, egészen az 1954. évi szakadásig, ott voltak a függetlenségi háború olyan hősei, mint Allon és Rabin. Politikai szempontból kényes dolognak tűnhetett, ha gyanúsítottként kezelik őket, de ez nem gátolta a Kis Isszert abban, hogy mikrofonokat telepítsen a párt központjába, valamint vezetőinek a lakásába. Állandóan azt kutatta, hogy a Mapam védelmi ügyekkel foglalkozó bizottsága által szerzett értesülések nem jutnak-e el a szovjet nagykövetségre, de csak két kisebb jelentőségű ügyre sikerült rábukkannia; ezek közül az egyik tudományos jellegű eszmecsere volt Akaron Cohen, a párt egyik vezetője és egy szovjet diplomata között. Ennek a boszorkányvadászatnak az vetett véget, hogy 1953 júniusában felfedezték a rejtett mikrofonokat. Harel azonban e párton belül is kiépítette informátorainak a hálózatát, mert ez a párt az ő szemében túlságosan is baloldali volt ahhoz, hogy ne cselekedjék önkéntelenül is Moszkva érdekében. Amikor pedig távozott a Sin Betből és kinevezték a Moszad élére, még akkor is fenntartotta a kapcsolatokat a Mapamba beépített informátoraival, bár ekkor már csak magán alapon.

Amikor Sztálin 1951-ben irányt változtatott, hogy kijátssza az arab kártyát, felderítő szolgálatai megkettőzték erőfeszítéseiket. A szovjetek, akik elveszítették első számú kémházisukat, a tel-avivi nagykövetséget, miután 1967-ben megszakították Izraellel a diplomáciai kapcsolatot, úgy próbálták becsempészni az ügynökeiket, hogy egyrészt nyomást gyakoroltak a zsidó bevándorlókra, akiknek Oroszországban maradt családját megtorlásokkal fenyegetik, amennyiben nem hajlandók az együttműködésre, másrészt felhasználták az egyetemeikre beiratkozott arab vagy palesztin diákokat. A KGB-n belül külön ügyosztályt létesítettek, amely nagy erőfeszítéseket fejtett ki, hogy ügynököket toborozzon és tanítson ki

az 1968 és 1988 között kivándorlási engedélyt kapott és Izraelbe eltávozott százhetvenezer zsidó körében. Ennek az ügyosztálynak a vezetőjét, Alekszandr Korotkin ezredes tábornokká léptették elő./3/ A vállalkozás sikere ennek ellenére igencsak szerénynek bizonyult. Sok szovjet zsidó, akit erőszakkal toboroztak, elárulta az izraeli hatóságoknak, hogy mivel bízták meg őket. Noha Lévi Eskólnak az egyik bátyja a Szovjetunióban maradt, ez nem akadályozta meg abban, hogy a hatnapos háború miniszterelnöke legyen. (Ez volt a 60-as évek egyik leggondosabban őrzött titka.)

A Sin Betet különben azért hozták létre, hogy szembeálljon a szovjet bevándorláson át megnyilvánuló beszivárgás veszélyével. A szervezeten belül külön osztályt létesítettek, amelynek sikerült is néhány eredményt elérnie, természetesen a legnagyobb titoktartás közepette. A legfélelmetesebb vakondok és ügynökök egyébként nem innen jöttek. Közéjük tartozott a kanadai Hugh Humbleton és a svéd Stig Bergling.

„Vannak önnek eladó párizsi metszetei?” A szláv hanghordozással beszélő férfi, aki az egyik metróállomás kijáratánál szólította meg ezzel a kérdéssel, a jelek szerint nem lepte meg Hugh Humbleton kanadai professzort, a NATO gazdasági osztályának tudományos munkatársát; a szervezet székhelye ekkor, 1961-ben még Párizsban volt.

„Csak angol metszeteim vannak” – válaszolta.

„Rendben, vevő vagyok rájuk” – közölte az idegen az előre megállapított kód szerint.

A két férfi egy bisztróba ment, amely ezzel a XVIII. kerületi állomással szemben volt. A kanadai átadta útításkáját a metszetek szerelmesének. Az illető egy pillantást vetett a kis táska tartalmára, mosolyogva elbúcsúzott beszélgetőtársától és eltűnt a sarkon. Humbleton ismét metróra szállt. Éppen átadta a KGB egyik küldöttének az őt alkalmazó szervezet értékes, „szigorúan titkos” jelzésű dokumentumait. Ez volt az utolsó kapcsolatfelvétele a francia fővárosban. A szovjet központ egyik disszidense felfedte, hogy egy vakondok működik a NATO-nak ezen az osztályán. A kedves professzor még a vizsgálat előtt feladta az állását és visszatért a québeci egyetemre.

A KGB-s irányító tisztje ekkor javasolta neki, hogy utazzék Izraelbe és kísérje figyelemmel, valamilyen tudományos ürüggyel azt a nukleáris kutatómunkát, amely Rehovot – itt van a Weizmann Intézet – és Beér-Seva mellett működik. /4/ Humbleton háromszor is – 1970-ben, 1975-ben és 1978-ban – ellátogatott ide. Néhány héttel második útja után, amely lehetővé tette, hogy a lehető legjobban fel tudja mérni Izrael nukleáris kapacitását, Moszkvába hívták, ahová Bécsen át ment, egy szovjet diplomáciai útlevél birtokában. Illusztris vendég lévén, az a rendkívüli megtiszteltetés jutott neki osztályrészul, hogy a rendelkezésére bocsátott magánlakosztályban felkereste őt maga Jurij Andropov, a KGB főnöke. Azért jött, hogy gratuláljon „a nagyszerű melóhoz”.

Moszkva Izraelbe beépített kanadai vakondokának karrierje 1982 novemberében ért véget egy londoni bíróság előtt, amely azzal vádolta, hogy harminc éven át a szovjet kém szervezet zsoldjában állt...

Az egyik nő elveszejtette, a másik megmentette. Ezzel a regénybe illő epilógussal ért véget Stig Berglingnek, az ENSZ nemzetközi békefenntartó alakulata svéd

századosának története. A skandináv sajtó felfedte, hogy a Moszad leplezte le, amelybe a GRU, a szovjet katonai hírszerző központ megbízásából kellett volna beépülnie. Berglinget, a hadbiztonság tisztjét 1970-ben osztották be a stockholmi védelmi minisztérium biztonsági osztályához – ez a szervezet fogja össze a svéd titkos szolgálatokat –, s ezt a skandináv Don Juant, akinek a hódításaihoz sohasem volt elég pénze, 1970-ben szervezte be a GRU, s el is küldte egy kelet-berlini tanfolyamra, ahol ellátták tizenegy útlevéllel és a legkorszerűbb rádióadóval. Az első feladata az volt, hogy megakadályozza a Svédországban működő szovjet ügynökök letartóztatását, s tájékoztassa Moszkvát egy Stockholmban tevékenykedő szovjet diplomata azon szándékáról, hogy politikai menedékjogot kér: a szerencsétlen disszidens-jelöltet gyorsan hazarendelték, még mielőtt megvalósíthatta volna a tervét. Megbízói ezután egy újabb működési területet jelöltek ki Bergling számára – Izrael.

A nyalka tiszt beáll a „kéksisaszkosok”-hoz, akiknek a soraiban jócskán akadnak skandinávok. Bergling századost, aki a Jom Kippur-háború idején a Golan-fennsíkon tartózkodik, megsérül az arcán, s utána áthelyezik az ENSZ-erők főhadiszállására, a Jeruzsálem egyik dombján álló kormányzói palotába. „Nemzetközi” beosztását kihasználva elutazik Libanonba, Szíriába és Egyiptomba és jövedelmező ügyleteket bonyolít le Mercedesekkel, arannyal és gyémántokkal, ami lehetővé teszi, hogy fényűző módon szórakoztassa számos hölgyismerőjét. 1977 decemberében a kairói Hilton szállóban megismerkedik az első izraeli nővel, aki Szadat jeruzsálemi útja nyomán Kairóba költözik: az illető nem más, mint Tamar Golan újságíró, a másik „fehérruhás hölgy”, aki oly nagy hatást tett Hasszán Tuhami-ra, a „raisz bolondjára”. Csak egy kicsit udvarol neki, mert berlini irányítóinak utasítására most a Moszaddal keres kapcsolatot. Így hát más ajtókon kell kopogtatnia. És közben mindkét végén égeti a gyertyát, egyre idegesebb lesz, visszatér Stockholmba, másodszor is válik, majd Berlinen és Rómán át a farkas torkába veti magát, amikor ismét nekivág a Közel-Keletnek.

1979. március 17-én szinte a megkönnyebbülés sóhajával tűri, hogy a kormányzói palotát elhagyva letartóztassa a jeruzsálemi rendőrség különleges alakulata. A svéd sajtó szerint a Moszad felfedezte Bergling kapcsolatait szovjet irányítóival, amikor nyomozni kezdett e különös ENSZ-tiszt után, aki be akarta szerveztetni magát az izraeli kém szervezetbe. Ebben a jelek szerint segítségére volt az az utolsó fiatal nő, akit a negyvenkét éves szép svéd elcsábított, majd elhagyott.

Stockholm késedelem nélkül kéri a kiadatását, hiszen Bergling tizenöt év óta kiszolgáltatta az oroszoknak a svéd hírszerző szervezetnek az ügynökeit, lévén még mindig tagja ennek az intézménynek. Így hát saját országában kerül bíróság elé és ugyanezen év októberében hazaárulásért a legsúlyosabb büntetésre ítélik, amit egy kém Svédországban valaha is kapott: életfogytiglani börtönre. Hiába kéri az ítélet mérséklését. Ezt az embert felső körökben még túlságosan veszélyesnek ítélik ahhoz, hogy enyhébb büntetést kapjon, hiszen még mindig birtokában van a svéd védelem szempontjából létfontosságú értesüléseknek, s ez a svéd védelem éppen miatta vesztett el több száz millió koronát, illetve vesztette el Keleten a legjobb ügynökeit. Két alkalommal is elutasítják az ítélet bármiféle mérséklését. A jelek szerint azonban nemcsak a szívnek, hanem a börtönigazgatásnak is megvannak azok az érdekei, amelyeket nem ismer az államérdek.

A börtönigazgatóság 1986-ban végül is engedélyezi a norrköpingi mintabörtön 68 053-as számú foglya számára, hogy a harmadik házasságát megkötve elvegye feleségül Elisabeth Sandberget, gyermekkori barátnőjét. Egy évvel később pedig engedélyezi számára, hogy egy szállodai szobában vele töltsen az éjszakát. 1987 szeptemberében rendben véget ér ez az engedélyezett éjszaka. Október 6-án, kedden azonban más történik, mint amit várnak. Amikor a felügyelő, akinek el kell kísérnie a foglyot Stockholm egyik külvárosába a második randevúra, majd másnap reggel érte kell mennie, zörget a turbékoló galambok ajtaján; a fészek üres! Az épületnek ugyanis több kijárata van, s senkinek sem jutott az eszébe, hogy azokat is őriztesse. És amikor a börtönigazgató, akinek több mint tizenkét órájába került, hogy értesítse a feletteseit, végre elrendeli a riadót, a menekülő pár már elillant az ország területéről. Az Elisabeth Sandberg-Bergling által bérelt három autó egyikét megtalálják néhány nap múlva egy finnországi autóparkolóban, tíz kilométerre Helsinkitől nyugatra és százyolcvan kilométerre a szovjet határtól.

A svéd kém kétségkívül időben érkezett Moszkvába, hogy részt vegyen novemberben a KGB megalakulásának hetvenedik évfordulóján, amelyet nagy pompával, pezsgővel és örmény konyakkal ünnepeltek meg, s amelyen részt vett Mihail Gorbacsov is, továbbá az angol Kim Philby, egy másik mesterkém, aki 1963-ban éppen idejekorán tudott meglépni, s akit szintén a Moszad leplezett le, de egy gyermekkori barátnője árult el.

Philby, aki a 40-es években a brit kém szervezet élén állt, szintén számos nyugati ügynököt szolgáltatott ki Moszkvának, amely már 1934-ben beszervezte. Az MI-6 tekintélyes munkatársaként tevékenykedett Washingtonban és Bejrútban és maga próbálta beszervezni gyermekkori barátnőjét, Flora Salomont, a Marks and Spencer áruházi hálózat egyik osztályának igazgatóját – az Amnesty International eljövendő megalapítójának az anyját. Philby az ő társaságában ismerkedett meg második feleségével, Eileennel, aki öt gyermeket szült neki. Flora Salomon elutasította az ajánlatát, de egészen 1962-ig megőrizte Philby kettős játékaának a titkát. Amikor egy fogadást adtak a Weizmann Intézetben, úgy döntött, hogy elmondja Philby próbálkozásait és a maga gyanúját Lord Victor Rothschildnak és a miniszterelnökség igazgatójának, Teddy Kolleknek – Jeruzsálem eljövendő polgármesterének. Ez utóbbi tájékoztatta a beszélgetésről a Moszadot, amely ezt viszont az MI-5, a kémelhárítás tudomására hozta. Philby, a madárka azonban még gyorsabb volt, mert máris nyílegyenesen Moszkvába repült. Ott is halt meg, 1988 májusának elején, de két hónappal korábban azért adott még egy interjút a *The Sunday Times*nek, amelyben beszámolt menekülése körülményeiről...

A szovjet kémkedést azonban nem kizárólag stratégiai megfontolások késztették arra, hogy Izrael legyen az Egyesült Államok után a második célpont, állapította meg 1986 júniusában Stephen Brian, amerikai védelmi államtitkár. Az izraeliek és az amerikaiak közös erőfeszítéseket tesznek bizonyos technológiai célok megvalósítására, kezdve az Arrow típusú rakétaellenes rakétával, amely részese a „csillagok háborúja”-nak, folytatva az „intelligens bomba”-val, amely bármely célpontot ki tud jelölni magának, a pilóták nélküli repülőgépekkel, egészen az elektronikus háború legbonyolultabb fegyvereiig. Így hát a szovjet titkosszervezetek Izrael révén próbálnak hozzájutni a nyugati technológiához.

Egy falvállalatot szerveznek Finnországban, hogy hamis megrendeléseket adjon le elektronikai anyagokra, s így módon sikerül beférkőzniök a Tadiran társaság informatikai rendszerének a szívébe. Hamis adatok betáplálásával működésbe hozzák a számítógépeket, hogy azok máshová irányítsák azokat a rakétafelderítő berendezéseket, amelyeket a Tadiran néhány héttel korábban az amerikai Hughes társaságtól rendelt meg. Az izraeli szakértők azonban még idejében felfedezik azt az útvonalat, amelyen az anyagnak el kellett volna jutnia Londonba, majd Londonból Zürichbe, ahol várt már rá az Aeroflot gépe, hogy Moszkvába szállítsa.

A szovjetek különben bevetik a rendelkezésükre álló technikai eszközök egész tárat, hogy értesítéseket gyűjtsenek és megkaparintsák Izrael titkait. Ezek közé tartozik a mintegy száz kémhold, amelyet évente fellőnek az űrbe. Ezek közül vagy tíz a Közel-Keletet figyeli, s legalább a felét úgy programozzák be, hogy rögzítsék a legkisebb mozgást is a terepen. A Kozmosz 1370-es számú kémholdjuk így értesítette őket 1982. június 6-án a libanoni invázióról. Két nappal később módosították a röppályáját, hogy jobban megfigyelhesse az izraeli offenzíva kibontakozását. A fotókat és az értesítéseket még azon a napon a szíriaiak rendelkezésére bocsátották. Az oroszok néhány nap múlva fellőtték a Kozmosz 1384-et, amelynek kizárólag az volt a feladata, hogy összképet adjon a háborúról.

Ami a távközlést illeti, 1973 óta egy vagy két halászhajónak álcázott lehallgató hajó cirkál az izraeli területi vizek mentén. Ezeknek a radarokkal, antennákkal és „nagy fülekkel” megtűzdelt hajóknak nemcsak több üteg számítógép volt a fedélzetén, de tucatnyi orosz is, aki tökéletesen tud héberül. Ezek a hajók a fekete-tengeri és földközi-tengeri szovjet flotta tengeri hírszerző részlegéhez tartoznak. Felfognak és rögzítenek minden izraeli rádiótelefon-beszélgetést, s ezeket a helyszínen feldolgozva betáplálják egy nagy számítógépbe, amely már a Szovjetunióban van és ki tudja válogatni a gazdasági, katonai és politikai vonatkozású információkat.

A szovjetek szupermodern lehallgató rendszereket is felszereltek damaszkuszi, ammani és nicosiai nagykövetségeiken, s ezek figyelemmel tudják kísérni az Izraelben folytatott polgári és katonai beszélgetéseket. Más kémhajók a Földközi-tenger keleti medencéjében cirkálnak, hogy felderítsék az elektronikai berendezéseket és ellenőrizzék a repülőterek forgalmát. És végül szovjet pilóták ülnek a Szíriának leszállított Mig-25-ös vadászgépek kormányánál és maguk ellenőrzik az izraeli védelmi rendszert. Ellenőrző tevékenységük hatékonyságát hangsúlyozta a *Time Magazine* 1978. februári leleplezése arról, hogy Izrael megfejtette azokat a rádióüzeneteket, amelyeket a KGB nicosiai rezidense és a moszkvai központ váltottak egymással. Az egyik üzenet tartalmazta egy Szíria elleni izraeli megtorló akció tervének részleteit. A szíriaiak négy órával a terv végrehajtása előtt értesültek a szovjetek révén a részletekről, s így azt részben meg tudták hiúsítani.

Izrael 1970 óta mindenestre nem habozik már, hogy közvetlenül konfrontáljon a Közel-Keleten jelenlevő szovjet erővel, leküzdve azt a „rettenetes félelmet a vörösöktől”, amelyről Móse Dajan tett bizonyosságot a Sínai-félszigetről történt 1957. évi első visszavonulása alkalmával.

Az izraeli tüzérség a Szezi-csatorna mentén dúló 1969–70. évi felőrlő háború során párbajt vív az egyiptomi ágyúkkal és a lövészváltás során elsüllyeszt Port-

Szaidnál egy szovjet hajót. Ez az incidens csak amolyan elvi tiltakozást vált ki Moszkvából.

Ennek a háborúnak 1970. július 30-án az a légicsata vet véget, amelyet a Cáhál vezérkara tudatosan provokált ki a Szuezi-öböl fölött. Ez a csata két izraeli Mirage és nyolc Phantom vadászgépet állít szembe azzal a tizenkét Mig-21-es géppel, amelyet a csatornaövezetben már öt napja aktív szolgálatot teljesítő szovjet pilóták vezetnek. Ezekben a halálos párbajokban, ahol a vadászok a hang sebességénél kétszer gyorsabban száguldanak, a kiképzés és a műszaki tudás fontosabb, mint a gépek korszerűsége. A zsidó pilóták, s a köztük is kimagasló Aviem Szela diktálnak a levegőben: alig egy perc alatt lelőnek öt Mig-gépet, s megfutamtítják a többi; az izraeli gépek sértetlenül térnek vissza támaszpontjukra. „Az orosz pilóták manőverezését az előírások tökéletes betartása jellemzi – állapítja meg Mótti Hod tábornok, az izraeli légierő vezetője –, de van egy nagy hátrányuk: 1945 óta egyikőjük sem került tényleges harci helyzetbe. Nekünk nem kell félnünk az összecsapás lehetőségétől akkor, amikor a minőség még jó ideig diadalmaskodik a mennyiség felett.” Az a döntés, hogy kelepcebe csalják és hidegvérrel leöljék a Nasszernek kölcsönzött repülőrajt, a válságos eseményekben oly gazdag esztendő egyik hangsúlyos mozzanata és jelzi a fordulatot a Közel-Kelet történetében: megakad a szovjet behatolás.

A szovjetek tíz esztendővel később már az amerikaiaknak panaszkodnak arról, hogy Tir és Szaida kikötőinek izraeli blokádja miatt nem tudják a hajóik leszállítani a fegyvereket Libanonba, a PFSZ harcosainak.

1982. június 9. Izrael a libanoni háború harmadik napján megsemmisíti a Szam-6 típusú szovjet rakéták tizenhét ütegét, amelyeket a szíriaiak előretoltak az általuk megszállt övezetben. Az orosz szakértők szüntelenül törik majd a fejüket, miként sikerült ez az izraelieknek oly módon, hogy egyetlen gépüket sem veszítették el (lásd a 3. fejezetet).

A libanoni Bekaa völgyébe telepített szíriai légvédelem 1982 szeptemberében lelő egy izraeli gépet, a frontvonalaktól nem távol. A szovjet szakértők rávetik magukat a roncra, hogy megpróbálják kiszerezni belőle az elektronikai rendszert. Az izraeliek azonnal lebombázzák a színhelyt, vállalva azt a kockázatot, hogy megölnek tizenegy szovjet szakembert. Négy hónapba is beletelik, amíg Jeruzsálem és Moszkva elismerik ezt a számot, amelyet a londoni *The Times* fedett fel.

1983. október. A Szovjetunió, annak érdekében, hogy megnyugtassa a léghárító rakétapajzsuk sebezhetősége miatt aggódó szíriaiakat, leszállít számukra egy új elektronikai zavarórendszert, amely egy amerikai szakfolyóirat szerint tényleges problémát jelent az Egyesült Államok által Izraelnek leszállított Hawkeye kémrepülőgépek számára.

A Londoni Stratégiai Tanulmányok Központja 1986-ban megállapítja, hogy azok a Mig-25-ös vadászok, amelyek szovjet pilótákkal repülnek Szíria légterében, olyan különleges készüléket kaptak, amellyel követni tudják az izraeli és az amerikai repülőgépek minden mozgását az egész régióban.

A titkos háborúnak ezek a vonatkozásai nem kendőzhetik el a politikai síkon párhuzamosan folyó közeledési törekvéseket a Kreml és a zsidó állam között. Amióta 1967-ben megszakadtak a diplomáciai kapcsolatok a keleti országok és Izrael között, fennmaradtak a rendszeres kapcsolatok az ENSZ folyosóin és

intézményeiben. Simon Peresz, a nemzeti egységkormány miniszterelnöke 1984-től kezdve igyekezett erősíteni a párbeszédet. Politikai tanácsadója, Nimrod Novik mind gyakrabban találkozik Genfben, a Nemzetek Palotájában a szovjet misszió képviselőivel.

1987-ben megállapodás született arról, hogy a szovjetek konzuli missziót küldenek Jeruzsálembe. Moszkva a viszonyosság elve alapján 1988 derekán engedélyezte egy izraeli konzuli küldöttség ideiglenes tartózkodását, azzal a hivatalosan bejelentett céllal, hogy „megvizsgálják a néhai moszkvai izraeli nagykövetség épületeinek állapotát”. Ez a kormányzati küldöttség, amelyet újságírók is elkísértek, számba vette a megmaradt ingóságokat és a helyiségek állapotát.

Magyarország és Lengyelország, a keleti tömb két „népi” demokráciája máris igen aktív műszaki és kereskedelmi kapcsolatokat épített ki Izraellel – nem is szólva Románia sajátos helyzetéről, mely ország a közvetítő vagy a kijáró szerepét akarja játszani a zsidó állam és az arab országok között... A Moszkva és Jeruzsálem közötti diplomáciai kapcsolatok helyreállítása gyakorlatilag alá van rendelve a közel-keleti nemzetközi békekonferencia összehívásának, amelyet kezdetben a Szovjetunió javasolt az Egyesült Államoknak. Samir miniszterelnök vitatja ennek a konferenciának a létjogosultságát, s eleve elutasítja az esetleges határozatok kötelező jellegét, de ugyanezt Peresz a maga „jordan opciója” biztosítékának és megkezdése kezességének tekinti. Az izraeli külügyminiszter, miután 1987 áprilisában londoni találkozásuk alkalmával megállapodást kötött Huszein királlyal, tanácsadóját, Novikot elküldte Genfbe egy szovjet megbízotthoz, hogy kikérje a Kreml véleményét. A válasz bátorító volt: „Valahányszor sikerül önöknek megállapodást kötniök egy arab országgal, ez csak megkönnyíti számunkra egy nemzetközi konferencia elfogadtatását.”

Nem Simon Peresz az egyetlen, aki arról ábrándozik, hogy hivatalosan fogadják a Kremlben, hiszen ez lenne a harmadik fordulat az izraeli–szovjet kapcsolatok történetében. Vetélytársa, Jichák Samir, történelmi ellenfele, s ugyanakkor alkalmi partnere a zsidó állam élén, első hivatalos budapesti útjáról visszatérve nem rejtette véka alá a környezete előtt, hogy karrierjének az lenne a megkoronázása, ha végigsétálhatna a moszkvai repülőtér vörös szőnyegén. Ő lenne akkor az első izraeli kormányfő, akit hivatalosan fogadnak a szovjetek országában!

Az oroszok addig is fogadják 1989 januárjában – tizenöt esztendő óta először – az izraeli Makkabi–Tel-Aviv kosárlabda együttest, a kétszeres Európa-bajnokot, amely a szovjet bajnokkal, a CSSZK-Moszkvával méri össze az erejét. Ezt a Kissinger-korszak kínai–amerikai pingpong diplomáciájára emlékeztető nyitást kihasználva több száz izraeli utazik öt charter gép fedélzetén Moszkvába és Leningrádba. Időközben Izrael nyomban kiadta a Szovjetunióknak azt az öt légikaplózt, aki eltérítette az Aeroflot egyik gépét – a megállapodásra az izraeli hatóságok és a KGB közötti közvetlen kapcsolatfelvétel után került sor. És a Kreml ebből az alkalomból – erre sem volt még példa – nyilvánosan köszönetet mondott Jeruzsálemnek és Sevardnadze szovjet külügyminiszter fogadta Arje Levin utazó nagykövetet, a zsidó állam hivatalos képviselőjét.

Mi több: 1988 decemberében leszállt Jerevánban egy izraeli katonai repülőgép, hogy részt vegyen a kaukázusi földrengés örmény áldozatainak a kimentésében. A Szovjetunió mindenképpen vissza akar térni a Közel-Keletre. Már csak azért is,

hogy ott bábáskodjék a második izraeli-arab békeszerződés világrahozatalánál és keresztvíz alá tartsa az első palesztin államot, mint ahogy azt 1948-ban, a zsidó állammal tette.

A Sin Bet azonban nem enged az éberségből. És különben is 1979 óta már nemcsak a „vörösöktől való rettenetes félelem” veszélyével kell szembenéznie: itt van már a zsidó ellenterror is, amely a területi kompromisszum, a palesztinai jordán intézmények és az iszlám szent helyei ellen irányul.

TNT = OAS

Jeruzsálem, 1982. április 22., három nappal azelőtt, hogy Izrael teljesen kiűrite-
né az Egyiptomnak visszaadott Sínai-félszigetet. Az éjszaka gyorsan száll le a szent
városra. A szürkület nem tart sokáig: hamar eloszló sálként borul az ottomán
falakra az okkerszínű fényben, mielőtt a félhomály behatolna az óváros utcácská-
iba. Hat órakor az utolsó turistacsoport is elhagyja a Templom Hegyének szabad
terét, amelyet az arabok a Sziklának neveznek, és ahol két mecset is emelkedik,
az Omar és az al-Aksza – mint az iszlám világ harmadik szent helye. Hét órakor
egy rendőr rója az őráratát és megáll egy csomó egymásra rakott kabát előtt,
amelyet a jelek szerint a hígagyú késői látogatók hagytak ott. Harminc másodperc
múlva hatalmas robbanás rázkódtatja meg a környéket, s úgy emelkedik meg a
föld, mintha egy vulkán tört volna ki.

A Magrebi kapu melletti rendőrőrs parancsnoka géppisztollyal a kezében
kirohan az irodájából és a szabad tér felé fut, ahol a por és a füst hatalmas felhőjén
át megpillantja az Omar-mecset romjait, aranyozott kupolájának meggörbült
darabjai a földön heverve visszaverik a leszálló nap utolsó sugarait.

A fejesztett rendőrből önkéntelenül kitör a kiáltás:

„Uramisten! Ez a világ vége! Góg és Magóg! Az Apokalipszis!”

A rá következő percekben az amerikai CCN televíziós társaság megszakítja
adásait, hogy bejelentse a szörnyű hírt, „az évtized legkatasztrofálisabb eseményét,
a jeruzsálemi Omar-mecset pusztulását”.

Khomeini ajatollah kumi magányában még aznap este meghirdeti a dzsihádot,
a szent háborút a földkerekség minden hitetlene ellen. Beit Agronban, abban az
impozáns jeruzsálemi épületben, ahol a sajtóközpont és a kormány tájékoztató
irodája működik, egy láthatatlan kéz számítógépen készült szöveget csúsztat be
a külföldi tudósítók rekeszeibe. Azoknak az üzenete, akik vállalják a merényletet:

„A mai napon a Mindenható nevében felszámoltuk azt a GYALÁZATOT,
amely beszennyezte a Szent Hegyet. Ezzel megkezdődött a Harmadik Templom
építése. Közel immár a Messiás eljövetele!”

Erre a merényletre szerencsére nem került sor. Képzeletbeli eseményről van
szó, amely hipotézisként szerepel a stratégiai „Észkombájn” szakértőinek forgató-
könyvei között, mint olyan esemény, amely egy harmadik világháború esetleges
kiindulópontja lehet.

Nos, a világ most, 1982 tavaszán nem is állt olyan távol ennek az apokaliptikus
jelenetnek a megélésétől. Három fanatikus izraeli ugyanis titkos hálózatot létesít-
tett a Templom Hegyének „megtisztítása” érdekében: Jehúda Eción, a Gus
Emunim (Hűség Blokkja), a Mafdalból (Nemzeti Vallási Párt) kiszakadt kemény,

messianisztikus és nacionalista csoport ifjú rabbija, Jesua (Jézus) Ben Susan, a Jom Kippur-háború hőse, akiből misztikus lett és Menahém Livni tartalékos ezredes, mérnök és a robbanóanyagok szakértője.

Eción tanítványa és barátja volt Sabtaj Ben Dovnak, a különö viselkedésű autodidakta írónak, aki Jeruzsálemben élt és jogi tanácsadóként állt a kereskedelmi és ipari minisztérium szolgálatában. Ben Dovot, a szélsőséges Stern-csoport egykori aktivistáját (Jichák Samir is tagja volt ennek a csoportnak) terroristaként jelentette fel az angoloknak Ben Gurion Haganája. A palesztinai brit mandátum idején hat évet töltött börtönben vagy száműzetésben. Ezt arra használta fel, hogy megtanult nyolc nyelvet, s tanulmányozta a történelmet, a lélektant és a politikai gazdaságtant. A függetlenségi háború után elvégezte a jogi egyetemet, de mivel úgy vélte, hogy ez a tananyag a nemzeti újjászületés közepette nem felel meg a zsidó nép szükségleteinek, eltávolodott tőle és 1955-ben belevetette magát a Talmud tanulmányozásába. Gyakorló hívő lett belőle, és úgy döntött, hogy tollát minden este annak a harcnak a szolgálatába állítja, amely azért folyik, hogy Izrael népe magát a Tórának alávetve váltsa meg magát:

„Nem az Állam törvényei – írta – határozzák meg számunkra, hogy mi szabad és mi tilos, hanem a Törvény (az isteni) és nemzeti felelősségünk tudata. Igaz, nincs jogunk fellázadni az Állam törvényei ellen, de ugyanakkor az a feladatunk, hogy neveléssel és politikával megmentsük a népet, mint ahogyan azt Sámuel és Dávid tette, amikor Saul királysága ellen harcolt.”

A hatnapos háború után csalódás érte, amikor Dajan parancsot adott, hogy távolítsák el az Omar-mecset kupolájára kitűzött izraeli zászlót és elkergette Slómó Gorent, a Cáhál rabbiját a szabad térről, ahol egy hét múlva ismét imádkozhattak a mohamedánok. Ben Dov volt az első, aki írásban megfogalmazta azt a tételt, hogy a zsidó nép megváltásához a Templom helyén épült mecsetek eltűnésén át vezet az út.

Ben Dov 1979-ben a kórházban, halálos ágyán tanítványára, Eciónra bízta kéziratának kiadását és utolsó kívánságát ez utóbbi kérdéseire adott válaszban fejezi ki:

„Ha meg akarod oldani a zsidó nép problémáit, azzal kell kezdeni, hogy meg kell semmisíteni azt a gyalázatot, amelyről beszélsz.”

Eción ezt a nevet adja az Omar-mecsetnek.

„Ez igen nehéz lesz – suttogja a tanítvány.

– Nehéz, de nem lehetetlen. És még ha ez a tett meg is botránkoztatja a közvéleményt, semmi bajuk nem lesz azoknak, akik elkövetik, s a mohamedán világ gyorsan beletörődik majd ebbe az új helyzetbe.”

Eción néhány hónap múlva feltárja barátja, Ben Susan előtt azt a politikai végrendeletet, amelyet a mestere hagyott rá. Ben Susan, akit jól ismernek jeruzsálemi lakónegyede szefárd köreiben, súlyosan megsebesült, amikor az 1973. októberi harcok vége felé, „Arik” Saron tábornok parancsnoksága alatt megtámadott egy egyiptomi bunkert a csatornától nyugatra. Ők ketten úgy döntenek, hogy felkeresik Livni tartalékos ezredesét, aki Hebronban, Júdea szívében él és beszélnek neki erről. Livni, a kohómérnök szemtanúja volt egy „vérforraló” jelenetnek, amikor 1974-ben ellátogatott Ábrahám sírjához: az izraeli katonák megakadályozták a zsidókat, hogy imádkozzanak ezen a szent helyen, amelyet a mohame-

dánok mecsetnek tekintenek. Tüstént elhatározta, hogy letelepedik ebben a városban, pontosabban abban a függőleges gettóban, amely világos színű kőépületeivel fölébe magasodik. Ez a város: Kirjat Arba, és ő lett az előljáróság titkára.

Ben Susan megmutat Livni fogadószobájában egy képes levelezőlapot, rajta az Omar-mecset, és mutatóujjával jelképes keresztet rajzol rá.

„Fel kell számolni ezt a GYALÁZATOT.”

Hamar megkötődik a kapcsolat a Ben Dov megváltó eszméi által befolyásolt ifjú rabbinövendék, Saron hadosztályának régi harcosa – szefárd családja már nyolc nemzedék óta Jeruzsálemben él –, és a robbantási szakértő között, akit szintén megkísértett a megváltás királyi útja. És a zsidó integrizmusnak ehhez a három testőréhez nemsokára csatlakozik egy sajátos személyiség: Dan Beéri, egy protestáns családból származó egykori francia állampolgár, aki egy lelkésszel folytatott beszélgetés nyomán tért át a zsidó hitre. Amikor egyetemistaként filozófiát tanult, gyakran forgolódott kommunista körökben. 1965-ben érkezett Haifába, hogy héberül tanuljon egy kibucban. A keresztény hitet alapvetően antiszemitának ítélte meg, s a júdaizmusban olyan filozófiára talált, amely a mindennapok tökéletesítésére és megszentelésére törekszik. Ebben megerősítette Kook rabbi tanítása, miszerint a múlt század eseményei egy jövődőlésnek, Izrael megváltásának valórválását jelentik. Úgy döntött hát, hogy személyesen is hozzájárul e folyamat megvalósulásához. Felépítette a Templom részletes makettjét. Ben Susannal egy jeruzsálemi *jesivában* (szeminárium) ismerkedett meg és a Jom Kippur-háború után feleségével és gyermekével egy golani telep lakója lett.

Ez a messianisztikus megújulás tulajdonképpen a hatnapos háborúban aratott győzelem egyik következménye volt. Ez a háború, amely a többi között lehetővé tette Jeruzsálem újraegyesítését, egy kettős vallási mozgalom születéséhez is vezetett. Az első áramlat a *reborn christian*-hoz a (a keresztények visszatérése a vallás-hoz) elnevezésű hasonló jelenségben ölt testet: ez a Horim Bicuva (a bűnbánók). Akkoriban sok ezer fiatal izraeli özőnlött a rabbiiskolákba, hogy „megtalálja az élet igazi értékeit”. Ez az istenkeresés készítette Ika Izraeli festőt, a néhai balos aranyifjút és megrögzött bűnöst, hogy a szuperájtatos Mea Searim negyed közelében megalapítsa az Or Szameah jesivát. Izraeli a Palmahot és az egyenlősdít hirdető kibucokat otthagya Párizsba utazott, hogy a képzőművészeteket tanulmányozza. Festészet és dolce vita. Amikor 1963-ban hazatért a Szajna bal partjáról, megalapította a Kalandorok Társulatát és megnyitotta Jaffa első diszkóját. Az 1967 júniusában eluralkodó győzelmi mámor arra készítette, hogy a kábítószerrel, a jógával, a buddhizmussal, s a Beatles nyomában Nepálba utazva meneküljön el a társadalomtól. Amikor azonban útrakelt, egy barátja azt javasolta, hogy tegyen egy kitérőt Szafedbe, a kabbala központjába, amely a Tiberias-tó fölött fekszik. Itt döbbsent rá végül is arra, hogy közelebb áll a zsidó meditációhoz, mint a zen-filozófiához, s visszavonult egy jesivába, hogy megtanuljon élni a Tóra 613 előírása szerint. És amikor maga is rabbi lett, ezentúl azt tekintette feladatának, hogy Izrael elveszett gyermekeinek visszaadja a hitét.

„Egy zsidó – mondja – nem élhet olyan eszmény nélkül, amely nem ad értelmet az életének. És csak a Tóra terjed ki az élet minden vonatkozására. Ha az ember meg akarja oldani a problémáit, elegendő, ha a Tóra előírásai szerint él. Ami a politikát illeti, csakis a tanításnak a jegyében érdeklődöm iránta. Ezt a

földet azzal a feltétellel ígérték meg nekünk, hogy a Törvény szerint élünk. A szellemi elvek terén tett engedmények sokkal súlyosabbak, mint a területi engedmények. Arról van szó, hogy felmagasztosítsuk a zsidók lelkét, nem pedig arról, hogy feltörjünk még néhány hold földet. A terület kevesebbet számít, mint a Tóra tiszteletben tartása.”

Jesivája magához vonzotta az izraeli bohém világ más sztárjait is, így Uri Zohar rendezőt, vagy Pupik Arnont, a népszerű énekest, továbbá katonatiszteket, vadászpilótákat, akikre traumatikus hatással volt a Jom Kippur-háború megrázkódtatása. E „bűnbánók” nagy része, politikai vonatkozásban „galamb”. A valláshoz való visszatérésnek ez a mozgalma a 70-es években és a 80-as évek elején érte el csúcspontját, de kialakítva a maga struktúráit és szervezeteit ezt követően elvesztette a lendületét.

A másik, a hatnapos háború nyomán kibontakozott, nacionalista és messianisztikus elemekkel átszőtt vallási áramlat intézményileg abban a Gus Emunimban testesült meg, amely a zsidó nép tényleges megváltása középpontjába állítja a nemzet földrajzi bástyáinak (Jeruzsálem óvárosa, Hebron, Anatot, Siló, Beit El stb.) visszaszerzését.

A területek megszállása első, 1967-től 1973-ig tartó időszakában egyfajta nemzeti konszenzus alakult ki, hogy hozzanak létre rajtuk néhány stratégiaiinak minősített települést: a Jordán folyó völgyében, a Golan-fennsíkon, Eción környékén és mindenekelőtt Jeruzsálem óvárosában. Golda Méir kormánya azonban miniszterelnök-helyettesének, Igal Allonnak sürgetésére, a vallásos fiatalok egy csoportja nyomásának engedve végül is megadta a felhatalmazást ahhoz, hogy zsidó telepet hozzanak létre Hebronban. Így hozták létre ezeken a magaslatokon Kirjat-Arba városnegyed, amely a továbbiakban Ciszjordánia kolonizálásának középpontja lett, a nacionalista vallási erők ennek az ügynek az érdekében valóságos versenyfutásba kezdtek az idővel és a hatóságokkal, amelyek még arra törekedtek, hogy a Jordániával történő esetleges tárgyalás esetén legyen néhány tét a kezükben.

Az 1973. októberi háború utolsó napján a vallásos asszonyok egy csoportja sürgős kihallgatást kér Golda Méirtől. A miniszterelnök asszonyt, akit feldúl az megpróbáltatás, amelyet Izraelnek fájdalmas körülmények között kell megélnie, meglepi a kérés jellege:

„A megrendült nemzetnek azzal kell visszaadni a remény sugarát, hogy zsidó telepet kell létrehozni Nabluszban – mondja Dvora Arciel, a csoport vezetője.

– De hát Nablusz a kezünkben van – válaszolja Golda. – Szó sem lehet arról, hogy ott polgárokat telepítsünk le.”

A régi Nemzeti Vallási Párt, a hatalmon levő munkapárti koalíció támaszának fiatal aktivistái néhány hónappal később összesereglenek Hebrontól északra, Gus Eciónban, hogy a nagy tiszteletben álló Cvi Jehúda Kuk rabbinak, a misztikus nacionalizmus egyfajta gurujának és a hebroni Móse Levinger rabbinak aktív támogatásával megalakítsák a Hit Blokkját. A Gus Emunim első tüntetéseinek célpontja nem más, mint Henry Kissinger, a zsidó származású amerikai külügyminiszter, aki egy átmeneti szerződést akar nyélbe ütni a Golan-fennsíkon állomásozó izraeli és a szíriai csapatok szétválasztásáról. Mindenki láthatta azokat a tévériportokat, amelyekben a szakállas, fejükön kis kötött sapkát viselő fiatalok a „Te

is zsidó gyerek vagy, Kissinger!" és „Kissinger, menj haza!" feliratú táblákkal hadonásznak. Amikor pedig Golda Méir kormánya 1974 júniusában lemond, s hatalomra jut az új kormány, élén Jichák Rabinnal – a védelmi miniszter a Móse Dajan örökébe lépő Simon Peresz – a hitnek e szakállas bajnokai megkísérlik az erőpróbát az új hatalommal.

A vaskéznek ez a pártja július 23-án lép fel először a knesszetben, amikor vita bontakozik ki a palesztin kérdésről és az „adminisztrált” területek jövőjéről. Dajan, aki ismét egyszerű képviselő lett, a szónoki emelvényről megerősíti minden zsidó azon jogát, hogy bárhol letelepedhessék az országban, ideértve Júdeát és Szamariát is. Ariel Saron extábornok, immár az ellenzéki Likud képviselője ebben a pillanatban éppen a parlament egy másik termében ellenőrzi az „Elon Moreh”-nek elkeresztelt akció részleteit – nem kevesebbről van szó, mint arról, hogy Szamaria szívében, Nablusztól északra kész tényeket teremtsenek egy új telep létrehozásával. Az 1. számú cél: szabotálni a tárgyalási törekvéseket Izrael, Kissinger és Jordánia között. A 2. számú cél: csapdát állítani Rabinnak, hogy ő, a zsidó legyen kénytelen eltiltani az ősök földjétől a zsidókat. Az időpont: holnapután, vagyis július 25.

Rabin számára ez a drámai miniszterelnöki tűzkeresztség. Amióta „Kurázi Nagyanyó” helyére lépett, még nem volt sem ideje, sem lehetősége, hogy bizonysgot tegyen hatalmáról vagy politikájáról.

„Ennek a kormánynak csak bátorságra, józan észre és bölcsességre van szüksége ahhoz, hogy fennmaradjon” – mondta laikus és feminista minisztere, Sulamit Aloni, akit egy néhai vallásos miniszter „Jezabel”-nek minősít.

Rabin azonban gyengének érzi a kormánykoalíció alapjait: két vagy három esetben és nem is különösebben fontos szavazások alkalmával a négy kommunista képviselő és a balos Méir Pail húzta ki a csávéból. A többség szélesítése érdekében továbbra is tárgyalásokat folytat a Mafdal vallási párttal, amely vissza akar kerülni a kormányba. A legszántabb vallási erők a Likud támogatásával és Dajan figyelmes pillantásától kísérve állítottak az Elon Moreh-akcióval ördögi csapdát ennek a miniszterelnöknek, akivel különben ők is tárgyalásokat folytatnak...

Július 25-én késő délután a Blokk 150 úttörője és mintegy 2000 támogatójuk – köztük 18 képviselő, Saronnal egyetemben – letelepednek Szebasztia, az ókori biblikus Somron régi török pályaudvara közelében. Nagyobb nehézség nélkül eltávolították a hadsereg által felállított, jobbára jelképes sorompókat és a legnagyobb lelkesedés közepette felállították sátraikat az eukaliptuszok és a nagy tamarindfák árnyékában. Úgy telepednek le, mintha magától Istentől kapták volna meg hozzá az engedélyt. A törvény pedig éppen az ilyen kész tények elkerülése érdekében tiltja meg a zsidóknak, hogy negyvennyolc óránál tovább tartózkodjanak Ciszjordániában.

Rabin erre a kihívásra úgy reagál, hogy nem lehet semmi kétség az álláspontja felől: „Ezek nem telepések – mondja –, hanem engedély nélküli letelepülők.” Az Elon Moreh-akció azonban sokakat emlékeztet azokra a hősi időkre, amikor a zsidó pionírok az angolok éberségét kijátszva új közösségeket létesítettek és az éjszaka leple alatt építették meg „a tornyot és a kerítést”. És ezek a vallásos fiatalok Izrael legtisztább és legönzетlenebb gyermekei közé tartoznak. Az irracionális clemek ismét eltüntetik a hagyományos szakadékokat, a pártok maguk is megosz-

lanak és a kormány nem meri megkockáztatni azt a gyors és brutális akciót, amely kétségkívül kettészakítaná az országot.

Azon az estén énekelnek és táncolnak Szebasztiában, abban a híres aranyos fényben, amellyel a félhold árasztja el Szamaria szelíd dombjait. „Óh, az a csodálatos szebasztiai éj!” – emlékszik vissza az egyik résztvevő. Peresz védelmi miniszter másnap reggel hiába javasolja a pionírok képviselőinek, hogy telepedjenek le onnan mintegy tizenöt kilométernyire, a mahané joszafi régi jordániai táborban. Rabin és Peresz délután helikopterrel átrepül Szebasztia fölött. Az egyik ekkor győzi meg a másikat – aki bizonyos tekintetben közel maradt Dajanhhoz –, hogy nincs már miről tárgyalni, s érvényt kell szerezni a törvénynek, bármilyenek legyenek is az azt megszegők törekvései és indítékai. A minisztertanács egyhangúlag jóváhagyja a döntésüket. Csak a szombat és a Tisa Beav-i áhítat végét várják ki; ez utóbbi az 1904. alkalommal emlékezik meg a Második Templom Titusz által történt lerombolásáról...

E hó 27-én, amikor Szebasztiában már kezd szervezett keretek közt folyni az élet, Arik Saron farmját, amely Beér-Seva és Askelón közt terül el, lerohanja néhány száz fiatal ellenzéki, köztük a regényíró Ámosz Oz, kitűzik az izraeli zászló mellé a vörös zászlót és hűvösen közlik az odasiető rendőrökkel, hogy ők is egy új közösség megalapítása érdekében jöttek! A hadsereg 28-án körül fogja Szebasztiát, a kivezető utakat elzárják – ezeket, ironikus módon, csak az arabok használhatják. Azok a katonák, akiket Rabin, a néhai vezérkari főnök küldött, hogy távolítsák el a vadtelepeseket, alig egy évvel korábban még a Szezezi-csatornánál harcoltak, s most szembekerülnek akkori parancsnokukkal, Saronnal, aki ellenállást hirdet a hadsereggel szemben:

„Ne engedelmességedjétek – kiáltja nekik –, ez törvénytelen parancs!”

A telepesek elvi alapon passzív ellenállást fejtenek ki. Ketten már akkor is kitűnnek makacsságukkal: Jehuda Eción és Jesua Ben Susan. Arik Saron közbelép, amikor két katona megragadja Ben Susant, hogy odavigye az egyik járműhöz:

„Ne nyúljatok hozzá. Az én katonám, és hadirokkant.”

Miközben a férfiakat egymás után feltuszkolják egy autóbuszra, a nők és a gyermekek úgy énekelnek, mintha a halálba vinnék őket.

„Az ellenzék meghalt Szebasztiában” – hallatszott másnap. Kétségkívül elhamarkodott következtetés. A Gus Emunim két évvel később, 1976-ban hét, kudarcba fulladt, s ez alkalommal a hadsereggel történt, heves összetűzésekkel fűszerezett kísérlet után végül is megnyeri a döntő mérkőzést. Saron, aki időközben a miniszterelnöki hivatalban Rabin különleges tanácsadója lett, kikényszeríti azt a kompromisszumot, amelyet a Hűség Tömbje harcos fiataljainak növekvő népszerűsége által befolyásolt Rabin–Peresz kettős készségesen elfogad. Engedélyezik Elon Moreh telep létrehozását Nablusztól néhány kilométerre nyugatra, a kadumi katonai tábor körzetében.

Begin egy héttel 1977. júniusi választási győzelme után maga is ellátogat Kadumba, ahová elkíséri Saron, akit földművelésügyi miniszterré nevez ki, rábízva a zsidó kolonizálást a megszállt területeken. Szilaj táncot jár a Tóra tekerescsivel a karján, s megígéri „több új Elon Moreh megteremtését...”. A rá következő hónapban Carter elnöknel tett látogatása, Dajan és Tuhami titkos találkozója Marokkóban, valamint novemberben Szadat jeruzsálemi látogatásának „cso-

dája” azonban átmenetileg megállítja a kolonizálás továbbterjedését. Az 1978. évi Camp David-i megállapodások, az Egyiptommal 1979-ben megkötött békeszerződés és a Sínai-félsziget kiürítése, amely 1982. április 25-én ér véget, arra készítik a legtürelemtelenebb szélsőségeket, akik a Gus Emunim, Juval Néman szélső-jobboldali Újjászületés Pártja és Kahana rabbi fasiszta ízü mozgalma mezsgyéjén tevékenykednek, hogy drámai módon próbálják megszakítani „az 1967. júniusi vívmányok feladásának a folyamatát”. Ez a cél egybevág azzal a misztikus óhajjal, hogy felépítsék a Harmadik Templomot a „Gyalázat”-akció keretében, amely 1980 során a Ciszjordániában létrehozott titkos hálózaton belül érlelődött meg – és ennek az akciónak célja az Omár-mecset elpusztítása.

A kis csoport, amely az operatív irányítást átvevő Livni „ezredes” köré tömörül, az illegalitás legszigorúbb szabályainak figyelembevételével szerveződik. Most már mintegy húsz tagja van, de ezek sem mind ismerik egymást, tiszteletben tartva a különálló sejteknek azt az elvét, amely a földalatti akciókra jellemző. A tagokat a ciszjordániai és a golani telepek – így Siló, Nov, Keset, Ofra, továbbá Kirjat-Arba és Jeruzsálem – telepesei közül toborozták. A sok száz kiló robbanóanyagot, amelyet javarészt a Cáhál raktáraiból loptak, különböző rejtékhelyeken tárolták, vagy a Golan-fennsík barlangjaiban, vagy a jeruzsálemi Beit Vagan negyed egyik bérelt házában az alagsorában. A tulajdonossal elhitették, hogy egy rendkívül ritka, a régi metszetekről szóló művészeti kiadvány kinyomásához szükséges papír rizsmáiról van szó.

A hálózat, amely később felveszi a „Makteret” nevet, megteszi az első előkészületeket annak megállapítására, hogy egyáltalán végrehajtható-e az akció. Hosszú hónapokig tartó felderítő tevékenységről van szó. Egyidejűleg hajtják végre az éjszakai megfigyeléseket az Olajfák Hegyén, az óvárosi Jesivat Hakotel tetejéről és egy kis nyilvános teraszról, az Augusta Victoria közelében. Ezek az egyedüli pontok, ahonnan meg lehet figyelni a be- és kimenő forgalmat a mecsetek terén, az örök körjáratát, valamint a szokásos mozgásokat. A távcsövekkel és teleszkóppal felszerelt megfigyelők írásos beszámolókat készítenek a látottakról. Ami a nappalokat illeti, egyesek csatlakoznak a turistacsoportokhoz, amelyek szervezett látogatást tesznek a keresztény negyed fölött tornyosuló Megváltó Templomában, hogy teleobjektívvel felvételeket készítsenek a széttörendő zárakról. Livni maga egy sétatrepülést használ fel arra, hogy megkérje a pilótát, repüljön el több alkalommal – a repülési előírások megsértésével – a Szikla hegye fölött és egészen közelről készít róla felvételeket.

Mivel a főrabbinátus megtiltotta a zsidók jelenlétét a Templomhegyen, azt szentségtörésnek minősítve, Ben Susan magára vállalja azoknak a megnyugtatót, akiknek oda kell menniök, hogy pontos megfigyeléseket végezzenek: küldetésük fontossága felhatalmazza őket arra, hogy dacoljanak a vallási tilalommal. Ennek az a feltétele, hogy visszatérésük alkalmával kétszer is meg kell mártózníok a rituális fürdőben.

A „Gyalázat”-akció tervét lépésről lépésre tökéletesítik: azon a bizonyos, később meghatározandó napon vagy tíz önkéntes, aki a robbanóanyagokat az öve alatt, vagy a pusztá testén rejtí el, a nyilvános látogatások idején turistának álcázva megy fel a mecsetek előtti térre. És egy meghatározott helyen a mecset körül mindegyikük leteszi majd az övét, a hozzácőrsített robbanóanyaggal, majd el-

hagyják a helyszínt: az öveket vezeték köti össze az automatikusan működő detonátorral.

Egy esemény azonban megszakítja a terv végrehajtásának előkészületeit: a ciszjordániai arabok első fegyveres ellenállási akciója a zsidó kolonizációval szemben. 1980. május 2-án a hebroni rabbiszeminárium hat zsidó diákját agyonlövik a Hadassza régi kórháza előtt, a város régi zsidó negyedében, amikor visszatérnek a Pátriárkák Barlangjában végzett szombati imáról. Ezer Weizmann védelmi miniszter, aki pedig a megbékéltetés és a mérséklet politikájának a híve, a telepések felháborodását látván nem szívesen ugyan, de még azon az éjszakán kiutasítja a PFSZ és a ciszjordániai palesztinok közti kapcsolatot fenntartó féllegális Nemzeti Orientációs Bizottság három helyi vezetőjét. Ezek a megtorló intézkedések azonban nem tudják lecsillapítani a telepések bosszúvágyát. Az ájtatos zsidók meggyilkolása ebben a hagyományos mohamedán városban – lefátyolozott nők, Mekkába induló autóbuszok –, amely ugyanakkor az ókori Júdea első fővárosa volt, olyan kihívásnak tűnik, amely arra készteti a Makteret összeesküvőit, hogy végrehajtsanak egy tervet, amely még a Gyalázat-akciónál is sürgetőbb: megtorló merényleteket a Nemzeti Orientációs Bizottság huszonhárom legismertebb vezetője ellen, kezdve Ciszjordánia legfontosabb városainak polgármestereivel.

Az új céllal kapcsolatos végső döntést egy Livni és Eción közti beszélgetés alkalmával hozták meg. Utóbbi kezdetben attól tart, hogy a szükséges megtorló akció – amennyiben azt személyesen irányítják – nem hozza-e magával a letartóztatásukat, s nem hiúsítja-e meg azonnal az Omar-mecset ellen irányuló eredeti tervüket:

„Ha valóban hiszünk abban a küldetésünkben, hogy meg kell tisztítanunk a Templom Hegyét, kár lenne egy ilyen kockázatot vállalni: célszerű lenne, ha egy másik csoport vállalná a felelősséget a merényletekért.

– Nem – válaszol Livni. – Nem áll rendelkezésünkre egy másik csoport. Létfontosságú akcióról van szó, amely legfeljebb csak hátráltatja a Gyalázat-műveletet.”

Eción végül is elfogadja ezt az érvet, azzal a feltétellel, hogy Livni és jómagam nem vesznek részt a megtorló akcióban, s így nem veszélyeztetik a nagy tervet. Az „ezredes” azt javasolja, hogy kezdjék az egészet két emberrel: Basszám Csakával, Nablusz polgármesterével, akit már az előző télen száműzni akart a kormány, amelyet a Legfelső Bíróság akadályozott meg ebben, valamint cinkosával, Karim Halaffal, Ramallah polgármesterével, aki szintén a Nemzeti Orientációs Bizottság tagja volt. Eción azt véli, hogy terjesszék ki a megtorlást a Bizottság más tagjaira is, hisz nekik tulajdonítható a közvetlen felelősség a hebroni zsidók lemészárlásáért. A két összeesküvő végül is megállapodik abban, hogy a huszonhárom „bizottságos” közül tizenháromra sújtanak le, akik közül az egyik Gázában lakik. Az időpontot illetően június 2-ában állapodnak meg, ami pontosan egy hónappal lenne a mészárlás után, mintegy megemlékezésképpen. Ennek az időpontnak a közelsége azonban nem teszi lehetővé egy ilyen hatalmas visszavágás előkészítését, így hát végül is öt célpontra korlátozzák az akciót: Csaka és Halaf, Ibrahim Tavit, El-Bireh polgármestere – ez az egyetemi agitáció központja –, dr. Hamazi, Betlehem tekintélyes nacionalista polgára és Ibrahim Dakak, aki Kelet-Jeruzsálemben ismert személyiség.

Az akció abból áll, hogy e három „felelős” autóba beszerelik a Livni által készített és könnyen felrakható robbanó szerkezeteket. E bombákat – először Hebronban, Livno saját autóján próbálják ki – úgy időzítik, hogy az indítás pillanatában robbanjanak, elkerülve azt, hogy menet közben szükségtelen áldozatokat szedjenek a járőkelők közül. Elég gyenge robbanótöltetekről van szó, mágnessel rögzítik és elektromos gyújtással működtetik. Azonnal megkezdik a felderítő tevékenységet – merre jár, hol parkol az öt célba vett autó. Eción jelöli ki az északi célpontok (Szamaria), Livni pedig a déliek (Júdeá) felelőseit. Minden célpontot egy három emberből álló csoportra bízna: egy gépkocsivezető, egy megfigyelő és egy bombatelepítő. Az öt csoportnak egy időben, hétfőn reggel kell akcióba lépnie, akkor, amikor az öt kiszemelt ember elhagyja a lakását, hogy az irodájába induljon.

Június 2-án, hétfőn 8 óra van, amikor Nablusz polgármestere, Ciszjordánia egyik legnépszerűbb személyisége, akinek tekintélyét csak növelte a megszálló hatóságok baklövése, autójának a volánjához ül. Önindítózik, s a robbanás abban a pillanatban következik be, amikor rálép a kuplungra. Sürgősen elszállítják a legközelebbi kórházba, ahol amputálják mindkét lábát. Csaka ezt kiáltja a járőkelőknek, akik a segítségére sietnek:

„Ha levágják a lábamat, akkor sem tudják megfékezni a harcomat. Éljen Palesztina!”

Ramallah keresztény polgármestere 8 óra után néhány perccel ül be a kocsijába: a robbanás leszakítja a bal lábát. Amikor Ibrahim Tavit a közeli El-Bireh városában éppen kilép a házából és az autójához megy, amely biztonsági okból már néhány napja az egyik szomszédnál parkol, odaszalad hozzá egy barátja és figyelmezteti: „Karimot éppen most sebesítette meg egy bomba!” Tavit azonnal úgy dönt, hogy a városi tanács egyik kocsijával megy el Halaf kórházi ágyához. Az izraeli katonai parancsnok ott hívja fel telefonon:

„Meg akarjuk vizsgálni az ön kocsiját, hátha abban is pokolgépet helyeztek el.”

A tűzmester, egy izraeli állampolgárságú drúz a szomszéd garázsában súlyos fejsébet kap, amikor megpróbálja hatástalanítani az önindítóhoz rögzített bombát. Mindkét szemére megvakul.

Még 9 óra sincs, amikor híre megy, hogy Hebron óvárosát is megrázta egy robbanás: egy pokolgép szétverte a városkaput. Hét sebesülte akadnak – mind arab – a központi piac máris sűrű forgatagában.

És ez még nem minden. 10 óra körül egy izraeli autó lassan gurul az egyik ramallahi utcán. Az utasok odahívják a járőkelőket és tüzet nyitnak rájuk, megsebesítve a Bir Zeit egyetem két diákját. Ez a merényletsorozat heves érzelmeket vált ki, nemcsak Ciszjordániában, ahol a legnagyobb a felháborodás, hanem a baloldali izraeli körökben is. Ez a palesztin „fekete hétfő” ugyanis fordulatot jelent a területek megszállásának történetében. Ez alkalommal ugyanis a célpontok azok a ciszjordániai polgármesterek, akiket a lakosság választott meg annak rendje és módja szerint, s ennek a választásnak Jeruzsálem szerint a Jordán folyó bal partján 1967 júniusa óta bevezetett katonai közigazgatás liberalizálásának kezdetét kellett volna jelentenie. Máris hírek terjednek arról, hogy Ciszjordániában létrehozták a zsidó aktivisták titkos hálózatát. És miközben a Gus Emunim egyes vezetői helytelenítik a megtorló intézkedéseket az arab polgármesterek ellen, a

Kahane rabbi által létrehozott szélsőséges mozgalom második embere ujjongva kijelenti: „Ami hétfőn délelőtt történt, az semmi ahhoz képest, ami akkor történne, ha bevezetnék a Camp David által előírányzott helyi autonómiát.”

A Kah („Így”) mozgalom – a Zsidó Védelmi Liga új neve – a sovíniszta téboly szegélyén tevékenykedik; a Ligát Méir Kahane amerikai rabbi alapította az Egyesült Államokban, még mielőtt kivándorolt volna Izraelbe. Pár tucat izgága tagja van, akivel senki sem áll szóba. A lobbanékony rabbi, aki inkább bandavezér, mintsem politikai vezető, annak a kétes hírnévnek örvendhet, hogy ő az egyetlen ismert izraeli személyiség, akit május 13-án internálnak, annak a brit mandátum-korszakból örökölt statáriális rendelkezésnek az értelmében, amelyet eddig kizárólag azokkal az arabokkal szemben alkalmaztak, akiket azzal gyanúsítottak, hogy veszélyeztetik az állam biztonságát. Kahanét hat hónapig sújtotta ez az adminisztratív intézkedés, amelyet három nappal azt követően szabtak ki, hogy egy 120 kiló robbanóanyagból, 30 gránátból és 150 méter hosszú lassan égő kanócból álló fegyvertárat találtak, egy a Siratófal közelében levő jesiva padlásán, s letartóztatták azt a tisztjelöltet és őrmestert, akik egy jerikói katonai táborból ellopták és egy dzsippel Jeruzsálembe szállították a hadianyagot.

Ez a drámai eszkaláció, amely véget vet a békés egymás mellett élés minden lehetőségének a zsidó és az arab közösségek között, azt is jelzi, hogy ezentúl a szélsőségesek váltják fel a mérsékelteket a terror–ellenterror ördögi körforgásában. 1980. június 9-én három, fekete festékkel felfestett betű tűnik fel Tel-Avivban, a baloldali Selli párt feldúlt központjának a falán: TNT, a jeruzsálemi rejtékhelyen megtalált robbanóanyag rövidítése, s ezt a három betűt egy ismeretlen szervezet, a „Terror neged terror” (Terror a terror ellen) is a maga jelének tekintti, amikor magára vállalja a ciszjordániai palesztin polgármesterek ellen elkövetett merényleteket. Ugyanezen a napon bombariadó van Jeruzsálemben, a rádió épületében, és telefonon megfenyegetik a televíziónak azt a munkatársát, aki a megszállt területekről tudósít: „A listán te következelsz.” A rendőrség azt gyanítja, hogy a Kah mozgalom kapcsolatban áll azokkal a kis csoportokkal, amelyek DB (Dikuj Bogdim – Halál az árulókra) vagy TNT néven megfenyegetik a zsidó–arab együttműködést támogató izraeli személyiségeket. Ilyen például az a felirat, amelyet a jeruzsálemi városháza kapujára mázoltak fel: „Teddy Kollek, áruló vagy, Kahane elbánik veled...”

Noha Kahane rabbi meghirdeti a zsidók és nem zsidók teljes különválasztását, az arab lakosság tömeges kiűzését és hangoztatja, hogy a cionizmus összeegyeztethetetlen a „nyugati demokráciával”, 1984-ben mégis beválasztják képviselőnek a knesszetbe. A Legfelső Bíróság döntésére lesz szükség ahhoz, hogy a Kah jelöltjeit rasszizmus, valamint a rasszista bűnök dicsérete miatt kirekesszék az 1988. évi törvényhozási választásokból. Hallgatósága sajnálatos módon lényegesen nagyobb, mint amekkorára választóinak, híveinek és hivatalos támogatóinak a számából következtethetünk...

A biztonsági szolgálatok, amelyeket teljes mértékben az arab terrorizmussal szemben mozgósítanak, annál is tehetetlenebbek az aktivizmusnak ezzel az új formájával szemben, amely 1980 tavaszán bontakozik ki az izraeli telepések körében, mivel tizenhét esztendeje nincs már politikai rendőrség, olyan intézmény, mint például a francia rendőrség általános felderítő szolgálata. Amikor az

50-es években botrányos körülmények között fény derült arra, hogy Isszer Harel (Kis Harel) Ben Gurion megbízásából telefonlehallgatásokat folytatott a baloldali szocialista és a jobboldali revizionista körökben, ez arra készítette a hatóságokat, hogy betiltsák Izraelben a politikai tevékenység ellenőrzését, kivéve a zömmel izraeli arabokat tömörítő kommunista pártot, a Rakahot. Begin, amióta 1977-ben hatalomra jutott, gondosan ügyel arra, hogy a Sin Bet ne csorbítsa a szabadságjogokat, szorítkozzék a vakondokok, a kémek, a fedajinok felkutatására, és ezen a téren mindenben szabad kezet kap. Egyetlen legális, habár szélsőséges zsidó szervezet sem lehet tehát e szolgálat állandó célpontja, s minden egyes esetben írott engedélyre van szüksége ahhoz, hogy megfigyelés alatt tartsa az erőszakos politikai cselekedetekkel gyanúsítható zsidó aktivistákat. És nehéz is elképzelni, hogy a belügyminiszter, aki 1980-ban a Mafdal, a Nemzeti Vallási Párt vezetője, megfigyelés alá helyezi a Gus Emunimot, hiszen e szervezet tagjainak a többsége az ő pártjához tartozik, hatezer telepese pedig már területi alakulatokba szerveződött a hadsereg ellenőrzése alatt!

És mivel a terror a helyszínen átcsapott a másik oldalra, a polgárháború réme, amely mindenkor kísértett a zsidó nép nemzeti történelmében, arra készíti a Békét Most! (Sálóm Arhav) mozgalmat, hogy szigorú vizsgálatot követeljen a ciszjordániai palesztinok képviselői ellen szervezett merényletsorozat ügyében. Ez a követelés 1980 nyarán fokozott hévvel és utcai tüntetések kíséretében jut kifejezésre, azt követően, hogy a *The Washington Star* augusztus 7-i száma közli David Halevynnek, izraeli tudósítójának „szenzijét”. Halevy szerint, aki tartalékos ezredes és Simon Peresz jó barátja, a Sin Bet főnöke, aki a miniszterelnökség bejelentése szerint a maga akaratából, személyes okok miatt távozott az intézmény éléről, valójában azért nyújtotta be lemondását, mert Begin akadályokat gördített a vizsgálat útjába, amelyet szervezete indított az antiterrorista merényletek végrehajtóinak felkutatására.

Eszerint Ávráhám Ahituv, a kémelhárítás atyja, akinck a neve ez idáig államtitok volt, valójában már az arabellenes merényletek utáni napon közölte a miniszterelnökkel, hogy nyomozói a hadsereg egyik elit kommandójának hat tartalékosára, a Gus Emunim egyik telepének tagjaira gyanakszanak. Állítólag engedélyt kért Begintől arra, hogy beépíthesse ügynökeit ebbe a szervezetbe, s ezek ily módon megfigyelhetnék a hat gyanúsítottat, valamint más szélsőséges csoportokat, s egyben engedélyt kért a lehallgatásukra is. Határozott elutasításban volt része – így az amerikai újságíró. Ugyancsak e forrás szerint két nappal később figyelmeztette Begint, hogy új akciókra készülnek, amelyekkel a megszállt területek arab lakosságát teljesen ki akarják hozni a sodrából, de – úgymond – most sem kapott a miniszterelnöktől szabad kezet a cselekvéshez. Halevy szerint ekkor nyújtotta be lemondását. Kitért a botrány. Letartóztatási parancsot adnak ki az újságíró ellen, aki elkövette a lemondott kémfőnök neve közzétételének a bűnét.

Az izraeli tévénezők először nem hittek a szemüknek és a fülüknek: augusztus 8-án, ezen a pénteki napon a szokásos szombati műsor kezdetekor egy bekapcsolt magnó jelent meg a képernyőn. És az arc nélküli hang, amelyet hallanak, a zsidó állam történetében először a titkosszolgálatok egyik vezetőjének a hangja, mivel egy külföldi izraeli forrás az előző nap egyidejűleg fedte fel a nevét és lemondásának az indítékait. Példátlan, hallatlan eset, ellentétes azzal a hagyománnyal, amely

megtiltja a legcsekélyebb utalás nyilvánosságra hozását az ország biztonságáért felelős személyekkel kapcsolatban, legalábbis addig, amíg azok hivatalban vannak. Az ügynek valóban nagyon súlyosnak kell lennie, ha szellőztetik Izrael egyik legjobban őrzött titkát és fellebben a fátyol a hatékonyságáról nevezetes hírszerzés rejtett világának egyik csücskéről!

A botrány, amelyet az amerikai Watergate-re hivatkozva azonnal elneveznek „Begingate”-nek, arra készíti Ahituvot, a Sin Bet negyedik vezetőjét, hogy a hivatásos hallgatás harminc esztendeje után a nyilvánosság előtt cáfolja, miszerint a miniszterelnök akadályozta a június 2-i merénylettekkel kapcsolatos vizsgálatát: „Nincs semmiféle kapcsolat – állapítja meg a magnón rögzített hang – a már hónapokkal korábban benyújtott lemondási kérelmem és a folyamatban levő vizsgálat között, amelynek során mindenkor élveztem a miniszterelnök támogatását... Az egész a nem éppen tiszteletre méltó indítékú politikai csatározások műve.”

Az ügy a sorozatos cáfolatok és a Sin Bet lemondott főnökének szokatlan rádiós és televíziós fellépése ellenére kirobbantja az Izraelben immár szokásos politikai földrengések egyikét. A Sálóm Arhav aktivistái egyenesen Begin jeruzsálemi lakóhelye előtt tüntetnek. Szóvivőjük, Mikael Bruno, a politikai gazdaságtan fiatal professzora követeli, hogy Ahituv jelenjen meg egy vizsgálóbizottság előtt, mivel azok a magyarázatok, amelyeket augusztus 10-én, a knesszet védelmi bizottsága előtt adott, többé már nem tűntek meggyőzőknek. Bruno és Ahituv négy évvel később ismét találkozhatnak egymással, az első mint az Izraeli Bank kormányzója, a másik mint a Hapoalim bank, az ország második letéti és hitelintézménye egyik részlegének az igazgatója..

Ahituvnak azonban időközben, 1983 augusztusában elege van abból, hogy „elvigye a balhét”. A *Davarban*, a szakszervezetek lapjában cikket ír, amelyben nem éri be azzal, hogy elítéli a Ciszjordániában létesített telepeket, mint a zsidó terrorizmus fészket. Még keményebben fogalmaz, amikor elismeri, hogy éppen-séggel Begin beavatkozása gátolta meg a Sin Betet abban, hogy kivesse a hálóját a palesztin polgármesterek elleni merényletek feltételezett tettesekre.

A jelek szerint tényként fogadhatjuk el, hogy Begin el akart kerülni minden közvetlen összecsapást a Hűség Blokkjával, hiszen ez a szervezet az ő politikájának, Júdea és Szamaria zsidó kolonizálása és betelepítése politikájának élharcosa volt. „A kérdés csupán az – jelentette ki akkoriban e könyv szerzőinek Aluf Areven, a Politikai Tanulmányok Van Leér Intézetének az igazgatója –, vajon Ahituv szabad kezét akart-e ahhoz, hogy már tavasz óta megfelelő intézkedéseket javasoljon a merényletek elkerülésére és hogy a miniszterelnök elutasította-e a javaslatait. Az 1973. évi Jom Kippur-háború idején rémálom kísértett Golda éjszakáiban: hallotta a telefonok csöngését, de nem merte felvenni a kagylót. Vajon Begin számára is csöngtek a telefonok?”

Április 23-án letartóztatták a Gus Emunim négy telepesét; egy autóban ültek, kövekkel és kalapácsokkal körülvéve, Ramallah közelében, ahol beváltak vagy száz ablakot. A Beit El-i szeminárium diákjai voltak, Beit El pedig az a telep, amelyet egy katonai tábor körzetében hoztak létre, azon a helyen, ahol Jákob három követ helyezett el, miután megvívott az angyallal és felvette az Izrael nevet. A telep két részre szakadt, miután azt a rabbiiskolát, amelyet az amerikai

Zsidó Védelmi Liga pénzelt, megszállták a Kah hívei. Nos, ebben a Beit El 2-ben lakott a június 2-i merénylet hat feltételezett végrehajtója. Jichák Zamir professzor, akit aggasztott az ideológiai fanatizmus és a köztörvényes bűnözés növekedésének esetleges összefonódása, négy hónappal később, a *The Washington Star* tudósítója leleplezéseivel egyidejűleg így fogalmazott: „A törvény tiszteletben tartása az egyetlen kötőanyag, amely megakadályozhatja társadalmunk felrobbanását, hiszen közös életünknek nincs hosszú múltja. Bármilyen engedmény egy olyan csoportnak, amely törvénytelen cselekedetre vállalkozik, valójában azt jelenti, hogy a kormány az utca javára veszít a hatalmából.”

Az Ahituv-ügy robbanásának időpontjában azonban rossz szelek fújnak a kabinet fölött, amelyet megrázkódtatnak a homéroszi párbajok, amelyek szembeállítják Begint és Arik Saront, a hatalmon levő koalíció utolsó előtti tábornokát abban a kérdésben, hogy ki kövesse Ezer Weizmann tábornokot a védelmi minisztérium élén. „Hála istennek, nem Orwell 1984-es esztendejében járunk!” – kiált fel a miniszterelnök, aki még mindig nem hajlandó átengedni a lobbánakony Ariknek ezt a kulcspozíciót, amelyet átmenetileg úgy-ahogy ő maga lát el immár három hónap óta. Ebben a feszült helyzetben, amelyet a pusztasándék alapján tett vádaskodás és a sértő szóváltások teremtettek meg közöttük, Begin kímélni akarja azt a Gus Emunimot, amelyet Saron támogat és védelmez. És végül is ez a Saron és a Hit Tömbje közötti különleges kapcsolat az, ami a miniszterelnököt arra készteti, hogy átadja neki a védelmi tárcát. Annál is inkább, mert közeledik a döntő óra, amikor szépszerével vagy erőszakkal el kell távolítani az Egyiptomnak 1982. április 25-én visszaadandó Sínai-félszigetről az utolsó telepessket.

Nos, már 1981-ben megszerveződött a Gus védőszárnyai alatt a Bizottság a Sínai Kiürítése Ellen. És Eción és Livni, az illegális hálózat (Makteret) vezetői számára elérkezik az idő, hogy visszatérjenek az eredeti tervhez: az Omar-mecset elleni Gyalázat-akcióhoz, amely arra hivatott, hogy megtörje az Egyiptommal kötött békeszerződést és véget vessen a Sínai-félszigeten létesített telepek feladásának. Begin, akit megerősít koalíciójának 1981. júliusi új győzelme, ilyen drámai körülmények között dönt úgy, hogy Saront, a Hűség Tömbjének világi hősét az izraeli–egyiptomi megállapodás megfelelő végrehajtására hivatott katonai gépezet élére állítja. És ily módon szembeállítja szövetségesével, a Gus Emunimmal.

A Makteret összeesküvői a Livni kirjat-arbai szalonjában tartott számos titkos tanácskozás után csak nehezen tudják tető alá hozni a tervüket. Nem sikerült mozgósítaniuk a közvéleményt a jamiti kivonulással szemben, s viszonylag elszigetelődtek azok a telepések, akik megpróbáltak szembeszegülni az evakuálással – mindez megrendítette a Templom Hegye megtisztítása hirdetőinek elszántságát. Immár kételkednek abban, hogy elnyerhetik a tömegek támogatását az intenzív szellemi előkészület nélkül, amelyet pedig Levinger rabbi az akcióba lépést megelőzően javasol:

„Végezzünk lelkiismeret-vizsgálatot – fűzi hozzá a rabbi, aki az új kormányt a Júdea–Szamariával és Dél-Libanonnal kapcsolatos eljövendő döntések alapján akarja megítélni. – Kérdezzük meg magunktól, hogy a nép, amely nem támogatja a sok ezer derék embert a Jamit megmentéséért vívott közönséges küzdelem-

ben, miként követhet egy maroknyi önkéntest egy olyan rendkívüli célért, mint amilyen a Templom Hegyének robbantások által történő megtisztítása.”

Más események is akadályokat gördítenek e nemes cél elé: azt követően, hogy egy amerikai zsidó meggyilkolt két arabot a mecsetek előtti téren, és letartóztattak három ifjú kirándulót, aki kézigránatokkal és robbanóanyagokkal volt felszerelve, megerősítették a biztonsági intézkedéseket, így gondoskodtak a Siratófal állandó megvilágításáról. Mi több, egy közönséges esemény valósággal lefejezte a csoportot: operatív vezetője, Livni, sárgalázban megbetegedett! Hosszú kórházi ápoltatása idején Saron elfeledteti a lakossággal Jamit feladását és a Sínai-félsziget egészének visszaadását, hisz megindítja a libanoni offenzívát, hogy a palesztin terrorizmus problémáját a maga módján intézze el.

Noha a libanoni kampány megbékélteti vele a Gus kemény magját és véget vet a Gyalázat megsemmisítését célzó megmentő ábrándnak, végzetes csapást mér a nemzeti konszenzusra, mert veszélyesen elmélyíti a szakadékot a baloldali pacifisták és a jobboldali nacionalisták között. Izrael modern történelmében a polgárháború réme még sohasem volt oly kitapintható közelségben, mint 1982 nyarának ezekben a nehéz óráiban.

Mindazokban a forгатókönyvekben, amelyekben ez a tragikus lehetőség nagyon is valószínűnek tűnik, a Makteret léte nagymértékben Ciszjordánia fegyveres telepeseinek a súlyától függ, hiszen ez a legfenyegetőbb tényező. Joszi Szarid, a heves vérmérsékletű baloldali képviselő, aki elsőként ítélte el a megszállt területeken tevékenykedő illegális zsidó hálózatot, azt egyenesen az OAS-hoz hasonlította, ahhoz a titkos fegyveres szervezethez, amely az algériai háború végén szembefordult De Gaulle-lal és kormányával: ez már egy lehetséges polgárháború infrastruktúrája volt.

Az 1982 szeptemberében végrehajtott szabrai és satilai megszárlás és a 400 000 tüntető gyülekezése Tel-Avivban csak erősítette a szélsőségek polarizálódásának veszélyét, ami a belső konfliktus kirobbanásának előjátéka. A baloldali értelmiségiek egy csoportja, amelynek Ámosz Oz író a hangadója, ekkor kezdeményezi a találkozók sorozatát a Hűség Tömbjének képviselőivel, hogy így tegyék hatástalanná a még csak jelképes bombát. Az első találkozóra Ofrában, a Gus első szamariai telepén kerül sor, nem messze Jeruzsálemtól. A telepések oldalán áll a pionírfalu rabbija, az a Joel Ben Nun, aki szerepet játszott ideológiájuk kialakításában, de szembenállt Levinger rabbi aktivista irányzatával. Azt mondta, hogy megdöbbenette, milyen nehéz a választás a terület épsége és a nemzet épsége között. A kíséretében ott van Jehúda Eción, a zsidó megváltás megszállottja, a Gyalázat-akció és az illegális hálózat szennvedélyes híve. Benne is némi zavart kelt a „zsidók háborújának” lehetősége: végül már őt is felkavarja a nemzet két része közötti szakadás mélysége.

Egy újabb megrázkódtatás éri mindkettőjüket, amikor 1983. február 10-én életét veszti a zsidó szélsőségesek első zsidó áldozata. A Békét Most! (Sálóm Arhav) Jeruzsálem utcáin tüntet és követeli a Begin-Saron páros lemondását, három nappal azután, hogy lesújtó következtetésekre jut az a vizsgálóbizottság, amely a szabrai és satilai megszárlással kapcsolatos zsidó felelősség kérdését kutatja. A békés felvonulás ütközik egy erőszakos ellentüntetéssel. Egy kézigránát, amelyet a tömeg közé hajítanak, halálosan megsebesíti Emil Grincvejget, a tüntetés

egyik szervezőjét. Döbbenet és szinte nemzeti méretű gyász. Ofra rabbija és Eción, a Makteret pionírja könnyezve vesznek részt régi ellenfelük temetésén. Ámosz Oz regényíró, a megbékélési találkozók kezdeményezője a gyászt lezáró hetedik napon ezeket mondja Grincvejg sírjánál:

„A palesztinoktól csak azt kérem, hogy válaszoljanak a békét most követelő felhívásunkra ugyanezekkel a szavakkal: igen, békét most! Azoktól, akik ellentmondanak nekünk, azt kérem, hogy lelkiismeretesen vizsgálják meg azt az utat, amelyet választottak: igazságos-e a nemzet kettészakadásának árán kiszélesíteni az ország határait? Mire való a nagy Izrael, ha ettől összeroncsolódik a nép lelke? A közöttünk keletkezett árok azzal fenyeget, hogy elnyeli mindazt, amit négy nemzedék izzadsággal és vérrel épített fel!”

Akkora már a feszültség, hogy a *Davar* főszerkesztőnöje tétovázás nélkül kijelenti: „Veszélyben a demokrácia!” Móse Nisszim igazságügyi miniszter, akihez a parlamentben a baloldali ellenzék interpellál, igyekszik lekicsinyelni a veszélyeket, s odáig megy el, hogy egyenesen tagadja a szélsőjobboldali ellenterrorizmus létezését:

„Az ön által említett állítólagos titkos hálózat, a Makteret csak Joszi Szarid képviselő termékeny fantáziájában létezik.”

A megszállt területek telepeseinek titkos fegyveres szervezete késlekedés nélkül bizonyosságot tesz létezéséről, amikor visszavág Aharon Grosz rabbinövendék meggyilkolásáért, amire 1983. július 13-án, a hebroni piac kellős közepén került sor. Livni „ezredes” úgy dönt, hogy érvényt kell szerezni a megtorlás törvényének – szemet szemért, fogat fogért –, de a csoporton belül jobbkezének, Jehúda Eciónnak mind hevesebb ellenállásába ütközik, mert ő kizárólag az ország jövőjének új meghatározásán óhajt munkálkodni. Livni szerint ez a megtisztító küldetés nem mentheti fel a Makteretet az olyan megtorló akciók alól, amelyek gondoskodnak a zsidók védelméről és az ország biztonságáról, orvosolva a hatóságok tétlenségét. Eción szerint azonban a kollektív megtorlások alkalmazása az arabok vaktában történő legyilkolása révén csak hadiállapotban engedhető meg, mert csak a kormánynak van hatalma arra, hogy megjelölje a legyőzendő ellenséget. A jelenlegi kormánypolitika viszont nem arra törekszik, hogy minden arabot potenciális ellenséggé változtasson, hanem éppenséggel el akarja ismertetni Izraelt az arabokkal, még hozzá a legmegfelelőbb módszerek révén. Mi több, Eción nem tudja megérteni, hogy társai miért kompromittálják magukat olyan megtorló akciókkal, amelyek másodlagosak a vállalt küldetéshez viszonyítva, s amelyek azzal a veszéllyel fenyegetnek, hogy elkaphatják és életfogytiglani börtönnel sújthatják őket.

Livni ezeket az ellenvetéseket félresöpörve fényes nappal megindítja a bosszúállók kommandóját a hebroni Iszlám Intézet ellen, s parancsot ad, hogy megkülönböztetés nélkül nyissanak tüzet az arab diákokra, valóságos vérfürdőt rendezve.

Begin éppen külügyminiszter-helyettesével, Jehúda Ben Méirrel tanácskozik, aki maga is tevékeny szerepet játszott a Gus Emunim megalapításában, amikor Ávráhám Salom, a Sin Bet vezetője telefonon tájékoztatja a hebroni intézetben végrehajtott mérsárlásról.

„Hogyan juthattunk el idáig?” – suttogja a megdöbben miniszterelnök.

Nem vesztegeti az időt, hanem azonnal hívhatja Sálómot és Móse Lévi vezérkari

főnököt, jelen van még két tanácsadó, valamint a központi régió katonai parancsnoka, aki Júdeát és Szamariát kormányozza. Parancsot ad neki, tegyen meg mindent a tettesek leleplezése, letartóztatása és bíróság elé állítása érdekében. Ami sok, az már sok, s a biztonsági szolgálat újabb kudarca – eddig még nem sikerült azonosítani a palesztin polgármesterek ellen elkövetett merényletek végrehajtóit, sem pedig azokat, akik Emil Grincvejj meggyilkolásáért felelősek – csak az ellenzéki sajtónak kedvezne, amely túrhetetlen egyenlőségi jelet tesz a telepések egésze és a bűneit a TNT betűkkel jelző zsidó „ellenállás” rejtélyes hálózata közé. A miniszterelnök ez alkalommal szabad kezét ad a Sin Betnek, minden megkötés nélkül és gyors eredményeket követel: kerül, amibe kerül.

Begin azonban már nehezen bírja. Néhány hét múlva elhangzanak híres szavai: „Nem bírom tovább”, és minden magyarázat nélkül benyújtja lemondását az államelnöknek, hogy utána bezárkózzék a lakásába.

Utóda, Jichák Samir jól ismeri Ávrám Sálómot, hisz annak idején együtt dolgoztak a Moszadban. Minden támogatást megad neki a nyomozáshoz, még arra is biztatja, hogy a ciszjordániai telepeken toborozzon magának ügynököket.

Sálóm szervezetének így sikerül „megfordítania” az egyik elitalakulat fiatal, vallásos tagját, aki a Danny kódnevet kapja. Teszteknek vetik alá. Danny kezdetben tagadja, hogy részt vett a terroristaellenes merényletekben, vagy azt, hogy egyáltalán tudott az ilyen tervekről. Nem állja ki azonban a hazugságvizsgáló készülék próbáját és elismeri, hogy egy alkalommal megkörnyékezte valaki, akit Akalénak hívtak, majd maga Jehúda Eción. Ő azonban mindkét esetben megtagadta, hogy velük tartson.

A nyomozók ekkor azt javasolják neki, hogy írja fel egy papírra mindazt, amit megtudott, s ezt a papírt megőrzi számára, s megígérik, hogy nem használják fel akarata ellenére. Amikor újra a hazugságvizsgáló készülékhez ültetik, azt állítja, hogy nem fejtett ki más tevékenységet, mint azt, ami ezen a bizalmas jellegű, előttük és engedélyükkel megsemmisített papírlapon szerepel. A készülék mutatója ez alkalommal nem leng ki.

Danny néhány hét múlva találkozik a Sin Bet egyik nyomozójával, aki felmutatja neki azt a papírlapot, amiről azt hitte, hogy már megsemmisült. Felismeri az írását és a kulcsszavakat: Akale–gyanú–Eción–Templomhegy. A megzavarodott Danny még azon az éjszakán elküld egy üzenetet Akalénak és Eciónnak, hogy értesítse őket, milyen csapdába került. Később találkozik is velük Ben Susan lakásán, amelyet azonnal megfigyelés alá helyeznek.

Gyorsan fényt derítenek az Eción és Livni közötti kapcsolatra. Eción, aki lelassította a Gyalázat-akció előkészületeit, anélkül, hogy lemondott volna erről a „megtisztító” célról, úgy dönt, hogy abbahagy minden titkos tevékenységet, amikor a hebroni mászárás elkövetőinek letartóztatása után – tetten érik őket öt arab autóbusz „pokolgépesítése” közben – nyilvánvalóvá válik: a hálózat tagjainak többségét leleplezik, még akkor is, ha nem derült még fény az összes tervükre.

A Makteretet 1984 elejére gyakorlatilag leleplezték. A Sin Bet most arra készül, hogy a „bosszúállókat” akció közben kapja el. Egy kommandó április 24-én arra készül, hogy robbanótölteteket helyezzen el az arab Gulani társaság öt autóbuszán, mintegy megtorlandó az izraeli buszok ellen intézett támadásokat. Alig helyezik el az első bombát, amelyet úgy időzítenek, hogy a csúcsgalamb idején

robbanjon és valóságos vérfürdőt idézzon elő, amikor a rendőrség kiveti a hálóját a kommandó „tűzseréseire”. Alig hat óra leforgása alatt kézre kerül a Makteret huszonnyolc összeesküvője.

Egyikőjük, Haggai Szegal beszámol majd letartóztatásáról, vallomásairól és a hálózat felszámolásáról. Kezdetben tagadta, hogy ismerte Livnit, noha a neve szerepelt több kihallgatás jegyzőkönyvében is. A nyomozók ekkor az orra alá dugják Eción egyik levelét, amelyet a többi gyanúsított is aláírt. A levél rögzíti a nyomozókkal kötött alkut: kegyelmet kapnak annak fejében, hogy együttműködnek a nyomozással. Figyelembe veszik a csoport minden egyes tagjának ideológiai motivációját; a vádlottak szabadon érintkezhetnek egymással és vendégeket is fogadhatnak a börtönben; kijelölnek egy ügyvédet a kollektív védelem ellátására és engedélyezik egy külső védelmi bizottság megszervezését.

„Jézus” Ben Susan, aki meg van győződve arról, hogy a rendőrök nem tudnak a Makteret minden tervéről, találkozni óhajt a Sin Bet főnökével, hogy alkut kössön vele: elmondja a Templom Hegyével kapcsolatos tervet, s ennek fejében nem állítják bíróság elé a barátait. Felvezetik egy bizonyos Jaakovhoz, elhitetvén vele, hogy ő a „nagyfőnök”. Miután Ben Susant biztosították afelől, hogy a barátait nem állítják bíróság elé, úgy dönt, hogy feláldozza magát, s mindent magára vállal, elmondja a Gyalázat-akció minden részletét, még azt is elárulja, hová rejtették a robbanóanyagokat az eddig még egyedül le nem bukott Dan Beéri lakásán. Az áttért ex-franciát Jaakov ígérete ellenére letartóztatják. Ez utóbbi, meg lévén győződve arról, hogy a ténylegesen végrehajtott merényletekhez viszonyítva jelentéktelen ügyről van szó, készségesen megadja a nyomozók által kért részleteket. A többi letartóztatott csak megerősítheti az ártalmatlanoknak minősített vallomásokat.

Amikor Ben Susan tudomására jut, hogy letartóztatták Dan Beérit, már túl késő számon kérni azokat a hamis ígéretek, amelyeket neki tettek. Felismervén, hogy becsapták, végül is közli fogolytársaival, hogy milyen alkut kötött az ügynevezett Jaakovval. De továbbra is bízni akar Izrael biztonsági szervezetében.

Eciónt huszonnégy órával a Ben Susannal kötött alku után hallgatták ki. A mecset elleni tervben való tevékeny részvétellel gyanúsítják, de a nyakába akarják varrni a polgármesterek ellen elkövetett merényleteket is.

A nyomozók a vallomások és a tagadások szelektív felhasználása útján eljutnak a kitűzött célhoz, még a betlehemi és jeruzsálemi sikertelen merényletkísérletek tetteseit is azonosítják. Végül mindannyian beismerő vallomást tesznek, úgy, hogy még az ügyvédjükkel sem konzultálnak/1/

Csak Livni marad börtönben, valamint a hebroni Iszlám Intézet elleni vérfürdő két tettese, akiket életfogytiglani börtönre ítélnék. A Makteret többi aktív tagja, aki megbánja tettét, visszatér a társadalomba. Szegal újságíró lesz, Dan Beéri aki visszatér Hebronba, mint oktatási tanácsos. Jeruzsálem felújított régi zsidó negyedében él, néhány lépésre attól az Omar-mecsettől, amelynek elpusztítására esküdött fel a szervezete és azt tanulmányozza, miként lehetne a televízió segítségével javítani az oktatási rendszert.

A *Nekuda* („A helyzet”), a ciszjordániai telepések lapja 1988 áprilisában külön számot szentel az intifádának, a kövek háborúja palesztin felkelésének. Dan Beéri,

az exellenterrorista a PFSZ, az egyetlen elfogadható beszélgetőpartner című írásában kifejti új filozófiáját a megszállt területek jövőjéről:

„A Munkapárt és a Likud közös mítosza összeomlik az intifada közáporának hatására: az a mítosz, miszerint Ciszjordánia arab lakosságának többsége rokon-szenvezik a pacifikálással és csak maroknyi agitátor tevékenykedik. Most már világossá vált, hogy a PFSZ a palesztin nép egyedüli törvényes képviselője. Kétségbevonhatatlan ugyanis, hogy létezik a palesztin nép és amennyiben szükséges valakivel beszélni, az csak a PFSZ lehet. De miről is tárgyaljanak, ha nem tudnak mit adni cserébe? A területi megosztás tipikusan nyugati elképzelés. Mi sem akarunk területeket átengedni, az arabok sem. Jogosan hivatkoznak a salamoni ítéletre.

A zsidók számára Erec Iszráél az izraeli nép szíve. Ki a zsidó, ha nem az, aki átéli sorsunk messianisztikus törekvését? Mi hát akkor a megoldás? Először is meg kell értetni az arabokkal, hogy semmit sem érnek el a felkeléssel, hogy Izrael nem vonul ki az általuk lakott területekről, hogy a megszállás kész tény, örök tény. És utána meg kell adni nekik a területi alap nélküli autonómiát, izraeli zászló alatt.”

Azt mondják, hogy egy megtért ember kettőt ér. Kettő azonban többet ér, mint egy, írja a *Prédikátor Könyve*.

A munkapártiakat és a Likudot éppen a polgárháborútól való félelem – márpedig a Makteret bűnbánóihoz hasonló összeesküvők totalitárius logikája éppen ide vezet – készítette a nemzeti egység megőrzése legkevésbé rossz eszközének keresésére. Inkább kétszer, mint egyszer.

A ZSIDÓK CSETEPATÉJA

1984 nyarának egyik forró napján a Szavjon – a tel-avivi Beverly Hills – egyik hollywoodi villájának úszómedencéje kellemes hűvösségével megfelelő keretet jelent az izraeli politikai élet egyik legváratlanabb találkozója számára, egy héttel a törvényhozói választások után, amelyeken gyakorlatilag fej fej mellett végez a két rivális koalíció, a munkapárti baloldal és a nacionalista jobboldal, a cionizmus két nagy történelmi áramlatának az örököse. Az a két férfi, amely egy generációhoz tartozik, s ezen a napon a medence mellett találkozik, jó ideje ismeri és szívből utálja egymást. Valójában minden szembeállítja egymással Simon Pereszt, az ellenzék vezetőjét és Ariel (Arik) Saront, a Begin-kormány néhai nagy hadvezérét. Csak az a közös bennük, hogy barátság fűzi őket a színhely tulajdonosához, buzgó vendéglátójukhoz, Jaakov Nimrudihoz. Szükség törvényt bont, így hát a medence partján tesznek kísérletet, miután oly hevesen csatáztak egymással, hogy megállapodjanak a nemzeti egység merőben új formulájában.

Hosszú ellenségeskedésük, amellyel csak versengésük ér fel, már első találkozásukkal, 1953-mal kezdődik. Peresz akkor harmincéves volt, s a Dávid Ben Gurion, a miniszterelnök közvetlen irányítása alatt álló védelmi minisztériumot vezette. Saron huszonnyolc éves volt és ifjú ezredesként éppen megkapta a 101. alakulat irányítását; ezt a megtorló kommandót Móse Dajan tábornok, a Cáhál vezérkari főnöke azért hozta létre, hogy harcoljon a zsidó állam 1949. évi függetlenségi háborúját lezáró tűzszünet nyomán kialakult zegzugos határokon beszürgő terroristák ellen.

Az első valósággal megtestesíti az apparatcsikot, aki hol funkcionárius – aki remekül kiismeri magát a hivatali szeráj titkaiban –, hol az állam fő kereskedelmi utazója titkos ügyekben, hol pedig politikai vezetője annak a bürokratikus kasztnak, amely az alapító ideológia nevében vagdossa a már kissé elaggott forradalom szelvényeit. A másik, a már épp oly rettenthetetlen, mint engedetlen fenegyerek, későn állítja stratégiai képességeit egy zavaros és szertelen politikai becsvágy szolgálatába: a végletekig kívánja kiterjeszteni a hatósugarát annak a szuperállamnak, amelynek ő lesz a kardja és pajzsa.

Simon Peresz az izraeli hősköltemény szent szörnyetegeinek árnyékában maga is a nemzet katonai dicsőségének szolgálatába állította a dossziék emberének szellemi képességeit, noha sohasem szolgált a hadseregben. Ez a született hidegvérű politikus, aki a konszenzus kemény iskolájában nőtt fel, közéleti pályafutása során nemegyszer esett áldozatul a gyors karrierje által kiváltott féltékenységnek, a sötét mesterkedéseknek, amelyeket vetélytársai tulajdonítottak neki, és azoknak a kedvezőtlen eseményeknek, amelyeket a kompromisszum megszállott keresése

váltott ki. Peresz, miután Lengyelországból jött szüleinek vallásosságát 1934-ben felcserélte a kibuc munkáspárti hitvallására, húszéves korában akkor döbbsen rá arra, hogy mi is lesz a sorsa, amikor is autóstoppal akart Haifába utazni. Aki autójába felvette, bizony, maga Ben Gurion volt:

„Tudod-e, hogy Trockij miért nem volt államférfi? – kérdi a Zsidó Ügynökség vezetője a fiatal stopostól. – Azért, mert nem akarta sem a háborút, sem pedig a békét. Csakis a döntés számít.”

Peresz meghozza a döntését, s a „Vén Oroszlán” embere lesz, az pedig Izrael nagy fegyverkereskedőjévé teszi. Huszonkilenc éves, amikor rábízta a védelmi minisztérium általános irányítását, s ugyanakkor kinevezi Dajant a hadsereg élére, s így két ifjú védencét állítja a nemzetbiztonságnak azokra a posztjaira, ahonnan eltávolította pártjának, a Mapainak a régi gárdáját.

Pereszt, aki 1959-ben már miniszterhelyettes, feltétel nélküli hűsége arra készíti, hogy kínos, de rövid búcsút mondjon a közhivatalnak, amikor Ben Gurion az 1965-ös választások alkalmával Dajannal együtt magával rántja a pártszakadásba. Két évvel később a hatnapos háborúval lezáruló válság visszatéríti a két tanítványt a rendes útra. Menahém Begin, a hajthatatlan ellenfél, aki ideiglenesen csatlakozik az első nemzeti egységkormányhoz, kieszközli, hogy részesei legyenek a Lévi Eskől–Golda Méir együttesnek. Miközben Dajan diadalmaskodik, Peresz beéri a kevésbé tündöklő miniszteri posztokkal, de közben türelmesen törekszik az apparátus meghódítására, miközben ellenkezés nélkül túri Golda csípős megjegyzéseit. Kevéssé keveredett bele a Jom Kippur-háború *mehdáljába*, s hevesen tör a miniszterelnöki posztra, amely 1974 tavaszán éppen kiadó. Noha vetélytársa, Jichák Rabin lekörözi, sikerül legalább a védelmi tárcát megszereznie, meghozzá ezúttal teljes mértékben.

„Arik” Saron, aki a Szezei-csatorna egyiptomi oldalának hőseként tért vissza, hiszen ott ragyogóan sikerült megfordítania a hadiszerencsét, ugyanebben az időszakban otthagya a katonai szakmát, hogy a politikai arénába lépve Begin javára tömörítse a liberális és nacionalista jobboldalt. Pályafutása ugyanakkor elválaszthatatlan a Cáhál dicsőséges történetétől, hiszen a hadsereget igyekezett a maga képmására formálni. Ez a természetes férfi egyhamar legendás, a MacArthur-éra emlékeztető népszerűsége tett szert, mert élvezte a harcot, s nagyon közvetlen hangot tudott megütni a közkatonákkal. A Palmah iskoláját járta ki, ahol a tisztek jogot formáltak az engedetlenségre és csapataik élén állva a „Kövessetek!” (nem pedig az „Előre!”) kiáltással rohamoztak. Saronnak köszönhető az az immár megszentelt hagyomány, hogy sohasem szabad egy sebesültet, de még egy holttestet sem az ellenség kezére adni. A latruni csata során – az egyetlen zsidó vereség 1948-ban – egy katona a harcmezőn maradt, golyót kapott az ágyékába. A sebesültet az egyik embere mentette meg az utolsó pillanatban; a katonát a vállára vette és így az nem került az Arab Légiónak kezére. Ebből levonta az alapelvként megfogalmazott tanulságot: „Az a katona, aki tudja, hogy a bajtársai akár az életüket is feláldozzák a megmentéséért, sohasem fog félni a harctól.”

A 101. egységhez tartozó partizáncsapatával, amely büntetőexpedíciókat hajt végre a terrorista betörések bázisául szolgáló arab falvak vagy táborok ellen, mintegy példát mutat arra, hogy milyenné akarja tenni Dajan a Cáhált: jól képzett szervezet, amelyet áthat a kommandószellem, amely át tudja vinni a

háborút az ellenség területére, amely szükség esetén lelkiismeret-furdalás nélkül gyilkol és végrehajtja a feladatot: „Felmentenék a parancsnokság alól minden tisztet, aki lemond a feladat teljesítéséről, még mielőtt embereinek legalább a fele harcképtelenné válna.” „Nincs még egy olyan, mint te” – írja Dajan egy nap Saronnak, amikor a 101. alakulat visszatér egy jordániai területen végrehajtott véres akcióról. Egysége, amelyet nemsokára összevonnak az ejtőernyős zászlóalj-jal és így alakul meg a 202. alakulat, a Cáhálra is átörökíti ezt a sajátos testületi szellemet: támadó jellegű, mozgékony hadsereg, amely ott és akkor lepi meg az ellenséget, ahol és amikor az nem vár rá, kezdeményezésre és hatékonyságra törekszik, és nem sokat ad a katonás magatartás külső megnyilvánulásaira. „Előbb legyünk erősek, s utána még igazunk is lehet” – hangzik az egyik jelszó, amelyet kórusban mondogatnak a tábortüzek körül azok a „bajtársak”, akik rangjuktól függetlenül csak keresztnevükön szólítják egymást...

„Zbeng vegamarnu!” (Bumm! El van intézve!) – ez a divatos jelszó Saron minden sikeres, a határon túl végrehajtott akciója után, amely révén a Cáhál a hadműveletek kezdeményezőjének tűnik. „Arik”, az ejtőernyős dandár első parancsnoka – az itteni szolgálat minden tiszt kiképzésének kötelező eleme – embe-reivel a kapott paranccsal ellentétben leugrik a Mitla-szorosba és az 1956-os hadjárat során puskalövés nélkül elfoglalja a Sínai-félszigetet. Az adjutánsát Jichák (Hakka) Hoffinak hívják és vezérkari tisztjeinek Motta Gur és Rafael (Raful) Eitan a neve. Itt tűnik ki egy fiatal katona, kinek a neve Don Sómrón.

Saront 1964-ben az a megtiszteltetés éri, hogy feltűzheti az ejtőernyős jelvényt Dajan zubbonyára, aki igyekezett a többieknek is példát adni. Három esztendővel később, 1967. június 5-én az általa irányított kombinált támadás lehetővé teszi az egyiptomi védelmi rendszer központi pajzsának áttörését és megnyitja az utat a Sínai újbóli elfoglalása előtt. Ettől kezdve legendáját bearanyozza a ragyogó fegyvertények véget nem érő sorozata. Semmibe veszi a parancsokat, megtagadja az engedelmességet és győz. A vezérkar nem bízik ebben a népszerű és fegyelmetlen tisztben. Dajan, a védelmi miniszter legalább annyira tart tőle, mint amennyire megbecsüli. Nyomást kell gyakorolnia a környezetre, hogy rábízzák a déli front parancsnokságát. Saron kinevezését követően szétzúzza azt a városi gerillát, amelyet a NFPP (Népi Front Palesztina Felszabadításáért) irányít a Gázai övezetben: 300 halott! Talajgyalukkal nyit széles útvonalakat a menekülttáborok-ban.

Ellenségesen áll szemben a Bar Lév-vonal elyével, amely homokfüggőnyt bocsát le a Szezei-csatorna mentén és álló pozíciókba temeti a hadsereget, híve a megszállt területek gyarmatosításának és mind hevesebben fordul szembe azzal a politikai-katonai hierarchiával, amely nem engedi, hogy megpályázza a Cáhál vezérkari főnökének a tisztségét. 1973 júliusában úgy dönt, hogy a déli övezet parancsnokságát feladva ismét sikmini farmjával foglalatoskodik, amely Askelon-tól délre terül el – néhány száz hektár, amelynek megvásárlásában amerikai csodálói segítettek neki –, és részt vesz a knesszet októberi újráválasztásával kapcsolatos kampányban. Sikerül erőnek erejével rávennie a jobboldali nacionalista és vallási ellenzék minden csoportosulását, hogy egyetlen mozgalom, a Likud kebelében egyesüljenek.

Október 5-én reggel behívják néhai főhadiszállására, mint tartalékos táborno-

kot, aki rangban alatta álló utódának a rendelkezésére áll. Miután megvizsgálja a csatornáról készített légifelvételeket, közli a 143. hadosztály tisztjeivel: „Holnap vagy holnapután kitör a háború.” Senki sem hisz neki. Tizenöt nap múlva sikeresen hajt végre páncélos hadosztályával egy kommandóakciót, noha merész lépéséért leváltással fenyegetik: átkel a Szuezi-csatornán és bekeríti az egyiptomi hadsereget. A csatorna afrikai oldalán, a külföldi sajtó jelenlétében egyre több heves kirohanásra ragadtatja el magát, s Dávid (Dado) Elazar vezérkari főnök fegyelmi büntetést követel ellene azon a napon, amikor a 101. kilométerkőnél, a tűzszünetet követően aláírják az első csapatsétválasztási egyezményt. Amikor felesége, Lily telefonon megkérdi tőle, hogy a fején miért bandázst visel és nem sisakot, így válaszol:

„A sisak majd akkor kell, ha visszatérek Jeruzsálembe...”

Alighogy véget ért az arabokkal vívott háború, máris megkezdődik „a zsidók háborúja”. Valójában az az ember, akit a frontról hazatérő katonák „Arik, Izrael királya” kiáltással üdvözlnek, beéri azzal, hogy 1973 decemberében megválaszszák képviselőnek, hozzájárulva ahhoz, hogy a jobboldal a közeli jövőben magához ragadja a hatalmat, amelyet a – mind mérsékeltebb – baloldal a 20-as évek kezdete, a nemzeti otthon megalapítása óta birtokol. A polgárháború réme azonban mindvégig kísértett a zsidó nép nemzeti történetében.

Nem szükséges visszamennünk egészen Josephus Flaviusig és a Második Templom pusztulásáig, elegendő, ha az eseményeket attól kezdve kísérjük figyelemmel, hogy dr. Hájim Weizmann kieszközölte a zsidó nemzeti otthon elismerését. Az ottomán birodalom fölötti brit győzelem nyomán, a Balfour-nyilatkozat sodrában két egymással szöges ellentétben álló felfogás csapott össze és vívott heves harcot a diaszpórában élő és a palesztinai zsidó közösség ellenőrzéséért: a munkáspárti dogma, amely a mandátumhatóság védnöksége alatt összefogott a lépésről lépésre történő fokozatos mezőgazdasági kolonizáció híveivel; és a militarista nacionalizmus, amely azt hirdette, hogy elsődlegesen az állami struktúrákat kell – szükség esetén tűzzel-vassal – életre hívni a Jordán folyó mindkét oldalán.

„Az osztályon át a nemzethez” – ez volt Ben Gurion jelszava, amikor a Hisztadrut szakszervezeti központot a hatalom meghódításának alapjává, s az eljövendő munkáspárti rendszer pillérévé akarta tenni. „Adjátok nekem a Cionista Világkongresszus többségét és én nektek adom a zsidó többséget Palesztinában” – válaszolta erre Vlagyimir Zejev Zsobotyinszkij, a „revizionisták” vezéralakja, a Hagana megteremtője.

Ben Gurion 1933-ban Hájim Azlozorovnak, a Zsidó Ügynökség egyik politikai vezetőjének váratlan halálát kihasználva sztálini típusú pert indít Aba Asiméir ultranacionalista csoportja ellen, s ez lehetővé teszi számára, hogy kizárja az összes képviseleti intézményből a „fasiszta gyilkosoknak” minősített „revizionistákat”, akiknek az utódai, Beginnel az élen, Izrael Állam függetlenségének elnyerése nyomán a steril parlamenti ellenzékiiségre lesznek kárhóztatva./1/ Ez a totalitárius kísértés készteti arra, hogy a baloldalon is felszámolja a szocialista élcsapat autonóm intézményeit annak a bürokratikus centralizmusnak a javára, amely a nemzeti és vallási keretet tekintette integráló tényezőnek, a meglevő apparátusoknak és koalícióknak kedvező választási rendszerrel. Az izraeli politikai életet, amely azóta beharcokra, a személyi becsvágyak összecsapására és az apparátus emberei

között dúló homéroszi párbajokra korlátozódott, a konszenzus és a viszály váltakozása jellemezte. Egészen az 1977-es választási fordulatig, amely még a negyven esztendeig tartó osztatlan hatalom után – az 1967-es közbiztonsági törvényt leszámítva – sem öltötte magára az ideológiai reváns jellegét, hiszen a munkáspárti vezetés mind jobban eltávolodott az úttörők szocialista-cionista álmaitól, előkészítve a talajt az elvtelen liberalizmus számára.

Simon Peresz, aki 1974-ben hirtelen a védelmi tárca élére kerül, s ott kinevezi a tábornokok új nemzedékét, csakhamar szembetalálja magát azzal az Arik Saronnal, aki iránt – s erre ő némileg féltékeny is volt – Ben Gurion csodálatot tanúsított. A csatornán történt átkelés hőse, aki beleunt a parlamenti tevékenységbe, Rabin helyére lép, mint a minisztertanács védelmi tanácsadója. Az 1977-es választási hadjárat, amely szembeállítja Pereszt a Begin-Saron kettőssel, végül módot nyújt neki arra, hogy kiragadja a párt vezetését Rabin kezéből; ez utóbbi ugyanis lemondásra kényszerül egy rút pénzügyi mesterkedés miatt: kiderül, hogy feleségének illegális bankbetétje van az Egyesült Államokban. Ily módon válthatja fel Rabint a miniszterelnöki poszton is. Ez az ember azonban, aki úgy lett hivatásos politikus, hogy sohasem jutott el a népszerűségnek arra a küszöbére, amelyet átlépve be lehet vonulni a Történelembe, vagy legalábbis a legendába, megbotlik a csúcshoz vezető utolsó lépcsőfokon. Ez a kevésbé szeretett vezető se nem galamb, se nem héja, hanem éjszakai madár. Vérévé vált a titkos diplomácia, de hiányzik belőle a karizma. A vele szemben álló Saronnak, aki erre az alkalomra hozta létre a mindössze két mandátummal rendelkező kis tömörülést, a kezében a helyzet kulcsa: biztosítja Begin számára a szükséges segítséget ahhoz, hogy megszerezze a többséget, azt követően, hogy huszonkilenc éven át átkozódott a hatalomból kizárva.

Noha a déli Sikmin gazdálkodó úriemberének hatásköre a földművelési minisztériumra korlátozódik, ebben a minőségében mégis ő ellenőrzi a ciszjordániai kolonizációt. Dajannal, aki a baloldaltól jött át, de közben héjából galambbá vedlett, segíti a revizionista jobboldal örökösét abban, hogy – hála Szadat tétjének – a béke kikovácsolója legyen és legalább annyira rányomja a bélyegét a történelemre, mint Ben Gurion, a szocialista cionizmusnak ez a képviselője, aki kiérdemelte az állam bábájának a címét... Újabb paradoxon!

Peresz türelmesen újjáépíti a Munkapártot, amelynek összetartó ereje nem állta a Rabinnal folytatott versengését és a választási kudarcot. Arra is törekszik, hogy helyreállítsa személyes hitelességét, olyan embernek tüntetve fel magát, aki meg tudja teremteni a békét a Jordán folyó mentén. A Likudot választó tömegek szemében azonban továbbra is ő az összes meghiúsult remény jelképe. A nyomor- negyedekben egyenesen kifütyülik, és az új településeken csak rendőri védelem mellett tud korteskedni. Rabin pedig éppen most teszi közzé *Emlékiratait*, amelyekben állandó és tisztességtelen intrikákkal vádolja.

Noha mindennek ellenére ő az 1981. évi előrehozott választásokon az esélyes kihívó fél, most sem sikerül feljutnia a létra legfelső fokára: a sarm-es-sejki Begin-Szadat találkozót, az osziraki atomerőmű bombázását, az importadók csökkentését, továbbá 200 000 képmagnó hitelben történő árusítása hat hónap leforgása alatt – mindez könnyörtelenül az ellenzékbe taszítja. És közben Saron végül mégis

a védelmi minisztérium élére kerül. Egy álom, amely egy évvel később darabokra törik a Libanon-hegy lejtőin.

Besir Dzsemájel meggyilkolását és az 1982. szeptemberi szabrai és satilai megszárlást követően Peresz megszervezi a Salom Arhav (Békét Most) hatalmas tüntetését, amely 400 000 tiltakozót tömörít Tel-Avivban az Izrael Királyai terén, hogy követelje Saron távozását. A védelmi miniszter, akit a vizsgálóbizottság belekever az ügybe, 1983-ban lemond, azzal vádolva Pereszt, hogy ezzel a háború kellős közepén megszervezett tüntetéssel hátbadöfte a hadsereget. E felesleges háború költsége és népszerűtlensége, az évi 500 százalékos infláció, Begin néma visszavonulása, utódjának, Jichák Samirnak közepszerűsége – a közvéleménykutatások tükrében mindez arra enged következtetni, hogy a munkapártiak győzelmesen visszatérnek az 1984. júniusi választásokon. Újabb balszerencse: a szavazatok összeszámlálásakor az előretörés nem elegendő ahhoz, hogy Peresz biztos többséggel alakíthasson kormányt.

Peresz és Samir a legutolsó nyilvános vitája során felvetette a nemzeti egység koalíciójának a lehetőségét, tekintettel az új kormányra váró roppant feladatokra. Samir kijelenti, hogy rokonszenvezik ezzel az elképzeléssel, hiszen a választási kampány során fény derült arra, hogy megfelel a „kecmeregjünk ki belőle” népi óhajának. A közvélemény beleunt a jobb- és a baloldal egymást örökösen kizáró döntéseibe és abba, hogy csaknem mindennap meg kellett siratnia egy katonát, aki életét vesztette a libanoni mocsárban. A szavazatok csaknem egyenlő arányban oszlanak meg a két tömb között, s végső esetben bármelyikük megalakíthatna egy olyan kormányt, amely ki van szolgáltatva a döntőbíró szerepét játszó Nemzeti Vallási Párt zsarolásának. A közvélemény nyomása azonban oly erős, hogy még ez a párt sem meri ellenezni egy nemzeti egységkormány gondolatát.

Saron, aki a maga rehabilitálására törekedett, elsőként érezte meg, hogy milyen fordulat érlelődik a választásokon. Országszerte több tömeggyűlésen vett részt és megállapíthatta, hogy a libanoni kudarc csak kevésbé tépázta meg a tömegek szemében kialakult imázsát. Azt is tudja, hogy Samirnak szüksége van az ő jóakarató semlegességére, abban a belharcban, amelyet a pártvezetésre pályázó első számú jelölt, Dávid Lévi, a marokkói szefárd származású szakszervezeti vezető ellen folytat. A választás nyomán kialakult két tömb egyenlő nagysága tehát páratlan lehetőséget nyújt Saron számára, hogy ismét felpattanjon a nyeregbe.

Simon Peresz is tudja, hogy ez a szavazás az utolsó lehetőség arra, hogy visszatérhessen a hatalomba. Még négy év az ellenzékben és 1988-ban már a saját pártjának az ifjútörökjeivel kell megküzdenie. Ezért fogadja el az urnáknál született kegyetlen döntést követően azt a javaslatot, hogy találkozzék titokban Saronnal; ezzel a javaslattal közös barátjuk, Jaakov Nimrudi áll elő. Saron, aki hű marad kommandós módszereihez, ezúttal is meglepetésre törekszik, amikor egy titkos kapcsolat révén átmeneti szövetséget akar kötni Peresszel. A két férfinak egyaránt érdekében áll, hogy megegyezzen egy olyan formulában, amely a – baloldali körökben is végzett – közvéleménykutatásokban kifejezésre jutó óhajoknak megfelelően lehetővé teszi együttélésüket egy egységkormány keretében. Így hát a négy legjobb és nemzetközileg is elismert izraeli író (Ámosz Oz és A. B. Jchósua

írók, Hájim Guri költő és Sz. Izhar esszéíró) közös felhívást tesz közzé, hogy alakuljon meg a nemzeti egységkormány, élén a munkapárti vezetővel.

„Azt hittem, hogy abban a helyzetben, amelyben 1984-ben volt az ország – fejtette ki két évvel később Ámosz Oz, amikor már azt követelte, hogy zárják le ezt a kísérletet – a két párt együttélése lesz a kisebbik rossz és továbbra is azt vallom, hogy erkölcsi kötelezettségünk előnybe helyezni a kisebbik rossz politikáját a rosszabb politikájával szemben.”

Saron a rejtélyes szavjoni találkozó során, Nimrodi medencéjénél varázsolja elő a kalapjából a rotáció (*rotacia*) gondolatát: kétévenként változó elnökség, amelyet Peresz, majd Samir tölt be, s ugyanők felváltva a külügyminiszterek. A titkos találkozón létrejött megállapodás értelmében Saron a Likudban támogatja Peresz követelését, hogy ebben a rotációs együttélésben ő lehessen az első miniszterelnök, Peresz viszont a maga részéről kieszközli azt, hogy a pártja eláll attól, hogy ellenezze Saron visszatérését a kormányba.

Mert valójában, két esztendővel Szabra és Satila után, amikor a hadsereg még mindig benne van a libanoni mocsárban, a közvélemény jelentős része továbbra is követeli, hogy zárják ki a politikai életből azokat, akik ezért a „nagy szarért” is felelősek. Ezt a népi követelést osztja több munkapárti parlamenti képviselő, s egyesek ezt egyenesen a nemzeti egységkormány létrehozása előfeltételének tekintik. Peresz vállalja, hogy ráveszi őket: mondjanak le erről a vétőjogról.

A történelem titkos iróniája nyilvánul meg abban, hogy Saron teszi lehetővé régi ellenfele számára a – harminc éve áhított! – miniszterelnöki poszt megszerzését, Peresz pedig ősi, kemény ellenfele számára a kereskedelmi és ipari tárca birtoklását az állam csúcspozíciójának közelében. Az a férfi, aki országát egy véres kalandba belesodorva magára vállalta a híres izraeli nemzeti konszenzus megtörésének súlyos felelősségét, ekképpen talált módot arra, hogy tető alá hozza azt a kormányzati egységet, amelyet a választók döntése gyakorlatilag ráerőszakolt a pártokra. Olyan kombináció, amelyre még nem volt példa Izraelben és amely egyedülálló a világon! Páratlan dolog, ami nagyon is megfelel az izraeli gyakorlatnak.

Peresz tehát 1984 szeptemberében bemutatja Hájim Herzog államelnöknek az első kormányát: olyan agyrém, amely eredeti hozzájárulás a politika tudományához. Két év a munkapárti vezetővel a kormány élén és a Likud irányítójával a diplomácia élén, majd a rá következő két évben megcserélődnek a szerepek. Mi több, a tíz – öt munkapárti és öt Likud-miniszterből álló – szűk körű kormánynak szavazással kell eldöntenie az összes fontos vagy vitás nemzeti kérdést. Kényelmes megoldás...

És ennek a páratlan Janus-arcú kormánynak mégis sikerült tevékenységének első szakaszában – 1984 októberétől 1986 októberéig – egészen kielégítő módon működni. A szűk körű kormány egy szavazatos többséggel úgy dönt, hogy kivonja Libanonból a csapatokat és bevezeti a gazdasági talpraállás szigorú tervét, amely az inflációt az évi 500 százalékról 15 százalékra szorítja le. Ily módon Izrael a világ egyetlen demokratikus országa, amelynek gyakorlatilag alig két esztendő alatt sikerült megfékeznie a száguldó inflációt, anélkül, hogy élnie kellett volna a diktatórikus rendszerek drasztikus módszereivel.

Ez az egyetlen nagy sikere annak a trojkának, amely egyre inkább ráerőszakolja

akarát a minisztertanácsra és közösen hozza a nagy politikai döntéseket: tagjai Peresz, Samir és Rabin, a védelmi miniszter. A politizáló rétegek velük kapcsolatban a „miniszterelnökök fóruma” gúnyos kifejezését használják, mert mindhárman gyakorolják, illetve gyakorolták már a kormányfői funkciót. Csak az a gond, hogy az egymáshoz fűződő kapcsolataik igen bonyolultak, ha ugyan nem ellentétesek: Samir jobban ki tud jönni Rabinnal, mint Peresszel és a két munkapárti vezető sohasem tudta túltenni magát a kölcsönös ellenérzésen.

Samir elnökségének két esztendeje idején (1986–1988) még gyorsabban romlanak a kapcsolatok a miniszterelnök és a külügyminiszter között, miközben a védelmi miniszter minden héten több órás négy szemközti megbeszélést folytat a Likud vezérével. Samir hívei különben is örömmel terjesztik a híreket kettejük egyetértéséről. Igaz ugyan, hogy a megszállt területeken kirobbant palesztin felkelés arra készíti az elfojtásával megbízott Rabint, hogy rendszeresen konzultáljon a miniszterelnökkel, mert több problémát is közösen kell rendezniök, hogy szembenézhesenek az előre nem látott helyzettel.

Hiába van ennek az alternatív kormánynak erős többsége (90 a 120 mandátum közül) a knesszetben, még hozzá szilárd ellenzék nélkül, mégis szembe kell néznie egy sor botrányral, amely normális körülmények között megdöntött volna bármely kormányt egy demokratikus országban, amely Izraelhez hasonlóan valóban szabad sajtóval és a végrehajtó hatalomtól teljesen független igazságszolgáltatással rendelkezik: a leleplezések a Sin Bet sommás módszereiről, amelyekkel az előző fejezetben foglalkoztunk, a kémkedő Pollard ügye az Egyesült Államokban, Izrael belebonyolódása az Irangate-ügybe, amelyet a 6. fejezetben részleteztünk stb. Több ilyen botrányra jellemző az, hogy a kormányzati trojka minden egyes tagja segédkezet nyújtott a másik kettőnek, hogy tudatlanságuk, tehát ártatlanságuk köpönyegébe burkolózhassanak, minden kifogást áthárítva a hírszerzés szakembereire, vagy a kémszervezetek vezetőire. A polémia azonban mindinkább elmérgesedett pártaik között, amelyek kihasználták ezt a váratlan lehetőséget, hogy sárral dobálják egymást, míg végül a közvélemény már sajnálkozott az állítólagos nemzeti egység kompromisszumai, ha ugyan nem kompromittáló cselekedetei miatt.

A munkapártiak és a Likud 1986-tól kezdve már minduntalan szembeszálltak egymással és vádolták egymást. Peresz kieszközli Samirtól – lemondásával zsarolva – Modai pénzügyminiszter menesztését, mert az a Likud tagjaként a nyilvánosság előtt rossz híret költötte. Saron csak úgy tudja megmenteni a posztját, hogy hivatalosan bocsánatot kér Peresztől, amiért sűrűn sértegette.

A Vörös-tenger partján fekvő és Egyiptom által visszakövetelt tabai enkláve kapcsán sürgetett nemzetközi döntőbíráskodás, a közel-keleti békefolyamat felgyorsítására hivatott nemzetközi konferencia összehívásának a terve, a mind kevésbé titkos kapcsolatok Huszein jordániai királlyal – mindezek a külpolitikai kezdeményezések immár helyrehozhatatlanul szembeállították egymással a nemzeti unió két legfontosabb partnerét. A kormányzati rotáció elvét is kétségbe vonják, még mielőtt 1986-ban átültették volna a gyakorlatba.

Samirt ennek a kritikus évnek a kezdetén azzal vádolja, a sajtó, hogy amikor a Likud-kormány élén állt, tudomása volt arról, hogy a Sin Bet kivégezte a 300-as autóbust elterítő két terroristát (l. a 11. fejezetet) és részt vett abban a rendőri

mesterkedésben, amely az egészet a hadsereg egyik tábornokára akarta kenni. Ezt a magatartását hevesen bírálják saját pártjában, a Herutban is. Az 1986. márciusi kongresszuson összeszólalkozik Dávid Lévível. Gaszton Malka, az egyik küldött a televíziós kamerák előtt felborítja az elnökségi emelvényt. Samir, aki úgy érzi, hogy megtagadja a párt bázisa, azzal vádolja a pártkongresszust, hogy harakirit követ el.

És egyszerre mind több munkapárti képviselő követeli Peresztől, hogy ne tartsa többé tiszteletben a rotációs megállapodásban előírt váltást. Samir eléggé diszkreditálódott ahhoz, hogy megtagadják tőle a stafétabot átadását. Ámosz Oz, akinek intellektuális tekintélye befolyásolja a közvéleményt, kettős felhívásban szorgalmazza a nemzeti egységkormány felosztatását és a tárgyalásokat a PFSZ-szel. A Munkapárton belül olyan személyiségek, mint például Motta Gur, a néhai vezérkari főnök, az 1967. évi jeruzsálemi csata hőse, követeli Peresztől, hogy ne engedje át Samirnak a miniszterelnökséget.

A munkapárti vezető imázsának azonban van egy orvosolandó problémája, ez pedig a szavahihetőség kérdése. Állítólagos „kettős arca” 1981 óta a Likud minden kampányának a céltáblája: Peresz az izraeli politika szélkakásának számít, a széljárásnak megfelelően hol igent, hol nemet mond. Peresz annak érdekében, hogy meghazudtolja ezt a rossz hírnevet és bizonytságot tegyen megbízhatóságáról, nem enged azoknak a szíréhangoknak, amelyek ígéretének megszegésére és a nemzeti egység körforgásának megtörésére csábítják: 1986 októberében a megállapodáshoz híven átadja a miniszterelnökséget a külügyminiszterének és átveszi annak a posztját.

Samir tanácsadói ennek ellenére arról panaszkodnak, hogy Peresz továbbra is *másod-miniszterelnökként* tevékenykedik, mintha gyakorlatilag két kormány állna az ország élén. Íme a bizonyíték: az Egyesült Államok jelenleg két párhuzamos csatornán keresztül tartja Izraellel a kapcsolatot. Pickering nagykövet Peresz kiváltságos beszélgető partnere, míg Charles Hill, George Shultz külügyminiszter helyettese a nagykövet szerepét tölti be a Likud vezetője mellett!...

Az a titkos megállapodás, amelyet Peresz Londonban, az amerikai külügyminisztérium kezessége mellett köt 1987. április 12-én Huszein királlyal, megadja a Samirral fenntartott kapcsolatoknak a kegyelemdőfést (l. a 9. fejezetet). A miniszterelnök nyíltan azzal vádolja, hogy összeesküvést sző ellene, s a Likud megkettőzi támadásait a munkapárti vezető „kettős arca” ellen. Az offenzívát az a Saron vezeti, aki néhai partnere volt abban a meg nem támadási és együttműködési szerződésben, amelyet Nimrodi medencéjénél kötöttek. Ha hihetünk neki, azok az engedmények, amelyeket Peresz Huszeinnek és az amerikaiaknak tett, csak felbátorítják a háborús bujtogatókat és azzal a veszéllyel fenyegetnek, hogy elkerülhetlenné válik egy új fegyveres összeecsapás. Peresz a maga részéről tétovázás nélkül „a béke gyilkosának” minősíti Samirt.

Miközben ez a belső csetepaté megbénítja a nemzeti egységkormányt, amely immár a legcsekélyebb kezdeményezésre is képtelen, az 1987 decemberében kirobbant intifáda erősíti a radikalizálják a nacionalista szélsőjobbboldalt, s ez meghódítja a közvélemény újabb rétegeit abban az országban, amely minden eddiginél jobban meg van osztva és a legsötétebb kételyeket táplálja kormányzóinak képességét illetően. A nemzeti egységkormány uralmának a végső szakaszában,

alig egy évvel az újabb választások előtt a felmérések már 3 vagy 4 helyet jósolnak Méir Kahane rabbi neofasiszta szektája számára. Amikor a Legfelső Bíróság az 1988. november 1-jére kitűzött választások előtti hivatalos kampány kezdetén a faji gyűlöletre való uszítás és provokáció vádjával kizárja pártját, a Kahot a versengésből, Kahane ideológiájának stafétabotját átveszi egy tiszteletre méltónak tűnő új szélsőséges szervezet, amelyet a Palmah egyik régi tagja, Rehavam Zeevi tartalékos tábornok alapított. Zeevi, akit Gandhinak neveztek, nem aszketizmusa, hanem amiatt a sovány barnaság miatt, amely a hősi időkben jellemezte, Rabin miniszterelnök tanácsadója volt az antiterrorista harc kérdéseiben. Zeevi-Gandhi viszonylag későn fedezte fel magában a parlamenti törvényhozó küldetését, s az egész programja abból állt, hogy üzzék el tömegesen Júdea és Szamaria arab lakosságát és kebelezzék be ezeket a bibliai tartományokat, amelyek Nagy-Izrael valamiféle Elzász-Lotharingiáját jelentik...

A szélsőjobboldalnak ez az előretörése a közvéleménykutatások tükrében mindezenre megkondítja a nemzeti egység koncepciójának a vészharangját. A polgárháború rémképe ismét kirajzolódik annak a választási kampánynak a látóhatárán, amelyre a biztonsággal kapcsolatos aggodalmak nyomják rá a bélyegüket. A televízió nézői csaknem minden este hallhatják a nyugalmazott vagy tartalékos tábornokok tirádáit, akik ellentmondást nem tűrő hangon erőltetik rájuk egymástól homlokegyenest eltérő véleményeiket. A viták, amelyek hol a félelem, hol pedig az ésszerű gondolkodás húrjait pengetik, egy alapvető kérdésben csúcsosodnak ki: vajon a forrongó megszállt területek lényegesek-e vagy sem a zsidó állam biztonsága szempontjából? Két felfogás csap össze egymással, s ezek egybevágnak a cionizmus két eredeti és ellentétes áramlatával. Egy nép, vagy egy terület felszabadító mozgalma? Ez a kérdés egybeveti a hazafiság két meghatározását, amelyet Jean-Jacques Servan-Schreiber tett, amikor visszatért arról a hosszabb látogatásról, amelyet 1987 karácsonya és 1988 húsvétnya között tett Izraelben: a föld, a négyzetkilométer, avagy a szellem, az értelem és a kultúra hazafisága./2/

Az izraeli sajtó megjelenteti Izrael Eilatnak, Zeev Zsobotyinszkij, a területi cionizmus ideológusa régi tanítványának nagy feltűnést keltő cikkét; Eilat, aki időközben megváltoztatta a véleményét, kijelenti: inkább a polgárháború, mint egy olyan Nagy-Izrael, amely apartheidpolitikát folytat. A választók zavarában, tekintettel a felkínált lehetőségek manicheizmusára, tükröződik ez a drámai megosztottság a zsidó állam természetének lényegét illetően: vajon az ország a tényleges binacionalizmus felé tart, vagy két nép egyenlőtlen esélyekkel él majd ezen a területen, amelyet magának követel, ez a helyzet pedig a politikai radikalizálódáshoz vezet, a TNT „derék kis fickóival” egyetemben? Vagy éppen ellenkezőleg visszatérnek a területi megosztás logikájához, amely a két entitás békés egymás mellett élésén alapul?

A Kahane vagy Zeevi-Gandhi típusú szélsőségesek válasza egy mindinkább törzsi jellegű oktatáspolitikai termékének tűnik: „Állítsatok csak hat hónapra a védelmi minisztérium élére, és a Templom Hegyén nem lesz sem arab, sem pedig mecset.” Ez elgondolhatatlan lett volna tíz évvel ezelőtt, és elképzelhetetlen húsz évvel ezelőtt!

A területi integritás, amelyet megkérdőjelezhet egy esetleges kivonulás Ciszjordaníából, vagy a nemzeti integritás, amelyet a demográfiai veszély fenyeget?

A kérdés nem tudja összefoglalni a vitát. A biztonsághoz tartozik a morális integritás is, vagyis az Izrael belső összetartó erejét jelentő demokratikus jelleg megőrzése. És ez az integritás nehezen egyeztethető össze a status quo-val.

Az izraeli bal- és jobboldalnak ezt a meghasonlását mindennél jobban jelképezi egy családi történet, az Ahiméirek története. Joszi és a húga Zeeva annak az Aba Ahiméirnek a gyerekei, aki a 30-as években egy szélsőséges csoportot alapított, amelyet Ben Gurion alaptalanul azzal vádolt, hogy megölte jobbkezét, Arlozorovot; ez a vád előjele volt annak az erőszakos szakadásnak, amely a cionista bal- és jobboldal között következett be.

Ahiméir a *Kiáltványában*, amelyet a *Sicariusok Kiáltványának* is neveztek, tényleg dicsőítette egy ókori szektának a tagjait, akik a rómaiak ellen vívott háború során ruhájuk alá rejtették a *sica* nevű kétélű tőrt, s ezzel ölték meg titokban az ellenségeiket, kihasználva a nagy tömegek összeverődését. És tétovázás nélkül leírta (1933-ban!), hogy bármiféle új rend csak úgy szilárdulhat meg, ha fizikailag megsemmisíti az ellenfeleit...

Joszi, Aba Ahiméir fia Samir tanácsadója volt a miniszterelnökségen. Lánya, Zeeva – Zsabotyinszkij utónevének női változata – 1988 márciusában lépett be a Salom Arhav békemozgalom soraiba. Zeeva Ahiméir a terrorista Stern-csoport egykori tagjainak oldalán – ezt a csoportot terheli a felelősség Lord Moyne-nak, Nagy-Britannia kairói miniszterrezidensének 1944 novemberében és Bernadotte svéd közvetítőnek 1948 szeptemberében történt meggyilkolásáért – tüntetett Samirnak, a Stern-csoport egykori főnökének lakóhelye előtt, tiltakozva „Dr. No öngyilkos politikája” ellen.

Ahogy közeledik a választás, amely újólag patthelyzetet teremt a két nagy párt között, ezzel még nagyobb súlyt kölcsönözve a vallási nyomást gyakorló csoportoknak, Simon Peresz, aki magányosan viszi pártját a csatába, úgy gondolja, hogy mindent megkockáztathat, amikor a Huszeinnel kötött személyes megállapodásra és egy nemzetközi konferencia összehívására alapozva próbálja tető alá hozni a területi kompromisszummal kapcsolatos tervét. A kis király azonban hirtelen megfordítja a köpönyegét, bejelenti, hogy elvágja a Ciszjordániához fűződő szálakat, amivel megfosztja az izraeli munkapárti vezetőt a fő ütőkártyájától.

Peresz tanácstalan tanácsadói arra gondolnak, hogy esetleg kivédhetik e bejelentés katasztrofális következményeit, amennyiben el tudják érni, hogy Huszein király az ő jelöltjük oldalán vegyen részt az amerikai televízió legnépszerűbb programjában, Ted Kopel *Night line*-jában. Ez az utolsó pillanatban történt közbelépés az ókori színház deus ex machinájának mintájára távolról sem tudta megakadályozni a munkapártiak választási kudarcát, sőt alighanem még hozzá is járult. Elvtársai és a vele közös listán szereplők heves szemrehányást tesznek Peresznek, amiért a választási kampány végén belement ebbe a külföldi beavatkozásba. Eliahu Spejzer, a párt tel-avivi regionális szervezetének titkára még a választás előtt a nyilvánosság előtt felelősségre vonta főnökét, oly módon, hogy „barátjának címzett levelét” a sajtó rendelkezésére bocsátotta:

„Pártunk már tíz éve meghalt, amióta Simon Peresz magánügyletévé vált. Peresz a maga eunuch bandájával elkendőzte a krónikákban szereplő összes botránnyal kapcsolatos igazságot, amelyet csak ő ismert: a Vanunu-ügyet, a Pollard-ügyet, a Sin Bet-ügyet, az Iránnal folytatott ügyletet... Ebben a vonatko-

zásban ők voltak a módszeres félrevezetés forrásai. Hidd el nekem, drága barátom, a félrevezetésben még a szovjet KGB-nél is hatékonyabbnak bizonyultak. Drága barátom, nagyon is ideje annak, hogy felébredjünk!...”

Ez az ébredés aligha következhet be 1992 előtt, mivel ez esetben Saron a régi 1984-es partner elszánt ellenállásával szemben az ellenséges testvérek Peresz–Rabin párosának sikerült rákényszerítenie a Munkapártra a Samir által vezetett nemzeti egység valamiféle pótlékát.

Adnan Kasoggi, a szaúdi milliárdos röviddel a választások előtt szintén letette a maga garasát, amikor nyilvánosan győzelmet kívánt Simon Peresznek, mert ez megakadályozná Saront, hogy „előálljon a tankjaival és fegyvereivel”. Ez szerepelt Huszein rémálmaiban is és ez volt a magyarázata a munkapárti vezető mellett történt ügyetlen kiállításának is.

A kis jordániai király és Ben Gurion kedvenc ifije ma már másodosztályú szerepre van kárhozthatva.

EGY KIRÁLY A DIZENGOV UTCÁBAN

A sivatag kellős közepén vörös homokfelhőt kavarva egy helikopter készülődik leszállni néhány kilométerre Maszadától, a nevezetes hegyfoktól, melynek ősi köveit bearanyozza a Negev hajlatain lenyugvó nap utolsó sugara. Most mintha még beszédesebbek lennének a Maszada régés-régi kövei: mesélik újra és újra a Holt-tenger partján épült erőd tragédiáját. Kr. u. 73-ban itt követtek el kollektív öngyilkosságot a rómaiaknak végsőkéig ellenálló zsidó szekta tagjai: inkább meghaltak együtt, mintsem hogy rabszolgasorban éljék le hátralevő életüket. Ebben az irracionális szálakkal bőségesen átszőtt országban az is megesett, hogy egy néhai vezérkari főnök, akiből utóbb régész lett, kiásta a kétezer éves csontokat, hogy tiszteletét kellőképpen leróhassa az egykori hősök előtt, akárcsak azoknak a katonáknak az emléke előtt, akik az új Izrael Államért estek el a harcmezőkön...

Este 6 óra felé jár az idő. Az izraeli katonák előbújnak a reggel sebtében felvert sátrakból: a helikopter érkezésére várnak. Műszereivel egy katona már irányítja a pilótát, egy másik az apró adóvevőbe suttog:

„Maszada 1! Itt Maszada 2. A meghívott fél leszállt.”

A „meghívott fél” nem más, mint Huszein jordániai király. Miniszterelnökének és bizalmasának, Zaid Rifainak kíséretében kezet ráz Mordehai Gazittal, Golda Méir személyes tanácsadójával, aki a fogadására érkezett. Mindhárman gyors léptekkel közelednek egy másik helikopterhez, amely az izraeli hadsereg jelét viseli és a pálya másik végén parkol. A jordániai tiszt, aki a helyszínen marad a Cáhál két vigyázzban álló katonájával, Bader Zada a hasemita uralkodó szemé-lyes pilótája és bizalmasa. Tiszteleg a távozó helikopternek, amely irányt változtat a levegőben és elindul Tel-Aviv felé. A Huszeint szállító gép egy darabig ott lebeg a zsidó történelem két legjelkésebb vagy legszentebb kegyhelye fölött: az egyik a Maszada-erőd, a másik néhány percnyi repülőúttal odébb, a Templom Hegye, Jeruzsálemnek, a „béke városának” a bejáratánál. Jeruzsálemet, melyet oly sokszor elfoglaltak, elveszejtettek, leromboltak, újjáépítettek, versengtek érte, megosztották, helyreállították, romokat rakva a romokra, megannyi vért ontva az egyetlen Isten nevében, hisz’ az ember mindenkor hűtlen valakihez...

Huszein néhány nap múlva szenvedéllyel és hévvel számol be Ammanban Thomas Pickering amerikai nagykövetnek, hogy milyen benyomást tett rá ez a kissé irreális repülés az Omar-mecset fölött, amelynek aranyozott kupoláját vörösré izzították a lenyugvó nap utolsó sugarai.

Erre a jelenetre 1973-ban kerül sor, röviddel a Jom Kippur-háború földrengése, az előre nem látott és az előre nem látásnak e csaknem halálos találkozása előtt Izrael, amelyet elvakítottak hadizsákmányainak megtévesztő ragyogásai és oly

sok téren aratott sikerei, amely kényelemben elterpeszkedett a „sem háború, sem béke” állapotában, a hat évvel korábban meghódított csak képzeletben biztonságos határok oltalmában, amely hitt az őt a szomszédaitól megvédő technológiai szakadék örökkévalóságában, feláldozta a mindennapi élet forgatagában a japán jellegű fejlődési ütemet, hogy a dolce vita gyönyöreinek szentelhesse magát. Olyannyira, hogy észre sem vette a fenyegető jelek kibontakozását a láthatáron.

Ez már az ötödik ilyesfajta találkozó Huszein király és Golda Méir kormánya között. A különbség csak annyi, hogy a jelenlegire Tel-Avivban, Izrael szívében kerül sor. Amikor az Izrael jövőjét kezében tartó vaslady az amerikai nagykövetség közvetítésével felajánlotta neki ezt a találkozót, a beduinok uralkodója angol szabású bajsza alatt szórakozott mosollyal válaszolta: „Miért is ne?”

A Cáhál helikoptere Szdé Dovban száll le, a belső járatoknak ezen az apró repülőterén, Tel-Aviv északi tőzsomszédságában. Egy állami kocsi érkezett, hogy a „meghívottat” és kíséretét elvigye abba a házba, amelyet az izraeli vezetők a titkos vendégeikkel folytatott megbeszélések alkalmával használnak. Golda Méir szívélyesen üdvözlí Huszeint. Korábbi találkozásaik során kölcsönös rokonszenv alakult ki közöttük. Golda egy alkalommal elmesélte, milyen emlékei vannak azokról a kalandos találkozókról, amelyekre közte és Huszein nagyapja, Abdallah emir között került sor 1947 novemberében, a Jordán partján, majd 1948. május 9-én Ammanban, a fővárosban, ahová Golda beduinoknak öltözve érkezett. És felidézte, milyen tréfás kölyök volt akkoriban Huszein, aki megpróbálta leereszteni a palota udvarán parkoló autójának a gumiját.

A miniszterelnök asszony háromórás, a nagy összefüggéseket áttekintő megbeszélés után elbúcsúzik öfelségétől:

„Van még valami, amivel a szolgálatára lehetünk?”

– Szívesen megismerkednék az önök híres Dizengov utcájával.”

Golda utasításokat ad, hogy sebtiben megszervezzenek egy autós látogatást a „tel-avivi Champs-Elysées”-en. A három kocsiból álló kis menet a Ramat-Aviv negyed széléről indul el, ahol a sofőr menet közben megmutat Huszeinnek egy szerény, kétemeletes épületet: ez beszélgetőpartnerének a lakhelye. Az úton a nagy autóforgalom miatt lassan gördülő autóból látja a kis király a világ minden részéből jött járókelőket, a kávéházak zsúfolt teraszait, a színültig megtelt éjszakai lokálok agresszív plakátjait. Ez valóban maga a dolce vita.

Amikor visszatérnek Szdé Dovba, ahol a helikopter személyzete már felszállásra készen áll, a sofőr egy kis dobozt vesz elő az autó csomagtartójából: Golda ajándéka a király idősebb lánya, Alia részére, megköszönve részvét-táviratát, amelyet Huszein juttatott el hozzá szeretett nővére, Sejne Korngold elvesztése alkalmával.

A jordán uralkodó titkos sétája a Dizengovon csaknem pontosan tíz évvel azután zajlik, hogy 1963-ban először lépett kapcsolatba a zsidó állam reprezentatív képviselőivel. Ekkor már vigyáztak rá a hírszerző szervezetek, amelyek vele is kapcsolatba léptek, akár csak mindenféle más arab vezetőkkel. Erre a kapcsolatra azt követően került sor, hogy az izraeli közbelépések több esetben is megmentették az életét – ezt az igencsak fenyegetett életet, attól kezdve, hogy 1951. július 20-án, az al-Aksza mecsetben csodába illő módon elkerülték azok a golyók, amelyekkel nagyapját ölték meg. Amikor pedig 1953. május 2-án maga lépett a

trónra, aligha akadt valaki, aki akárcsak egy dinárt tett volna a kis, tizennyolc éves herceg fennmaradásának esélyeire; annak a hasemita dinasztíának lévén az örökös, amelynek az angolok felajánlották a transzjordániai sivatagból mesterségesen kiszabott királyságot.

Ez a vézna ifjú, ezzel szemben a valószínűtlen szerencse révén valósággal élő paradoxon lesz: negyven esztendővel az izraeli-arab konfliktus kezdete után ő a rangidős az összes vetélytársa között. Nincs olyan válság, nincs olyan vihar, amelyhez ne kötődne a sorsa. Arca, amelyet jóval később meghosszabbít a mekkai zarándoklatok őszülő szakállá, éppoly híres lesz, bár tartósabb, mint azoké, akikkel szüntelenül ropta a kettős figuráit: „Közeledjetek egymáshoz, forduljatok meg, csússzatok előre...” Nasszer először kutyának nevezte, majd lelkesen magához ölelve, magával rántotta az 1967. évi katasztrofális háborúba és sohasem bízott meg benne; Hafez el-Assad, a szíriai szomszéd, az örökletes, de nem állandó ellenség; Jasszer Arafat, aki húsz alkalommal is kísérletet tett a megöletésére; Szadat, régi vetélytársa az amerikai kegyekért; Glubb pasa, az Arab Légión parancsnoka, ifjú éveinek brit mentora, akit 1956-ban gyalázatos módon elűzött, hogy kinyilvánítsa függetlenségét... Ez volt az a korszak, amikor az arab világot Nasszer nyomasztó egyénisége uralta. A nasszerizmusnak mára már csak a pora maradt. Huszein megérte csaknem az összes többi arab államfő halálát: távozott az iraki Fejszál és követői, Nuri Szaid és Kasszem; Fejszál, Szaúd-Arábia királya; Nasszer után Szadat; Besir Dzsemájel. Az Izrael és az országában többséget alkotó palesztinok közé beszorított kis király, akit olyannyira gúnyoltak állhatatlansága miatt, tizenöt olyan merényletet vagy összeesküvést vészelt át, amelyről tudomásunk van. Mérget csempészték az ételébe, savat az orrcsöppeket tartalmazó üvegcsébe. A szíriaiak légitámadást indítottak ellene. Mindezt éppúgy megúsza, mint azt a golyót, amely lepattant az egyik kitüntetéséről, amikor tizenöt éves korában meggyilkolták a mellette álló nagyapját.

Az iraki Fejszált, az unokatestvér, csaknem testvér királyt 1958. július 14-én megdönti és lemeszárolja a katonatisztek egy csoportja, Kasszem marsall és Aref ezredes parancsára. Huszein attól fél, hogy ő lesz egy ilyen, a sötétben szőtt ármány következő áldozata, s régi védelmezőjéhez, Nagy-Britanniához, valamint az Egyesült Államokhoz fordul, tőlük kér segítséget. A két nyugati hatalom erősítéseket küld Jordániába, s ezek Ben Gurion engedélyével Izrael légiterének érintésével érkeznek meg.

Az izraeli titkosszolgálatok nem sokkal később felfednek egy összeesküvést, amelyet Nasszer ügynökei szerveznek, hogy a kis királyt eltegyék láb alól. Rejtjelezett üzenetet küldenek Juval Neeman ezredesnek, Izrael londoni katonai attaséjának, hogy az Intelligence Service közvetítésével értesítse erről Huszeint. Harminc évvel később az a paradox helyzet alakul ki, hogy a neves Neeman professzor az ultranacionalista Tehia párt „Dr Strangelove”*-jaként a leghevesebben ellenez bármiféle tárgyalást Jordániával. Ez az első eset, de nem az utolsó, hogy Izrael a kellő időben lépett közbe, hogy megvédje a hasemita uralkodó életét vagy trónját. A zsidó állam negyed évszázad alatt vagy tízszer sietett a jordániai uralkodó segítségére.

* Utalás a híres film tébolyultan militarista professzorára.

Az első közvetlen kapcsolat 1960 szeptemberének elején szövődik az ammani királyi palota és a Moszad között, azt követően, hogy Huszeinnek sikerült megúsznia egy újabb gyilkossági kísérletet. Augusztus 29-én alig öt perce távozott a minisztertanács üléséről, amikor egy bomba, amelyet szíriai ügynökök helyeztek el a miniszterelnök irodájában, a levegőbe röpítette az épületet, amelynek romjai között tíz halottat találtak. Csöng a telefon Levinson századosnak, a vegyes fegyverszüneti bizottság izraeli képviselőjének irodájában, a Mandelbaum-kapu egyik közbelső épületében; az 1948. évi háború befejezése óta ez a kapu választja el Jeruzsálemben a jordániai városrészt az izraelitől. Arról a vörös vonalról van szó, amely 1955 óta Mohamed Daud ezredesnek, a jordániai hadsereg legmagasabb rangú palesztin tisztjének a kezdeményezésére összeköti a két küldöttség irodáit, a két ország közti átjárást biztosító ellenőrző pont két oldalán. Ez a közvetlen vonal sok olyan válságot előzött meg, amely kisebb incidensek nyomán alakult volna ki, hiszen ez elkerülhetetlen egy ilyen hosszú és nehéz határ mentén.

Daud ezredesnek 1960 szeptemberének ezen a reggelén sürgős üzenetet kell továbbítania Hájim Herzog ezredes, az izraeli katonai hírszerzés vezetője számára:

„A mi főnökünk szeretne találkozni vele – mondja Daud Levinsonnak.

– Az ön főnöke?

– Igen, a mi főnökünk.”

Az izraeli százados nem mer a részletek iránt érdeklődni. De milyen főnökről is lehet szó? A jordániai katonai hírszerzés főnökéről – Herzog alteregójáról –, vagy magáról a királyról, aki éppen a ramallahi nyári palotájában tartózkodik? Közli a jordániai kérést és a saját tanácsstalanságát Herzog ezredessel, aki berohan Ben Gurionhoz, hogy engedélyt kapjon e szokatlan meghívás elfogadására. Az engedély birtokában jelentkezik a jordániai szektor bejáratánál, s állatorvosnak adja ki magát, aki azért jött, hogy megvitassák a baromfiudvar szárnyasaival kapcsolatos közös egészségügyi teendőket. Szembetalálja magát Huszein katonai kabinetfőnökével. A király valóban egészen különleges szívességet kér az izraeli-ektől: jóindulatú semlegességüket, mert úgy döntött, hogy megtorló támadást indít a szíriaiak ellen, akik megölték a miniszterelnökét. A mehökkent Herzog ígéretet tesz arra, hogy az ő „nagy főnöke” gyors választ fog adni. Elvágat Szde Bokerbe, ebbe a negevi kibucba, ahol Ben Gurion szívesen tölti a hétvégeket, s ahol „Csin sivatagának vadsága” előtt szokott meditálni. Az izraeli miniszterelnök beleegyezése nemsokára meg is érkezik Ammanba, a vörös vonalon át.

Hájim Herzog ugyan nem találkozott közvetlenül a királlyal, de a palota irányítójával folytatott négy szemközti beszélgetése nagyon is azzal a kockázattal jár, hogy elveszti beosztását a hadsereg hírszerző szolgálatának az élén. Hájim Laszkov tábornok, a Cáhál vezérkari főnöke, akit a brit hagyományok szellemében képeztek ki, ellenez beosztottjai és a miniszterelnök között minden olyan kapcsolatot, amely megkerüli a szolgálati utat. Hírszerzési főnökének kezdeményezését megtagadva dühbe gurul és így keresi fel Ben Gurion hivatalát. „Laszkov felkeresett – írja a 'Vén Oroszlán' bizalmas naplójában –, kerek perccel azt követelte tőlem, hogy függelemsértés miatt küldjem el Herzogot.” Ben Gurion nem hajlandó a büntető intézkedésre és így időlegesen megkíméli Herzog ezredest három elődének, az Aman főnökeinek – Isszer Beéri (a Nagy), Benjamin Dzsibli

és Jehosafat Harkabi – sorsától – mindegyiküket bűnös mulasztások miatt bocsátották el.

És mégis egy Herzog lesz az első izraeli, aki találkozik Huszein királlyal. Ha nem is Hájim, de testvére, Jaakov, a miniszterelnökség főigazgatója és Ben Gurion különtanácsadója. Lázongások törnek ki Ciszjordániában, amely immár a hasemita monarchia számára is valóságos lőporos hordó. Az 1963. áprilisi nabluszi és jeruzsálemi palesztin felkelés olyan méreteket ölt, hogy a király pénzügyi támogatást próbál szerezni az Egyesült Államoktól – így szeretné elhárítani a veszélyt, amely a trónját is megingathatja. Úgy gondolja, hogy Izrael közvetítése megkönnyítené a feladatot és két legyet is üthet egy csapásra. Ismét az angolokhoz fordul, hogy szervezzenek meg számára egy találkozót a zsidó állam valamelyik hivatalos képviselőjével. Négy havi előkészítő munka kell ahhoz, hogy létrejöjjön ez az első találkozó, amelynek színhelye egy londoni magánklinika, a Devonshire utca 21. szám alatt; itt, a főváros egyik legelőkelőbb negyedében dolgozik Huszein király angol orvosa, dr. Emmanuel Herbert.

Ez a diszkrét orvos, aki Herzbergként látta meg Litvániában a napvilágot, egy kissé dédelgetett kedvence a világ „nagyjainak”, akik teljesen megbíznak benne, s akik rábízzák titkaikat: állandó kliensei közé tartoznak a pénzügy világ sztárjai, mint Arisztotelész Onasszisz, a görög flottatulajdonos vagy Elizabeth Taylor, Hollywood sztárja. És meghallgatásra talál Ófelsége titkos szolgálatainál is. És mivel barátság fűzi Lord Marcus Sieffhez, a Marks and Spencer üzlethálózat tulajdonosához, a zsidó közösség egyik befolyásos képviselőjéhez, megfelelő kapcsolatai vannak a cionista vezetőkkel és az izraeli hivatalos körökkel is. Ezen kapcsolatok miatt kerül sor mintegy tizenöt éven át – az inkább formális, mintsem tényleges titkosság körülményei között – Huszein jordániai király találkozóiira az izraeli vezetés reprezentatív képviselőivel, Jaakov Herzogtól Móse Dajanig, Rabin, Bar Lév és Aba Eban közbeiktatásával. Ezeket a találkozókat többnyire a Moszad és az angol MI-6 szoros együttműködésével szervezték s koordinálták. A félszemű tábornok, aki a volt munkapárti koalíciót elhagyva az új rezsim szolgálatába állt, 1977-ben, az első Begin-kormány megalakulása után mindenesetre a hatóságok tudtán kívül utazott Londonba, hogy találkozzék Huszeinnel. Dajan *Emlékirataiban* megírja, miként sikerült akkor kijátszania testőreinek az éberségét: „Beléptem egy két kapuval rendelkező ház főbejáratán és távoztam a rejtett hátsó kijáraton.” „*Képtelenség* – mondta később a Scotland Yard egyik felügyelője és megvonta a vállát. – Mi valójában a hátsó kijáratnál vártuk.”

Időközben Huszein egy alkalommal Párizsban is találkozott az izraeliekkel. Ez 1965-ben történt, a Ben Barka-ügy és a franciaországi elnökválasztások évében. A jordániai uralkodó éppen visszatérőben volt egy casablancai arab csúcsról. Mivel aggasztotta az események alakulása, arra törekedett, hogy izraeli oldalról bebiztosítsa magát. Kérésére titokban Párizsba érkezett Jaakov Herzog, akit elkísért Golda Méir, az akkori külügyminiszter. Huszein örömmel folytatta a párbeszédet Izrael vasladyjével, egészen addig, amíg az 1974-ben nem távozott az izraeli politika színteréről. Walter Eytan nagykövet, akit megbíztak, hogy találjon megfelelő helyet az első találkozó számára, megszerezte ehhez egyik távoli rokonának, Ruth Weilnek a lakását, a Raynouard utcában, Passy előkelő negyedében, s nem is kellett túlságosan sokat magyarázkodnia... A király e párizsi

négyszemközti beszélgetés igencsak baráti légkörében kertelés nélkül rátért a tárgyra: hadseregét amerikai harckocsikkal kell felszerelnie és kérte Izraelt, ne gördítsen akadályokat az Egyesült Államokkal megkötendő üzlet útjába. És ünnepélyes nyilatkozatot is tett Goldának, hogy elejét vegye az ezzel kapcsolatos esetleges izraeli vétónak:

„Megígérem önnek, hogy sohasem használom fel ezeket a páncélosokat önökkel szemben.

– Írást is ad róla? – így Golda.

– Igen, írást is” – erősítette meg a király.

Nos, Huszein nem tartotta meg a szavát, amikor beköszöntött az 1967. évi tavaszi válság: Nasszer blokád alá helyezte a Tiran-szorost, amivel lezárta a Vörös-tengert, ez megfulladással fenyegette Izraelt, s közvetlenül veszélyeztette pusztá létét. A kis király aligha felejtí el azokat a szidalmakat, amelyekkel Kairó nyomán nap mint nap elárasztják az Arabok Hangja propagandistái, sem pedig az ellene szótt állandó összeesküvéseket. Ennek ellenére – ha nem is hátsó gondolatok nélkül – beleegyezik abba, hogy hadseregét egy egyiptomi tábornok egyesült parancsnoksága alá helyezze, s így vállalja azt a kockázatot, hogy az ujjá a fogaskerekerek közé kerül. Június 5-én a vadonatúj Patton M-48 típusú harckocsik két dandárja átkel a Jordán folyón, hogy a Jeruzsálemet kettészelő zöld vonal mentén foglaljon el állásokat. Ezen a délelőttön, fél tizenegykor Lévi Eskól izraeli miniszterelnök még egy sürgős üzenetet küld Huszeinnek, Barnes, az ammani amerikai nagykövet útján: „Az egyiptomi fronton megkezdődött a háború. Semmiképpen sem óhajtunk a jordániai fronton is harcolni. Ha azonban ön hadba lép, akkor teljes erővel visszavágunk.”

A király rezignált hangon válaszol a figyelmeztetést közvetítő amerikai diplomatának:

„Sajnálom, de a kocka már el van vetve.”

Miközben az egyiptomi légierőt a repülőtereken megsemmisítik (ezt eltitkolja előle Nasszer, aki még maga sem mérte fel a katasztrófa nagyságát), Huszein figyelmen kívül hagyja Eskól sürgős figyelmeztetését és löveti Nyugat-Jeruzsálem védelmi vonalát. Éppoly megsemmisítő lesz az ő veresége is.

„Várjuk Huszein király telefonját” – jelenti be Dajan e hatnapos háború után.

Huszein a teljes levertség állapotában nem emeli fel a vörös vonal kagylóját: elvesztette Ciszjordániát és – ami még rosszabb a szent helyek őre számára – Jeruzsálem felét. E területek visszaszerzésének óhaja lesz – legalábbis hivatalosan – politikai tevékenységének a hajtóereje. Valójában e veszteség és trónja, valamint minden bizonnyal az élete között kellett választania, hiszen – hála amerikai informátorainak – nem hagyhatta figyelmen kívül a tényleges erőviszonyok realitását. A vörösre izzított arab közvélemény semmiképpen sem bocsátotta volna meg neki a legcsekélyebb megingást a végső harcban, amely azért folyt, hogy letörölje a térképről a cionista entitást. Bármennyire megjátszotta is a hajthatatlant, amikor Jeruzsálem óvárosában eltüntette a zsidó jelenlét minden nyomát és megtiltotta a zsidóknak a Siratófal megközelítését, megbízhatatlan júdeai és szamariai alattvalói nem vették igazán komolyan az ő anticionizmusát. Ez természetesen nem gátolta meg őket abban, hogy a Cáhál elől menekülve

százezrével özönöljenek csonka királyságába, ahol az 1948-as menekültekkel immár a lakosság többségét alkotják...

Huszeín, ellentétben társaival, az arab vezetőkkel, akik Khartumban összegyűlve kimondták a három NEM-et (a békére, a tárgyalásokra, Izrael elismerésére), bizonyosságot tesz realizmusáról és 1967 novemberében elfogadja az ENSZ híres 242-es számú határozatát arról, hogy Izraelnek joga van a biztos és elismert határookra, mihelyt visszaadta a megszállt területeket. És fel kell készülnie az elkerülhetetlen összecsapásra a palesztin milíciákkal, amelyek a menekülők új áradata által megerősítve, az izmosabb és Arafat irányítása alá kerülő PFSZ ösztönzésére rá akarják kényszeríteni az akaratukat: a fedajinok útban vannak afelé, hogy államot alkossanak az ő államában, odáig menve, hogy Amman kellős közepén durván igazoltatják a királynét!

A királynak csaknem egy évre volt szüksége ahhoz, hogy újra felvegye a kapcsolatot valamely izraeli beszélgetőtárral. A leforrázott izraeli kormány kevesebb jóindulatot tanúsít irányában. Leginkább Dajan tartózkodik, Igal Allon betereszti tervét a Jordán völgyében létesítendő védelmi vonalról és Menahém Begin, az 1967-es háború után megalakított első nemzeti egységkormány tárca nélküli minisztere csak azzal a feltétellel hajlandó elismerni a Huszeinnel történő titkos „újból találkozás” elvét, amennyiben Aba Eban külügyminiszter a kis távirászszerény szerepének eljátszására vállalkozik. Szó sem lehet tárgyalásokról...

Jordániában azonban a Népi Front Palesztina Felszabadításáért (NFPP), amelyet Georges Habas és Vadi Haddad irányít, a mozgalmon belül a terrorista cselekedetek fokozásával az előtérbe tör. A király mindenhová úgy megy, hogy revolver van a mellénye alatt. Mivel tart a hírek kiszivárgásától, azt kéri, hogy a brit titkosszolgálat koordinálja előzetesen az izraeliekkel megtartandó londoni találkozásokat. Nem megy el a megszokott klinikára, hanem hirtelen hasfájást színlelve, kéri a kíséretét, hogy vigye el gyorsan orvosának lakására, a St. James Wood negyedbe. Az orvos természetesen nem más, mint dr. Herbert, akihez ugyanakkor egy másik vendég is megérkezik: Aba Eban. Ez a jelenet, amely beillene akár egy bohózatba is, 1968 májusában zajlik le, akkor, amikor Párizsban mindenütt barikádok magasodnak.

„Úgy tudom, hogy ön és Huszeín király ugyanazzal az orvossal kezelteti magát” – Harold Wilson, a közönyös miniszterelnök beéri azzal, hogy hanyagul csak ennyit vessen oda Aba Ebannak.

A háttérben folytatódnak a titkos találkozók. Huszeín hallani sem akar arról a tervről, amelyet Allon terjeszt be neki szeptemberben. Vissza akarja szerezni az elvesztett területek egészét. Legfeljebb néhány kisebb és kölcsönös területi módosításba hajlandó beleegyezni, hogy a határ kevésbé cikornyás és könnyebben ellenőrizhető legyen. Végül is mindkét részről, szinte közös megegyezéssel lemondanak a kör négyzögesítéséről, tovább folytatva az esetleges megértés és a politikai tárgyalás vonalát. A titkos jordániai–izraeli megbeszélések lassacskán más, égetőbb kérdésekre terelődnek, amelyek mindkét ország biztonságát érintik: azokról a fenyegetésekről van szó, amelyeket a palesztin terrorizmus kibontakozása hoz magával.

Az 1970-es esztendő újra felveti az életben maradás problémáját Huszeín számára.

ra: miként maradhat fenn országa és az ő pusztája? London és Párizs túlságosan távol vannak a veszély növekedésével mind sürgetőbb találkozók előtt. A kapcsolatot a helyszínen jön létre Izrael és az Egyesült Államok közvetítésével, „Operation Lift” kódnévvel. Ez az ide-oda járó felvonó a leggyakrabban az Akabai-öbölben, vagy az izraeli-jordániai határ mentén a Holt-tengertől a Vörös-tengerig terjedő Arava-völgyben áll meg. A királyt ezekben az üzenetekben a BYK betűk jelzik (Bright Young King – Eszes Ifjú Király).

Királyságában, ahol a palesztin milíciák már a fővárosban is ellenőrző pontokat és útelzárásokat állítottak fel, szaporodnak az összecsapások. Muna királynőt 1969 karácsonya előestéjén több mint egy órán át feltartóztatják egy ilyen illegális ellenőrző pontnál. Júniusban a királyi kíséretet csapdába ejtik. Amikor a nyár folyamán Huszein és vezérkari főnöke, Zeid Ben Saker tábornok találkozik Golda Méirrel és Móse Dajannal, egy, az eilati öbölben horgonyzó izraeli torpedónaszád fedélzetén, a feketének ígérkező szeptember kísértete már a közelben van. Huszein és tábornoka igyekeznek meggyőződni afelől, hogy milyen magatartást tanúsít majd Izrael, ha fegyveres összecsapásra kerül sor a palesztinai katonai szervezetekkel. Dajan kitérő választ ad:

„Majd értesítjük önöket.”

Szeptember 1-jén felgyorsulnak az események: magának a királynak kell tüzet nyitnia a repülőtérhez vezető úton, hogy kivágja magát. Az ammani szállodákban külföldieket tartanak túszként fogva. Dr. Habas szervezete, a NFPPF, Vadi Haddad vezetésével öt nappal később eltéríti a külföldi légitársaságok három utasszállító gépét és arra kényszeríti őket, hogy leszálljanak a régi zarkai repülőtér egyik rögtönzött kifutópályájára, a jordániai sivatag kellős közepén. Most már színültig telt a pohár. Ez a sorozatos légikalózkodás arra vall, hogy a fedajinok elszánták magukat az uralkodó eltávolítására, aki az utolsó akadály az ország teljes megkaparintásának az útján. És tennék mindezt Szíria támogatásával, amelynek egy páncélos hadoszlopa arra készül, hogy behatoljon Jordániába. Az izraeli hadsereg hírszerző szolgálatának jelentései arról tanúskodnak, hogy küszöbön áll a frontális ütközés. Huszeint különben erőteljesen erre a konfrontációra készítetik a légiója és a beduinjai. Ammanban, ahol a külvárosokban már megkezdődtek a szabályos csaták és Zarkában, ahol a túszonek – az ENSZ közbenjárására – sikerült végre távoznia a fullasztó kabinok kényelmetlen börtönéből a palesztin táborokba, a jordániai hadsereg főtisztjei összefogva arra sarkallják a királyt, hogy lépje át a Rubicont. Köztük vannak a cserkeszek is, s egyiküknek a testvére az izraeli hadseregben szolgál. Huszein 15 perccel éjfél előtt beleegyezik abba, hogy meghirdeti a rendkívüli állapotot és hadikormányt alakít, Mohamed Daud tábornokkal az élén – azzal, aki 1955-ben, még ezredesként a Mandelbaum-kapunál kiépítette Izraellel a vörös vonalat. A tényleges hatalom Habbász el-Madzsal marsallnak, a királyság katonai kormányzójának a kezében összpontosul.

Washingtonban Jichák Rabin izraeli nagykövet, aki Golda Méir fogadására készül, értesíti Henry Kissingert kormányának arról az aggodalmáról, hogy a Jordániában tartósan állomásozó húszezer iraki katona a fedajinok oldalán avatkozhat be a harcokba. Jeruzsálem elhatározza a részleges mozgósítást és páncélosokat von össze a Jordán völgyében, amelyek egy iraki beavatkozás esetén megszállnák a keleti parton Gilead magaslatait.

A királyi hadsereg 17-én 4 óra 55 perckor ellentámadásba megy át a palesztin harcosok ellen, akik Irbid városának elfoglalása után, csaknem teljesen ellenőrzésük alá vonták Észak-Jordániát. A hadsereg élcsapatát a beduin alakulatok jelentik. Háromszáz Patton és Centurion típusú harckocsi szétzúzza a palesztin állásokat, még a főváros utcáin is, ahol vagy tíz napon át tombolnak a harcok. 18-án azonban mintegy száz szovjet gyártmányú T-55-ös szíriai harckocsi behatol Jordániába, elindul az Irbidbe vezető úton, s másnap erősítésként további száz harckocsi érkezik. Huszein erői visszahúzódnak a főváros felé.

A kis király hangja, amelyet az ammani amerikai nagykövetség közvetít, visszhangzik a washingtoni Fehér Ház *Sitroom*jában, ahol Kissinger pályafutásának első hadijátékát folytatja; Nixontól szabad kezet kapott, hogy rákényszerítse Moszkvát a szíriai előretörés megállítására:

„Fent minden rendben, de lent sok az ellenségem!” – kiáltja Huszein, aki gyakorlatilag egyedül maradt aknátűznek kitett palotájában.

Kissinger felhívja Rabint, aki csatlakozott Golda Méirhez egy New York-i jótékonysági gálaesten:

„Izrael kész arra, hogy légi támogatást nyújtson Jordániának a szíriai légierő feltartóztatására?”

A kormány, amely Jeruzsálemben a Goldát helyettesítő Igal Allon miniszterelnök-helyettes elnökletével ül össze, felhatalmazza Hájim Bar Lévi tábornokot, a vezérkari főnököt, hogy erősítse a katonai jelenlétet a Golan-fennsíkon és felderítő gépeket küldjön Jordánia fölé. A harckocsik libasorban dübörögnek a mellékutakon, s porfelhőket vernek fel, amelyeket jól látnak a szíriai tábornok főhadiszállásán. Az izraeli gépek tüntetően szállnak el a szíriai állások fölött és egy páncélos dandár egyenesen a határ felé tart azon az úton, amely Irbidbe vezet.

Az izraeli politikai vezetőket valójában eléggé megosztja az a kérdés, hogy célszerű-e választ adni Huszein segélykérésére. Míg Golda Méir, Igal Allon és Jichák Rabin, Kissinger által befolyásolva a hasemita rezsim megsegítése mellett döntenek, Dajan, mint oly gyakran, tart ugyan a szovjet válaszlépésektől, de fenntartásait nem fogalmazza meg egyértelműen. A király megmentését csak egy ember ellenezte igen hevesen: „Arik” Saron tábornok, a déli front népszerű parancsnoka, akit a jordániai események nem érintenek közvetlenül. Szerinte éppen ellenkezőleg, hagyni kellene a palesztinokat, hogy megdöntsék Huszeint, mivel a hasemita rezsim akadályt jelent az izraeli-palesztin probléma rendezésében. Szükség esetén hasznos lenne segíteni Arafatot és a PFSZ-t a hatalomért vívott ammani harc megnyerésében, mert ezzel a probléma azonnal a két állam közti konfliktusra korlátozódna.

Saron látszólag paradox nézetének 1970-nek ezen a fordulatokban gazdag nyarán nincs semmi lehetősége a sikerre, legfeljebb az, hogy a védelmi miniszter is felveti ennek lehetőségét, ő viszont fázik attól a gondolattól, hogy egy győztes Arafat Sam típusú szovjet rakétákat állíthat fel a Jordán mentén. Saron a maga tézisének alátámasztására mindössze azzal a feljegyzéssel rendelkezik, amelyet Joel Ben Porat, a katonai hírszerzés ezredese terjesztett Aharon Jariv tábornok, a főnöke elé; a szerző ebben szeptember elején arra a következtetésre jut, hogy szükséges lenne a közös izraeli és palesztin akció a jordániai királyság ellen. Jariv úgy ítéli meg, hogy ezek a következtetések nem találnak meghallgatásra a hatal-

mon levő politikai csoportnál, így a jelentést beteszi íróasztalának egyik fiókjába, ahonnan az többé nem is kerül elő. Begin valójában már néhány héttel korábban távozott a nemzeti egységkormányból, amelyet azzal vádolt, hogy politikájának alakításában túlságosan is engedékeny az amerikaiakkal szemben. Vele együtt távozott Huszein király legelszántabb ellensége. Nincs tehát akadály annak, hogy Izrael támogatást nyújtson Jordániának a palesztin államcsínnyel szemben. A Cáhál vezérkara szeptember 23-án hajnalra rögzítette az izraeli beavatkozás időpontját.

Huszein, akit felbátorít a Washingtonban kötött amerikai–izraeli megállapodás, amely megnyitja Izrael légiterét a neki szánt utánpótlás előtt és biztosítja az amerikai védőernyőt a hadba lépő zsidó erők számára, utasítja marsallját, hogy vesse be a küzdelembe az egész tartalékot. Egy páncélos ezred elindul a Jordán mentén Irbid felé, mintha már egy izraeli hadoszlop lenne. A jordániai légierő ráveti magát a szíriai palesztin állásokra, s elpusztít több mint száz harckocsit; Háfez el-Asszad ezredes, a szíriai légierő parancsnoka ugyanis nem volt hajlandó biztosítani számukra a fedezetet. A szíriai erők 22-én este parancsot kapnak, hogy szüntessék be a harcot és térjenek haza. Arafat az egyiptomi nagykövetségen talál menedékre. A sorsukra hagyott és kifulladás fedajinokat állandó tűz alatt tartják a 155-ös ágyúk és a foszforos gránátok, a menekülttáborokat a szó szoros értelmében szétmorzsolják a beduinok Patton harckocsijai: 7000 halott!

Az oly hosszú időn át megalázott királyi hadsereg szörnyű bosszúja elől menekülő fedajinok tucatjával kelnek át a Jordán folyón, hogy menedéket keressenek Izraelben, mert inkább a börtönt választják, mint a biztos halált. Akiknek sikerül megúszniuk, azok engedélyt kapnak arra, hogy Ciszjordániában maradjanak, amennyiben lemondanak a fegyveres harcról. E menekültek egyike hét esztendővel később a jeruzsálemi al-Aksza mecset előtti téren éljenzi majd Szadatot...

Szíriával nem kerül sor háborúra. A „kibékülés” nem várat sokáig magára ezen a palesztinok számára fekete szeptember végén. Huszein 27-én elrepül Kairóba, hogy aláírja a tűzszüneti megállapodást Arafattal, akit átölel, Nasszer álmatag tekintetétől kísérve; a raisznak már csak negyvennyolc órája van hátra az életből, szívvroham végez vele. Az életben maradt palesztin milicisták kemény magját felkérlik arra, hogy tegye át tevékenysége színterét Libanonba, amelynek nemzeti egysége – nekik nincsen Huszeinjük – nem marad fenn.

A királynak még egy esztendőre van szüksége ahhoz, hogy helyreállítsa a hatalmát Jordánia egészé fölött. Ezekben a drámai órákban lényeges szerep jutott két embernek: Zeid Rifainak, a királyi kabinet főnökének és Ben Saker tábornoknak, a király unokatestvérének, a 3. páncélos dandár parancsnokának. Rifai miniszterelnök lesz, Ben Saker a hadsereg élére kerül.

Vaszfi el-Tal jordániai miniszterelnököt 1971. november 28-án agyonlövi Kairóban az első terrorista kommandó, amely a Fekete Szeptember nevet viseli. A kis király és a palesztin ellenállás közötti konfrontáció a második szakaszába lép: megkezdődik a harc az Izrael által megszállt területek lakosságának az ellenőrzéséért. Huszein számos viszontagság és bonyodalom nyomán olyan átkelési ponttá válik, amelyet a palesztin probléma egyetlen megoldása sem kerülhet ki. A sivatag fia tudja, hogy a homokot hordó szél minden nyomot eltüntet.

A katonák családjai Tel-Avivban és Jeruzsálemben egyre többen és egyre zajosabban vonulnak ki az utcára, hogy követeljék Dajan és Golda Méir lemondását, mert a közvélemény nekik tulajdonítja a tényleges felelősséget a „mehdal”-ért (ügyetlenség). Vajon a vaslady valóban arra számított, hogy megmentheti a kormányát, ha végül olyan megállapodást köt Huszeinnel, amely kedvezőbb Izrael számára, mint a Kissinger-féle kis lépések politikája? Aligha valószínű. Annyi azonban biztos, hogy ez a sivatagi találkozó az utolsó lehetőség találkozója: sikerül-e megkötni azt a megállapodást, amelynek értelmében az izraeli erők részlegesen kivonulnak a Jordán völgyéből és Jerikó körzete visszatér a jordániai polgári közigazgatás alá? Egy ilyen megállapodás lehetősége azonban ütközik Huszeinnel azzal a követeléssel, hogy ez a terület a maga teljes egészében visszatérjen az ő szuverenitása alá. Dajan hevesen ellenzi, hogy a békeszerződés előtt sor kerüljön a szuverenitás bármiféle átruházására. Ami Goldát illeti, ő kitart amellett, hogy a kérdést népszavazásra kell bocsátani. „Ön bizonyára úgy véli, hogy nem ez a megfelelő pillanat arra, hogy az urnák elé járuljunk” – jegyzi meg Huszeinnel.

Rabin három hónappal később követi Goldát a miniszterelnöki poszton és új kormányt alakít, amelyben Dajan helyét Peresz foglalja el a védelem és Ebanét Allon a külügyek élén. Ez a trió folytatja a párbeszédet Huszeinnel és háromhavonta találkozókat szervez ebben az aravai lakókocsiban, ahol kudarcba fulladt az előző találkozó. Ezek a mind kevésbé titkos találkozók egy kissé a tel-avivi politikai körök gúnyolódásának a tárgyává válnak; ezek az eredményeket illetően szkeptikusak lettek és a résztvevőket a hasonló nevű népszerű énekes trióról nevezték el: az Arava Trió szólóestje.

Az tény, hogy ezek, a „Jerikó-terv”-nek szentelt találkozók nem tették lehetővé valamilyen kompromisszum kimunkálását, mert a király makacsul a szuverenitás szemszögéből közelítette meg a kérdést. Szó sem lehet olyan egyszerű polgári közigazgatásról, amely felváltja a katonai megszállást. Kissinger a maga részéről úgy akarja előremozdítani az ügyet, hogy sürgeti az izraelieket: „addig állapodjanak meg valamiben Huszeinnel, amíg az még hatalmon van”. A későbbi fejlemények megmutatták, hogy Jordánia királyának politikai fennmaradása biztosabb volt, mint izraeli beszélgetőtársaié.

Dajan, miután Begin nyomában visszatért a hatalomba, arra a következtetésre jutott, hogy Huszein rászedte az Arava Triót, mert soha nem állt szándékában a békemegállapodás: Ciszjordániának a hasemita királyságba való visszatérése pedig a legsúlyosabb veszély lenne rendszere számára, „hiszen a palesztinok, akik húsz évig együtt éltek az izraeli demokráciával, nem válhatnak újra engedelmes alattvalókká”. Dajan szemében Huszein csak biztosítékot akart kapni az izraeliek-től, ezért húzta el a végtelenségig a megbeszéléseket. És azt is meg akarta akadályozni, hogy a Saron-doktrína – a szövetség visszájára fordítása egy ammani palesztin hatalom javára – ne tudjon tért hódítani, ne tegyen hívekre szert Izrael vezető köreiből. Ez a lidércnyomások félelem elvette a kis király álmát.

És oka is van félni attól, hogy e lidércnyomás valóra válhat, amikor az 1977-es választások váratlan eredményeként Begin Likudja kerül hatalomra Jeruzsálemben. Igaz, Saron csak a mezőgazdasági tárcát kapja, de ebben a minőségében ő irányítja a zsidó telepek létesítését Júdea és Szamaria – az egykori Ciszjordánia –

termékeny földjén... Huszein szerencséjére Dajan is visszatér a kormányba és külügyminiszterré történő kinevezését attól teszi függővé, hogy változatlan maradjon a területek jogi státusza. Ezért sürgeti a kis király annyira, hogy újra találkozzék vele, ezúttal augusztus 22-én, Londonban, dr. Herbert lakásán. Ezt a találkozót el akarja titkolni a brit hatóságok elől, s ez készítette Dajant – amint azt láttuk – biztonsági kíséretének becsapására. Dajan különben részletesen foglalkozott ezzel a megbeszéléssel *Emlékirataiban*; ez volt az egyedüli beszámoló, amelyet a király egyik izraeli beszélgetőtársa tett közzé. Ő is felismerhetetlennek találta a királyt, „ha nem is megjelenését, hanem magatartását illetően”.

„Magába zárkozott, gondterhelt volt, szenvedélytől mentes, s azok a politikai témák, amelyeket felvettem, a jelek szerint nem ragadták meg. Kérdéseimre egyszavas válaszokat adott, alig többet az igennél vagy nemnél, ráadásul magyarázat nélkül. Nyomott hangulatának talán az volt az oka, hogy a felesége nem sokkal korábban tragikus körülmények között halt meg egy helikopterbaleset során, vagy az is lehet, hogy az arab országok rabati konferenciájának egyik határozata keserítette el: a PFSZ-t minősítették a palesztinok egyedüli hiteles képviselőjének, s ily módon megvonták Huszeintől ezt a szerepet. Elmondta, hogy ezentúl már kizárólag a Jordántól keletre fekvő területek igazgatásával foglalkozik. Ebben az ügyben nem tudott és nem is akart összecsapni az arab országokkal és a PFSZ-szel; ha nem akarják a közreműködését, akkor próbáljanak a palesztin kérdéssel kapcsolatban nélküle zöld ágra vergődni.

Amikor hallgattam, arra gondoltam, hogy vajon még mindig Jordánia királya-e, vagy csak egy uralkodó árnya? Valóban kormányozza-e az országát, vagy az idejének java részét azzal tölti, hogy külföldön csavarog? Bárhogy is vesszük, nekem úgy tűnt, hogy a mi megbeszélésünk témáját illetően – miként lehetne közös megegyezéssel előnyös és elfogadható megoldást találni a nyugati part és a Gázai övezet problémájára – közönyt tanúsított.”

Amikor Dajan *utólag* hivatalos jelleget kölcsönzött ennek a találkozásnak, szokásához híven megsértett egy tabut. Kollégái, akik titkos megbeszéléseket tartottak a jordániai uralkodóval, mindeddig tartózkodtak ennek nyilvánosságra hozásától, vagy saját döntésük alapján, vagy pedig a cenzúra miatt. Dajan beszámolója azonban azóta másokat is megfertőzött. A Tiberias-tó partján fekvő Ginosszár-kibucban, az Igal Allon emlékére emelt múzeumban, nemrégiben kicserélték azt a feliratot, amelyet egy G3 típusú puska alatt helyeztek el; ezt a fegyvert a néhai munkapárti miniszter ajándékba kapta, de míg korábban „egy baráttól”, most már „Huszein jordániai király ajándéka”.

Különben már maga Huszein sem rejtette véka alá múltbeli kapcsolatait a zsidó állam vezetőivel. Mi több, maga mutatott példát, amikor 1976 áprilisában Asszad szíriai elnök is hasznot húzott ebből a kapcsolatból, hiszen Huszeint postásként vette igénybe, hogy átadja azt az üzenetet, amelyet Rabinnak, Izrael akkori miniszterelnökének szánt. Szíria éppen akkor készült beavatkozni a libanoni polgárháborúba, a keresztények kérésére, akik ki voltak szolgáltatva a progresszív palesztin milíciák győztes támadásának. Huszein király Londonba érkezett és meghívta Izrael nagykövetét, hogy keresse fel őt a lehető legsürgősebben, pontosan éjfélkor, mert eleget akar tenni annak a megbízatásnak, amelyet Asszadtól kapott: tájékoztassa Rabin afelől, hogy kötelezi magát, miszerint nem lépi át a

Litani folyót; ezt később valójában szentesítik is mint az át nem lépendő „vörös vonalat”, abban a hallgatólagos megegyezésben, amelyet az amerikai közvetítő hozott létre Szíria és Izrael között.

Dajan csalódottan távozik a Huszeinnel 1977 augusztusában megtartott találkozóról, s nem is akarja többé látni: ez az utolsó izraeli–jordániai kapcsolat a Likud-kormányzat hét esztendeje során. Annál is inkább, mivel sokkal ígérete-sebbnek tűnik az a közeledés, amelyet egyiptomi oldalról szerveznek a titkos-szolgálatok. A kis királlyal folytatott megbeszéléseinek valójában nem is volt más célja, mint erősíteni Begint abban a meggyőződésében, hogy nincs értelme a távlat és vég nélküli párbeszéd folytatásának: Keleten a helyzet változatlan, nincs hiteles beszélgetőpartner – ezzel a következtetéssel tér vissza Dajan londoni útjáról.

Meg kell várni a Peresz által irányított, 1984 októbere és 1986 októbere között tevékenykedő nemzeti egységkormány megalakítását, hogy ismét napirendre kerüljenek a Huszeinnel fenntartott kapcsolatok. Noha az új miniszterelnök két prioritást tűzött ki maga elé (kivonulás Libanonból és az évi 500 százalékos meghaladó infláció megfékezése), egész politikai filozófiája továbbra is a „jordá-niai opció, s ezért igyekszik helyreállítani az Ammannal megszakadt kapcsolato-kat.

Így hát Peresz most is titokban találkozik Huszeinnel 1985. október 5-én, Londonban, Kensington negyed egyik lakásában, nem messze a Palace Greentől, ahol az izraeli nagykövetség működik. És mennyi változásra került sor az eltelt időszakban! A Camp David-i megállapodások, az Egyiptommal megkötött béke-szerződés, a tervezett autonómia Ciszjordánia lakosai számára. És ugyanakkor a libanoni invázió, azzal a lidércnyomásos képpel, amely azóta is kísért a hasemita család éjszakáiban és megzavarja a kis király álmát: Saron egy harckocsin pózol Bejrút bejáratánál. Hasszán herceg, Huszein öccse megemlítette ezt egy amerikai diplomatának, hozzáfűzve: „Riasztanak bennünket Saron törekvései és attól tartunk, hogy Amman kapuinál is találkozhatunk velük.”

Huszein, akit megnyugtat „barátjának”, Peresznek a jelenléte, a jelek szerint keresi azt az arab világ számára elfogadható ugródeszkát, amelynek révén Ciszjor-dánia kiszállhat a Camp David-i megállapodások keretei közül; Huszein óvatosságból – és nem egyszerűen magánéletének véletlen fordulatai miatt, ahogyan azt Dajan gondolta – nem volt hajlandó elfogadni azokat. De Gaulle tábornoknak ez a csodálója valójában sohasem hitt az amerikai biztosítékoknak és azt állítja, hogy az Egyesült Államoknak mind a hét elnöke, akivel kapcsolatba került hazudott neki. Ezért nem hagyta, hogy arra az útra vigyék, amelyet Szadat választott. És azután itt vannak maguk a tények: ő még életben van és a trónján ül, míg a raiszt, akit már csaknem elfelejtettek, három évvel ezelőtt leterítették a gyilkosok golyói. Így hát Peresz előtt felveti egy nemzetközi konferencia gondolatát – ezen az alapon kezdődhetnek meg az izraeli–jordániai tárgyalások.

Peresz Jeruzsálemben visszatérve pontosan beszámol londoni megbeszéléseiről védelmi miniszterének, Jichák Rabinnak, aki felelős a megszállt területek katonai közigazgatásáért, s a másik Jicháknak, aki nem más, mint külügyminisztere, Samír, akinek a következő esztendőben, a nemzeti egységkormány két partnere közti rotációs megállapodás értelmében az ő helyére kell lépnie. Samír, a naciona-

lista Likud vezetője hagyja, hogy a munkapárti vezető kibeszélje magát, de kifejezésre juttatja radikális szembenállását minden olyan nemzetközi konferenciával szemben, amely kikényszerítheti a rendezést.

Noha Peresznek és Huszeinnek a további három titkos találkozó során sikerül felvázolnia egy olyan megállapodás kereteit, amely lehetővé tenné a hivatalos megbeszéléseket a két ország között, a két férfi sok időt veszteget el azzal, hogy megmakacsolja magát a részletkérdésekben. Természetesen egyetértenek az ENSZ Biztonsági Tanácsa öt állandó tagja részvételével megrendezendő konferencia összehívásának módozataiban, valamint abban, hogy egy közös jordániai palesztin küldöttség venne részt ezen a konferencián. Abban is elvi egyetértés születik, hogy a megnyitó ülést már másnap a közvetlen tárgyalás követné. Huszein azonban olyan előzetes feltétellel áll elő, amely mindent zátonyra futtat: ez az úgynevezett *fellebbezési lehetőség*, amely az érintett feleknek módot nyújt arra, hogy a konferencia nyilvános ülésén fellebbezéssel éljenek az összes megoldatlan problémát illetően. Más szóval, ha felmerül valamilyen nehézség, valamelyik fél felkérheti a két nagy által dominált nemzetközi fórumot a döntésre. És ebbe Peresz nem egyezhet bele Izrael nevében, amelynek alapelve, hogy nem bízva másra érdekeinek és biztonságának a védelmét.

Fecsegéssel telik az idő és Huszein még 1986 derekán sem fogadja el azt a formulát, amely újra mozgásba lendítheti a folyamatot. Mi több, szemlátomást rosszabbodik a királyság belső helyzete. A biztonsági szolgálat, amelyet a cserkesz Tarek el-Din tábornok irányít, májusban letartóztatta egy illegális baloldali szervezet több tucat aktivistáját, aki államcsínyt készített elő. És ami egészen szokatlan Jordániában, a tájékoztatási miniszter is megerősítette, hogy az állam biztonságát veszélyeztető embereket tartóztattak le. És ráadásul lázongások törtek ki az irbidi egyetemen, a rendőrség tüzet nyitott a tüntetőkre és megölt hat diákot.

Rabin szerint a hasemita rezsim ismét fenyegetve érzi magát belülről és az ország destabilizálódásától való félelem gátolja a királyt abban, hogy előrelépjen a béke útján, noha érzi ennek a szükségességét. Ciszjordániában pedig egyre inkább lemorzsolódik a tekintélye. Nablusz polgármesterét, Zafer el-Maszrit, a kevés megmaradt jordánbarát vezetők egyikét februárban megölte egy palesztin kommandó. A Bir Zeit-i egyetemen, Ramallah közelében vagy száz diák elégette Huszein képeit az amerikai televízió kamerái előtt és közben ezt kiáltotta: „Halál a királyra!”

Huszein drága árat kezd fizetni azért, hogy 1985 februárjában szabad kezét adott Arafatnak egyfajta politikai mozgásszabadsághoz Jordániában, annak fejében, hogy az viszont neki ad szabad kezét az Izraellel való megegyezés felkutatásához. Most pedig szembe kell néznie az elutasítási front palesztinjainak elkeseredett szembenállásával, amely tovább növeli rendszere destabilizálódásának kockázatát.

Elmulasztotta annak lehetőségét, hogy megállapodjék Peresszel a hátszágát biztosító nemzetközi konferencia összehívásáról, méghozzá a Peresz–Samir szerepcsere előtt. És már el is késik vele, amikor úgy dönt, hogy 1987 áprilisában visszatér Londonba, a megállapodás tető alá hozása érdekében. Margaret Thatcher

április 9-én fogadja és sürgeti, hogy mondjon le a fellebbezési lehetőségről, mint előfeltételről:

„Ha továbbra is ragaszkodik hozzá – mondja neki –, akkor akár azt is követelhetné Peresztől, hogy kövessen el politikai öngyilkosságot.”

Zeid Rifai jordániai miniszterelnök április 10-én telexen értesíti a királyt Washingtonból, hogy az amerikaiak nem hajlandók támogatni a fellebbezéssel kapcsolatos álláspontját. Peresz, aki már csak külügyminiszter, másnap, 11-én a megállapodás szerint megjelenik politikai tanácsadójának, Nimrod Noviknak társaságában Huszein kensingtoni rezidenciáján. Ezt a találkozót ismét a brit titkosszolgálat közreműködésével szervezték meg. Az angolok kíséretet adnak Peresz kocsijához egészen a Huszein-féle rezidencia bejáratának rácsáig.

Peresz indulása előtt, a külügyek lojális minisztereként nem mulasztotta el tájékoztatni miniszterelnökét, Samirt, hogy ezen a napon rutinmegbeszélést tart Huszeinnel. Nos, ez a hatórás megbeszélés az első az izraeli-jordániai találkozók hosszú sorozatában, amely egy dokumentum formájában konkrét és kézzelfogható formát ölt. És Peresz visszatérésekor elköveti azt a hibát, hogy a nemzeti egységkormányban lévő partnerét kihagyja ebből, mintha teljesen magához akarná ragadni a kezdeményezést... Megbocsáthatatlan!

A kis király végül is megingott. A három órán át tartó heves vita végén nagyobb engedményt tesz a fellebbezés lehetősége kényes kérdésében: elfogadja azt, hogy egyik fél se használhassa fel a tárgyalások keretéként szolgáló nemzetközi konferenciát valamely vitás kérdés felvetésére a másik fél jóváhagyása nélkül! Más szóval, a tárgyalásokban közvetlenül részt vevő két küldöttség megvételzhatja a konferencia többi résztvevőjének döntőbíráskodását.

Az izgalom a tetőfokára hág, amikor Peresz tanácsadójával, Novikkal megfogalmaztatja a megállapodás jegyzőkönyvét, miközben Huszein kimenti magát: nemrég műtötték az egyik fülét és erről konzultálnia kell az orvossal.

„Érezzék magukat otthon – veti oda a jelenlevőknek, otthagyva vendégeit és munkatársait a rezidencia nagy dolgozószobájában. – Csak egy órára távozzom és visszatérek, hogy aláírjam a dokumentumot.”

Mire visszatér, kész az okirat. Kézél írta le Novik, mindössze két példányban, mindegyik aláíró fél kap egyet. A két fél által jóváhagyott megállapodás lényegét azonnal megtelefonálják George Shultznak Washingtonba. Megállapodnak abban, hogy ezt amerikai szöveggként szerepeltetik, amelyet az ő aláírásával terjesztettek a két fél elé.

Samirt váratlanul éri ennek az inkább remélt, mintsem várt megállapodásnak a bejelentése. Annál is inkább, mivel Peresz visszatérésekor megmutatja ugyan neki a dokumentumot, de nem ad róla másolatot, azzal az ürüggyel, hogy az amerikaiaknak szánt egyetlen példányról van szó, amelyet csak ők jogosultak nyilvánosságra hozni, mintha a saját kezdeményezésük lenne.

„Hát Peresz még sohasem hallott a fénymásolóról? – kiált fel gúnyosan a miniszterelnök tanácsadója.

– Ha Samir kapna egy példányt, az másnap reggel megjelenne az egyik újságban” – vágnak vissza Peresz munkatársai.

És amikor a dokumentum két héttel később valóban napvilágot lát a sajtóban, a két államférfi kölcsönösen egymást vádolja a kiszivárogtatással.

A lényeg az, hogy Thomas Pickering, az Egyesült Államok tel-avivi nagykövete a Londonban kidolgozott forgatókönyv szerint április 22-én átnyújtja az izraeli kormányfőnek a Shultz által aláírt dokumentum végleges szövegét. Samir két nappal később az alábbi elutasító levéllel válaszol az amerikai külügyminiszternek:

„Ez a Peresz–Huszein megállapodás nem fogadható el Izrael számára, mert egy nemzetközi konferencia javaslata alkalmas lenne arra, hogy bevonja a PFSZ-t a tárgyalási folyamatba és a térségben döntő szerepet juttatna a Szovjetuniónak.”

A dühös Shultz hiába nyújt be neki május 1-jén egy részletes állásfoglalást, amely tizennyolc érvet sorakoztat fel a megállapodás mellett, Samir nem tágít a maga teljesen visszautasító nézeteitől. Már csak azért is olyan hajthatatlan, mert időközben neki magának is kemény harcot kell vívnia Saronnal, hogy megtarthassa a párt irányítását; épp hogy megválasztja az a kongresszus, amely heves vérmérsékletű vetélytársának kezdeményezésére teljességgel elvetette azt a gondolatot, hogy Izrael részt vegyen egy nemzetközi konferencián, „pusztulásának előcsarnokában”.

Arje Naor, a Begin-kormány néhai titkára szerint – azért zárták ki a Herut pártból, mert ellentétes véleményeket hangoztatott – Samir elutasító álláspontja nem taktika, hanem dogma. És mégha Peresz nagyobb tapintatot tanúsított volna, beleegyezve abba, hogy a miniszterelnök vele együtt írja alá a londoni megállapodást, Samir akkor is csak egy olyan nemzetközi konferencia összehívását fogadta volna el, amelynek semmi beleszólása sem lehetett volna a kétoldali tárgyalásokba. Ki is jelentette Pickering nagykövetnek 1986. január 9-én, amikor még külügyminiszter volt:

„Őn kezkesedik arról, hogy ez a nemzetközi konferencia, amelynek az ügyét annyira a szívéen viseli, semmiképpen sem alakulhat át nemzetközi bírósággá, amely érvényt szerez a maga törvényének, az egyik fél akarata ellenére is?

– Mi sem vagyunk hajlandók ezt a konferenciát ilyen hatalommal felruházni és önökkel együtt otthagynók, amennyiben megváltoztatnák a játékszabályokat.

– Amennyiben a jordániaiak elfogadják ezt az elvet, úgy mi is fontolóra vehetnők az elfogadását.”

Az amerikaiak, annak érdekében, hogy Samir visszatérjen az eredeti álláspontjára, augusztus folyamán egy titkos találkozót szerveznek a számára Huszeinnel, ezúttal is Londonban./1/ Ez az első találkozó a Likud egyik vezetője és a jordániai uralkodó között, aki mindeddig csak a munkapártiak beszélgető társa volt. És ez az első alkalom – tréfálkoznak az igénybe vett felelősök – hogy a kis király egy, a méreteinek megfelelő izraeli képviselőre talál...

Samirt az utolsó lehetőségnek erre a találkozására elkíséri Eli Rubinstein, kabinetjének titkára, Móse Dajan egykori bizalmasa és Joszi Ben Aharon, a miniszterelnökség igazgatója, az egyedüli, aki arabul tud tréfálkozni Huszein tanácsadóival./2/ A király azzal kezdi, hogy milyen viszályai voltak az arab világon belüli partnereivel:

„Ne várja el tőlem, hogy nagyobb engedményeket tegyek, mint az egyiptomiak. Őn beleegyezett abba, hogy Szadat egy talpalatnyi földet se engedjen át a saját területéből. Hát hogyan viselkedhetnék másként önnel szemben?”

Samir mindezzel szembeszegezi a saját belső problémáit. Csak azt a tárgyalási

formulát fogadhatja el, amelynek értelmében kizárólag protokolláris jelleggel ül össze egy nemzetközi konferencia, amelynek társelnökei az Egyesült Államok és a Szovjetunió, amelyből kizárják az európai hatalmakat, s amelynek csak egyetlen, megnyitó ülése lesz, mint amilyet Genfben, 1973 decemberében tartottak a Jom Kippur-háború után. Ezt követően Izrael és Jordánia közvetlen tárgyalásokat folytatnának a most vitatott megszállt területeken élő palesztinok autonómiájáról. Huszein ellenvetése:

„Képzeld magát az én helyembe. Nem tudok tisztességesen tárgyalni, hacsak nem abból az elvből kiindulva, hogy ezeknek a területeknek vissza kell térniök a királyságomhoz.”

Csak egyetlen kérdésben tudnak megegyezni, s ez is negatív tartalmú: mindketten ellenzik egy palesztin állam létrehozását Ciszjordániában. A hasemita uralkodó azonban ez alkalommal – elkerülendő azt a hibát, amelyet 1977-ben követett el Dajannal – módot keres arra, hogy ne szakítsa meg a párbeszéd fonalát a Likudnak azzal az egyedüli képviselőjével, akit Saronnál mérsékeltebbnek tekint. Samir pedig a találkozás titkosságának megőrzése céljából még aznap éjjel hazautazik azon a katonai gépen, amely kora este Londonba vitte, a 11 órás találkozóra.

Így hát már másnap reggel 9 órakor besétálhat miniszterelnöki hivatalába, mintha mi sem történt volna. Sok hűhó semmiért. Alig két hónap múlva a *Newsweek* kiszivároztatja a kudarcba fulladt legutóbbi Samir–Huszein találkozó tényét.

George Shultznak még ez sem tudja elvenni a kedvét. 1987 októberének elején telefonál Samirnak, hogy ismertessen vele egy új javaslatot: Gorbacsov decemberre tervezett amerikai látogatását kihasználva szervezzenek minikonferenciát Mubarak és Huszein részvételével, ami lehetővé tenné a Jordániával folytatott kétoldali tárgyalások újrakezdését. Az idő ugyanis sürget és ő maga, tekintettel a dolgok jelenlegi mozdulatlanságára, a legrosszabbtól tart.

„Hagyjon gondolkodni. Legalább holnap reggelig – válaszolja Samir. – Felhívom majd, amikor a kávéját issza.”

A néhai terrorista vezér, akiből miniszterelnök lett, nem tud aludni az éjjel, s ez azóta nem fordult elő vele, hogy az illegalitásban saját magának kellett kivégeznie csoportja (a Stern) azon tagjait, akiket árulással vádoltak. Saját bizalmas tanácsadóitól körülvéve nem is konzultál a Likud-koalíció más vezetőivel és úgy dönt, hogy igenlő választ ad Shultznak. Már arra is gondol, hogy személyesen milyen hasznot húzhat... egy Gorbacsovvál való találkozásból New Yorkban. Azokból a titkos kapcsolatokból, amelyeket az emberei a szovjet képviselőkkel tartanak fenn Európában, tudja, hogy a Kreml első embere eléggé hajlamos lenne arra, hogy hivatalosan meghívja Moszkvába. Többször is közölte környezetével azt az álmát, hogy ő lesz az első izraeli kormányfő, akit megtapsolnak a Vörös téren.

Shultz új kezdeményezése ez alkalommal sajnálatos módon Huszein elutasításába ütközik.

„Figyeljen ide – mondja a kis király egy amerikai diplomatának – eddig már elfogadtam egy fogatlan nemzetközi konferencia elvét, hát akkor most hogyan

írjak alá egy kötelezvényt egy olyan minikonferencia megtartásáról, amelynek még feje sincsen?”

Van azonban még ennél rosszabb is. Közvetlenül a két nagy washingtoni csúcslőtt, amely az izraeli-jordániai tárgyalás kiindulópontja lehetne, egy előre nem látott esemény teljesen szétkuszálja a probléma összetevőit. Egy közönséges incidens, amelyre a Gázai övezetben kerül sor, lángra lobbantja a ciszjordániai lőporos hordót. Megkezdődik az intifáda, a köveknek az a háborúja, amellyel később foglalkozunk még. Az az iránytű, amely eddig útbaigazította Huszeint a zátonyok között, kezdi eltéveszteni az északi irányt. A kétségbeesett kis király két vasat tart a tűzben egyszerre: egyrészt támogatásáról biztosítja a fellázadt palesztinokat és nekik ajándékozza havi 600 000 franknyi civillistáját; másrészt azt követeli titkosszolgálatának főnökétől, Tarek Allah ad-Dintől, a félelmetes cserkesztábornoktól, hogy fokozza éberségét és tartsa féken a királysága menekülttáborai-ban és városaiban élő palesztinokat. A *Mukhabarat*, amely az izraeli Sin Bet vagy a francia DST megfelelője, fülelni kezd mindenre, ami Transzjordániában történik. És amikor 1988 januárjában, egy Amman közelében levő menekülttáborban megszervezik az első szolidaritás-tüntetést, Huszein parancsot ad a hadseregnek, hogy nyisson tüzet: egy csapásra húsz halott.

Egy amerikai diplomata, aki a jordániai fővárosban teljesít szolgálatot, áprilisban jelzi Washingtonnak, hogy a királyon ideges depresszió lett úrrá:

„Ez nem olyan súlyos, mint atyjának, a zárt intézetben tartott Talalnak a krízisei, de azért elég komoly.”

Az intifáda folytatódása a megszállt területeken jobban aggasztja a jordániai uralkodót, mint Izrael meglepett és túlterhelt kormányzóit. Huszein titkos szolgálatai vizsgálati fogságba vetnek több tucat palesztint, akit azzal gyanúsítanak, hogy az Elutasítási Front hívei. És májusban, annak érdekében, hogy csökkentse a fertőzés veszélyét, hivatalosan is lemond a részvételről a Ciszjordánia sorsával kapcsolatos tárgyalásokon. Júniusban, az algíri arab csúcson meglepetést kelt azzal, hogy megtartja hosszú királyi pályafutásának leghosszabb és legfontosabb beszédét.

Vannak olyan időszakok, amikor a látszólagos tespedés évei után a történelem brutálisan felgyorsul. Ilyen időszak az 1988-as esztendő közeledő nyara. Miután Huszein ismét kifejezésre juttatta jól ismert ellenséges magatartását egy független palesztin állam létrehozásával kapcsolatban, megbékél „arab lelkiismeretével”, s egyértelműen leszögezi, hogy szabadulni készül a gyötrő palesztin kérdéstől, amelyért oly sokat küzdött. A megfigyelők, akik csömört kaptak már az évek óta tartó szónoklatoktól, nem is figyelnek fel rá. Környezete azonban már óta tartó szónoklatoktól, nem is figyelnek fel rá. Környezete azonban már fontolóra veszi a harminc palesztin képviselőt is számláló ammani parlament feloszlását, a Ciszjordániának nyújtott gazdasági segély megszüntetését, valamint azt, hogy Jordánia ne folyósítsa a jövőben a Jordán bal partján élő arab funkcionáriusok és szerződéses munkatársak fizetését. A Jordán folyó húsz évig demarkációs vonal volt, s a király pálfordulása most azzal fenyeget, hogy holnapra valóságos határrá válik.

A kis király pókerpartijának utolsó húzása – mintegy gyümölcse azoknak a csalódásoknak, amelyeket partner-ellenfeleinek sorozatos (Arafattal kezdődő) fordulatai váltottak ki – a rá jellemző logika jegyében történik: július 31-én

bejelenti, hogy megszakítja azokat a közigazgatási és jogi szálakat, amelyek régi ciszjordániai tartományaihoz fűzik és átengedi a PFSZ-nek a palesztin nép kizárólagos képviselőt, amivel Jasszer Arafat központjára ruházza az évek óta követelt, de igazából nem igényelt felelősséget. Ugyanakkor a ciszjordániaiak, egészen az új rend megszületéséig exportálhatják görögdinnyéjüket a királyságába és el is időzhetnek ott egy hónapig, ám nem három évig, mint a múltban. Így hát Ammannak módja lesz arra, hogy megakadályozzon egy új népvándorlást az Allenby-hídon át. És ez végül is a Fekete Szeptember-hadművelet újbóli hideg és nem véres megismétlése.

Ez történelmi jelentőségű döntés, még akkor is, ha nem hiányoznak belőle a taktikai megfontolások. Az uralkodó döntése előtt nem kapaszkodott fel Nebo hegyének, ennek a sivatagi szelek által lecsiszolt sziklás csúcsnak a lejtőin, ahonnan Mózes, mielőtt örökre lehunyta volna a szemét, megpillanthatta Kánaánt, az ígért földjét. Ugyanakkor igen meggyőző érvekre volt szükség ahhoz, hogy a hasemita uralkodó lemondjon az Egyesült Arab Királyság tervéről, amely egy szövetségi állam keretében felölelte volna a palesztinai és a transzjordániai tartományt. Belefáradt az egészbe, s ezért visszavonult a sivatagba? Megérezte a kérlelhetetlen végzetet? Így akart bosszút állni az izraeli hajthatatlanságon és a palesztin sértéseken? Mindenesetre újabb tényező bonyolítja azt a közel-keleti helyzetet, amelyet telibe találnak majd az Irán és Irak közt várhatóan megkötendő tűzszünet következményei.

Mégezett ajándék, Izrael és a nagyhatalmak, valamint az arab világ és a palesztinok számára egyaránt. Talán véletlen, hogy Huszein e megdöbbentő bejelentést éppen az amerikai Richard Murphy és a szovjet Vlagyimir Poljakov közel-keleti tárgyú genfi találkozója előtt tette meg?

Az izraeliek számára ez a jordániai visszavonulás egyidejűleg hat ki a közeledő választásokra és Peresz és Samir kibogozhatatlan vitáira. A *L'Express* fényt derít arra, hogy Peresz még arra készült, hogy szeptember derekán találkozzék valahol Európában az egyiptomi és jordániai kormányfővel, s megvitassa velük, milyen legyen a nemzetközi konferencián részt vevő híres jordániai-palesztinai vegyes küldöttség összetétele. Örökös vetélytársa most természetesen kigúnyolja ezeket az illúziókat, amelyekben ő – úgymond – sohasem hitt. A munkapárti vezető, aki számára a „jordániai opció” eltűnése súlyos veszteségeket okozhat a novemberi választásokon, immár a „palesztin opciót” kezdi emlegetni. Abrasa Tamir, minisztériumának főtitkára szeptemberben kijelenti, hogy a PFSZ a palesztinok egyedüli képviselője, tehát az egyetlen hiteles tárgyaló partner.

Huszein októberben, tíz nappal az izraeli választások előtt egy újabb húzással próbálkozik. Mivel nyugtalanítja a Likud esetleges győzelme – felélesztve lidércnyomásos álmát az Amman kapui előtt táborozó Saronról – elfogadja Nimrod Noviknak javaslatát, amelyet egy londoni közvetítő juttat el hozzá: hajlandó Peresz oldalán fellépni az amerikai televízió legnépszerűbb programjában, a Ted Kopel által vezetett *Nightline*-ban. Peresz tanácsadói kapcsolatba léptek a producer-játékvezetővel, s közölték vele, hogy megszerezték Huszein jóváhagyását, s a király ammani palotájából közvetlenül válaszol Kopel kérdéseire. A király első alkalommal avatkozik be az izraeli választási hadjáratba, támogatva a munkapárti vezető béketervét, s katasztrofális következményeket jósolva arra az esetre, ha a

vetélytárs győzne. Kopel azonban leleplezi a Peresz-klán „durva manipulációját”. Az credmény katasztrofális a Munkapárt számára: egy megkésített béketerv és az elefánt megjelenése a porcelánboltban. Peresz tanácsadóinak nem volt jobb ötlete, mint az, hogy mindenkinek megküldték a Huszeinnel készített interjú szövegét, méghozzá az adás előtt, ami hozzájárult Kopel dühkitöréséhez.

Egy izraeli kommentátor sóhajtva mondja erről a lidércnyomásos televíziós programról: „Simon Peresz 1987 áprilisában egy királyt kevert be a paklijába, de 1988 októberére már csak egy dzsókere (vagyis bolondja) maradt”.

A király-dzsókert, mint oly gyakran a múltban, megkésve játszották ki. A munkapártiak elveszítették a választásokat, s a jordán opció, amely húsz éven át Izrael arab politikájának tengelye és alibije volt, átadta a helyét a palesztin opciónak.

A KÖVEK HÁBORÚJA

Hol van már az az idő, amikor azt mondták: „Dobjátok meg az izraelit egy kővel, felveszi és megépíti vele a házát!” Vagy az az idő, amikor olyannyira óhajtották, hogy legyenek az izraeliek kemény parasztok vagy szőke ejtőernyősök, csak mások, mint azok a zsidók, akikre jobb nem is gondolni, mert hogy csak szégyellnék magukat azok miatt a kövek miatt, amelyekkel megdobálták őket.

Jean-Noël Gurgand

A véletlen és a szükségszerűség újólapon összefogtak, hogy életre hívják azt a gyakorlatot, amely megtette politikai filozófia helyett, és több mint tíz éven át meghatározta Izrael tevékenységét a Jordán folyó nyugati partján, melyet 1967 júniusában egy csapásra foglaltak el.

Mindez amolyan apró hírként kezdődött néhány nappal azt követően, hogy befejeződött a villámháború, amelynek egyik következményeként Ciszjordánia szinte összeomlott mezőgazdasági termésének súlya alatt: paradicsom, zöltség, dinnye, görögdinnye és a szépnek ígérkező évszak más termékei, mind a termelők nyakán maradtak; nem volt piac, ahol mindezt értékesíteni lehetett volna. Nincsenek már hidak a Jordán folyón, az új tűzszüneti vonal miatt megközelíthetlenné válnak az Arab-félsziget fogyasztó országai és a túltermeléssel küszködő izraeli mezőgazdaság is igyekszik megszabadulni a feleslegtől.

Abu Hasem, egy gazdag nabluszi földbirtokos felkeresi Borenstein ezredest, akire rábízták Dzszenin körzetének katonai parancsnokságát:

„Ismerek egy helyet – mondja –, ahol a teherautók át tudnak gázolni a Jordánon.”

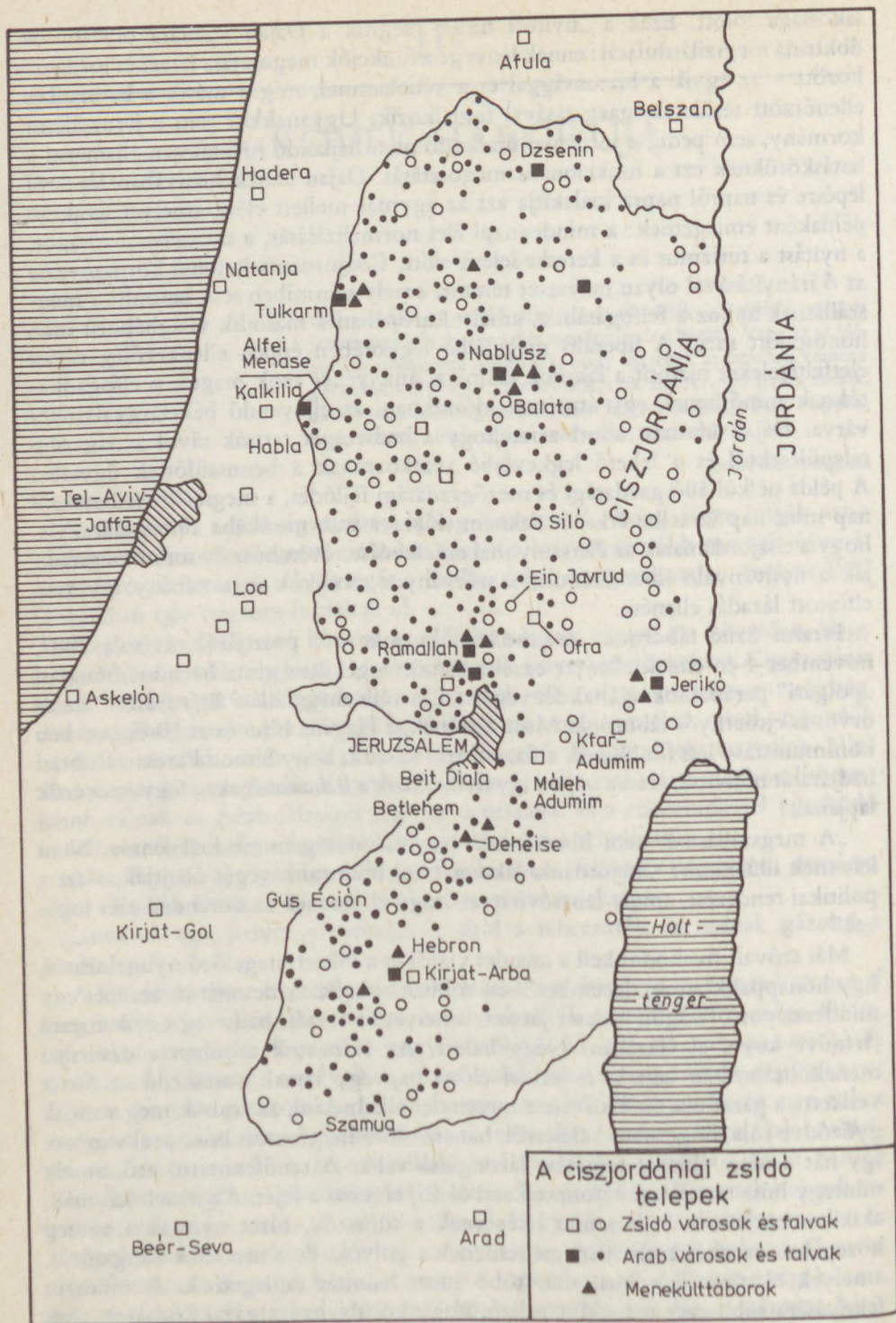
A Cáhál ezredese engedélyt ad neki arra, hogy átvigyen egy paradicsommal megrakott teherautót. A Sin Bet, amely őrködik a terület biztonsága fölött, egyszerre megbízást kap arra, hogy közölje a jó hírt az arab parasztokkal: továbbra is kivihetik termékeiket a folyó túloldalára, amely immár egy csaknem teljesen kiapadt patakocská. Ez alighanem az első alkalom, hogy egy titkos szolgálat a mezőgazdaság tájékoztatásának forrásaként szolgál. Móse Dajan védelmi miniszter a tizedik átkelés alkalmával maga is értesül a Jordán folyón – fordított irányban – történő átkelésnek erről a csodájáról. Nemcsak helyesli ezt a kezdeményezést, de az az ötlete is támad, hogy két ideiglenes hidat ácsoltat és megpróbálkozik azzal a kísérlettel, amelynek a „nyitott hidak politikája” nevet adja. Ennek az a lényege, hogy fenntartja a kapcsolatot a Jordán két partja között, biztosítva az átkelés szabadságát, ami lehetővé teszi Huszein király számára, hogy gyakorolja a közigazgatási hatalmat és megőrizze politikai befolyását Ciszjordánia

lakossága fölött. Ezek a „nyitott hidak” segítik a Dajan számára oly fontos doktrína megszilárdulását: ennek lényege a funkciók megosztása Izrael és Jordánia között – az egyik a biztonsággal és a védelemmel, míg a másik a katonailag ellenőrzött területek igazgatásával foglalkozik. Ugyanakkor sem a jeruzsálemi kormány, sem pedig a jordániai uralkodó nem hajlandó hivatalosan elismerni a hatásköröknek ezt a funkcionális megosztását. Dajan ennek hiányában lépésről lépésre és napról napra kialakítja azt az egymás mellett élést, amelyet gyakran példaként emlegetnek: a mindennapi élet normalizálását, a mozgásszabadságot, a nyitást a turizmus és a kereskedelem előtt. Ciszjordánia katonai kormányzata az ő irányításával olyan helyzetet teremt, amely semmiben sem hasonlít a megszállásnak ahhoz a felfogásához, amely Európában a második világháború után honosodott meg. A liberális megszállás légkörében éppen ellenkezőleg olyan életfeltételeket biztosít a lakosok számára, amelyeket azok maguk is elfogadhatóknak minősítenek egy átmeneti időszakban, az eljövendő béketárgyalásokra várva. Dajan utasítást adott arra, hogy a hadsereget tartsák távol a nagyobb településektől és a lehető legkevésbé avatkozzanak a bennszülöttek ügyeibe. A példa nélkül álló gazdasági és mezőgazdasági fejlődés, a megszállt területekről nap mint nap Izraelbe érkező csaknem százezer arab munkába állítása azzal jár, hogy a ciszjordániaiak az életszínvonal emelkedése révén húsz év során megszokják a nyilvánvaló liberalizmust, a szórványos sztrájkok és a néhány, gyorsan elfojtott lázadás ellenére.

Efraim Szne tábornok, ciszjordániai kormányzói posztjáról távozva 1987. november 4-én ennek ellenére ezzel a tömörséggel összegezte harminc hónapos „polgári” parancsnokságának lényegét: „Liberális megszállás? Egy frászt!” Ez az orvos és ejtőernyős tábornok, Móse Sznének, a Hagana híres és az 50-es években kommunistává lett főnökének a fia, aki arra készült, hogy Simon Peresz választási hadjáratát irányítsa, ezen a napon így nyilatkozik a *Bahamanénak*, a fegyveres erők lapjának:

„A megszállásnak nem liberálisnak, hanem intelligensnek kell lennie. Nem lehetnek illúzióink: Ciszjordánia lakosai a mi uralmunk végét óhajtják, s azt a politikai rendezést, amely lehetővé teszi, hogy élhessenek az önrendelkezés jogával.”

Más szóval: óvakodni kell a csendes víztől és a vihart megelőző nyugalomtól. Egy hónappal később, december 9-én robban a fazék. A detonátor szerepét egy mindennapos országúti baleset játssza, amelyet az izraeli hadsereg egyik üzemi járműve követ el Gázában. Négy halott. Az áldozatok azonban a dzsibáljai menekülttáborban laktak, és mivel előző nap egy izraeli kereskedő az életét vesztette a gázai piacon elkövetett merénylet alkalmával, az arabok meg vannak győződve róla, hogy nem balesetről, hanem előre megfontolt bosszúról van szó. Így hát a négy áldozat temetése lázongássá válik. A rendfenntartó erő, amely mintegy húsz tartalékos katonaszakaszból áll, elveszti a fejét. Az izraeli katonák, akiket megtámadnak és szinte letepernek a tüntetők, tüzet nyitnak a tömeg közepébe: tizenhét embert megsebesítenek a golyók, de a mecsetek hangszórói, amelyek elterjesztik a hírt, már több tucat halottat emlegetnek. A müezzín felhívására több ezer menekült rohan, hogy körülvegye a gázai kórházat, ahol állítólag halomba rakták az áldozatokat és a sebesülteket.

előrevetíti a közelgő katasztrófa árnyékát... legvalószínűbb a lakosság *fegyvertelen felkelése*, amely ennek ellenére alighanem sok emberéletet fog követelni... A régióban még sohasem volt ilyen szintű feszültség, s megbizonyosodtam róla, hogy ez a küszöbön álló robbanás hírnöke.”

Egy izraeli újságíró megállapította, hogy a megszállt területeken egyik évről a másikra immár megnégyszereződött az apró incidensekből kirobbant tüntetések és zavargások száma. Csak a vak nem látja – írta – a tűz izzását a hamu alatt. Itt is téves értékeléssel állunk szemben, akárcsak az 1973. évi Jom Kippur-háború alkalmával. És ami az 1973-as háborúnál is rosszabb: ebben az esetben nem is volt olyan szervezet, amely az értékeléssel foglalkozott volna. A Samir-kabinet tagjai a december 23-i rendkívüli ülésen – két heti, a fegyvertelen tüntetők számára végzetes összecsapások után – megdöbbenve értesülnek róla, hogy a hírszerző szervezeteknek nincs olyan részlege, amelynek feladata lenne kipuhatolni a megszállt területek lakosságának hangulatát, figyelemmel kísérni a helyzet alakulását és érzékelni a változásokat!

Igaz, a Sin Bet jó munkát végzett, amikor összegyűjtötte az értesítéseket a palesztin mozgalmak illegális és felforgató tevékenységéről, de nem tartozott feladatai közé, hogy figyelemmel kísérje, miként gondolkodik és érez az a lakosság, amelyet a húsz évi „liberális megszállás” után passzívnak és a sorsába beletörődöttnek minősítettek. A biztonsági szolgálatnak sikerült lelepleznie és azonosítania a terrorista merényletek elkövetőinek 80 százalékát, de képtelen volt meglátni, hogy közeledik az a népi felkelés és a kövek háborúja, amelyet a külföldi megfigyelők megjósoltak, noha mindössze három napot töltöttek Ciszjordániában!

Ugyanakkor, ellentétben a Jom Kippur-háború földrengésével, a nemzeti egységkormánynak – Likud párti miniszterelnökkel és munkapárti védelmi miniszterrel – nem kell valamiféle vizsgálóbizottságot szerveznie, hogy foglalkozzék ezzel az új *mehdallal*. És egy másik lényeges különbség: a felderítés mulasztása ezúttal nem játszott döntő szerepet. „Amennyiben előre láttuk volna a robbanást – jegyzi meg Gazit tartalékos tábornok –, úgy elkerülhettük volna december 9-ét; de meddig? Egy hónapig? Három hónapig? Hosszú távon elkerülhetetlen volt. Valóságos csoda, hogy e területek állítólagos pacifikálása húsz évig kitartott!” Jómaga, aki pedig a megszállás első tíz esztendeje során felelős volt a „nyitott hidak” politikájáért, kétségbe vonja az ezzel kapcsolatos cselekedeteinek érvényességét: „Ha ez a liberális politika nem lett volna ilyen hatékony, kétségkívül sokkal korábban bekövetkezett volna a robbanás és lett volna időnk, hogy levonjuk belőle a tanulságokat. Az a tény, hogy ily sokáig sikerült elkerülnünk a robbanást, távolról sem tekintendő szükségszerűen előnynek. Éppen ellenkezőleg...”

Slómó Gazit szerint a liberális megszállás sikere olyan illúziót keltett Izraelben, hogy semmi sem tette sürgőssé a politikai megoldás keresését és ez a helyzet békésen tovább tarthat. Az izraeli közvélemény számára, amely a két véglet között vergődött – megtartani ezeket a területeket, mint védőbástyát, és ugyanakkor megszabadulni ettől az alkalmatlan tehertől –, a nyitott hidak politikája által elért viszonylagos nyugalom volt a legjobb érv a status quo mellett.

Az intifáda, amely 1987. december 9-én a Gázai övezet dzsibáljai menekülttáborában született, valójában a megszállók elleni spontán felkelésből sarjadt. Ha a

PFSZ kívülről próbálta volna megszervezni, minden bizonnyal kudarcot vall. Noha november hava hagyományosan kedvezett az olykor heves tüntetéseknek, amelyeket az 1917. november 2-i Balfour-nyilatkozat és a palesztinai mandátum-terület felosztását kimondó 1947. november 29-i ENSZ-határozat évfordulója alkalmával szerveztek, a palesztinai központnak nem sikerült rábírnia Ciszjordánia és Gáza lakosságát, hogy megemlékezzék az első esemény hetvenedik, illetve a másik negyvenedik évfordulójáról. A területeket sem 1987. november 2-án, sem 29-én nem ragadta magával az erőszak hulláma. A lakosok még csak nem is követték a PFSZ sztrájkra és tüntetésre felszólító jelszavait. És tíz nappal később lángra lobban a löporos hordó. Miért? A jelek szerint minden másnál inkább az esik a latba, hogy a december 9-én kirobbant eseménysorozatban tükröződik az a mód, ahogyan a megszállt területek palesztinjai meg akarták mutatni magának a PFSZ-nek és az egész világnak: immár számolni kell velük, és főleg azt, hogy most már az ő térfelükön van a labda.

Slómó Gazit e könyv szerzői számára szakértői minőségében összegezte azt a hat tényezőt, amely véleménye szerint a felkelés hátterében meghúzódik.

Először is új nemzedék született a megszállás alatt: a ciszjordániai és gázai palesztinok 70 százaléka harminc évnél fiatalabb. Többségük nem is ismert más rendszert, amely kiinduló pontként vagy összehasonlítási alapként szolgálhat. Semmit sem tudnak arról, hogy milyen is volt 1948-tól 1967-ig a jordániai és egyiptomi megszállás – ezek voltak az első rezsimek, amelyek megtiltották a Palesztina név használatát. Tel-Avivot és Jeruzsálemet csak a saját tapasztalataik alapján ismerik. Mindegyikük legalább egy évet élt vagy dolgozott Izraelben. Így hát kapcsolatba kerültek az izraeli társadalommal és demokráciával, mégha a napszámos, a kizsákmányolt vagy a megvetett minőségében is. Mégis tapasztalták a különbséget aközött, ahogy Izraelben bántak velük, ahol sok esetben korrekt kapcsolatot alakítottak ki munkaadóikkal, s aközött, ahogyan a saját területükön bántak velük, ahol a katonák zaklató ellenőrzéseinek vannak kitéve, mihelyt hazatérésük során újra átlépik az 1967. júniusa előtti határt jelző zöld vonalat. A megaláztatás, amelyet a palesztinok emiatt érezhetnek, témája volt egy televíziós adásnak, amelyet Gerson Saked, a neves izraeli író és kritikus készített.

„Mi, zsidók – mondja – a diaszpórában elszenvedtünk minden elképzelhető megaláztatást. És mindent megteszünk annak érdekében, hogy többé sohase alázzanak meg bennünket. Ennek fejében mindent meg kell tennünk, hogy elkerüljük mások megaláztatását.” És felidézi annak az izraeli tartalékosnak a történetét, akit Jeruzsálem bejáratánál az egyik ellenőrző pontra állítanak, ahol meg kell vizsgálnia a gyanús járműveket. Megkérdik tőle, hogyan tudja megkülönböztetni az arab utasokat a zsidóktól:

„Ez könnyű dolog – válaszol –, ha úgy néznek ki, mint az üldözött zsidók, akkor arabok.”

Egy izraeli író, Dávid Grosszman találkozott a legszívettépőbb vallomással a megszállt palesztinok mindennapi életéről, s ezt először egy izraeli újságban jelentette meg./1/ Megszólaltatja az 1948-as menekülteket, akik 1972-ben kivételesen engedélyt kaptak arra, hogy visszatérjenek falujukba, a Vadi Elfukin termékeny völgyében. De még őket is megalázzák a zsidó telepesek. Ratiba, az egyik nagymama meséli:

„A 'betelepültek' éjszaka leereszkednek a hegyekből a kutyáikkal, hogy megjesszenek bennünket. Birtokba vették a mi forrásunkat és ezt 'osztzkodásnak' nevezik.”

„Az ő autóbuszuk, amely felveszi az iskolásokat – meséli Hazem, a tízéves unoka –, mindennap elállja a mi buszunk útját és így egy kilométert kell gyalogolnunk, hogy az iskolába érjünk.”

„Az egész végül úgy ér majd véget, hogy újra kiűznek bennünket” – mondja egy másik, tizennyolc éves fiatal.

Gazit szerint a felkelés másik oka: eltűnt a helyi előkelőségek nemzedéke. Ma már az 1967 előtti Ciszjordániát és Gázát uraló hagyományos arab vezetők egyike sincs vezető pozícióban, nem rendelkezik semmiféle befolyással. Efraim Szne látta kialakulni azt az új elitet, amely világszemléletét illetően nagyon is nyugatias és szívesen tekinti példának az izraeli társadalmat. A közigazgatás már nem hagyhatja figyelmen kívül az orvosoknak, ügyvédeknek, üzletembereknek, pedagógusoknak és szakembereknek ezt az osztályát. „Már csak arra a bátorságra van szükségük, hogy a nyilvánosság előtt ismételjék el azt, amit egymás közt mondanak a zsidó állam és egy palesztin állam egymás mellett élésének lehetőségéről” – mondta Szne 1987 novemberében.

A palesztin elit jobban kiismerte az izraeli társadalom gyenge pontjait és belpolitikájának árnyalatait, mint a Tel-Avivban működő külföldi nagykövetek és diplomaták többsége. A PFSZ-nek javarészt azért sikerült az 1988. novemberi választásokon az első esetben szerepet játszania a kampányban, mert megfelelő értesüléseket és operatív tanácsokat kapott a ciszjordániai értelmiségiektől.

Egyik írásában Dávid Grosszman elmondja, hogy a területek megszállása még az izraeli szókincset is megrontotta: egy lassú történésfolyamat, végül is elkendőzi a nehezen megfogalmazható valóságot:

„Már évek óta nem élnek a 'Kelet-Jeruzsálem bekebelezése' kifejezéssel és helyette a 'város újraegyesítését' emlegetik, s az arab övezetekben folyó betelepítések 'kiterjesztésnek' minősítik... Nincsenek arab értelmiségiek, hanem 'művelt' egyének; nincsenek arab parasztok, hanem 'falusiak'. Az arab lélektan helyett csak 'mentalitás' létezik... A Cáhál erői nem oszlatják szét a tüntetőket, hanem csak 'eltávolítják' őket (mint a gyermekversikében a „Szállj el, szállj el, katicabogárka”); és különben sohasem tüntetnek, hanem 'háborognak'...

A (szemantikus) sterilizáció azokban a kommentárokból éri el cinikus rekordját, amelyekben a halálos végű összecsapásokról számolnak be. A Cáhál szóvivője ilyenkor sajátos megfogalmazást használ, amely körülbelül így hangzik:

'A Cáhál egyik járőre, amelyet ma reggel megtámadtak a balatai tábor közelében, a szokásos figyelmeztetések után a levegőbe lőtt.' Ez a védekező hangú fordulat arra enged következtetni, hogy valamilyen súlyos dolog történt. Ha áldozatok voltak, akkor nem azt mondják, hogy a Cáhál arab polgári lakosokat ölt meg: az illetők 'megsebesültek' vagy 'életüket veszítették'. Ebből kiderül, hogy nemcsak a hazafiasság, hanem a szenvedő alak is az aljasság utolsó menedéke.”

Grosszman egy másik elbeszélésében bemutat egy Gidi nevű tisztet, aki azt hiszi, hogy alaposan ismeri azt a falut, amely az ellenőrzése alatt áll: a csendes és engedelmes falut; s meglepődve fedezi fel egy gazdag földbirtokos családját, amely Vercors regénye, *A tenger csendje* hőseihez hasonlít:

„Igyekeznek elhagyni a helyet, s úgy nyomja Peugeot-jának a gázpedálját, mintha egy járvány elől menekülne... Gidi felteszi magának a kérdést, hogy a mások hibája vagy az övé: képtelen elhinni az embereknek és a dolgoknak, hogy olyanok, mint amilyeneknek tűnnek, s már semmilyen érzelemnek sem tud hinni, bármilyen egyszerűnek tűnjék is...”

Azt mondogatja magának, hogy nem akar visszakerülni ide, ebbe az árnyék-övezetbe, amely akkor alakul ki, amikor két nép a homályba borult arcát mutatja egymásnak. Ez a gondolat megriasztja, hiszen nagyon szereti a munkáját és hisz is benne... És azt is tudja, mi történik két almával, amelyik egy romlott ponton érintkezik egymással: a penész nemsokára megrontja az egész gyümölcsöt.”

Gazi tábornok szerint az intifáda kirobbanásának harmadik oka: a ciszjordániai kolonizáció. A Likud két kormánya alatt, 1977-től 1984-ig több mint 70 000 zsidó telepedett le több tucatnyi faluban, gyakorlatilag nem hagyva több életteret az arab lakosoknak. Egyre több összetűzésre kerül sor az arab és a zsidó lakosok között. Ezek a mindennapos súrlódások váltották fel Dajan időszakának „láthatatlan” megszállását. Az őslakoságnak az az érzése, hogy a lépésről lépésre végbemelen *nő de facto* bekebelezésnek esik áldozatul. Mindez egybevág a *Sárga szél* két másik elbeszéléssel: az egyikben Grosszmannak azt mondják a Gus Emunim telepesei, akikkel Ofrában találkozott, hogy nem kell sajnálni a bennszülötteket. („Látta, milyen szép villáik vannak a ramallahi út mentén?”) A másikban egy terrorista apjával beszélget – erőszakot követnek el a családon, a fiú halála után lerombolják a hajlékukat, koldulásra kényszerítik az apát, s nem hajlandók kiadni neki a gyerek holttestét...

A felkelés negyedik oka: a menekültek sorsa. A Gázában élő 300 000 és a ciszjordániai 70 000 menekült túlnyomó többsége nem részesedett a gazdasági fellendülésből és a társadalmi változásból, amely e területek többi arab lakosának jutott osztályrészül. Az életkörülmények némi javulás ellenére továbbra is nyomorúságosak a táborokban. Innen ered, illetve itt erősödik fel a tüntetések és a lázongások zöme. A menekülteknek van a legkevesebb vesztenivalójuk, elsősorban a gázai löporos hordóban:

„A jordániaiak csak a nemzeti identitásunkat vették el – mondja egyikőjük Grosszmannak. – Ti, ti viszont mindent elvettetek: a nemzeti identitást, s elérteket azt, hogy mindannyian félünk tőletek és tőletek függ a megélhetésünk. Mindent, mindent elvettetek! Élő halottakká változtattatok bennünket. És velem mi lesz? Mi marad meg nekem? Csak az irántatok érzett gyűlölet, s az, hogy mindig a politika jár az eszemben. Ez is a ti bűnötök, hogy itt mindenkit, még a legegyszerűbb fellahot is politikussá változtattatok.

Értsétek meg jól – mondja egy másik –: Mi azért állunk szemben Arafattal, mert Arafat békét akar. Mi erőszakos megoldást akarunk. Amit erőszakkal vettek el tőlünk, azt az erőszak adja vissza. Nincs más út!”

Az izraeli író a deheisei menekülttábor óvodájában látja a gondozónőket, amint megkérdik a gyerekektől: „Mit éneklünk, ha elhalad előttünk a hadsereg? Egy, kettő, három...” És a gyerekek rázendítenek: „Kimentünk az utcára, Lobogtattuk zászlóinkat, És elénekeltük az egyik legszebb dalunkat hazánknak, A szabadság és a testvériség dalát, Győzelmi dalt a harcban, érted, virágom, hazám, Köveket hajítva és autógumikat égetve szabadítjuk fel hazánkat...”

„Azokra a kis zsidókra gondolok vissza, akik a brit katonák láttán a *kalaniotot* énekeltek – folytatja Grosszman, felidézve ezt a gúnydalt a vörössapkás ejtőernyősökről, akiket pipacsoknak neveztek. – Ők is hősöknek tekintették magukat.”

Gazit elemzése szerint a felkelés ötödik oka: a Cáhál legyőzhetetlenségi imázsának elértéktelenedése. A Jom Kippur-háború, majd a libanoni háború a palesztinok szemében kikezdté Izrael mindenhatóságának mítoszát, akárcsak a Sínai visszaadása Egyiptomnak. És egy katonai akció is jelentős mértékben hozzájárult a kövek (és a Molotov-koktélok háborújának) a kirobbanásához: 1987 októberében egy kamikaze sárkányrepülővel eljutott Kirjat-Smone közelébe és egyedül sikerült megölnie hat izraeli katonát, akiket támaszpontjukon belül támadott meg. Az intifáda első két hónapjában az ifjú parittyások, akik rátámadtak az izraeli katonákra, hat ujjukat mutogatták nekik és ezt kiáltozták: „Hatot egyért! Hatot egyért!”

Végül Gazit szerint a hatodik és utolsó ok: az izraeli közigazgatás kellő érzékenységének a hiánya. Ellentétben Dajannal, aki minden figyelmét a megszállt területek igazgatásának szentelte, azok többsége, akik követték a védelmi miniszteri poszton, elhanyagolta ezt a problémát. Az adminisztratív politikát, ha egyáltalán volt ilyen, rábízták az ennek alkalmazásával megbízott vezérkari tisztekre, s ez a politika gyakran változott. 1981-től fogva egész sor egyoldalú kezdeményezés irányult arra, hogy bizonyos ügyirányítási autonómiát adjon Ciszjordánia és Gáza lakosainak. Elsősorban Gázának, ahol a közintézmények egészét (közoktatás, egészségügy, közmunka, mezőgazdaság, igazságszolgáltatás) palesztin igazgatókra bízták, akiket maroknyi izraeli irányított csak. Így a bírósági osztályon csak egy izraeli dolgozik, egy vezérkari tiszt, aki az igazságügyi adminisztrátor szerepét tölti be. A palesztinok részéről azonban nem akadt senki, aki elfogadta volna az autonómiának ezt a formáját.

Ciszjordániában a polgári közigazgatást elválasztották a katonaitól.

„Így hát megnyitották a forró vizes csapot és megnyitották a hideg vizes csapot – gúnyolódik Gazit –, de nem gondoskodtak a keverőcsapról, hogy langyos vizük lehessen.”

Saron volt az egyedüli – de ő 1981 szeptemberétől 1983 márciusáig csak húsz hónapot töltött a védelmi minisztérium élén –, aki aktívabb politikába kezdett Ciszjordániában. A két adminisztráció koordinátorává egy orientalistát nevezett ki, Menahém Milszon ejtőernyős professzor személyében, az pedig a PFSZ ellensúlyozása érdekében szorgalmazta a „falvak ligájának” létrehozását. Az arab falusi közösségek (a palesztin lakosság 60 százalékanak) vezetői eléggé hajlamosnak mutatkoztak arra, hogy együttműködjenek ezzel a kezdeményezéssel és létrehozzák a helyi vezetőséget, de ezt két feltételhez kötötték: állítsák le a zsidó kolonizációt és fogadják el egy palesztin állam létezését Izrael mellett. A falusi ligák nem éltek túl Saron távozását. Ennek a kezdeményezésnek a kudarca újabb csapást mért a hatékony zsidó–arab együttműködés reményére és a zavar újabb elemével bonyolította Izrael amúgy is kétértelmű politikáját a térségben.

Húsz évig érlelődött a felkelés, és nem is ért véget egyhamar. A december 9-én kirobbant intifáda egy évvel később is folytatódott még, s csaknem minden napra egy halott jutott. A meggyújtott autógumik és a könnygáz gránátok füstjében – írja Eli Barnavi történész – szemlátomást elpárolgott négy tartósnak tűnő

mítosz/2/: a zsidó–arab együttélés mítosza; az a mítosz, hogy a „zöld vonal” lassan eltűnik, mert a gyerekek kövei és a katonák golyói újra keményen meghúzták; az a mítosz, miszerint a telepkek nélkülözhetetlenek Izrael biztonsága szempontjából, most pedig olyan teherré váltak, amelyet igen költséges dolog megvédeni; és végül, amint láttuk, a liberális katonai megszállás mítosza, amely csak addig liberális, amíg nem taposnak a tyúkszemére.

Noha a Cáhál az elnyomás és az elrettentés hatékonyabb eszközeihez folyamodott, mint amit az első hetek félelmi reakciója jelentett, és noha alkalmazkodni tudott a kövek háborújának a technikájához, kizártnak tűnik, hogy visszatérhetnek az 1987. december 9-e előtti állapotok. Dan Sómron tábornok vezérkari főnök (az 1976-os entebbei túszmentés hőse) sűrűn ismételteti azt az igazságot, amely nem nagyon tetszik a ciszjordániai telepeseeknek: „Az intifádát nem lehet pusztán katonai eszközökkel felszámolni. Meg lehet fékezni, vissza lehet szorítani, de nem lehet politikai megoldás nélkül a végére járni.” Mégsem tud ellenállni 1988. december 9-e kísértésének: az intifáda első évfordulója alkalmával kombi-nált légi, szárazföldi és tengeri támadást indít Ahmed Dzsibril legfontosabb támaszpontja ellen, amely Bejrúttól délre, Damurban van; a Cáhál azt remélte, hogy végezni tud azzal, aki 1987 októberében megszervezte a sárkányrepülő támadást egy felső-galileai katonai tábor ellen; azt a támadást, amely lángra lobbantotta a megszállt területek lőporos hordóját...

A palesztin felkelésnek sikerült tizenkét hónap alatt vezetőségre, főhadiszállásra, az ellenőrzés és az akció eszközeire szert tennie, és életre hívnia vagy kifejlesztnie egy sor intézményt, amelyet a megszállt terület palesztinjai egy kialakulóban levő állam intézményrendszerének minősítenek.

Az intifáda irányítása kezdetben egy tucatnyi önjelölt vezetőből állt: értelmiségiek és vezető tisztviselők, akik közül egyesek megismerkedtek az izraeli börtönökkel. Az első csapatban részt vettek az el-Fatah, a kommunista front, a demokratikus front képviselői és egy maroknyi vallási vezető. Az iszlám Hamasz párt és a szélsőséges Iszlám Dzsihad-csoport képviselői azonban hamar kiváltak a korai Nemzeti Frontból, hogy megalakítsák a maguk operatív szervezetét.

Az intifáda irányító bizottsága eléggé rendszeresen ülésezik, hol Jeruzsálemben, hol pedig Nabluszban vagy Ramallahban. Ciszjordániának és Gázának 1988 márciusa óta egymástól független struktúrája és irányító bizottsága van. Az irányító bizottságok tanácskozásaik során döntenek az akciókról, a követendő taktikáról, s azon pénzügyi alapok elosztásáról, amelyek három forrásból származnak: a kereskedőkre kirótt adókból, a Perzsa-öböl országainak hozzájárulásából, amelyek fél tucat jótékonyági szervezet révén érkeznek és végül a PFSZ átutalásaiból, amelyeket a kereskedők juttatnak el a megfelelő helyre.

A két bizottság tagjai tesznek javaslatokat a „rendeletek” szövegére; ezeket titokban nyomtatják és terjesztik Ciszjordániában s Gázában, ahol a lakosság tízparancsolatának minősülnek. A szövegeket telefonon diktálják le Jeruzsálem, Haifa vagy más izraeli városok magánlakásaiból, irodáiból a PFSZ párizsi, londoni, római és nicosiai összekötő ügynökségeinek. Innen eljutnak Tuniszba, ahol a palesztin központ vezetősége jóváhagyja őket, majd a Monte Carlo-i rádió arab nyelvű adásai, valamint a bagdadi palesztin rádió elárasztják velük a Közel-Keletrre. A megszállt területek lakosai mindannyian hallgatják a lassan diktált körlevelet.

lek szövegét, amelyet leírnak az intifáda soktucatnyi sejtjének vezetői, legépelik, fénymásolják és mindenhol terjesztik őket.

Az izraeli hatóságok csak 1988 februárjától ismerték fel e jelenség méreteit és próbálták soraik átrendezésével szembeszállni vele. A védelmi minisztériumban központi hírszerző szervezet alakult, hogy koordinálja az értesülések gyűjtését és elemzését, amelyben a Sin Bet, a hadsereg és maga a minisztérium is részt vesz. Ez a szervezet napi tájékoztatót ad ki a ciszjordániai helyzetről, azon értesülések alapján, amelyeket a megszállt területeken állomásozó alakulatok mellé beosztott hírszerző tisztek szolgáltatnak.

Ez az erőfeszítés kezdte meghozni a maga gyümölcseit. Lehetővé tette a több száz sejt vezetőjének, sőt az intifáda irányító bizottsága több tagjának a letartóztatását. Ezeknek azonban gyorsan a helyére léptek a helyetteseik, akiket viszont minden razzia után a sorban utána következő harmadik, negyedik, sőt ötödik és hatodik váltott fel. Amennyiben a bizottságok továbbra is így működnek, úgy a vezetés színvonala a váltások sűrűségének megfelelően egyre alacsonyabbra süllyed. Mindez nem akadályozza, hogy nő eme vezetők politikai befolyása a PFSZ keretei között. A Palesztin Nemzeti Tanács (a PFSZ parlamentje), amely 1988. november 12. és 15. között ülésezett Algírban, éppen a kelet-jeruzsálemi, nabluszi, ramallahi és gázai akcióbizottságok nyomására fogadta el azt a határozatot, amely kihirdette a palesztin állam függetlenségét és az ideiglenes emigráns kormány létrehozásának az elvét. És ez az első eset, hogy a PFSZ különleges státuszt biztosít a megszállt területek képviselőinek.

A PFSZ szintén az ő nyomásukra még tovább megy el Izrael tényleges elismerésében: Arafat, aki Stockholmban találkozik december folyamán az Egyesült Államok zsidó közösségének öt vezetőjével, első alkalommal ismeri el nyilvánvaló tényként Izrael államnak nemcsak a létét, hanem a legitimitását is.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése az amerikai vétó miatt kénytelen átköltözni Genfbe (ez 5 millió dollárba kerül), hogy nemzetközi szószerket biztosítson a PFSZ elnöke számára. A külügyminisztérium titkos dokumentuma, amely megindokolta Arafat amerikai vízumkérelmének elutasítását, felsorolta a palesztinok által elkövetett terrorista cselekményeket. Ezek között volt egy merénylet, amelyet 1988 elején, Jeruzsálemben kíséreltek meg George Shultz ellen.

Hiába fullad ki az intifáda, hiába jelentkeznak a megszállt területek lakosai körében a fáradtság jelei, amikor a vezető szervek utasításainak a végrehajtásáról van szó, a kialakult új helyzet visszafordíthatatlannak tűnik: létrejöttek az Izrael által a lakosságra rákényszerített, polgári kormányzattal párhuzamos új hatalmi struktúrák, ami lehetetlenné tett bármiféle visszatérést a korábbi helyzethez. A palesztinok ezeket a struktúrákat joggal tekintik egy autonóm kormányzat infrastruktúrájának. Így például a magánklinikák hálózata máris kikerült a központi rendszer ellenőrzése alól. Itt és ott szerveződnek a magániskolák, magántanfolyamok nyílnak, különórákat adnak, kezdetleges fokon, de kialakul a párhuzamos kereskedelmi ellenőrzés, rendfenntartás, igazságszolgáltatás...

A tizenkét havi lázongás több mint háromszáz halottat és több száz sebesültet szedett. Több ezer embert letartóztattak és internáltak azokba a táborokba, amelyeknek a neve felidézi a libanoni háború kínos emlékeit: Anszar 2, Anszar

3 stb. Oda se neki! Dan Sómrón tábornok szerint a felkelés elfojtását célzó katonai akciók többsége hosszú távon alighanem káros (vagy visszás) következményekkel jár. Ami Rabint illeti, aki az 1988. novemberi választások után létrehozott új kormány tagjaként továbbra is irányítja az elnyomást, szerinte elsősorban azt kell megmutatni a palesztinoknak, hogy képtelenek megnyerni az erőpróbát. November 15-én, éppen akkor, amikor Arafat felolvasta Algírban a függetlenségi nyilatkozatot, Rabin elrendelte a kijárási tilalmat Ciszjordánia és Gáza csaknem teljes területén, s megszüntette az áramszolgáltatást és a telefonösztöztetést, hogy elszigetelje ezeket a területeket a külvilágtól. Ezek a drákói intézkedések megakadályoztak mindenfajta lelkes rokonszenv-tüntetést. Az izraeli politizáló körökben azonban visszhangot keltett Joszi Szaridnak, a Munkapártból kilépett képviselőnek a tiltakozása, aki elítélte azt, hogy „Ciszjordániát egyetlen hatalmas koncentrációs táborrá változtatták”.

Az intifáda máris súlyos morális árat fizettetett a zsidó állammal. A tizenkét havi összezsápolás a kövekkel és gyújtópalackokkal felfegyverzett gyerekek (és nők), valamint a botokkal, könnygázgránátokkal és puskákkal felfegyverzett fiatal regruták vagy öreg tartalékosok között, parancsolóan feltette az izraeli társadalomnak azt a kérdést, amelynek megválaszolása alól tagjainak többsége szívesen kibújna: lehetséges és kívánatos-e egy másik népet saját akarata ellenére kormányozni? Vajon Ciszjordánia meghatározatlan ideig tartó megszállása nem fenyeget-e azzal a veszéllyel, hogy Izrael a Sin Bet államává válik, Jesajahu Lejbovic filozófus 1967. évi apokaliptikus jóslata szellemében?

Az intifáda máris elindított Izraelben egy kettős mozgalmat. A palesztin felkelés rövid távon erősítette a szélsőjobbboldaliak táborát.

A Rehavam Zeévi (Gandhi) tábornok által életre hívott Moledet (Haza) párt, amint azt láttuk, átvette a stafétabotot Kahane, az őrült rabbi Kah pártjától és két mandátumot szerzett a knesszetben a választási programmal, hogy tömegesen ki kell űzni az arabokat a megszállt területekről. „Gandhi” hivatkozhatott Golda Méir kormányának egy szerencsétlen tapasztalatára, amikor is kísérletet tettek arra, hogy megszervezzék a ciszjordániai arabok egy csoportjának áttelepítését... Líbiába! A Zsidó Nemzeti Alap ebből a célból létrehozta a Himanuta nevű társaságot, amely 1968 és 1970 között hatalmas mezőgazdasági területeket vásárolt fel Kadhafi országában azon arab földművesek számára, akik hajlandók lennének áttelepülni! Az egész ügy szálnalmas kudarcba fulladt...

Az 1988-as esztendő végén három izraeli közül kettő még kétségkívül híve volt az intifáda eltiprását célzó „kemény kéz politikájának”. A Cáhál katonáinak többsége, beleértve a fiatal újoncokat is, néhányuk kivételével, akinek elege volt az egészségből, sőt már undort is érzett, továbbra is hitt abban, hogy erőszakkal el lehet fojtani az intifádát.

Így vélekedtek a Likud vezetői is, akik megbízást kaptak az új izraeli kormány megalakítására. Saron a 70-es években szerzett tapasztalataira hivatkozott. Egy interjúban, amelyet 1988 novemberében adott a *The New York Times*-nak, elmondta, mit tett annak érdekében, hogy elfojtsa az akkor mindennapos gázai lázongásokat. Hat embere, aki Libanonból érkezett palesztin terroristának adta ki magát, menedéket keresett egy házban, ahol a helyi fedajinok tárt karokkal

fogadták őket. Kivégezték a vendéglátóikat. „Tucatjával hajtottunk végre ilyen akciókat” – tette hozzá büszkén Saron.

Az 1988-as esztendő végén a palesztinok részéről is tapasztalható volt a szélsőséges irányzatok előretörése és különösen az iszlám fundamentalizmus bontakozott ki riasztó módon. A szakértők szerint Gázában a lakosság több mint 60 százaléka került a Hamasz (az egyiptomi Muzulmán Testvérek) és az Iszlám Dzsihád (a khomeinista Hezbollah, Allah Pártja) befolyása alá. Amikor a PFSZ meghirdette Algírban a palesztin függetlenséget, a Hamasz hívei háromnapos sztrájkot robbantottak ki ezen istentelen döntés ellen, amely minden iszlám jellegtől megfosztja az új politikai entitást.

„Az imámok és a rabbik objektív szövetsége azzal fenyeget, hogy ez az ország visszacsúszik a középkorba” – panaszkolt 1988 novemberében, a választási eredmények közzététele után Jeruzsálemben egy palesztin személyiség.

És nem feledkezhetünk meg a ciszjordániai telepesek radikalizálódásáról sem. Jakov Levinger, a zsidó filozófia professzora a tel-avivi egyetemen – testvére, Móse a hebroni telepesek egyik élenjáró rabbija – nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy: „Egy nap polgárháború állítja majd szembe egymással azokat, akik a testvérem ideológiáját támogatják, azokkal, akik hozzám hasonlóan azt vallják, hogy a palesztinoknak joguk van a saját államukhoz.”

Izrael a döntés órájában mindenkor megkísérti a zsidók közötti háború rémképe. Sabtaj Tevet író, aki húsz évvel korábban azt írta a hatnapos háborúról, hogy a béke elodázásának a veszélyével fenyeget, jelenleg úgy vélekedik, hogy „a húsz évi megszállás átka azt még jobban elodázta”. Ugyanerre a pesszimista következtetésre jut Mohamed Abu-Silbaje jeruzsálemi palesztin újságíró is. A balsors e prófétája 1988 novemberében kijelentette: „Tekintettel a fundamentalista veszély növekedésére, mindaz, amit a PFSZ most javasol, egyidejűleg kevés és kései. A két tábor szélsőségei azon vannak, hogy belesodródjanak az állandó háborúba.” Baruh Marzel, Kahane rabbi egyik szóvivője november 29-én bejelenti a *Maariv*-ban, hogy megalakult a Szabad Júdea Tanácsa, amely zsidó államot hozna létre a megszállt területeken, amennyiben Izrael elfogadná a területi kompromisszumot, vagy az arab autonómiát. Ennek a vezetői lennének Smonel Ben Isai, Kirjat-Arba egyik városi tanácsosa, Merel Ben Horin rabbi, az ejtőernyősök tartalékos parancsnoka és maga Marzel: „Ez nem lázadás, hanem a segítségnyújtás terve. Itt nem lesz Jamit. Inkább meghalunk a helyszínen.”

Vajon a 2000. esztendő kilátásai ennyire sötétek és fenyegetők? Nem ez a véleménye Móse Maoz orientalistának, aki az intifáda leghevesebb szakaszában ezt írta:

„Van lehetőség a békés rendezésre és az erőszak mérséklésére: Izrael kormánya tegyen szándéknyilatkozatot egy, a megszállt területeken létrehozandó palesztin nemzeti otthon függetlensége érdekében; ez politikai entitás lenne, de ugyanakkor fegyvermentes.”

Ezen az alapon – véli – a területeken megrendezendő szabad választások nyomán létrejöhetne a hiteles palesztin képviselő, amely tárgyalni tudna Izraellel, Jordániával, Egyiptommal és az Egyesült Államokkal a békés rendezésről.

A ciszjordániai és a gázai szabad választások gondolata tekintélyes támogatókra talált az amerikai zsidó közösségben. Két neves vezetője, Arthur Hertzberg

professzor (demokrata) és Rita Hauser ügyvéd (republikánus) sürgető felhívást tett közzé az izraeli sajtóban: „Ciszjordániának urnákra és nem kövekre van szüksége. Az amerikai kormánzatnak az a feladata, hogy érvényt szerezzen az 1978-ban, Camp Davidben aláírt egyezmény egyik cikkelyének: annak, amely szabad választásokat ír elő Ciszjordániában és Gázában, a palesztin képviselő megteremtése érdekében.” Hertzberg professzor, aki vallástörténetet tanít, nyíltan kiukkolt a farbával, amikor így nyilatkozott: „Izrael a zsidók hazája, de nem minden áron. A cionizmusnak mindenkor kétfajta értelmezése volt: a Zsabotyinszkij-féle, amely a nacionalista miszticizmuson és a Hájim Weizmann-féle, amely a két nemzeti entitás elismerésén alapult. Az Egyesült Államok zsidóságának nagy többsége a Weizmann-féle örökséget támogatja. És ezen a döntésen mit sem tud változtatni Samir választási győzelme.”

Alexander Schindler rabbi, egy másik amerikai zsidó vezető, aki a többségi reformzsidóság véleményét képviseli, habozás nélkül bírálta „Izraelnek a területeken megvalósított politikáját, amely sem nem erkölcsös, sem nem bölcs”.

Az intifáda az egész világot meggyőzte arról, hogy Izrael jövője immár Nablusz és Ramallah, Anatot és Silo telepei között dől el. Az amerikai zsidók, tekintettel az ortodox vallási pártoknak az 1988. novemberi választásokon meg nyilvánult előretörésére, a jelek szerint most először szánták el magukat arra, hogy aktívan beavatkozzanak az izraeli politika döntéseibe és orientációjába. Így a Zsidó Szövetségek Országos Tanácsa évi közgyűlésén, amelyet 1988 novemberében New Orleansban tartottak meg, több vezető tervbe vette kapcsolatainak megszakítását a zsidó állammal, amennyiben a híres visszatérési törvényt („Ki a zsidó?”) módosítja Samir kormánykoalíciója a szélsőséges vallási erőkkkel.

Az intifáda azonban hosszabb távon kedvezhetne a palesztinokkal, sőt a PFSZ-szel való tárgyalások hívei táborának. A cionista baloldal két pártja, a szocialista Mapam és az antiklerikális Rac már az 1988. novemberi 1-jei választások alkalmával felvette programjába a PFSZ-szel való közvetlen tárgyalásokat. Az utolsó pillanatban maga a Munkapárt is „kozmetikai” változtatást eszközölt, amennyiben a palesztinokat minden, a területi kompromisszummal kapcsolatos tárgyaláson a jordániaiakkal egyenrangú partnereknek minősítette. Aba Eban, aki sokon a jordániaiakkal egyenrangú partnereknek minősítette. Aba Eban, aki Golda Méir idején külügyminiszter volt, egy márciusban, Brüsszelben rendezett kollokviumon kijelenti, hogy az 1988-as esztendő PFSZ-e már nem azonos az 1964. évivel, amely Izrael elpusztítására törekedett.

A jobboldalon is tapasztalható a magatartás ilyen módosulása. Móse Amirav, Begin pártja (a Herut) központi bizottságának a tagja kilép a pártjából, hogy folytathassa a párbeszédet Hanna Szeniorával, az egyik legfigyelemreméltóbb jeruzsálemi palesztin vezetővel, s ebben a segítségére van Ehud Ulmert és Dan Meridor, a Likud két, Samirhoz közelálló fiatal képviselője. Slómó Lahat, tartaléktábornok, Tel-Aviv Likud párti polgármestere, aki rokonszenvezik a megszállt területek kiürítésével, csatlakozik a „Béke és Biztonság”-kiáltványhoz, amely mintegy száz tartalékos tábornokot és ezredeset tömörít Aharon Jariv tábornoknak, a minisztertanács néhai antiterrorista tanácsadójának és József Guev tábornoknak, a vezetésével (annak az Eli Gueva ezredesnek az apja, aki a libanoni háború kellős közepén megvált a hadseregtől). Ez a csoport úgy véleke-

dik, hogy Izrael a Ciszjordánia fölötti uralom fenntartása nélkül is szavatolni tudja a saját biztonságát.

Jehosafat Harkabi professzor, a katonai hírszerzés egy másik néhai vezetője márciusban „Ad Kan” („Eddig”) néven megszervezte a pedagógusok egy csoportját, hogy harcoljon az intifadával szemben tanúsított kormányzati tétlenség ellen: „Nincs más választás, mint a tárgyalás a PFSZ-szel. Izrael nem marad fenn, ha nem köt békét a palesztinokkal!” Abrasa Tamir, aki 1988 decemberéig a külügyminisztérium főigazgatója volt, kijelenti, hogy: „Izraelnek el kell ismernie a PFSZ-t mint a palesztin nép nemzeti képviselőjét”. Tamir volt a nemzeti egységkormány centrista miniszterének, Ezer Weizmann tábornoknak bizalmasa, aki dr. Ahmed Tibi, Arafat barátja közvetítésével maga is megpróbált kapcsolatokat létesíteni a palesztin központtal. Joszi Ginoszár, a Sin Bet egyik néhai embere a megszállt területeken, aki belekeveredett a 300-as autóbusz ügyébe (l. a 11. fejezetet), s akit azóta a barátja, Arik Saron, az akkori kereskedelmi és ipari miniszter kinevezett az Exportintézet főigazgatójává, kertelés nélkül elismeri: „nincs más beszélgetőpartnerünk, mint a PFSZ. Nincs már jordániai opció és az intifada felszámolta az egyoldalú autonómia lehetőségét. Csak a tárgyalás és a robbanás között választhatunk.”

Maga Saron is megpróbálkozott egy alkalommal, akárcsak annak idején Dajan – aki ehhez egy nabluszi költőnő és két fogoly fedajin közvetítését próbálta felhasználni –,^{/3/} hogy kapcsolatba lépjen Arafattal. 1976-ban megalapított egy kis pártot, amely síkraszállt a tárgyalásokért az összes arabbal, köztük a palesztinokkal is. Pierre Mendès France, a néhai francia miniszterelnök meghívására elvben elfogadta azt, hogy 1977 elején Párizsban titokban találkozzék a PFSZ vezetőjével: ezt a meghívást Joyce Blau, egy egyiptomi származású francia zsidó nő adta át neki, aki szoros kapcsolatban állt Henri Curiellel, a Franciaországba menekült régi kommunistával. Saron a barátjára, „Rafi” Eitanra bízta a találkozó előkészítését és Ámosz Kenan írórt kérte arra, hogy hozza Mendès France tudomására a hajlandóságát. Arafat azonban az utolsó pillanatban kitért a találkozó elől, s jobbkezére, Isszam Szartavira bízta a felelősséget a PFSZ titkos kapcsolataiért. Így hát kudarcba fulladt a csúcstalálkozó. Nem ez volt az első, s nem is az utolsó kudarc az utóbbi évtized titkos izraeli–palesztin kapcsolatainak találkozókkal tarkított mozgalmas történetében.^{/4/}

Az első cölöpöket 1975-ben verte le Szaid Hammami, a PFSZ londoni képviselője, aki ezért 1979 elején az életével fizetett. A stafétabotot Szartavi vette át tőle Párizsban, ahol Curiel megszervezte számára az első bizalmas négy szemközti beszélgetést Dániel Amittal, az izraeli vezetőség egyik értelmiségi képviselőjével. 1976 júliusától 1977 májusáig más találkozókra is sor került, szervezett küldöttségek között. Ezeket megelőzték a kapcsolatok a balos anticionista izraeliekkel, akiket túlságosan is marginálisoknak tekintettek, s ami ennél fontosabb, olyan nem izraeli zsidó személyiségekkel, mint Náhum Goldmann, a Zsidó Világkongresszus elnöke. Ezek a megközelítések kedvező feltételeket teremtettek a publicista Uri Avneri által kezdeményezett Izraeli Tanács az Izraeli–Palesztin Békéért (ITIPB) létrehozásához. A PFSZ pedig fokozatosan eljutott odáig, hogy elfogadja a vitát a „mérsékelt cionistákkal”. Kezdetben inkább konfrontációról volt szó, mintsem véleménycseréről. 1976 nyarán Curiel révén a Cáhál egyik tartalékos

tábornoka, Matti Peled, immár az arab irodalom professzora a tel-avivi egyetemen, lett Szartavi fő beszélgető partnere. Az izraeli béketábor küldöttsége, amely kibővült Arje (Lova) Eliav képviselővel, a Munkapárt néhai főtítkárával és Méir Pail tartalékos ezredessel, szintén képviselővel, Mendès France-nál találkozik Szartavival.

„Csak az ellenfeleinkkel együtt kereshetjük a béke útját” – igazolja cselekedetét Eliav a knesszet előtt. Az ITIPB 1977 elején közzéteszi az első közleményt, amelyet egy, „Arafathoz közelálló” emberrel együtt dolgoztak ki és amely legalább akkora vihart vált ki a PFSZ-en belül, mint Izraelben. Az izraeli és a palesztin beszélgetőpartnerek 1977 nyaratól kezdve már csak a nemzetközi kollokviumokon találkozhatnak egymással. És ezt sem tehetik kockázat nélkül: Hammamit 1978 januárjában meggyilkolják Londonban, Curielt 1978 májusában Párizsban, Szartavit 1983 áprilisában Portugáliában, miután találkozott az izraeli képviselőkkel a Szocialista Internacionálé kongresszusán. Az izraeli képviselők 1979. szeptember 24-én Rómában tanácskozhattak először nyilvánosan a PFSZ által hivatalosan megbízott képviselőkkel. A PFSZ ettől kezdve hajlandó párbeszédet folytatni minden izraelivel, aki elismeri a palesztinok jogát az önrendelkezéshez és a független államhoz. A párbeszéd – hála Bruno Kreisky osztrák kancellárnak – 1980 szeptemberében kiterjed a Sálóm Arhav (Békét Most) mozgalomra is. Maga Arafat találkozik Szófiában egy izraeli küldöttséggel, amelyben ott van a Békevilág tanács két tagja. A PFSZ vezetője elfogadja azt, hogy az izraeli demokratikus cionistákkal is párbeszédet folytassanak. Két évvel később, a libanoni háború kellős közepén üdvözlí azt a felhívást, amelyet Párizsban tett közzé Mendès France, Náhum Goldmann és Philip Klutznick (a Zsidó Világkongresszus volt elnöke) annak érdekében, hogy Izrael és a palesztin nép kölcsönösen ismerje el egymást, mint „olyan kezdeményezést, amely az igazságos és tartós közel-keleti békét szolgálja”. És Arafat, nyitási szándékának bizonyításaként 1982 júliusának elején, az ostromállapot alatt álló Bejrútban, bombázott főhadiszállásán fogadja Uri Avnerit. Mi több, egy másik izraeli látogató, a kalandor Abie Nátán, az izraeli politikai folklór e színes és beskatulyázhatatlan alakja közvetítésével meghívja egy izraeli pilóta családját – a pilóta Dél-Libanonban esett a palesztin harcosok fogságába –, hogy látogassa meg őt Bejrútban, s tárgyaljon vele a szabadulás feltételeiről...

És amikor tovább tombol a háború Libanonban, Matti Peled, a tartalékos izraeli tábornok részt vesz Brüsszelben egy nyilvános kollokviumon, Isszam Szartavinak, a palesztin kommandók egykori parancsnokának az oldalán. A két férfi július 20-án, Párizsban közzéteszi az első hivatalos izraeli-palesztin nyilatkozatot, egy közös kommuniké formájában. Az ITIPB képviselői végül magával Arafattal is találkoznak 1983 januárjának derekán, a PFSZ tuniszi központjában és közleményüket egyidejűleg teszik közzé Tuniszban és Jeruzsálemben. Márciusban, Budapesten Abu Ijad,* a PFSZ második embere és munkatársai szemtől szembe találkoznak a Nemzetközi Központ a Közel-keleti Békéért nevű szervezet küldöttségével; ez közel áll az izraeli munkáspártiakhoz, s Aba Eban elnökletével

* Abu Ijadot 1991. január 14-én megölte az Abu Nidal-féle ellenszervezet egyik tagja, akit a PFSZ bírósága utóbb halálra ítélt; az ítéletet 1991. április 8-án végrehajtották. – *A szerk.*

az izraeli politikai élet elég széles skáláját képviseli. A rá következő hónapban Isszam Szartavit, akit Arafat hivatalos minőségben, megfigyelő státusszal küldött a Szocialista Internacionálé lisszaboni kongresszusára, a szálloda halljában gyilkolta meg Abu Nidal egyik embere...

Halála után különböző szinteken maradtak fenn a kapcsolatok. Szartavi stafétabotját Abu Dzsihád és Básszám Sarif vették át, hogy a kapcsolatnak intézményesebb jelleget kölcsönözzenek. A knesszet azonban lefékezi ezt a folyamatot, amikor 1986-tól kezdve megtilt minden találkozót a PFSZ tagjaival, s ezt büntetőjogi felelősségrevonással járó hazaárulásnak minősíti. Felfüggesztett börtönbüntetésre ítélik egy bukaresti nemzetközi konferencia két izraeli résztvevőjét, mivel ezen a tanácskozáson jelen volt egy palesztin küldöttség is.

A ciszjordániai palesztinok az intifáda kirobbanása óta a Közel-Kelettel foglalkozó nemzetközi kollokviumok legkapósabb meghívottai. 1988 márciusában Brüsszelben rendezik meg e nyilvános izraeli-palesztin párbeszédnek legfontosabbikát, amelynek főszereplője Arafat, aki akkortájt még a knesszet legfontosabb bizottságának, a külügyi és a védelmi bizottságnak az elnöke. Ugyanebben az időpontban Abd el-Vahab Daravse, az Izraeli Munkapárt egyik arab képviselője átnyújtja Rabinnak tizenöt ciszjordániai és gázai palesztin listáját, azzal a javaslat-tal, hogy fogadja őket, mint „a területek reprezentatív képviselőit”. A védelmi miniszter hajlandó arra, hogy fogadjon néhányat közülük. A többiek azonban börtönben vannak. Rabin elismeri, hogy ezek egy napon a megkerülhetetlen beszélgetőpartnerek lesznek, akikkel megvitatja majd az átmeneti megoldást... És két vagy három alkalommal találkozik egyikőjükkel, Hatem Abu Gazale nablusi helyi vezetővel, akiről tudják, hogy jó kapcsolatai vannak a PFSZ-szel.*

Párhuzamosan ezekkel a közeledési kísérletekkel, sor került más, „félhivatalos” kapcsolatteremtési próbálkozásokra a PFSZ-szel. Például arra, amelyre 1981-ben Philip Habib amerikai diplomata közvetítésével került sor, hogy tárgyalásos úton érvényt szerezzenek annak a tűzszünetnek, amely egy évig fennmaradt a libanoni határon, vagy arra, amelyet a Nemzetközi Vöröskereszt kezdeményezett, hogy a libanoni háború végén kieszközölje a fogolycserét, vagy arra, amellyel Dina, Jordánia exkirálynője kísérletezett, hogy kiszabadítsa férjét, az izraeli fogságban levő Szalah Taamrit. Más kapcsolatokat teremtett 1986-ban Kreisky kancellár segítségével Lova Eliav, hogy kieszközölje annak az izraeli pilótának a kiszabadítását, akinek a gépét Libanon fölött lőtték le.

A PFSZ 1988 őszén, felismerve azt, hogy a békéhez egy új knesszet megválasztásán át vezethet az út, közvetlen kapcsolatot teremt a Munkapárttal. Amiram Nir, akiből üzletember lett, azzal teszi az utolsó szolgálatot Simon Peresnek, hogy Londonban megszervez egy találkozót Nimrod Novik, a munkapárti vezető szürke eminenciása és egy, a PFSZ-hez közel álló arab nagykövet között: meg kellene győzni a palesztin központot, hogy halassa el nemzeti tanácsának algíri ülését a november 1-jei izraeli választások utáni időpontra.

Az *al-Kabasz*, a Londonban megjelenő arab lap e találkozó nyomán bejelenti, hogy Simon Peres pártja a választások megnyerése után előnyös kezdeményezést megtételére készül. Ugyanez a palesztinok véleménye is: „Az izraeli civil társada-

* A tizenötök listáját l. a Függelékben.

konfliktusra kerülne sor a tárgyalásokat támogató mérsékelték és az elutasítás frontjának szélsőségei között, akik szövetségre léptek az iszlám fundamentalistákkal. Az izraeli oldalon a tárgyalások hívei szembekerülnének a telepések és a hadsereg jobbszárnyával szövetkezett ultrákkal. És ha a jeruzsálemi kormányon belül teljes lenne az ellentét e folyamat folytatását illetően, maga a kormány siettethetné a választásokat magában Izraelben, hogy a ciszjordániai választások szakasza után megkezdődhessék a tényleges tárgyalások szakasza. A Templom pusztulása óta azonban senki sem próféta a kereskedő keletnek ebben az országában...

SENKI SEM PRÓFÉTA...

1984. március 16-án, hajnali 4 órakor a telefon csöngése ébreszti fel álmából William (Bill) Casey-t, a CIA igazgatóját. A vonalban a langley-i központ ügyeletes:

„Ismeretlen egyének elrabolták William Buckley-t, a bejrúti rezidensünket. Még nincs semmilyen információnk az elrablóról.

– Uramisten! Ez szörnyű! – kiált fel Casey.”

Buckley a számára több, mint egyetlen rezidens. Régi bajtársa az OSS-ben, akivel még a második világháború végén ismerkedett meg, s aki a barátja volt. És éppen ő, Casey irányította át Buckley-t a tel-avivi csoport éléről a bejrútiéra, hogy betöltsen annak a rezidensnek a helyét, aki az amerikai nagykövetséget ért bombatámadásban halt meg.

Tétovázott is egy kicsit, mielőtt meghozta az átirányítással kapcsolatos döntést. Árulás révén ugyanis nyilvánosságra került a CIA ügynökeinek a listája, és Buckley neve is ott szerepelt a jegyzéken. Ilyen körülmények között kockázatot jelentett az, ha Buckley-t saját nevének küldik Bejrútba, ebbe a közel-keleti Vadnyugatba. És most bekövetkezett a legrosszabb. A szerencsétlen!

Buckley nemcsak az amerikai hírszerzés egyik legjobb közel-keleti szakértője volt. Azon kevés felelős vezető közé tartozott, aki jól ismerte a keletnémet és a kelet-európai kémközpontok számos ügynökének nevét és álnévét. Buckley azoknak a terroristáknak a kezében, akiket a szovjet titkosszolgálatok ügynökei manipulálnak! – nos, ez valóságos katasztrófa a CIA által kiépített egész ügynök-rendszernek.

„Ki kell szabadítani Buckley-t, kerüljön, amibe kerül – válaszol Casey a néhány perces csend után.

– És mivel kezdjük? – kérdi az ügyeletes.

– Kapcsolja nekem Tel-Avivban a Moszad főnökét. A lehető leggyorsabban...” /1/

Az izraeli kémközponthoz folyamodni – ez egészen természetes dolognak tűnik. Izrael „hosszú karjának” hírneve s tettei, amelyek révén a világ egyik legjobb titkosszolgálatának számít, az izraeli hadsereg libanoni jelenléte és Bill Casey csodálata, amelyet ennek az emberi erőforrásokban oly gazdag országnak képességei iránt érez, önmagukban is elegendők lennének ehhez a reflexszerű lépésnek a magyarázatához. De itt többről is van szó.

1983 elején az etiópiai rezidens is emberrablás áldozata lett. Ez alkalommal George Bush barátjáról volt szó, még abból az időből, amikor az Egyesült Államok jelenlegi elnöke a CIA-t irányította. Bush és Casey már akkor a Moszad-

hoz fordult, amely le volt kötelezve az amerikai titkosszolgálatoknak./2/ Casey néhány hónappal korábban – legalábbis ezt állítja bizalmasa, Bob Woodward (a *The Washington Post* munkatársa, aki a Watergate-ügy nyomán lett sztár újságíró) – engedélyezte, hogy Izrael rendelkezésére bocsássák az iraki nukleáris központról készített amerikai kémholdfelvételeket, és ezek az értesülések tették lehetővé az izraeli légierő számára az Oszirak elleni 1981. júniusi támadás megtervezését. Eljött tehát a pillanat, hogy most a zsidó államtól kérjenek szívességet. Ezt az Etiópiában elrabolt ügynök kiszabadításával kapcsolatos segélykérést éppen Buckley továbbította a Moszadnak, mivel akkor még Tel-Avivban dolgozott.

Azonnal működésbe lépett az izraeli kémszervezet gépezete. Mozdósították kapcsolataikat, kihasználta összeköttetéseiket, foganatosítottak néhány diszkrét intézkedést, és az értékes tüz néhány hét múlva kiszabadult etiópiai elrablóinak fogságából. Bush hátaltelen mondta Méir Rozennek, Izrael washingtoni nagykövetének:

„Tartozom önnek egy szívességgel.”

Az izraeli diplomatának 1985 januárjában alkalma volt rá, hogy figyelmeztessen erre az ígéretre. Az amerikai alelnök segítségét kérte az etiópiai zsidók (a falassák) kimenekítéséhez, akik Izrael felé tartva megrekedtek Szudánban. Bush betartotta az ígéretét./3/ A CIA kifutópályát épített a szudáni szavannában, és onnan az amerikai légierő mintegy tíz Hercules típusú szállítógépe szállt fel, hogy négy óra alatt mintegy ezer falassát vigyen el a Vörös-tenger fölött elszállva a negevi Ramon katonai támaszpontra. Később még foglalkozunk ezzel a bibliai legendára emlékeztető második átkeléssel. Bill Casey azonban most, 1984. március 16-án, barátja, Buckley elrablása miatt hívhatja a telefonhoz a Moszad főnökét, a „memunehet”.

Nem Casey a felderítés egyetlen főnöke, aki megbízik az izraeli kémközpontban. Pierre Mariont épp hogy kinevezték 1981. július 1-jén Alexandre de Marenches utódként a francia SDECE élére, amikor arra használta fel a két nemzeti ünnep alkalmával rendezett fogadásokat, hogy biztosítsa amerikai és izraeli partnereit: folytatják velük az együttműködést a baloldal franciaországi győzelme után is. Marion július 4-én, az Egyesült Államok függetlenségi napjának évfordulóján sietett átadni Casey-nek a Francia Köztársaság új elnöke, François Mitterrand üzenetét, miszerint hatalomra jutása semmit sem változtat Franciaország hagyományos szövetségi kapcsolatain. A SDECE igazgatója tíz nappal később, mielőtt végetért a Champs-Élysées-n a július 14-ei felvonulás, elrepült Tel-Avivba, azzal a megbízatással, hogy újítsa fel azokat a különleges kapcsolatokat, amelyek a francia és az izraeli titkosszolgálat között épültek ki; ezeket De Gaulle tábornok később betiltotta, majd Marenches némileg lazított a tilalmon. Utazására, mintegy jelképesen egy hónappal a franciák segítségével felépített Oszirak, az iraki nukleáris központ lebombázása után került sor... Jichák Hoffi (Hakka) tábornok, a Moszad memunehje kezdetben gyanakvással fogadta Mariont, de amikor Marenches gróf utóda megértette vele, hogy új lapot akar nyitni a francia–izraeli kapcsolatok történetében, a Moszad kapui feltáruultak előtte. Marion azzal a meggyőződéssel tért vissza Izraelből, hogy a nemzetközi terrorizmus elleni harc lesz a legnehezebb feladata, és hogy ebben a harcban nem is lehet jobb szövetségese, mint a zsidó állam./4/

Az a varázs, amelyet az izraeli hírszerző szolgálatok gyakoroltak mindenkor a hasonló külföldi szervezetekre, a rájuk háruló feladatok méreteivel függnek össze. A cionista küzdelemből sarjadó nemzeti, nemzetközi és humanitárius kötelezettségek sokasága már kezdettől fogva nem közönséges kényszer elé állította Izraelt: olyan riasztórendszert kell létrehoznia, amely lehetővé teszi számára, hogy résen állva ne omoljon össze az állandó mozgósítás állapotában tartott hadsereg súlya alatt. Ez az eredete annak a titkos szervezetnek, amely a 4,5 millió lakosú országhoz mérve aránytalanul nagyszabású tevékenysége révén az izraeli szervezeteket a nagyhatalmak hasonló szervezeteinek szintjére emeli. És még ha a minden irányú éberség beteges méretűvé növelte is a hírszerzés kultuszát és a mániákus titoktartást, ennek az az oka, hogy nemcsak az állam biztonságát szavatolja, hanem pusztá fennmaradásának feltétele abban a környezetben, amelynek ellenségesége nem hagy alább.

A kémkedésnek és a kémelhárításnak a legkorszerűbb elektronikus eszközöket felhasználó katonai feladataihoz járultak azok a feladatok, amelyek a terrorizmus elleni harccal függnek össze, mindenütt, ahol veszély fenyegeti Izrael érdekeit, vagy ahol csapásra készülnek az övéi biztonsága ellen. Innen adódik a világon egyedülálló antiterrorista gyakorlat, amelynek révén „Izrael hosszú karja” éppen annyira kitűnik a mai terror csendestársai, mint a tegnapi háborús bűnösök felkutatása és felszámolása terén. Le tud sújtani ellenségeire, de barátokat is tud szerezni mind az öt kontinensen. És innen adódik az izraeli titkosszolgálatoknak világszerte tulajdonított különleges akciók rendkívüli sokrétűsége.

Ez a „hosszú kar” a nemzetközi sajtó szerint egyetlen évtized leforgása alatt kiszabadította az Entebbába eltérített francia Boeing tüzseit, kivégezte Bejrútban a müncheni olimpiai játékok izraeli atlétái lemészárlásának szervezőit, megsemmisítette Irakban az első arab atomközpontot, megmentette az etiópai zsidókat, megsokszorozta a titkos kapcsolatokat az egyiptomi vezetőkkel Marokkóban és megakadályozott egy légi merényletet Angliában, rakétákat adott el Khomeini Iránjának, megölte Tuniszban a PFSZ második emberét, diszkrét diplomáciai kapcsolatokat létesített Afrikában, manipulált egy kém Washingtonban, leplezte Stockholmban a KGB egyik ügynökét...

Kevés titkosszolgálat tudná a hőstettek ilyen skáláját felmutatni. Az árnyék embereinek alkalmazása a titkos akció valóságos filozófiáján és ennek Izrael számára való fontosságán múlik. És amennyiben a zsidó állam történetében olyan döntő szerep jut a titoknak, ennek az a magyarázata, hogy ez az állam hosszú, titkos harcban született, s gyakorlatilag az összes vezetője belekeveredett ebbe a harcba, vagy annak a során formálódott ki. Ez a hagyomány a bibliai múltba vezet vissza, elég, ha Jerikó elestére gondolunk, ahová Józsué két kémeket küldött, vagy magára a „Mózes-hadműveletre” Kánaán földjén. Ez a titoktartás rányomta a bélyegét a cionizmus és a zsidó nacionalizmus alapító atyáira, olyannyira, hogy az úttörők is áldoztak többé-kevésbé a „titkosságnak”. És az izraeli állam struktúráit is a tevékenységükhöz nélkülözhetetlen titkosság formálta, akárcsak polgárait is a gondolkodásmódját vagy magatartását, olykor egészen a felfokozott kémhisztériáig.

Ugyanakkor létfontosságú volt egy ilyen apró és hatalmas szomszédsága által

oly sokáig visszautasított ország számára, hogy állandóan tájékozódják a mások szándékai felől, és ne hagyja meglepetni magát. Az izraeli hírszerző közösséget e létfontosságú védelmi szereppel párhuzamosan arra is ösztönözték, hogy tegye lehetővé Izrael kormányzói számára a titkos diplomácia folytatását, amely lehetővé teszi az ostromgyűrű megtörését, a kilépést az ostromállapotból vagy az elszigetelődés elkerülését. Így hát egyidejűleg vállalnia kellett a második külügyminisztérium szerepét is, hogy fenntartsa a kapcsolatot számos országgal, amellyel Izraelnek nem volt még vagy nem volt már hivatalos kapcsolata, s azt is, hogy titkos találkozókat szervezzen az arab világ vezetőivel; olyan kitartó találkozókat, amelyek két évtized során végül is elvezettek a konfliktusok békés rendezése folyamatának kezdetéhez, sőt Egyiptom esetében a kapcsolatok normalizálásához.

A kémkedés szakmája azonban, bármilyen fontos szerepet játszott is az állam fennmaradásában, távolról sem gondtalan tevékenység Izraelben.

A különböző szolgálatok közötti vetélkedés és az élükön álló személyek viszályai mindenkor hatással voltak az izraeli politikára, beavatkoztak a demokratikus vitába, olykor botrányokká is fajultak, veszéllyel fenyegetve az országon belül a szabadságjogokat, az országon kívül pedig a békés rendezést célzó erőfeszítéseket. Így hát a hírszerző szakma távolról sem színekúra ebben az országban, ahol igen korlátozott a választási lehetőség az állandó éberség rögeszméje és a nehéz béke kalandja között. És miképpen minden forradalom végül is felfalja a saját gyermekeit, Izrael biztonsága is vidáman felfalja a szolgáloít.

Amikor Jehósua Szaguj tábornokot 1979-ben kinevezik az Aman élére, új hivatalt a feleségével, Hannával avatja fel, aki már szintén régen a szervezet tagja. Rövid időre megáll az előcsarnokban, elődeinek a fényképei előtt.

„Nézd csak – mondja a feleségének. – Íme, az első főnök fotója: Isszer Beri, tudod, a Nagy Isszer. Kényszernyugdíjba küldték. Itt van a második: Benjamin Dzsibli. Őt is. A harmadik Jehosafat Harkabi. Őt is. És amott a hetedik, Eli Zeira, ő is kényszernyugdíjban.”

Hanna mosolyog:

„Jehósua, biztos vagyok, hogy veled ez nem történik meg.”

Négy évvel később vizsgálóbizottságot alakítanak a libanoni Dzanra és Satila palesztin menekülttáborokban lezajlott mézárálás kivizsgálására, és a bizottság javaslatára Szagujt is leváltják a hadsereg hírszerző szolgálatának az éléről: mert nem látta előre, milyen tragikus és elkerülhetetlen következménnyel jár, ha az elnökük, Besir Dzsemájel meggyilkolását követő napon szabad kezét adnak a keresztény falangistáknak, hogy átvegyék a menekülttáborok irányítását...

Helyettese, Barak tábornok igen bölcsen csak két évre vállalja azt, hogy elfoglalja a helyét. Nem óhajtja, hogy egy napon az ő neve is szerepeljen a hírszerzés összes vezetőjének azon a hosszú listáján, akiket „kirúgtak” vagy távozásra kényszerítettek, mert nézeteltéréseik voltak felügyelő hatóságukkal: erre a sorsra jutott az Aman tíz főnöke közül öt, a Moszad öt főnöke közül kettő s hasonlóképpen kettő a Sin Bet öt főnöke közül.

Még a szolgálati idejüket végig kitöltő vezetők sem tudták mindig elkerülni a konfliktusokat vagy feljebbvalóik rosszállását. Hájim Herzog tábornokot, a katonai hírszerzés negyedik vezetőjét (és az állam eljövendő elnökét) 1960. szeptember 26-án kis híján leváltotta Hájim Laszkov vezérkari főnök függelemsértés

miatt: közvetlenül Dávid Ben Guriontól kért engedélyt ahhoz, hogy Jeruzsálem jordániai negyedében találkozhasson Huszein király küldöttjével. Méir Amit tábornok, akit 1963-ban állítottak a Moszad élére, nyílt összeütközésbe került elődjével, Isszer Harellel, a Kis Isszerrel, aki rekordidőt (tíz évet) töltött ezen a poszton, és aki a miniszterelnökség tanácsadója lett. Ezt a konfliktust a *Time Magazine* szerint az váltotta ki, hogy szervezete belekeveredett Mehdi Ben Barka, a marokkói ellenzéki vezető elrablásába. Cvi Zamir tábornok, a Moszad negyedik vezetője csak nehezen vészelt át egy nagyobb melléfogást, amikor ügynökei, akik 1973 nyarán Hasszán Szalamehre, a Vörös Hercegre, a müncheni olimpián végrehajtott túszedés szervezőjére vadásztak, Norvégiában rendőrkézre kerültek, miután tévedésből egy szerencsétlen kávéházi pincért lőttek le: a szervezetet éppen a Jom Kippur-háború küszöbén érte ez a megrázkódtatás .../5/ Utóda, Hoffi tábornok, épp hogy elkerülte a szabrai és a satilai mészárlást kivizsgáló bizottság nyaktilóját, mert megbízatása néhány nappal korábban ért véget.

A többi szolgálatot sem kímélték az egymást követő, a botrányokká vált ügyeket kísérő tisztogatási hullámok. Ez történt Rafi Eitannal, a Lakam főnökével, akit Pollardnak, az Egyesült Államokban Izrael javára kémkedő amerikai zsidónak az ügye buktatott meg, valamint Amiram Nirrel, a miniszterelnök antiterrorista szaktanácsadójával, aki Izraelnek az Irangate-ügybe történt belebo-nyolódásáért fizetett meg.

Vajon mindezeket a leváltásokat a kudarc jeleinek kell tekintenünk, a hírszerzés melléfogásainak, amelyek megkérdőjelezzik az izraeli titkosszolgálatok tévedhetetlenségének hírnevét?

A knesszet legzártabb parlamenti bizottsága, a külügyi és védelmi bizottság, amelynek Aba Eban, a volt munkapárti miniszter áll az élén, 1988. július 18-ai, hétfői ülését az Aman által küldött főtiszt beszámolójának meghallgatásával zárta. A katonai hírszerzésnek ez a tisztje kifejtette, hogy mely okok miatt folytatódik az Irán és Irak közötti háború, mivel sem rövid, sem közép távon semmilyen jel nem mutat a tűzszünet lehetőségére. A képviselők egy órával később a rádióból értesültek arról, hogy Irán javaslatot tett a hadicselekmények beszüntetésére.

A képviselők másnap, amikor újra megjelent ez a főtiszt, ezúttal a vezérkari főnök helyettesének a társaságában, nem titkolták előtte, hogy mennyire aggasztja őket szolgálatának ilyen mérvű értékelési tévedése. Nem minden keserűség nélkül hozták a tudomására, hogy a hadsereg hírszerzőit a legutóbbi húsz esztendő során legalább hét esetben meglepetésszerűen érték az olyan stratégiai súlyú cselekmények, amelyek súlyos következményekkel járhattak volna az ország biztonságára nézve.

Lehetett természetesen érvelni az előrejelzés kockázataival, alapvetően hipotetikus jellegével, szembeállítva e melléfogások súlyosságával azokat a gondosan kimunkált sikereket, amelyeket ugyanezek a szolgálatok a terrorizmus elleni harcban írhattak a maguk javára. Mit sem számít! Az Öböl-konfliktus esetében a téves felmérések csak fékezheték Izraelt azon kezdeményezésekben, amelyeket a téves felmérések csak fékezheték Izraelt azon kezdeményezésekben, amelyeket a jövője biztosítása érdekében foganatosíthatott volna. Jichák Rabin védelmi miniszter ezt maga is elismerte a július 19-én adott televíziós interjúban:

„Nem tudtunk hasznát húzni – összegezte – sem a Camp David-i megállapodások által nyitott távlatokból, sem abból a kiváltságos helyzetből, amelyben

Jordánia volt, hogy a háború révén megkösse Izraellel azt a békét, amelyet sem Irak, sem vetélytársa, Szíria nem tudott volna megakadályozni.”

Rabin általános síkra terelve a szót, igencsak bíráló hangot ütött meg a felderítő szolgálatok azon tevékenységét illetően, hogy miként értékelték azokat a nehéz helyzeteket, amelyekkel Izraelnek szembe kellett néznie. Aba Eban még mélyebbre verte be a bírálat szögét, utalva arra, milyen súlyos következményekkel jár az a tény, hogy ezek a szervezetek rendszeresen tévednek, mígnem bizonyítékot nem szolgáltatnak ennek az ellenkezőjére.

A mulasztások (héberül: *mehdal*) listája még hosszabb, mint a kényszernyugdíjazásoké és a leváltásoké. Elég egy rövid pillantást vetni Izrael titkos történetének balfogásaira, 1956-tól napjainkig. 1956. október: túlbecsülik a szovjet beavatkozás veszélyét, s ennek folytán elvesztik a sínai hadjárat összes politikai-stratégiai nyereségét. 1967. május: Izraelt teljesen meglepetésszerűen érte az egyiptomi hadsereg visszatérése a Sínaira és az Akabai-öböl blokádja, ami arra készítette, hogy megelőző háborút indítson, amelynek győzelme, bármely nagyszerű volt is, távolról sem járt kizárólag pozitív következményekkel. 1970. augusztus: mivel lebecsülték a szovjetek azon riposztját, hogy közvetlenül biztosítják a Szezi-csatorna védelmét, válaszul az egyiptomi területek mélységi bombázására, titokban létrehoztak egy vizsgálóbizottságot, s ez hozzájárult a Cáhál elvakításához, mivel belesüppedt a lövészárók-háborúba, a Bar Lév-vonal homokfüggőnye mögött. Az 1973. októberi Jom Kippur-háború meglepetése klasszikus *mehdal*-ként maradt fenn az utókor számára, mint a szellemi leblokkolás tipikus példája. Anvar Szadat egyiptomi elnök személyiségének lebecsülése még 1975-ben is tart, noha a már akkor aláírásra kész békeszerződés feltételei kedvezőbbek lehettek volna Izrael számára, mint azok, amelyeket három évvel később Camp Davidben fogadtak el...

1977 szeptemberében, akkor, amikor Móse Dajan tábornok, aki külügyminiszter lett az első Begin-kormányban, titokban, az Aman főnökének, Slómó Gazit tábornoknak tudtán kívül találkozott Hasszán el-Tuhami marsallal, Egyiptom miniszterelnök-helyettesével, az izraeli katonai hírszerzés által megrendelt tanulmány kifejtette, hogy a közeli jövőben nincs semmilyen lehetőség a békére! Ugyanez a Gazit két hónappal később még mindig osztotta Motta Gur tábornoknak, a vezérkar főnökének azt a véleményét, miszerint Szadat jeruzsálemi utazása csak stratégiai szemfényvesztés volt!... Pedig valójában az évtized nagy fordulatról volt szó, olyan, a csodák tartományába tartozó eseményről, amelyet Izrael függetlensége óta oly sok reménységgel várva vár, mint ahogyan Godot-ra, a megmentő telefonhívásra vagy a Messiásra várnak.

SzaguJ tábornok, a hadsereg hírszerző szolgálatának a vezetője, akit a felesége sérthetetlennek tartott, már 1980-ban megkezdte tévedéseit azzal, hogy megjósolta Irak villámháborús győzelmét Irán fölött. Két évvel később ő, aki pedig elsőként gyanakodott a keresztény falangistákra, elfelejtette félreverní a vészharangot, amikor a Cáhál ezekkel a falangistákkal fogott össze Nyugat-Bejrútt megtisztítása érdekében. „Tudtam, hogy meddig terjed a hatásköröm” – védekezett hasztalanul a szabrai és a satilai mézárításokat kivizsgáló izraeli bizottság előtt. Noha fenntartásokkal éltek a háború irányítását és célszerűségét illetően, sem ő, sem pedig Moszad-beli kollégája, Hoffi tábornok nem tudták elképzelni, hogy

az általuk elkerülhetetlennek tartott libanoni akció több mint három évig fogva tartja ebben az országban a Cáhált...

Az utolsó – és nem éppen a legjelentéktelenebb – stratégiai balfogás az volt, hogy az izraeli titkosszolgálatok teljességgel képtelenek voltak előrelátni az 1987 decemberében kirobbant, az intifádának elnevezett palesztin felkelést, sem formáját, a példátlan kövek háborúját, sem pedig állandósulását, a mindennapos halálos áldozatokat illetően. És az izraeli vezetők ez alkalommal még nagyobb meglepetéssel döbbsenek rá arra, hogy nem kísérték figyelemmel Ciszjordánia politikai éghajlatát: egyszerűen nem létezett olyan szervezet, amely rendszeresen megmérte volna ezeknek a területeknek a politikai hőmérsékletét, mint ahogyan például a francia rendőrség általános hírszerző szolgálatának vezetői kísérik figyelemmel az ország belső helyzetét! A fiatal palesztin parittyások és a Cáhál túlzottan is felfegyverzett katonái (őket az elektronikus fegyverek kezelésére, nem pedig a rendfenntartó gumibotok használatára képezték ki) már két hónapja csatáztak egymással, míg végre beosztottak egy felderítő tisztet a központi régió főparancsnokságához, hogy felmérje a ciszjordániai lakosság hangulatát.

Hogyan magyarázzuk meg azt, hogy stratégiai értékeléseikben módszeresen tévedtek azok a hírszerző szolgálatok, amelyek ugyanakkor oly sok bizonyosságot tettek képességeikről, így például elrabolták Argentínából Adolf Eichmannt, kiszabadították az entebbei túszoikat, lebombázták az osziraki nukleáris központot vagy a PFSZ tuniszi főhadiszállását, vagy megmentették az etiópiai falassákat.

Slómó Gazit ezt a választ adta e könyv szerzőinek:

„A Talmud azt tanítja, hogy a Templom elpusztítása óta csak a bolondok próféták Izraelben, s ugyanakkor senki sem próféta a saját országában. Tőlünk, a titkosszolgálatok vezetőitől pedig megkövetelik, hogy hivatásszerűen próféták legyünk. A jövőt pontosan meglátó jósoknak tekintenek bennünket.”

És elmondta az Aman szakértőinek a történetét, akik 1967 februárjában megkapták annak az asztrológiai táblázatnak a másolatát, amelyet egy cseh csillagjós készített. Az esztendő várható eseményei között felemlítette azt a közel-keleti háborút, amelyben Izrael roppant győzelmet arat arab szomszédai fölött. A katonai hírszerzés tisztjei dülöngéltek a nevetéstől és gúnyt űztek a példátlan és ostoba lódításból, amely azonban négy hónappal később az évtized legváratlanabb fegyvertényének bizonyult.

„Micsoda szakma! – sóhajtott Gazit. – Mintha azt várnák el tőlünk, hogy szüntelenül jósok legyünk!”

Szerinte és a többi hírszerző szolgálatban tevékenykedő régi kollégája szerint, akikkel e könyv szerzői konzultáltak, az árnyék embereinek igazi feladata az, hogy a politikai döntéshozók elé terjesszék a szolgálataik által a lehető legteljesebb mértékben összegyűjtött értesítéseket arról, hogy bizonyos cselekedeteknek mekkora a valószínűsége, és milyen alternatívák lehetségesek. Tévedéseik felvetik azt a kérdést, hogy mennyire képesek helyesen értékelni a bonyolult Keletet, amelyet De Gaulle tábornok – saját szavait idézve – egyszerű eszmével közelített meg...

A hírszerzés felelősei minden eddiginél kevésbé büszkélkedhetnek azzal, hogy teljes biztonsággal szólhatnak egy nemzetközi konferencia lehetőségeiről és kockázatairól, egy palesztin állam veszélyeiről és távlatairól, Ciszjordánia szerepéről az izraeli–arab egyenletben. Dan Meridor, a parlament külügyi és védelmi bizott-

ságának tagja, a Likud emelkedőben levő csillaga köntörfalazás nélkül mondotta: „El kell ismernünk, hogy sok esetben egyszerűen nem tudunk mindent, és azt is, hogy ítélőképességünk végül is igencsak korlátozott.”

Aharon Jariv tartalékos tábornok számára, aki a hatnapos háború idején a katonai hírszerzést irányította, és jelenleg a tel-avivi egyetem Stratégiai Tanulmányok Intézetének vezetője, az Aman igazgatója tevékenységének fő nehézsége a rá háruló feladatok halmazata: tucatnyi funkció nyugszik a vállán, ezek igénybe veszik minden idejét, s legyezgetik ugyan a hiúságát, de nem hagynak időt az elmélkedésre. Felelős az értesülések gyűjtéséért, az országos értékelésért, a katonai cenzúráért, a katonai kémelhárításért, a szervezet akcióiért, az elektronikus hírszerzésért, a hadsereg szóvivőjéért, s ugyanakkor tanácsadója a vezérkari főnöknek, a védelmi miniszternek és szakértőként részt vesz a kabinet számos ülésén. Hát mikor van ideje gondolkodni, latolgatni, értékelni? Pedig tulajdonképpen ez lenne megbízatásának lényege. Legalábbis erre lenne szükség ahhoz, hogy elkerülje azt az immár példának számító téves értékelést, amelynek értelmében Eli Zeira tábornok, a hadsereg hírszerzési szervezetének főnöke 1973. október 6-án, a Jom Kippur-háború kitörésének napján „csekély valószínűséget” tulajdonított a konfliktusnak. Pedig Benjamin Sziman-Tov (héberül: jó hír) hadnagy, a déli parancsnokság egyik hírszerző tisztje öt nappal korábban átadott főnökének, Dávid Gedalja alezredesnek egy jelentést, *Az egyiptomi hadsereg háborús előkészületei* címmel. Mivel azonban megfigyelései ellentétesek voltak azzal a hivatalos értékeléssel, amely mellett a főnök mindenkivel szemben kitartott, az alezredes nem tett további lépéseket. Irány az íróasztal fiókja vagy a szemétkosár...

Az Agranat nevét viselő vizsgálóbizottság végkövetkeztetései nyomán nemcsak Zeira tábornokot és Dávid Elazar vezérkari főnököt küldték kényszernyugdíjba, mert őket tekintették közvetlenül felelősnek a mehdalért, de hozzáfogtak a korábbi mágikus híriket elvesztő titkosszolgálatok működésének mélyreható reformjához is. Két fontos változtatást eszközöltek a katonai hírszerzés apparátusában, hogy leküzdjék a szellemi konformizmus kockázatát. Először is kineveznek egy főtisztet az Aman vezérkarába – ő az „Ördög ezredes”, akinek az az egyedüli feladata, hogy az ördög ügyvédjének a szerepét játssza, módszeresen ellenezve kollégáinak a véleményét. Másodszor a szolgálat minden tisztjének, rangjától függetlenül joga van arra, hogy a szolgálati utat megkerülve közvetlenül az Aman főnökéhez forduljon, ha fontosnak tekinti, hogy olyan állásponttal ismertesse meg, amely eltér a főnökeiétől. Így próbálnak küzdeni a „Sziman-Tov-szindróma” ellen.

A Moszad és a külügyminisztérium kebelében két újabb értékelési osztályt alakítottak ki, hogy egybevethessék megfigyeléseiket az Amanéval, és ily módon Izrael biztonsága ne függjön egyetlen riasztórendszerrel, még akkor is, ha az utolsó szó továbbra is az országos értékelést készítő felelős katonai vezetőé.

A riasztás és a meglepetések elkerülésének problémája 1988-ban újfólag napirendre került, amikor a katonai szakértők vitába szálltak egymással, hogy milyen következményekkel járna az izraeli megszálló csapatok esetleges kivonása Ciszjordániából. Kétszáz tartalékos tábornok és ezredes (köztük Aharon Jariv), aki megalakította a Béke és Biztonság Tanácsát, a kivonulás mellett kardoskodik, azzal a feltétellel, hogy fenntartják a riasztó rendszert és ellenőrizhetik a feladott

ha megbújik az intézményes tudatlanság sánca mögött: nem tudtak róla, mert nem volt kötelességük, hogy tudjanak róla. A hírszerzési ügyek tanácsadója arra készítette volna őket, hogy tudjanak róla, és ne fedezzék hallgatásukkal vagy állítólagos illetéktelenségükkel a túlkapasokat és a visszaéléseket. A tanácsadó jelenléte révén talán el lehetett volna kerülni néhány botrányt, lehetővé téve a politikai vezetők számára, hogy hatékonyabb ellenőrzést gyakoroljanak az állam titkos gépezete és titkos ügyei fölött, a nem engedélyezett titkos akciókkal és kétése praktikákkal egyetemben, amelyekre az öt „ügy” vet fényt: Vanunu, Szabra és Satila, Pollard, Irangate, valamint a 300-as busz ügye.

Egyetlen ügy sem rendítette meg annyira a hírszerzői közösséget, mint ez utóbbi. Négy gázai arab 1984. április 12-én a hatalmába keríti a Tel-Aviv-Askelon járat egyik autóbuszát, és kézigránáttal arra kényszeríti a sofőrt, hogy az egyiptomi határ felé tartson. Az egyik női utas, aki elmenekült a buszról, riasztja a rendőrséget. Az antiterrorista brigád (Jamam) megállítja az autóbust, Deir el-Balahkal egy vonalban, tíz kilométerre a határtól. Alig telik el egy óra, s a hadsereg bekeríti a 300-as buszt, seregnyi újságíró, fotós és filmes jelenlétében. Amint leszáll az éjszaka, a hadsereg a televíziós reflektorok fényénél támadásba lendül, és sikeresen kiszabadítja a túszoikat. A négy terrorista közül kettőt megölnek az akció során. A másik kettőt, aki megússza a lövöldözést, azonnal kihallgatják a katonák és a Sin Bet ügynökei, hogy meggyőződjenek róla: nincsenek-e további cinkosaik az utasok között. Ezután a kórházba szállítják őket és közlik, hogy már odaérkezésükkor halottak voltak.

A *The New York Times* a cenzúrának fittyet hányva közli a fotót a két terroristáról, s ezen látni, hogy még élnek, amikor elvezeti őket Jichák Mordehai tábornok, az ejtőernyős alakulat parancsnoka. „Ki ölte meg a két élve elfogott terroristát?” Ez a kérdés, amelyet az amerikai napilap az első oldalán tesz fel, heves vita tárgya lesz Izraelben. Mósa Árensz védelmi miniszter, Saron utóda vizsgálóbizottságot nevez ki, amelynek Méir Zorea tartalékos tábornok az elnöke. Mordehai tábornok tűnik az első számú gyanúsítottnak, de végül is kirekesztik az ügyből. A két arab a kihallgatások után halt meg, amikor még a Sin Bet keze között volt.

Nos, Ávrám Sálóm, a Sin Bet főnöke, aki a helyszínen tartózkodott, a Zorea-bizottságban résztvevő képviselője révén értesült a vizsgálat fejleményeiről. Szolgálatával elkészített egy sor hamis tanúvallomást, amelyet az ügynökei benyújtanak a bizottságnak. Ezek a vallomások mind az ejtőernyősök parancsnokát vádolják, a Cáhál első kurd származású tábornokát, a libanoni háború kitüntetett hőst. Mordehait katonai törvényszék elé állítják.

Időközben azonban a Sin Bet három főtisztje, köztük Reuven Hazak, a biztonsági szolgálat második embere elmondja Peresnek, aki időközben miniszterelnök lett, a történet csattanóját: az ő embereik hamisították a vallomásokat, hogy fedezzék főnöküket, Ávrám Sálómot, aki parancsot adott nekik a két terrorista likvidálására. A kormányfő a corneille-i drámákra jellemző helyzetbe kerül, amely a nemzeti egység felrobbanásával fenyeget. Annál is inkább, mivel a miniszterelnökség jogi tanácsadója, aki megszimatolta a botrányt, elrendelte a rendőrségi vizsgálatot. Más szóval a rendőrség vizsgálja a belbiztonságért felelős titkosszolgálat belekeveredését az ügybe, s e szolgálat vezetőjét az a veszély

fenyegeti, hogy bíróság elé állítják, és öt évi börtönbüntetéssel sújtják. Még gondolni is rossz rá!

Herzog elnök, az Aman néhai főnöke közbelép, hogy megmentse a Sin Betnek, ennek „az Izrael fennmaradásához nélkülözhetetlen szervezetnek” a becsületét. Elnöki kegyelmet gyakorol, s ennek értelmében Sálóm és hat állásából szintén leváltott munkatársa mentesül a jogi felelősségrevonás alól.

József Harmelint állítják újra a Sin Bet élére, hogy a szervezet magához térhessen ebből a válságból, s egyidejűleg nyerje vissza hitelét, erkölcsi feddhetetlenségét és legendás hatékonyságát. Harmelin volt 1969-től 1974-ig a Sin Bet harmadik főnöke, közben pedig nagykövetségként tevékenykedett Iránban és Dél-Afrikában.

És ekkor robban ki az újabb botrány. Nafszót, a Cáhál fiatal, cserkesz származású hadnagyát 1982-ben leleplezte a Sin Bet, és elítélte a Szíria javára végzett kémtevékenységért. Nafszó 1987 januárjában követeli perének újrafelvételét, ártatlannak vallja magát, s azt állítja, hogy a beismerő vallomásokat a kémelhárítás „kínzóemberei” csikarták ki belőle. Harmelin tájékoztatja a kormányt azokról a vizsgálatokról, amelyeket a Nafszó kihallgatása során elkövetett esetleges szabálytalanságokkal kapcsolatban folytatott, s az ügy körül nagy vihart csapó izraeli sajtó nyomására vizsgálóbizottságot alakítanak, Landaunak, a legfelső bíróság egyik néhai bírójának az elnökletével, azzal a feladattal, hogy vizsgálja ki, milyen kemény módszerekkel vallattak a szolgálat ügynökei. A magasrangú bírósági tisztviselő e kényes feladathoz segítséget kér Hoffitól, a Moszad egykori főnökétől. Landau 1987. október 30-án teszi közzé a jelentését. Mintha bomba robbanna! Fény derül arra, hogy a Sin Bet nyomozói tizenöt év alatt, 1971-től 1986-ig rendszeresen hazudtak a bíróság előtt kihallgatási módszereikről, méghozzá három, egymást követő főnök – Harmelin, Ahituv és Sálóm – jóváhagyásával!

A szigorú következtetés: „A Sin Bet vezetői megfélemlítettek arról, hogy a biztonság terén nincs olyan cselekedet, amely annak elkövetőit – legyenek bármilyen fontosak is – a törvény fölé helyezi. Nem értették meg, hogy az a létfontosságú feladat, amellyel megbízták őket, nem igazolhat mindenfajta eszközt és főleg nem a hamis tanúskodáshoz való folyamodást. Ávráhám Sálóm, aki ezt a szervezetet 1980-tól 1986-ig irányította, azt mondta nekünk, hogy a terrorizmus elleni harcot úgy értelmezte, mint olyan területet, amely a háborúhoz és nem az igazságszolgáltatáshoz tartozik... A bizottság Sálómot e szerencsétlen és megengedhetetlen gyakorlat egyik fő felelőségének tekinti.”

A jelentés a többi között idézi ezt a választ, amelyet a bizottságnak adott: „Azok a kihallgatások, amelyek valamely terrorista akció felderítését és megakadályozását célozzák, olyan munkát jelentenek, amely szentesít minden eszközt. A nép megbízottai vagyunk, s az a feladatunk, hogy megtisztítsuk az állambiztonságot veszélyeztető csatornákat. Nem lehet úgy csatornát tisztítani, hogy ne piszkolódjék be az ember keze.”

A Landau-bizottság által szorgalmazott reformok célja az, hogy a Sin Betet a kormány és a knesszet szigorúbb ellenőrzése alá rendelje. Ez az ellenőrzés nélkülözhetetlen az izraeli demokrácia megmentése érdekében.

„Amennyiben ez a nagyhatalmú szolgálat kikerülne a törvény ellenőrzése alól,

az a veszély állna fenn, hogy egy nap egy ember vagy egy lelkiismeretlen csoport befolyása alá jutna – és ez elvezetne bennünket a rendőrállam zsarnokságához.”

Riasztó látomás, amely egybeesik azokkal az erkölcsi aggodalmakkal, amelyeket már több mint tíz esztendeje hangoztat Jesajahu Leibovic filozófus: a ciszjordániai kolonizáció folytatása azzal a veszéllyel fenyeget, hogy Izrael a Sin Bet államává válik.

Az ilyen veszély elhárítása érdekében két bizottság – az egyik Aharon Jariv, a másik Landau bíró vezetésével, aki azt a feladatot kapta, hogy tanulmányozza az izraeli hírszerző közösség tevékenységét – az alábbi ajánlásokat fogalmazta meg: 1. szűkkörű, négy-öt miniszterből álló miniszteri bizottságot kell alakítani, amelynek feladata a Sin Bet ellenőrzése, de ugyanakkor mulasztások esetén a felelősség megosztása is. 2. Az állam ellenőre kapjon jogot a titkosszolgálat folyó műveleteinek figyelemmel kísérésére. 3. A minisztertanács mellett működő katonai titkár hatáskörét meg kell erősíteni.

Az izraeli titkosszolgálatok kudarcai, hibái és mulasztásai azonban nem kendőzhetik el azokat a pompás sikereket, amelyeket az utóbbi évtizedben értek el. Kezdvé azzal, hogy felkutatták és letartóztatták az Izraelben és a megszállt területeken elkövetett terrorista merényletek elkövetőinek 80 százalékát, valamint megakadályoztak számos terrorista akciót, nemcsak Izraelben, hanem külföldön is.

A Moszadnak ily módon sikerült egymás után végeznie a Fekete Szeptember nevű szervezet tizenhárom vezetőjével; ez a szervezet volt a felelős a többi között a Münchenben 1972. szeptember 5-én túsul ejtett izraeli olimpiai csapat lemészárlásáért: a tettesek közül hármat egy Bejrútban 1973 áprilisában partraszállt kommandó végzett ki, olyan módszerrel, hogy a nemzetközi sajtó tizenöt esztendővel később az izraeli titkosszolgálatoknak tulajdonította Abu Dzsihadnak, a PFSZ második emberének 1988. április 16-án, Tuniszban történt kivégzését./5/

Mindazonáltal a nemzetközi terrorizmus fejeseinek likvidálását célzó akciók nem annyira egy módszeres politikától függnek, hanem inkább az események diktálják őket, hogy válaszoljanak az ellenség egyes túlkapásaira.

Jasszer Arafat, a PFSZ vezetője ebben a tekintetben, a jelek szerint, hosszú ideig valamilyen sértetlenséget élvezett, amelyet nem lehet kizárólag hihetetlen szerencséjének tulajdonítani. Kétségtelen, hogy több esetben is csak kis híján menekült meg Izrael „hosszú karjától”, kezdve azzal, hogy 1967 novemberében izgalmas körülmények között oldott kereket egy ramallahi házból a Cáhál egyik járőre elől. Ugyanakkor sohasem volt gyilkos akció célpontja, egészen a libanoni háború 1982. július–augusztusi csúcspontjáig. Ariel Saron, izraeli védelmi miniszter, aki dühtől és türelmetlenségtől áthatva toporgott Bejrút előtt, arra vágyódott, hogy kinyírja Arafatot. A PFSZ vezetőjének mindig sikerült időben elhagynia azokat az épületeket, amelyeket telibe találtak az őt nyomon követő bombázások. Két alkalommal Beginnek köszönhetette az életét. Szaguj tábornok 1977 augusztusában jelezte a miniszterelnöknek, hogy szolgálata Arafat biztos nyomára bukkant a libanoni főváros egyik épületében, de Begin nem engedélyezte az épület felrobbantását, mert abban nők és gyermekek is laktak. Ugyanő 1982 szeptemberében megtiltotta a lövést annak a tisztnek, aki befogta a tőle ötven méterre álló Arafatot puskájának a célzókeresztjébe: ez volt az a pillanat, amikor a PFSZ a tárgyalások

nyomán, a francia és amerikai alakulatok védelmében elhagyhatta Bejrútot. Begin akkor megengedte magának azt a luxust, hogy elküldje az Egyesült Államokba azt a fényképet, amelyet ez a tiszt készített, s amely bizonyította, hogy Izrael ígéretét betartva épségben hagyta távozni a PFSZ vezetőjét a lángokban álló Libanonból.

És egy másik, ezúttal teljességgel humanitárius küldetés, amelyet a mindenfelől kérésekkel elárasztott Moszad hajtott végre: szerepet tulajdonítanak neki a bizer-tai, etiópiai és marokkói zsidó közösségek védelmében és megmentésében./6/ A Moszad, párhuzamosan a náci háborús bűnösök után folytatott vadászattal – ebben kiemelkedő szerepet játszott Isszer Harel és egy bizonyos Jichák Samir, a csúcspont pedig Eichmann elfogása volt – meghatározó szerepet játszott az úgynevezett keleti (szefárd) zsidók titkos kivándorlásában: 1951-ben a „Repülő szőnyeg”-akció a jemeni zsidók, 1952-ben légihíd a százezer iraki zsidó számára stb.

[illegible]

Simon Peresz, tekintettel az etiópiai helyzet elmérgesedésére, 1984 júniusában az amerikaiaktól kér segítséget, Washingtonba küldve külügyminiszterét, Samirt, aki ott Princeton Lyman külügyi államtitkárral tárgyal, aki maga is egy Lengyel-országból bevándorolt zsidó gyermeke. Bill Casey, hálából azért a segítségért, amelyet a Moszad nyújtott Addisz Abebában egy CIA-ügynök kiszabadításához, a maga részéről közbenjár Omar el-Tajeb szudáni alelnöknél, aki Kartumból megszervezi a Kairón át Izraelbe vezető légihidat. A Trans European Airways által bérelt belga társaság három, a „Charlie”, „Yankee” és „Oscar” kódnévvel ellátott gépe negyvenhét nap alatt harminchat fordulóval 8000 falassát szállít el Izraelbe.

Amikor a *The New York Times* ugyenezen év decemberében fényt derít a Mózes II-akcióra, negyvennyolc óra után leáll a légijárat: 2000 menekült reked Délkelet-Szudánban, a tavai táborban. Ezúttal Bush alelnök az, aki Mérii zennek, az izraeli nagykövetnek a nógatására személyesen találkozik Nimeri elnökkel, és elintézi azt, hogy a CIA kifizetőpályát létesíthessen Dél-Szudánban, ahol a Frankfurtban állomásozó 82. amerikai hadosztály Hercules típusú szállító-

gépei felszedhetik a Mózes II-akció „maradékát”, és közvetlenül elszállíthatják a Negevben levő Ramon légitámaszpontra.

A Moszad sokoldalú tevékenységének utolsó mozzanata: kapcsolatok létesítése vagy fenntartása azokkal az országokkal, amelyek nem állnak diplomáciai kapcsolatban Izraellel, vagy azért, mert megszakították, vagy azért, mert fel sem vették azt. Ez a diszkrét vagy félig titkos diplomáciai szerep egy évtized során lehetővé tette a gyümölcsöző kapcsolatok újrafelvételét az afrikai kontinenssel. Három szupernagykövet volt az 1973. októberi Jom Kippur-háború által kiváltott törést követően az izraeli-afrikai kapcsolatok fokozatos normalizálásának létrehozója: Dávid Kimse, a külügyminisztérium főtitkára, aki a Moszadban töltött korábbi évei során elsajátította a titkos tevékenység módszereit, s aki az Egyiptommal kötött békeszerződést olyan ugródeszkává tudta változtatni, amelynek révén Izrael erőteljes ütemben visszatérhetett a fekete kontinensre; Avi Primor, aki az afrikai főosztályt irányította a minisztériumban; Abrasa Tamir, a néhai védelmi tanácsadó és a miniszterelnökség főigazgatója, aki 1986-ban lépett Kimse helyébe. A Kimse-Primor kettős csaknem egy éven át élvezte Saron aktív támogatását, mert az ő szemében Afrika kiváltságos helyet foglal el azon „három stratégiai övezetben”, amelyben – úgymond – érvényesülnie kell a zsidó állam befolyásának.

Az afrikai színpadra történt visszatérés nem volt mentes a kockázatoktól. Így például, amikor Dávid Dacko, a Közép-afrikai Köztársaság néhai elnöke 1979-ben, a Bokassa császárt megdöntő francia ejtőernyősök poggyásza közé csomagolva tér vissza a hatalomra, hajlandó Banguiban ideiglenes ügyvivőként fogadni Efraim Ben Hájimot, a volt nagykövetet, akivel összebarátkozott a 60-as években. Jeruzsálem nagy fontosságot tulajdonít egy ilyen kapcsolatnak, amely az első lépés lehet az európai dekolonizáció során létrejött államokkal való kapcsolatok helyreállításában.

Ben Hájimot sajnálatos módon szörnyű fogfájás kényszeríti arra, hogy elhassza az utazását, amelyhez annyi reményt fűztek. És közben Dackot megdönti egy katonai puccs, mely megghiúsítja a misszióját. Izrael elszalasztja az első alkalmat, hogy újra megvesse a lábát a földrészen.

Erre a visszatérésre Zaire révén kerül sor, amikor Mobutu marsall-elnök gépe, útban az Afrikai Egységszervezet nairobi konferenciájára, leszállt Bangui repülőterén. Ezen a repülőtéren szervezett Minervi, Izrael brüsszeli nagykövete találkozót Avi Primor számára, aki a gépének érkezése és indulása közötti időben kieszközölte Mobututól, hogy hívja meg Saront védelmi miniszteri minőségében Kinsaszába. A katonai támogatást kereső zairei elnök kész arra, hogy diszkrétan megtegye az első lépéseket a zsidó állammal való diplomáciai kapcsolatok újrafelvételén. Kiképzésre van ugyanis szüksége annak a különleges ejtőernyős dandárnak, amelynek tagjait kizárólag szülővárosában, Badolitában toborozták, s amely személyének a védelmét szolgálja. Az első megállapodást 1981 novemberében köti meg Saronnal, amikor fogadja a fővárosában, s ennek értelmében Izrael elküldi a kiképzők egyik csoportját. És huszonkilenc nap múltán meg is érkeznek Kinsaszába a Cáhál kiképzői, élükön Bar Zohar őrnaggyal.

Amikor Saron hálától övezve visszatér Zaireba, azért jön, hogy titokban találkozzék Hisszen Habre csádi elnökkel, méghozzá Mobutu társaságában, aki

az ezen a téren tanúsított hatékonyságuk mellett az irigységtől elápadhatnak a krimi-irodalom James Bondjai és Smileyjei.

Bárcsak megihletnék a jövő döntéshozóit Paul Eluard, a francia költő csodászavai:

*Mi elfogadtunk másokat,
Mint ahogyan mások elfogadtak minket,
Nekünk szükségünk van egymásra.*

Mikor érkezik el végre az a palesztin Szadat és az az izraeli Ben Gurion (vagy Begin), aki végre és együtt túllép a félelmen s a másik fél elutasításán. „Kettő többet ér, mint egy” – mondja a Prédikátor.

FÜGGELÉK

AZ IZRAELI HÍRSZERŐ SZOLGÁLAT

Jegyzet az 1. fejezethez

Az izraeli hírszerző szolgálat jelenleg öt, nem egyenlő fontosságú részből áll. Köztük a legfontosabb a *Moszad*, amelynek az a feladata, hogy értesítéseket gyűjtsön, és különleges akciókat hajtson végre külföldön. Ezen az alapon kizárólag ő tarthat fenn hivatalos kapcsolatokat az Izraelben nem képviselt országokkal. Van elemző és értékelő központja. A *memuneh* immár hagyományosan a hírszerző szolgálat első számú vezetője. Ő elnököl a többi szervezet vezetőjéből álló koordinációs bizottság heti ülésén, és csak a miniszterelnöknek tartozik felelősséggel.

Létszámát és eszközeit tekintve a katonai hírszerző szolgálat (más néven a hadsereg Második Irodája), az *Aman* a legjelentősebb. Az a feladata, hogy felderítse az ellenség katonai titkait, felelős a nemzetet fenyegető veszélyek tanulmányozásáért és értékeléséért. Élén egy vezérőrnagy áll, aki viszont a hadsereg vezérkari főnökétől függ; a védelmi miniszter gyámkodik fölötte. Csakis ezt a szolgálati utat betartva beszélheti meg a mindenkori helyzetet a miniszterelnökkel.

A *Sin Bet* (a *Serut Bitahon* rövidítése) a belső biztonsági szolgálat, amely megfelel az amerikai FBI-nak; feladata a terrorizmus elleni harc, az ország területén működő kémek felkutatása, valamint az izraeli személyiségek és intézmények védelme szerte a világon. Ugyanakkor nem fogatosíthat letartóztatásokat, ezeket törvényesen a rendőrség egy speciális alakulata hajtja végre; a brit Scotland Yard megfelelője.

Végül, az 1973. évi Jom Kippur-háború, a meglepetésszerű arab támadás óta a külügyminisztérium *elemző és tanulmányi központja* köteles olyan értékeléseket végezni, mint amilyenekkel az *Amant* bízzák meg.

Golda Méir hozta létre az antiterrorista harc koordinálásáért felelős tanácsos posztját a miniszterelnök mellett, s az 1972. évi müncheni olimpián lezajlott mészárlás után Aharon Jariv tábornokra bízta a feladatot. A védelmi minisztérium mellett működik a *Lakam*, a tudományos kapcsolatok irodája.

A VANUNU-PER HIVATALOS VÁDIRATA

Kiegészítő a 2. fejezethez

1. A vádlottat a Negevben, Dimóna mellett működő Nukleáris Kutató Központ (továbbiakban: NKK) alkalmazta 1976. november 2-től 1985. október 27-ig mint operatív technikust.

2. A vádlott alkalmaztatásának kezdetén elvégezte az NKK-ban az operatóri tanfolyamot, amelynek végén kötelezvényt írt alá, miszerint titokban tartja az NKK-nál végzett munkáját, és erre a központ biztonságáért felelős egyének is felhívták a figyelmét.

3. A vádlottat alkalmaztatása során rendszeresen újra tájékoztatták arról, hogy munkáját titokban kell tartania, és ezzel kapcsolatban több nyilatkozatot és kötelezvényt is aláírt.

4. A vádlott az NKK-ban történt alkalmaztatása során, de különösen 1985 óta engedély nélkül és az állambiztonság megsértésének szándékával titkos információkat gyűjtött, készített elő, másolt le és tartott naprakészen.

5.a) A vádlottnak a 4. cikkelyben ismertetett tevékenységéhez fel kellett keresnie az NKK legtitkosabb részlegeit, ahová az illetéktelen személyek nem léphetnek be, még az NKK alkalmazottai, köztük a vádlott sem.

b) A vádlott ezeken a helyeken lefényképezett több szigorúan titkos cikket és dokumentumot, s kimásolt különböző részleteket és listákat a tartalmukat és besorolásukat tekintve titkos szakkéziratokból.

c) A vádlott kivitte a NKK-ból és a lakásán tartotta az engedély nélkül gyűjtött és az alábbiakban felsorolt információkat.

6. Íme azok az információk, amelyeket a vádlott összegyűjtött, megszerzett, lemásolt és nyilvánosságra hozott:

a) Értesülések az NKK fizikai szerkezetéről és szervezetéről.

b) Értesülések az NKK-ban elért fejlesztési eredményekről.

c) Az NKK-ban alkalmazott munkamódszerek és termelési eljárások.

d) Az NKK különböző titkos eredményeinek a kódnevei.

7. A vádlott, amint erre fentebb már említés történt, 1985. október 27-én távozott az NKK-ból, és 1986. január 19-én távozott Izraelből, s magával vitte azokat a filmeket, amelyeket az NKK-ban készített, továbbá a fentebb említett értesüléseket tartalmazó, papírdarabkákra rótt kézirásos jegyzeteket.

8. A vádlott 1986 májusa körül megérkezett az ausztráliai Sydneybe, ahol nem sokkal később találkozott egy Guerrero nevű férfival, aki újságíróként mutatkozott be.

9. Amikor a vádlott értesült Guerrero szakmájáról, elmondta neki, hogy az NKK-ban dolgozott, olyan titkos információkat bocsátott rendelkezésére, ame-

lyekre alkalmaztatása során tett szert, továbbá átnyújtotta neki a fent említett módon szerzett titkos információk egy részét, beleértve az alkalmaztatása során az NKK-ban készített filmek előhívott felvételeit.

10.a) A vádlott az ausztráliai Sydneyben találkozott a londoni *The Sunday Times* újság (a továbbiakban: az újság) képviselőivel, és rendelkezésükre bocsátja azokat a szigorúan titkos információkat, amelyekre alkalmaztatása során tett szert.

b) A vádlott, amikor átnyújtotta ezeket az információkat Guerrerónak és az újság képviselőinek, amint arra már hivatkozás történt, ártani akart az állam biztonságának.

c) A vádlott a fent említett információkat átadván tudja, hogy ezeket közzéteszik az újságban, és ily módon nagy valószínűséggel eljutnak az ellenséghez is. A vádlott ezzel a cselekedetével segíteni óhajtotta az ellenséget az Izrael elleni háborújában.

11. Az újság 1986. október 5-én cikket tett közzé ezzel a címmel: „Leleplezzük Izrael nukleáris fegyvertárát”.

12. Amint arra már utalás történt, a cikk közölte azokat az NKK-val kapcsolatos szigorúan titkos információkat, amelyeket a vádlott szolgáltatott ki, beleértve azokat a fényképeket is, amelyeket – amint arról fentebb említés történt – az újság rendelkezésére bocsátott.

13. Amint arról már említés történt, a törvény szempontjából titkosnak minősülnek mindazok az információk amelyeket a vádlott összegyűjtött, megszerzett és előkészített, akárcsak mindazok az információk, amelyek a fent említett cikkben jelentek meg, s amelyeket ugyanő szerzett meg és adott át, engedély nélkül.

AZ IZRAELI-AMERIKAI KAPCSOLATOK ALAKULÁSA 1977-TŐL 1988-IG

Jegyzet az 5. fejezethez

1977. március Jimmy Carter nyomást gyakorol Jichák Rabin miniszterelnökre, hogy kezdjen tárgyalásokat a megszállt területek kiürítéséről; ez oda vezet, hogy Menahém Begin pártja, a Likud nyeri meg a választásokat.
1977. július Carter szívélyesen fogadja Washingtonban Begin miniszterelnököt.
1977. október Közös amerikai-szovjet nyilatkozat a Közel-Kelettel kapcsolatos genfi konferencia újbóli megnyitása érdekében; valójában ez siettetti Szadat történelmi jelentőségű látogatását Jeruzsálemben.
- 1978-1979 Carter rákényszeríti Beginre és Szadatra a Camp David-i megállapodásokat, és kikényszeríti tőlük az egyiptomi-izraeli békeszerződés aláírását.
1981. április Alexander Haig, az új külügyminiszter Izraelben a két ország érdekközösségére hivatkozik, a szovjet befolyással szemben.
1981. június Az első miniválság, amelyet Oszirak lebombázása vált ki; az akciót személyesen támogatja Haig és William Casey, a CIA igazgatója.
1981. július 20. Ronald Reagan elnök felfüggeszti az F-16-os repülőgépek szállítását, miután Izrael bombázta a PFSZ bejrúti főhadiszállását.
1981. augusztus Folytatódnak a szállítások, miután Izrael nem ellenzi már, hogy radarral felszerelt AWACS típusú gépeket adjanak el Szaúd-Arábiának.
1981. november Ariel Saron izraeli védelmi miniszter és Caspar Weinberger amerikai védelmi miniszter stratégiai memorandumot ír alá, amely név szerint a Szovjetunió ellen irányul.
1981. december Reagan felfüggeszti az egyetértésnek ezt a memorandumát, miután a knesszet megszavazza a Golan-fennsík bekebelezését.
1982. május Az Egyesült Államokban tartózkodó Saron elnyeri Haig hallgatólagos beleegyezését libanoni inváziós tervéhez.
1982. július A libanoni háború fordulata és Haig távozása válságot robbant ki.

1982. augusztus 12. Reagan telefonon figyelmezteti Begint, azt követően, hogy az izraeli erők nyolc órán át megszakítás nélkül bombázták Bejrútot.
1982. szeptember Az Egyesült Államok a szabrai és satilai megszárlás után felfüggeszti a Lavi-bombázó építéséhez szükséges technológiai ismeretek továbbítását. A földközi-tengeri 4. flotta parancsnoka utasítja tengerészeit, hogy lőjenek minden izraeli hajóra, amely megpróbálja akadályozni a PFSZ erőinek francia-amerikai védelem alatt történő evakuálását. Izrael elveti a Reagan-féle béketervet.
1983. március Az Izrael és Libanon közti megállapodás, valamint Saron távozása felfűti a légkört.
1983. április Huszein elveti a Reagan-tervet.
1983. május Reagan feloldja az F-16-osok szállításával kapcsolatos korlátozásokat.
1982. december–1983. november Az amerikai kongresszus a Fehér Ház akaratával szemben 500 millió dollárral növeli az Izraelnek nyújtott segílyt a Golan-fennsík bekebelezése után, és megvétőzza a Jordániának nyújtandó 25 millió dolláros katonai segílyt. Egy 1982. júliusi felmérés szerint a megkérdezett amerikaiak 50 százaléka továbbra is Izraellel rokonszenvezik, míg 18 százaléka az arabokkal. 1982 augusztusában az amerikaiak 59 százaléka Izrael mellett áll, míg 15 százaléka a PFSZ mellett. 1983 februárjában nagyobb rokonszenv nyilvánul meg Izrael iránt, mint a libanoni háború előtt.
1984. szeptember Reagan egymilliárd dolláros biztonsági hálót feszít ki Simon Peresz, az új miniszterelnök számára, ahhoz a gazdasági tervéhez, amely meg akarja fékezni a közel 500 százalékos inflációt. Visszatér a két ország közötti kapcsolatok aranykora.
1987. április Az Egyesült Államok támogatja a Peresz–Huszein megállapodást, amelyet a tel-avivi amerikai nagykövet nyújt be Jichák Samirnak.
1987. december Az intifada arra készteti George Shultz külügyminisztert, hogy közzétegye tervét egy nemzetközi konferencia érdekében, amelyet közvetlen tárgyalások követnének Izrael és egy jordániai palesztin küldöttség között, a megszállt területek autonómiáját irányító tanács életrehívása érdekében. A Samir által visszatartott amerikaiak már nem sürgetik egy olyan konferencia megrendezését, amely azzal a veszéllyel járna, hogy az oroszok visszatérnének a Közel-Keletre.
1988. december Mivel Arafat elismeri Izraelt, és lemond a terrorizmusról, az Egyesült Államok megkezdte a párbeszédet a PFSZ-szel.

A TIZENÖT PALESZTIN BESZÉLGETŐPARTNER

Jegyzet a 10. fejezethez

1. Fajez Abu-Rahma, gázai ügyvéd. Egyike annak a három palesztinnak, akit Izrael elismert egy jordániai palesztin küldöttség elfogadható beszélgetőpartnereként. Abu Dzsihád rokona.
2. Haled al-Dzsidra, gázai ügyvéd.
3. Fajez Kavaszma, Hebronból. Az Izrael által kiutasított és száműzetésben meghalt hebroni polgármester testvére.
4. Musztafa Natse, Hebronból – dr. Hamszi Natsenek, egy másik, Izrael által leváltott hebroni polgármester testvére.
5. Elias Frez, Betlehem polgármestere.
6. Hanna Szeniora, Kelet-Jeruzsálemből. A baloldali *el-Fadzsa* napilap főszerkesztője. Szintén az elfogadható beszélgetőpartnernek minősített három palesztin egyike. Azt tervezte, hogy jelölteti magát a jeruzsálemi polgármester-választáson, Kollekkal szemben. Azt állította, hogy végül is az „utca” kényszeríti majd ki Izraelben az óhajtott változásokat. „Végül is egy vagy két éven belül 400 000 ember összesereglik majd a főtéren, és véghez viszi a változást.”
7. Ziad Abu-Ziad kelet-jeruzsálemi ügyvéd.
8. Szari Nusszeiba, a Bir Zeit-i egyetem professzora. Anvar Nusszeibának, Huszein 1967 előtti néhai védelmi miniszterének a fia. Az amerikaiak kedvence. Kapcsolatokat tartott fenn Izraelben, még a Likuddal is (Amirav és Ulmert).
9. Fejszál al-Huszeini a jeruzsálemi Arab Tanulmányok Intézete igazgatója. Többször is letartóztatták „nacionalista tevékenység” miatt. Híve annak, hogy palesztin államot hozzanak létre Izrael mellett, hosszú távon a szövetség vagy konföderáció lehetőségével. Véleménye szerint bajban van az izraeli demokratikus rendszer. „Huszonegy évi megszállás, ez belülről rothaszt – írta. – Az intifáda adott nekünk erőt ahhoz, hogy az övezetben befolyásoljuk az események menetét.”
10. Radvan Abu-Gis jeruzsálemi újságíró. A Palesztin Újságírók Szövetségének elnöke. Kiadták ellene az adminisztratív elfogatási parancsot.
11. Abd el-Karim Abian, ramallahi gyógyszerész a ciszjordániai Vörös Félhold elnöke.
12. Radzsa Sehada, ramallahi ügyvéd. Az 1985-ben meggyilkolt Aziz Sehada fia. A palesztin vezetők harmadik nemzedékéhez tartozik. Nagyapja, Bulusz Sehada egy, a zsidó-arab egymás mellett éléssel rokonszenvező jaffai újság szerkesztője volt. Apja, Aziz ellenezte Ciszjordánia bekebelezését Abdallah által. 1950-ben részt vett Lausanne-ban az izraeli képviselőkkel, Siloaval és Szasszonnal folytatott tárgyalásokon. Aziz 1967 szeptemberében mozgalmat akart szervezni

Ramallahban egy ciszjordániai palesztin állam megteremtése érdekében, s ezt a mozgalmat támogatta Dávid Kimse és Hájim Herzog. Az akkori politikai vezetők azonban hallani sem akartak róla.

Radzsa folytatja apja művét. 1982-ben *A harmadik út* címmel könyvet jelentetett meg, amelyben bírálta az izraeli megszállást.

13. Szaid Kanaan, nabluszi kereskedő, Hamdi Kanaannak, a város 1967 utáni első polgármesterének a rokona.

14. Basszám Sakaa, Nablusz leváltott polgármestere. A Makteret által a ciszjordániai polgármesterek ellen elkövetett merényletek egyik áldozata.

15. Hatem Abu-Gazale, nabluszi vezető, aki arról nevezetes, hogy jók a kapcsolatai a PFSZ-szel.

IRODALOM

Előszó

- [1/ Jacques Derogy és Jean-Noël Gurgand: *Israel: la mort en face* (Izrael, szemben a halállal). Laffont, 1975.

1. fejezet

- [1/ Eitan Haber-Zeév Schiff-Ehad Yaari: *L'année de la colombe* (A galamb éve). Hachette, 1979.
[2/ Dzsihan Szadat: *Une femme d'Egypte* (Egy egyiptomi asszony). Presses de la Renaissance, 1987.
[3/ Jacques Derogy és Hesi Carmel: *Histoire secrète d'Israël* (Izrael titkos története). Olivier Orban, 1978.
[4/ A *Monitin* 1986. augusztus 31-i száma, amely idézi a *Time*-t és más nemzetközi kiadványokat a Marokkó és Izrael közötti kapcsolatokról.
[5/ Michel Bar-Zohar: *La chasse aux savants allemands* (Vadászat a német tudósokra). Fayard, 1965.
[6/ Móse Dajan: *Paix dans le désert* (Béke a sivatagban). Fayard, 1981.

2. fejezet

- [1/ *Le Figaro Magazine*, 1987. január 17.
[2/ *The Sunday Times*, 1986. október 5.
[3/ Peter Pry: *Israel's Nuclear Arsenal* (Izrael nukleáris fegyvertára). West View Press, Colorado, 1984.
[4/ Pierre Péan: *Les deux bombes* (A két bomba). Fayard, 1984.
[5/ *Aviem*, a papa-mama szavak héber rövidítése.
[6/ Szaúd-Arábia hivatalos hírügynöksége 1988 márciusában az alábbi tájékoztatást tette közzé: „A szaúdi légierőtől származó 'hiteles' forrás szerint közlik, hogy Szaúd-Arábia *nem* fedezte fel radarkészülékeinek képernyőjén azt a pilóta nélküli izraeli repülőgépet, amelyet az iraki légelhárítás lelőtt az iraki-szaúdi határ közelében. Az irakiak azt állították, hogy az izraeli gép Izraelből jött, s átrepült Szaúd-Arábia fölött, hogy 'információkat gyűjtsön Irán javára'.
„A repülőgép a szaúdi határral párhuzamosan repült, s ez nem észlelhető a radarkészülékeken.”
[7/ Ben Porat-Uri Dan: *Opération Babylone* (A Babilon-akció). Balland, 1986.

3. fejezet

- [1/ Yossi Melman: *Le mystère Abou Nidal* (Az Abu Nidal-rejtély). Hermé, 1987.
[2/ Shimon Shiffer: *Opération Boule de Neige* (A Hólabda-akció). J.-C. Lattès, 1984.
[3/ Zeév Schiff-Ehad Yaari: *Guerre de mensonges* (A hazugságok háborúja). Izrael.
[4/ Bob Woodward: *CIA-Guerres secrètes* (CIA-titkos háborúk). Stock, 1987. *S. Emerson: Secret Warrior* (Titkos harcos). Egyesült Államok.
[5/ Amosz Oz: *Les pentes du Liban* (Libanon lankái). Am Oved, Tel-Aviv, 1986.

[6/ *Sámson*, herkulesi erejű férfi a Bibliában, aki magával rántotta annak a templomnak az oszlopait, amelyekhez hozzáláncolták.

Maszada, erőd, ahol a Rómának ellenálló utolsó zsidó szekta tagjai kollektív öngyilkosságot követtek el. A zsidó nép legveszélyesebb komplexusa, amelyben kifejezésre jut a magányosság és az elhagyatottság érzése.

[7/ Hűség Blokkja: a megszállt területeken élő vallásos telepések mozgalma.

[8/ L. Jacques Derogy–Hesi Carmel: i. m.

[9/ A párbeszédet Amnon Kapeliouk rekonstruálta az *Enquête sur un massacre* (Nyomozás egy mézslárlás ügyében) című könyvében, Le Seuil, 1982.

4. fejezet

[1/ Roland Jacquard: *Les dossiers secrets du terrorisme* (A terrorizmus titkos dossziéi). Albin Michel, 1985.

[2/ Y. Melman: i. m.

[3/ Philippe Madelin: *La galaxie terroriste* (A terrorista galaxis). Plon, 1986.

[4/ L. az ügy pompás ismertetését Charles Villeneuve–Jean-Pierre Péret: *Histoire secrète du terrorisme* (A terrorizmus titkos története) című művében. Plon, 1987.

[5/ Derogy beszélgetései francia hivatalnokokkal.

[6/ *A The Times* 1982. július 5-i és a *Haarec* 1988. április 17-i száma, amelyek PFSZ-forrásokat idéznek.

[7/ Michel Bar-Zohar–Eitan Haber: *Le Prince rouge* (A Vörös Herceg). Fayard, 1984., és *Walidi: Le Siège de Beyrouth* (Bejrút ostroma). Izrael.

[8/ *A Jedioth Aharonot* 1988. február 16-i száma, amely palesztin forrásokat idéz.

[9/ *L'Express*, 1988. január 22., és a Vörös Herceg.

[10/ Az NBC bulletinje és a *The Washington Post* 1988. április 16-i száma.

5. fejezet

[1/ Bob Woodward: i. m.

[2/ Jacques Derogy–Hesi Carmel: i. m.

[3/ Fabrizio Calvi–Olivier Schmidt: *Intelligences secrètes* (Titkos intelligenciák). Hachette, 1988.

[4/ Pierre Péan: *La menace* (A fenyegetés). Fayard, 1987.

6. fejezet

[1/ *The Observer*, 1985. szeptember 8.; a *The Independent* és a *The Guardian*, 1988. február 26.

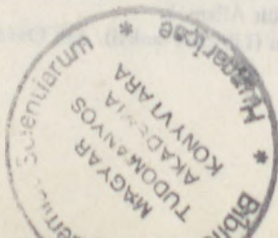
[2/ *Die Welt*, 1988. május 11.

[3/ *Djirkvalov: Secret Servant* (Titkos szolga). Egyesült Államok.

[4/ *Le Congrès aujourd'hui* (A kongresszus napjainkban). Egyesült Államok.

7. fejezet

[1/ Haggai Segal: *Dear Brothers* (Drága testvérek). Keter Publishing House, Jerusalem, 1987.

8. fejezet

- /1/ Jacques Derogy–Hesi Carmel: i. m.
- /2/ Jean-Jacques Servan-Schreiber: Le choix des juifs (A zsidók választása). Gresset, 1988.

9. fejezet

- /1/ Newsweek, 1987. november 6., valamint Derogy beszélgetései amerikai diplomatákkal.
- /2/ Joel Markus cikke a Haarec 1987. november 13-i számában.

10. fejezet

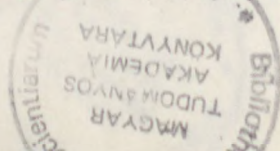
- /1/ David Grossman: Le vent jaune – Un écrivain israélien enquête dans les territoires occupés (A sárga szél – Egy izraeli író vizsgálódásai a megszállt területeken). Le Seuil, 1988.
- /2/ Eli Barnavi: Lettre d'un ami israélien à l'ami palestinien (Egy izraeli levele palesztin barátjához). Flammarion, 1988.
- /3/ Jacques Derogy–Hesi Carmel: i. m.
- /4/ Pierre Bayle: Les relations secrètes israélo-palestiniennes (A titkos izraeli–palesztin kapcsolatok). Balland, 1983.

11. fejezet

- /1/ Derogy beszélgetései amerikai diplomatákkal.
- /2/ The New York Post, 1988. augusztus 11.
- /3/ Maariv, szaúdi forrásokat idézve.
- /4/ Beszélgetések Pierre Marionnal.
- /5/ Michel Bar-Zohar–Eitan Haber: i. m.
- /6/ Maariv, 1988. február 19., április 1. és december 28.
- /7/ Maariv, 1988. április 1., Tudor Pierefitte: Opération Moïse (Mózes-akció) című műve (London) alapján.
- /8/ Le Matin 1983. augusztus 27., valamint azok a részletek, amelyeket Jacques Derogy tudott meg egy magasrangú francia kormányhivatalnoktól az Izrael és Zaire közti kapcsolatokról.

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat igazgatója
Szedte a Fényszedő Központ Kft. (910684/10)
Nyomás és kötés: Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat (91.20467)
Felelős vezető: Zöld Ferenc
Budapest, 1991

Felelős szerkesztő: De Coll Lajos – Szigeti Mihály
Műszaki szerkesztő: Nyárádi Tamásné
A fedélterv Székely Edit munkája
Kiadványszám: 2913
Megjelent 22,52 (A/5) terjedelemben

A francia–izraeli szerzőpáros bravúros oknyomozó riporter munkája érdekes megvilágításba helyezi a zsidó állam kül- és belpolitikájának, s főleg titkos diplomáciájának számos kevésbé ismert vonatkozását. Eddig sehol sem publikált részleteket tudunk meg az izraeli–egyiptomi békefolyamat háttéréről, az izraeli atom-titokról, illetve annak megsértőiről, az izraeli titkosszolgálatok sikeres akcióiról és botrányairól, az Izraelben elfogott szovjet, illetve az Egyesült Államokban elkapott izraeli ügynökök tevékenységéről, az intifáda, a palesztin felkelés háttéréről, valamint a zsidóellenes arab, illetve az arabellenes zsidó terrorizmusról. A zsidó állam iránt feltétlenül, de nem vakon elkötelezett szerzők műve hasznos segítséget nyújt azoknak, akik az objektív igazság jegyében és az eljövendő béke reményében szeretnének eligazodni a közel-keleti válság útvesztőjében.

Ára: 295,- Ft

507890

JACQUES DEROGY • HESI CARMEL

Szupertitkos

IZRAEL